

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ΝΙΚΟΜΑΧΟΣ'Α ΕΤΙΚ
ΗΘΙΚΑ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΑ

■ ARISTOTELES ■

παραδοθέντα γὰρ
τακτικῶς ἐπὶ τῇ
γένεσι, ἥς ὅσον
φύσει ἐπιδέχεται

ἔστιν ὁμοῦτον
τὸ καθ' ἑκάστην
τῇ φύσει
αἰ.

NIKOMAKHOS' A ETİK

ARISTOTELES

HΘIKA NIKOMAXEIA

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
HACETTEPE UNIVERSITY PUBLICATIONS

B 30

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantev.org>

**NIKOMAKHOS'A ETİK
HΘIKA NIKOMAXEIA
(1-5)**

Felsefe Dizisi
Yayın Yönetmeni
İOANNA KUÇURADI

Metni çeviren:
Saffet Babür

Çeviriyi orijinaliyle karşılaştıran:
İoanna Kuçuradi

Önsözü çeviren:
Necdet Sumer

Türkçe metni gözden geçiren:
Abdullah Kaygı

Dizini hazırlayan:
Saffet Babür

FELSEFE DİZİSİ | **5**
PHILOSOPHY SERIES

Bu çevirinin yayın hakkı,
Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümüne aittir.

Copyright by
Hacettepe University Philosophy Department, 1988

Bu kitap 1000 adet basılmıştır.

METEKSAN Limited Şirketi Baskı Tesisleri'nde basılmıştır.

1988
ANKARA

•

NIKOMAKHOS'A ETİK ARISTOTELES HΘIKA NIKOMAXEIA

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI | B 30
HACETTEPE UNIVERSITY PUBLICATIONS

ARISTOTELIS
ETHICA NICOMACHEA

RECOGNOVIT BREVIQUE ADNOTATIONE CRITICA INSTRUXIT

I. BYWATER

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

ARISTOTELES

NIKOMAKHOS'A ETİK

GÖZDEN GEÇİREN VE KISA ELEŞTİRİ NOTLARI DÜŞEN:

I. BYWATER

SIGLA

- H^a** = cod. Marcianus 214
K^b = cod. Laurentianus LXXXI. 11
L^b = cod. Parisiensis 1854
M^b = cod. Marcianus 213
N^b = cod. Marcianus append. iv. 53
O^b = cod. Riccardianus 46
Γ = antiqua traductio (ed. Paris. a. 1497)
vulg. = codices plerique
Asp. = Aspasii commentaria (ed. Berol.)

ÇEVİRİYE NOT

Aristoteles'in, pekçok bilgi alanına ilişkin düşünceleri, bu alanlarda çalışanlar için çağlar boyu en temel kaynaklardan biri olmuştur. Hemen her düşünür kendi ilgi alanı içinde, kendi amacı doğrultusunda kullanabileceği bir şeyler bulmuştur bu ünlü düşünürde. Sonuçta kimi yanlış anlamalar söz konusu olmuş; bilerek ya da bilmeden yapılan yakıştırmalardan uzak kalınamamış, dolayısıyla da haksızlıklar yapılmıştır Filozof'a. Aphrodisiaslı Aleksandros gibi dinsel kaygıları önde gelen yorumcuların yükledikleriyle Ortaçağa aktarılan Aristoteles'e, Plotinos'un *Enneades*'i ile hristiyan dogmalarının bir karışımı olan *Theologia Aristotelis* adlı yapıt da yakıştırılınca, kimi inançların temellendirilmesinde hem Doğu hem de Batı düşünürlerinin dört elle sarıldıkları bir düşünür olmuştur. Yorumcuların ona yakıştırdıkları, Rönesans döneminde ayıklanmaya çalışılmış; Aristoteles'in düşünce dünyasında hiçbir yeri olamayacak *Theologi: Aristotelis*'in Aristoteles'e ait olmadığı yüzyıllar sonra anlaşılmış, ama Aristoteles'in Ortaçağ gözüyle değerlendirilmesi, hatta çevrilmesi bugüne değin devam etmiştir.

Batı dünyasının bütün bu gelişmeleri izleme, sapmaları-yakıştırmaları ayıklama olanağı, eğitim sistemi gereği, bize oranla çok daha fazladır; çünkü lisede, hatta son yıllara değin ortaokulda Yunanca-Lâtinçe öğrenimi görmekle, bir Batılı araştırmacı böyle bir değerlendirmeyi kendisi yapabilecek durumdadır. Ne var ki, çevirilere bakılırsa, Batının da bu olanağı gereğince kullandığı pek söylenemez. Oysa değil lisede, kimi üniversitelerimizin Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümlerinde bile Klasik Filoloji eğitimi görülmemektedir. İşte bu yüzden Klasik Filoloji eğitimine bütünüyle yabancı Türk araştırmacıları Eskiçağ düşünürlerini hep ikinci elden —çoğunluk İngilizce ya da Fransızca çevirisinden— okumak ve değerlendirmek zorunda kalmıştır. Bir dilden ötekine aktarılırken karşılaşılan güçlükler ve eklenen yorumlara, ikinci kez çevrilirken eklenecekler göz önüne alınınca, Türkçede bulunan çevirilerinden bu düşünürlerin nasıl tanınabileceği ortadadır. Dolayısıyla, Aristoteles'in üç Etik kitabından biri olan *Ethika Nikomakheia*'nın ilk cildini Türk okuruna doğrudan Yunancadan çevirerek sunabilmek bizi sevindiriyor.

Bu yolda bir başlangıç olarak kabul ettiğimiz bu çeviri çalışmasını yaparken karşılaştığımız güçlüklerden birkaçını sıralarsak, sanırız ikinci elden yapılan çevirinin sakıncaları da daha iyi anlaşılabilir:

Özellikle, Türkçede birden çok sözcükle karşılanabilen Yunanca sözcüklerin nerede, hangi anlamda kullanıldığını tam belirlemek oldukça güç oldu: Sözcüğü akıl, sav, temellendirme, söz, konuşma ... anlamlarına gelen *logos*. Bunun tersine kimi durumda birden çok Yunanca sözcüğü Türkçede aynı sözcükle karşılamak zorunda kaldık: Sözcüğü *alethes*, *orthos* ve *epieikes*'i tek bir sözcükle 'doğru' ile karşıladık. *Dikaion*'a hak —kimi yerde hukuk—, *dikaioyne*'ye adalet dedik, ama hem haksızlık hem de adaletsizlik anlamlarında kullanılan *adikia* söz konusu olunca, beşinci kitapta bu ayrımları vermek oldukça güç oldu. Kimi erdemler ile bunlardaki aşırılık ve eksiklikleri adlandırmak için Türkçede söz konusu olmayan yapay ayrımlar yapmak zorunda kaldık: Sözcüğü cimrilik ile pıntılık arasında *mikropepeia* ile *aneleutheria* arasındaki ayrım söz konusu değildir. Kimi sözcüklerin içerdiği anlamların tümünü, Türkçede karşıladığımız sözcük içermediğinden, buralarda yalnızca not koymakla yetindik: Sözcüğü cimrilik diye çevirdiğimiz *aneleutheria* ile haz düşkünlüğü diye çevirdiğimiz *akolasia*. Bütün bu güçlüklerin okuyucu üzerindeki yükünü biraz hafifletebileceğini ve Yunanca bilen okuyucunun çalışmalarında yardımcı olacağını düşünerek, uygun gördüğümüz sözcükleri kapsayan Yunanca ve Türkçe dizini çeviriye ekledik.

Bu çeviri çalışmasını başlatan, çeviri sırasında karşılaştığım güçlükleri yenebilmem için yol gösteren, çeviriyi orijinaliyle karşılaştırırken gerekli düzeltmeleri büyük bir titizlikle yapan sayın Prof. Dr. İoanna Kuçuradi'ye teşekkür ederim.

S.B.

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

Α.

Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξις τε καὶ 1094^α
 προαίρεσις, ἀγαθοῦ τινὸς ἐφίεσθαι δοκεῖ· διὸ καλῶς ἀπεφή-
 2 ναντο τὰγαθόν, οὗ πάντ' ἐφίεται. διαφορὰ δέ τις φαίνεται
 τῶν τελῶν· τὰ μὲν γὰρ εἰσιν ἐνέργειαι, τὰ δὲ παρ' αὐτὰς
 ἔργα τινά. ὧν δ' εἰσὶ τέλη τινὰ παρὰ τὰς πράξεις, ἐν τού- 5
 3 τοις βελτίῳ πέφυκε τῶν ἐνεργειῶν τὰ ἔργα. πολλῶν δὲ
 πράξεων οὐσῶν καὶ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν πολλὰ γίνεται
 καὶ τὰ τέλη· ἰατρικῆς μὲν γὰρ ὑγεία, ναυπηγικῆς δὲ
 4 πλοῖον, στρατηγικῆς δὲ νίκη, οἰκονομικῆς δὲ πλοῦτος. ὅσαι
 δ' εἰσὶ τῶν τοιούτων ὑπὸ μίαν τινὰ δύναμιν, καθάπερ ὑπὸ 10
 τὴν ἱππικὴν χαλινοποικὴ καὶ ὅσαι ἄλλαι τῶν ἱππικῶν
 ὀργάνων εἰσίν, αὕτη δὲ καὶ πᾶσα πολεμικὴ πρᾶξις ὑπὸ
 τὴν στρατηγικὴν, κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ἄλλαι ὑφ'
 ἑτέρας· ἐν ἀπάσαις δὲ τὰ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν τέλη πάν-
 των ἐστὶν αἰρετώτερα τῶν ὑπ' αὐτά· τούτων γὰρ χάριν 15
 5 κακεῖνα διώκεται. διαφέρει δ' οὐδὲν τὰς ἐνεργείας αὐτὰς
 εἶναι τὰ τέλη τῶν πράξεων ἢ παρὰ ταύτας ἄλλο τι, καθά-

1094^α 8. καὶ om. K^b M^b Asp.

11. ante χαλινοποικὴ add. ἡ L^b

χαλινοποιητικὴ L^b M^b

13. κατὰ add. K^b M^b

δὲ Aldina

14.

δὴ M^b Γ

15. ὑφ' αὐτά L^b M^b Asp.

NIKOMAKHOS'A ETİK

BİRİNCİ KİTAP

Her sanat ve her araştırmanın, aynı şekilde her eylem 1094a
ve tercihin de bir iyiyi arzuladığı düşünülür; bu nedenle iyiyi
“herşeyin arzuladığı şey” diye yerinde dile getirdiler. Gene
de amaçlarda kimi farklar var gibi görünüyor; çünkü kimi
amaçlar etkinliklerin kendileridir, kimi amaçlar da bunlar-
dan ayrı bazı eserlerdir. Amaçları eylemlerden ayrı eserler 5
olanlarda, eserler doğal olarak etkinliklerden daha iyidirler.
Eylemler, sanatlar ve bilimler pekçok olduğu için amaçlar
da pekçoktur; tıbbın amacı sağlık, gemiciliğin gemi, askerli-
ğin utku, ekonominin zenginliktir. Bu tür olanların hepsi ise
belirli bir olanak altında yer alır, nasıl gem sanatı ile binici- 10
lik araçlarına ilişkin sanatlar biniciliğin altında, binicilik ile
askerliğe ilişkin tüm eylemler de askerliğin altında yer alırsa,
aynı şekilde diğerleri altında başkaları yer alır; hepsinde ise
baş sanat olanların amaçları, onların altında olanlarınkine
tercih edilecek amaçlardır, çünkü o amaçların uğruna bun- 15
ların peşine gidilir. Etkinliklerin kendilerinin eylemlerin
amaçları olması ya da amaçların etkinliklerden ayrı, başka

περ ἐπὶ τῶν λεχθεισῶν ἐπιστημῶν. Εἰ δὴ τι τέλος ἐστὶ τῶν II.
 πρακτῶν ὃ δι' αὐτὸ βουλούμεθα, τᾶλλα δὲ διὰ τοῦτο, καὶ μὴ
 20 πάντα δι' ἕτερον αἰρούμεθα (πρόεισι γὰρ οὕτω γ' εἰς ἄπειρον,
 ὥστ' εἶναι κενὴν καὶ ματαίαν τὴν ὄρεξιν), δῆλον ὡς τοῦτ' ἂν
 εἴη τὰγαθὸν καὶ τὸ ἄριστον. ἂρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ 2
 γνῶσις αὐτοῦ μεγάλην ἔχει ῥοπήν, καὶ καθάπερ τοξόται
 σκοποὺν ἔχοντες μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος ; εἰ δ' 3
 25 οὕτω, πειρατέον τύπῳ γε περιλαβεῖν αὐτὸ τί ποτ' ἐστὶ καὶ
 τίνος τῶν ἐπιστημῶν ἡ δυνάμειον. δόξειε δ' ἂν τῆς κυριω- 4
 τάτης καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικῆς. τοιαύτη δ' ἡ πολιτικὴ 5
 φαίνεται· τίνος γὰρ εἶναι χρεὼν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς πό- 6
 1094^b λεσι, καὶ ποίας ἐκάστους μαυθάνειν καὶ μέχρι τίνος, αὕτη
 διατάσσει· ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμειον
 ὑπὸ ταύτην οὖσας, οἷον στρατηγικὴν οἰκονομικὴν ῥητορικὴν
 χρωμένης δὲ ταύτης ταῖς λοιπαῖς [πρακτικαῖς] τῶν ἐπιστη- 7
 5 μῶν, ἔτι δὲ νομοθετούσης τί δεῖ πράττειν καὶ τίνων ἀπέχε-
 σθαι, τὸ ταύτης τέλος περιέχει ἂν τὰ τῶν ἄλλων, ὥστε τοῦτ'
 ἂν εἴη τὰνθρώπινον ἀγαθόν. εἰ γὰρ καὶ ταῦτόν ἐστιν ἐνὶ 8
 καὶ πόλει, μείζον γε καὶ τελειότερον τὸ τῆς πόλεως φαίνε-
 ται καὶ λαβεῖν καὶ σφῆξιν· ἀγαπητὸν μὲν γὰρ καὶ ἐνὶ
 10 μόνῳ, κάλλιον δὲ καὶ θειότερον ἔθνει καὶ πόλεσιν. ἡ μὲν
 οὖν μέθοδος τούτων ἐφίεται, πολιτικὴ τις οὖσα. Λέγοιτο δ' ἂν III.
 ἱκανῶς, εἰ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην διασαφηθείη· τὸ γὰρ
 ἀκριβὲς οὐχ ὁμοίως ἐν ἅπασιν τοῖς λόγοις ἐπιζητητέον, ὥσπερ
 οὐδ' ἐν τοῖς δημιουργουμένοις. τὰ δὲ καλὰ καὶ τὰ δίκαια, 2
 15 περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ σκοπεῖται, πολλὰν ἔχει διαφορὰν καὶ
 πλάνην, ὥστε δοκεῖν νόμῳ μόνον εἶναι, φύσει δὲ μή. τοιαύ- 3

20. οὕτω γ' K^b: οὕτως vulg.

27. δ' ἡ] δὲ καὶ ἡ L^b: δὴ καὶ ἡ Γ

1094^b 4. λοιπαῖς om. K^b πρακτικαῖς seclusi 8. γε] τε K^b M^b Γ

9. γὰρ om. K^b Γ

15. πολλὰν Asp. (v. etiam infra ad v. 17): τοσαύ-

την K^b L^b Γ

şeyler olması hiç fark yaratmaz — sözünü ettiğimiz bilimlerde olduğu gibi. Yapılanlarda kendisi için istediğimiz, başka şeyleri de onun için istediğimiz bir amaç varsa ve herşeyi bir başka şey için tercih etmiyorsak (çünkü bu şekilde bu sonsuza gider, dolayısıyla arzumuz boş ve boşuna olur), bunun iyi ve en iyi olacağı açık. O halde bunun bilgisi yaşam için büyük bir önem taşımaz mı ve okçular gibi hedefimiz olunca, gerekene daha çok isabet ettirmez miyiz? Bu böyle ise, onun ne olduğunu, hangi bilim ya da olanağın işi olduğunu biçimsel olarak dile getirmeyi denemeli. En önemli olanın ve en başta geleninkinin olsa gerek. Siyaset böyle bir bilim olarak görünüyor, çünkü kentler için hangi bilimlerin gerekli olduğunu, hangilerini, kimlerin, ne kadar öğrenmesi gerektiğini belirleyen odur. Askerlik, ekonomi, retorik gibi en değer verilen olanakların da onun altında yer aldığını görüyoruz; diğer [pratik] bilimleri kullandığına, ayrıca da neler yapmak ve nelerden kaçınmak gerektiği konusunda yasalar koyduğuna bakılırsa, onun amacı ötekilerin amacını da kapsamalı, öyle ki bu amaç “insan için iyi” olan olsa gerek. Bu bir kişi için ve bir kent için aynı şeyse, kent için olanını hem elde etmek hem de korumak daha önemli ve amaca daha uygun gibi görünüyor; çünkü o bir tek kişi için de istenen bir şeydir, ama bir budun için ve kentler için olursa daha güzel ve daha tanrısal olur. O halde bir siyaset araştırması olan bu araştırma bunlara varmayı arzuluyor. Konu edilenin özelliğine uygun şekilde açıklık getirilebilirse, yeterince söz edilmiş olacak; çünkü kesinlik tüm temellendirmelerde aynı şekilde aranmamalı, yapılmış şeylerde aranmaması gerektiği gibi. Siyasetin uğraştığı güzel ve adaletli şeyler arasında ise büyük farklar vardır, büyük yanılgılar da vardır; öyle ki bunların yapıları gereği değil, yalnızca yasa gereği öyle

την δέ τινα πλάνην ἔχει καὶ τὰγαθὰ διὰ τὸ πολλοῖς συμβαίνειν βλάβας ἀπ' αὐτῶν· ἤδη γάρ τινες ἀπώλουντο διὰ 4 πλοῦτον, ἕτεροι δὲ δι' ἀνδρείαν. ἀγαπητὸν οὖν περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας παχυλῶς καὶ τύπῃ τὰληθές ἐν- 20 δείκνυσθαι, καὶ περὶ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας τοιαῦτα καὶ συμπεραίνεισθαι. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἀποδέχεσθαι χρεῶν ἕκαστα τῶν λεγομένων· πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τὰκριβὲς ἐπιζητεῖν καθ' ἕκαστον γένος, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπιδέχεται· παρα- 25 πλήσιον γὰρ φαίνεται μαθηματικοῦ τε πιθανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν. ἕκαστος δὲ κρίνει καλῶς ἃ γινώσκει, καὶ τούτων ἐστὶν ἀγαθὸς κριτής. καθ' ἕκαστον μὲν ἄρα ὁ πεπαιδευμένος, ἀπλῶς δ' ὁ περὶ πᾶν πεπαι- 1095 * δευμένος. διὸ τῆς πολιτικῆς οὐκ ἔστιν οἰκείος ἀκροατῆς ὁ νέος· ἄπειρος γὰρ τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων, οἱ λόγοι δ' ἐκ 6 τούτων καὶ περὶ τούτων· ἔτι δὲ τοῖς πάθεσιν ἀκολουθητικὸς ὦν ματαίως ἀκούσεται καὶ ἀνωφελῶς, ἐπειδὴ τὸ τέλος ἐστὶν οὐ 5 7 γνῶσις ἀλλὰ πράξις. διαφέρει δ' οὐδὲν νέος τὴν ἡλικίαν ἢ τὸ ἦθος νεαρός· οὐ γὰρ παρὰ τὸν χρόνον ἢ ἑλλειψις, ἀλλὰ διὰ τὸ κατὰ πάθος ζῆν καὶ διώκειν ἕκαστα. τοῖς γὰρ τοιούτοις ἀνόνητος ἢ γνῶσις γίνεται, καθάπερ τοῖς ἀκρατέσιν· τοῖς δὲ κατὰ λόγον τὰς ὁρέξεις ποιουμένοις καὶ πράττουσι 10 8 πολυωφελὲς ἂν εἴη τὸ περὶ τούτων εἰδέναι. καὶ περὶ μὲν ἀκροατοῦ, καὶ πῶς ἀποδεκτέον, καὶ τί προτιθέμεθα, πεφρο- μιάσθω ταῦτα.

IV. Λέγωμεν δ' ἀναλαμβάνοντες, ἐπειδὴ πᾶσα γνῶσις καὶ προ- 2 αἵρεσις ἀγαθοῦ τινὸς ὁρέγεται, τί ἐστὶν οὗ λέγομεν τὴν 15

17. τινα πλάνην ἔχει] τινὰ πολλὴν ἔχει διαφορὰν καὶ πλάνην ὥστε δοκεῖν ἔχειν pr. K^b ἀγαθὰ pr. K^b 22. δὲ O^b 23. ἕκαστον L^b Γ 1095* 1. μὲν om. L^b Γ 12. προοιμιάσθω pr. K^b 13. ταῦτα K^b: τοσαῦτα vulg.

oldukları düşünülür. Pek çok kişi onlardan zarar gördüğü için, iyi şeyler konusunda da böyle bir yanılgı vardır; nitekim kimi zenginlik, kimi de yüreklilik yüzünden yitip gitmiş. O halde bunlar üzerinde ve bunlara dayanarak konuşanların, doğruyu kabataslak ve biçimsel olarak göstermeleri; çoğu zaman öyle olanlar hakkında ve onlara dayanarak konuşanların bu tür sonuçlara ulaşmaları yetmeli. Söylenenlerin herbiri de bu şekilde kabul edilmeli; çünkü herbir alanda ancak konunun doğal yapısı izin verdiği ölçüde kesinlik aramak eğitim görmüş kişinin özelliğidir; nitekim bir matematikçinin olası şeyler söylediğini kabul etmek, bir söylev ustasından kanıtlar göstermesini istemeye benzer. Kişi bildiği şeylerde iyi yargıda bulunur, bunlarda iyi bir yargıç olur. O halde bir konuda onda eğitim görmüş olan, genel olarak da genel eğitim görmüş olan iyi yargıç olur. Bu nedenle genç bir insan siyaset için uygun bir dinleyici değildir; çünkü o, yaşamda yapılanlar konusunda deneyimsizdir, oysa bizim temellendirmelerimiz bunlara dayanmakta ve bunlara ilişkindir. Ayrıca o, tutkuların peşine gittiğinden, boşu-boşuna ve yararlanmadan dinleyecektir; çünkü bu temellendirmelerin amacı bilme değil, eylemdir. Yaşça genç olmakla, karakterce toy olmak arasında da bir fark yoktur; çünkü bu eksiklik zamandan ileri gelmiyor, tutkuya göre yaşamaktan ve bu tür şeylerin peşinden koşmaktan ileri geliyor. Kendini tutamayan kişiler için olduğu gibi, böyleleri için de bu bilgi yararsız olur; buna karşı akla uygun istek duyanlar ve eylemde bulunanların bunları bilmesi çok yararlı olsa gerek. Dinleyici ve nasıl dinlemesi gerektiği konusunda, ayrıca da ne yapmayı tasarladığımız konusunda bu kadar yeter.

Konuyu baştan alalım: Her bilgi ve her tercih bir iyiyi arzuladığına göre, siyasetin arzuladığını söylediğimiz

πολιτικὴν ἐφίεσθαι καὶ τί τὸ πάντων ἀκρότατον τῶν πρακτῶν
 ἀγαθῶν. ὀνόματι μὲν οὖν σχεδὸν ὑπὸ τῶν πλείστων ὁμολο- 2
 γείται· τὴν γὰρ εὐδαιμονίαν καὶ οἱ πολλοὶ καὶ οἱ χαρλεν-
 τες λέγουσιν, τὸ δ' εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν ταῦτον ὑπο-
 20 λαμβάνουσι τῷ εὐδαιμονεῖν· περὶ δὲ τῆς εὐδαιμονίας, τί
 ἐστίν, ἀμφισβητοῦσι καὶ οὐχ ὁμοίως οἱ πολλοὶ τοῖς σοφοῖς
 ἀποδιδόασιν· οἱ μὲν γὰρ τῶν ἐναργῶν τι καὶ φανερῶν, οἷον 3
 ἡδονὴν ἢ πλοῦτον ἢ τιμὴν, ἄλλοι δ' ἄλλο—πολλάκις δὲ
 καὶ ὁ αὐτὸς ἕτερον· νοσήσας μὲν γὰρ ὑγίειαν, πενόμενος δὲ
 25 πλοῦτον· συνειδότες δ' ἑαυτοῖς ἄγνοιαν τοὺς μέγα τι καὶ
 ὑπὲρ αὐτοὺς λέγοντας θαυμάζουσιν. ἔνιοι δ' ᾤοντο παρὰ τὰ
 πολλὰ ταῦτα ἀγαθὰ ἄλλο τι καθ' αὐτὸ εἶναι, ὃ καὶ τούτοις
 πᾶσιν αἰτιόν ἐστι τοῦ εἶναι ἀγαθὰ. ἀπάσας μὲν οὖν ἐξετάζειν 4
 τὰς δόξας ματαιώτερον ἴσως ἐστίν, ἱκανὸν δὲ τὰς μάλιστα
 30 ἐπιπολαζούσας ἢ δοκούσας ἔχειν τινὰ λόγον. μὴ λανθανέτω δ' 5
 ἡμᾶς ὅτι διαφέρουσιν οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν λόγοι καὶ οἱ ἐπὶ
 τὰς ἀρχάς. εὖ γὰρ καὶ ὁ Πλάτων ἠπόρει τοῦτο καὶ ἐζήτηι, πότε-
 ρον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἢ ἐπὶ τὰς ἀρχάς ἐστιν ἡ ὁδός, ὥσπερ
 1095^b ἐν τῷ σταδίῳ ἀπὸ τῶν ἀθλοθετῶν ἐπὶ τὸ πέρασ ἢ ἀνάπαλιν.
 ἀρκτέον μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν γνωρίμων, ταῦτα δὲ διττῶς· τὰ
 μὲν γὰρ ἡμῖν τὰ δ' ἀπλῶς. ἴσως οὖν ἡμῖν γε ἀρκτέον ἀπὸ
 τῶν ἡμῖν γνωρίμων. διὸ δεῖ τοῖς ἔθεσιν ἡχθαι καλῶς τὸν 6
 5 περὶ καλῶν καὶ δικαίων καὶ ὅλων τῶν πολιτικῶν ἀκουσόμε-
 νον ἱκανῶς. ἀρχὴ γὰρ τὸ ὅτι, καὶ εἰ τοῦτο φαίνεται ἀρ- 7
 κούντως, οὐδὲν προσδεήσει τοῦ διότι· ὁ δὲ τοιοῦτος ἔχει ἢ
 λάβοι ἂν ἀρχὰς ῥαδίως. ᾧ δὲ μηδέτερον ὑπάρχει τούτων,
 ἀκουσάτω τῶν Ἑσιόδου

17. ἀγαθόν M^b Γ27. τοῖσδε L^b

28. πᾶσι τοῦ εἶναι ἀγαθὰ αἰτιόν

ἐστίν K^b M^b32. ὁ om. L^b1095^b 1. ἐπὶ τῶν σταδίων L^b Γ2. γὰρ K^b M^b: οὖν L^b Γ3. γε om. L^b Γ4. ἔθεσιν L^b M^b Asp.6. εἰ τοῦτο] ἐν τούτοις pg. K^b7. ἔχει] ἔχοι L^b: ἢ ἔχοι M^b

şey ve tüm yapılabilecek iyilerin en ucundaki şey nedir? Adı konusunda pek çok kişi anlaşıyor, hem sıradan kişiler hem de seçkin insanlar ona mutluluk diyorlar, iyi yaşamayı ve iyi durumda olmayı da mutlu olmakla bir tutuyorlar. Ama mutluluğun ne olduğu tartışma konusudur, çoğunluğun ondan anladığı da bilge kişilerinkiyle aynı değil. Kimi apaçık, belli şeyleri, sözgelişi haz, zenginlik, onuru anlıyor, kimi de bir başka şeyi; çok kez aynı kişi bile başka başka şeyleri anlıyor, örneğin hasta olunca sağlığı, yoksul düşünce zenginliği; kendi bilgisizliklerini bilenlerse, büyük ve onları aşan şeyler söyleyenlere hayran kalıyorlar. Kimi, pekçok olan bu iyi şeyler yanında kendisi iyi olan bir şeyin olduğunu, bunun da bunların iyi olmasının nedeni olduğunu düşünmüştür. Öyleyse bu kanıların tümünü sınamak belki boşuna olur, en yaygın olanları ya da bir temeli var gibi görünenleri sınamak yeterli olur. Ayrıca ilklerden yola çıkan ve ilklere doğru giden temellendirmeler arasında bir fark olduğu da gözümüzden kaçmamalı; stadyumda yol hakemden sona doğru mu yoksa tersine mi gitmeli sorunu gibi. Platon da yolun ilklerden mi yoksa ilklere doğru mu gittiğini pek yerinde sorun edinmiş ve soruşturmaya çalışmıştı. Bilinenlerden yola çıkmak gerek, bilinenler ise iki türlüdür: Bizim bildiklerimiz ve genel olarak bilinenler. Belki de bizim bildiklerimizden yola çıkmak gerekir. Bundan dolayı güzel, adil şeyleri ve genellikle siyaset konularını yeterince yararlanarak dinleyecek olanın ahlâkça iyi eğitilmiş olması gerekir. İlk ise, olandır; bu da yeterince görünürse, nedenini göstermeye gerek kalmaz. Böyle biri de zaten ilklere sahiptir ya da onları kolayca edinebilir. Bunlardan hiçbirisi bir insanda yoksa, o Hesiodos'a kulak versin:

οὗτος μὲν πανήριστος δὲ αὐτὸς πάντα νοήσῃ, 10
 ἐσθλὸς δ' αὖ κακείνος δὲ εὖ εἰπύντι πίθεται.
 δὲ δέ κε μήτ' αὐτὸς νοήῃ μήτ' ἄλλου ἀκούων
 ἐν θυμῷ βάλλεται, ὃ δ' αὖτ' ἀχρήσιος ἀνὴρ.

V. Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν ὅθεν παρεξέβημεν. τὸ γὰρ ἀγαθὸν 3
 καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἀλόγως ἑοίκασιν ἐκ τῶν βίων 15
 2 ὑπολαμβάνειν οἱ μὲν πολλοὶ καὶ φορτικώτατοι τὴν ἡδονήν·
 διὸ καὶ τὸν βίον ἀγαπῶσι τὸν ἀπολαυστικόν. τρεῖς γάρ εἰσι
 μάλιστα οἱ προύχοντες, ὃ τε νῦν εἰρημέρος καὶ ὁ πολιτικός
 3 καὶ τρίτος ὁ θεωρητικός. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ παντελῶς ἀν-
 δραποδῶδεις φαίνονται βοσκημάτων βίον προαιρούμενοι, 20
 τυγχάνουσι δὲ λόγου διὰ τὸ πολλοὺς τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις
 4 ὁμοιοπαθεῖν Σαρδαναπάλλω. οἱ δὲ χαριέντες καὶ πρακτικοὶ
 τιμὴν τοῦ γὰρ πολιτικοῦ βίου σχεδὸν τοῦτο τέλος. φαί-
 νεται δ' ἐπιπολαιότερον εἶναι τοῦ ζητουμένου· δοκεῖ γὰρ ἐν
 τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι ἢ ἐν τῷ τιμωμένῳ, τὰγαθὸν δὲ 25
 5 οἰκεῖόν τι καὶ δυσαφαίρετον εἶναι μαντενόμεθα. ἔτι δ' ἑοί-
 κασι τὴν τιμὴν διώκειν ἵνα πιστεύσωσιν ἑαυτοὺς ἀγαθοὺς
 εἶναι· ζητοῦσι γοῦν ὑπὸ τῶν φρονίμων τιμᾶσθαι, καὶ παρ'
 οἷς γινώσκονται, καὶ ἐπ' ἀρετῇ· δῆλον οὖν ὅτι κατὰ γε
 6 τούτους ἡ ἀρετὴ κρείττων. τάχα δὲ καὶ μᾶλλον ἂν τις 30
 τέλος τοῦ πολιτικοῦ βίου ταύτην ὑπολάβοι. φαίνεται δὲ
 ἀτελεστέρα καὶ αὕτη· δοκεῖ γὰρ ἐνδέχεσθαι καὶ καθεύδειν
 ἔχοντα τὴν ἀρετὴν ἢ ἀπρακτεῖν διὰ βίου, καὶ πρὸς τούτοις
 κακοπαθεῖν καὶ ἀτυχεῖν τὰ μέγιστα· τὸν δ' οὕτω ζῶντα 1096^a
 οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσκειν, εἰ μὴ θέσιν διαφυλάττων. καὶ
 περὶ μὲν τούτων ἄλλης· ἱκανῶς γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις

18. προέχοντες K^b22. ὁμοπαθεῖν pr. K^b26. εἶναι om. L^b Γ27. πιστεύωσιν L^b Asp.εἶναι ἀγαθοὺς K^b M^b31. δὲ] δὴ L^b: γὰρpr. K^b32. καὶ ante καθεύδειν om. K^b· 1096^a 3. καὶ om. L^b M^b Γ

“Kim ki herşeyi kendi anlar, en iyi kişidir.

Kim ki doğru sözle ikna olur, o da iyidir.

Kim ki ne kendi anlar ne de kulak verir başkasına,

işe yaramaz bir adamdır o.”¹

Şimdi konudan ayrıldığımız yere dönelim. İyinin ve mutluluğun yaşam biçimlerinden sayılması pek akla aykırı 15 görünmüyor; çoğunluk ve kabasaba insanlar bunların hazda olduğunu düşünürler; bundan dolayı da haz yaşamını severler. Çünkü belli başlı yaşam biçimleri üç tanedir: Bu sözünü ettiğim yaşam ve siyaset yaşamı, üçüncüsü de *teoría* yaşamı. Çoğunluk evcil hayvanların yaşamını seçmekle büs- 20 bütün köle gibi görünürler; böylelerinden söz edilmesi ise, iktidarda bulunan birçok kimsenin durumunun Sardanapallos²unkine benzemesinden ileri gelir. Seçkinler ve eylem adamları ise onurda olduğunu düşünürler; çünkü siyaset yaşamının amacı aşağı yukarı budur. Ama bu da aradığımız şeyden daha yüzeysel gözüküyor; çünkü onur, onurlandırıl- 25 landan çok onurlandıranlara bağlı görünüyor, oysa iyiye kişiye özgü ve kolayca ondan alınamayacak bir şey olarak tasarlıyoruz. Ayrıca kendilerini iyi olduklarına inandırmak için onur peşinde koşar görünüyorlar; aklı başında kişiler tarafından, hem de onları tanıyanların önünde ve erdemleri için onurlandırılmayı isterler; erdemin onlara göre daha iyi bir şey olduğu açık. Hatta belki siyaset yaşamının amacı 30 olarak daha çok erdemi sayan çıkabilir. Ama o da pek amaç gibi görünmüyor; çünkü erdem sahibi birinin uyuması da, yaşam boyu eylemsiz kalması, üstelik başına felâketler gelmesi ve büyük talihsizliklere uğraması da olanaklı görünüyor; böyle bir yaşam süren birini hiçkimse— bir 1096a tezi³ sonuna dek savunmadığı taktirde— mutlu saymaz. Bu konular için bu kadar yeter; herkese açık derslerimizde

εἴρηται περὶ αὐτῶν. τρίτος δ' ἐστὶν ὁ θεωρητικός, ὑπὲρ οὗ
 5 τὴν ἐπίσκεψιν ἐν τοῖς ἐπομένοις ποιησόμεθα. ὁ δὲ χρημα- 8
 τιστῆς βλαιοῦς τις ἐστίν, καὶ ὁ πλοῦτος δῆλον ὅτι οὐ τὸ ζητού-
 μενον ἀγαθόν· χρήσιμον γὰρ καὶ ἄλλου χάριν. διὸ μᾶλλον
 τὰ πρότερον λεχθέντα τέλη τις ἂν ὑπολάβοι· δι' αὐτὰ γὰρ
 ἀγαπᾶται. φαίνεται δ' οὐδ' ἐκείνα· καίτοι πολλοὶ λόγοι
 10 πρὸς αὐτὰ καταβέβληνται. ταῦτα μὲν οὖν ἀφείσθω.

4 Τὸ δὲ καθόλου βέλτιον ἴσως ἐπισκέψασθαι καὶ διαπο- VI.
 ρῆσαι πῶς λέγεται, καίπερ προσάντους τῆς τοιαύτης ζητή-
 σεως γινομένης διὰ τὸ φίλους ἄνδρας εἰσαγαγεῖν τὰ εἶδη.
 δόξειε δ' ἂν ἴσως βέλτιον εἶναι καὶ δεῖν ἐπὶ σωτηρίᾳ γε τῆς
 15 ἀληθείας καὶ τὰ οἰκεία ἀναιρεῖν, ἄλλως τε καὶ φιλοσόφους
 ὄντας· ἀμφοῖν γὰρ ὄντιον φίλοιον ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλή-
 θειαν. οἱ δὲ κομίσαντες τὴν δόξαν ταύτην οὐκ ἐποιοῦν ἰδέας 2
 ἐν οἷς τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἔλεγον, διόπερ οὐδὲ τῶν
 ἀριθμῶν ἰδέαν κατεσκεύαζον· τὸ δ' ἀγαθὸν λέγεται καὶ ἐν
 20 τῷ τί ἐστι καὶ ἐν τῷ ποιῶ καὶ ἐν τῷ πρὸς τι, τὸ δὲ καθ'
 αὐτὸ καὶ ἡ οὐσία πρότερον τῇ φύσει τοῦ πρὸς τι (παρα-
 φυάδι γὰρ τοῦτ' ἔοικε καὶ συμβεβηκότι τοῦ ὄντος)· ὥστ' οὐκ
 ἂν εἴη κοινή τις ἐπὶ τούτοις ἰδέα. ἔτι δ' ἐπεὶ τὰγαθὸν ἰσαχῶς 3
 λέγεται τῷ ὄντι (καὶ γὰρ ἐν τῷ τί λέγεται, οἶον ὁ θεὸς καὶ
 25 ὁ νοῦς, καὶ ἐν τῷ ποιῶ αἱ ἀρεταί, καὶ ἐν τῷ ποσῷ τὸ μέ-
 τριον, καὶ ἐν τῷ πρὸς τι τὸ χρήσιμον, καὶ ἐν χρόνῳ και-
 ρός, καὶ ἐν τόπῳ δίαίτα καὶ ἕτερα τοιαῦτα), δῆλον ὥς οὐκ
 ἂν εἴη κοινόν τι καθόλου καὶ ἔν' οὐ γὰρ ἂν ἐλέγερ' ἐν πά-
 σαις ταῖς κατηγορίαις, ἀλλ' ἐν μιᾷ μόνῃ. ἔτι δ' ἐπεὶ τῶν 4
 30 κατὰ μίαν ἰδέαν μία καὶ ἐπιστήμη, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπάν-
 των ἣν ἂν μία τις ἐπιστήμη· νῦν δ' εἰσὶ πολλὰ καὶ τῶν

5. ἐχομένοις K^b9. καίτοι] καὶ K^b M^b

17. δὴ codices Morellii:

δὲ vulg.

18. ante ὕστερον add. τὸ M^bἐλέγομεν K^b

20. ἐστι

om. K^b M^b23. τούτων L^bδ' om. L^b31. ἦν] εἴη K^b

bunlardan yeterince söz edilmiştir. Üçüncü yaşam şekli *teoria* yaşamıdır, bunu da daha ileride ele alacağız. Ticaret 5 yaşamı ise oldukça zorlu bir yaşamdır, zenginliğin de bizim aradığımız iyi olmadığı açık; çünkü o başka şeylere yarar. Bunun için daha önce söylediklerimizi amaçlar saymak daha uygun olur; onlar kendileri için sevilirler. Ama onlar da uygun görünmüyor, hernekadar onlar üzerinde çok tartışılıyorsa da. Bunları burada bırakalım. 10

Geneli araştırmak ve nasıl anlaşıldığını soruşturmak belki daha iyi olacak —hernekadar böyle bir araştırma yapmak dostlarımız türler dediklerini ileri sürdükleri için güçleşmişse de. Hakikatı korumak için alışkın olduklarımızı bir 15 yana bırakmak daha iyi, hatta gerekli görünüyor, filozof olduğumuza göre; her ikisini de sevsek bile, hakikate öncelik tanımak yerinde olur. Bu kanıyı getirmiş olanlar önce ve sonra geldiklerini söyledikleri idealar ortaya koymadılar, bu nedenle sayı ideasını da kuramadılar; iyi ise hem nelik, hem nitelik, hem de görelilik bakımından dile getirilir, oysa bir 20 şeyin kendisi ve varlığı doğal olarak göreliliğinden öncedir (çünkü görelilik bir filize benzer, varlık için rastlantısaldır); o halde bunların üstünde ortak bir idea olamaz. Ayrıca varolan kaç şekilde dile getiriliyorsa, iyi de o kadar şekilde dile getirildiği için (nitekim ne olduğu olarak, sözgelişi Tanrı 25 ve us şeklinde; nitelik olarak, erdemlerin niteliği şeklinde; nicelik olarak doğru ölçü, görelilik olarak yararlı olan, zaman olarak uygun zaman, yer olarak yaşanan çevre şeklinde ve bu gibi başka şekillerde dile getiriliyor), iyyinin, ortak olan bir geneli bulunamayacağı ve bir tek olamayacağı açıktır; yoksa bütün kategoriler bakımından değil, bir tek kategori bakımından dile getirilirdi. Öte yandan birtek 30 ideaya göre olanların bir tek bilimi olduğu için, bütün

ὑπὸ μίαν κατηγορίαν, οἷον καιροῦ, ἐν πολέμῳ μὲν γὰρ στρατη-
 γικὴ ἐν νόσῳ δ' ἱατρικὴ, καὶ τοῦ μετρίου ἐν τροφῇ μὲν
 5 ἱατρικὴ ἐν πόνοις δὲ γυμναστική. ἀπορήσειε δ' ἂν τις τί
 ποτε καὶ βούλονται λέγειν αὐτοέκαστον, εἴπερ ἔν τε αὐτο- 35
 ἀνθρώπῳ καὶ ἐν ἀνθρώπῳ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς λόγος ἐστὶν ὁ τοῦ 1096^b
 ἀνθρώπου. ἥ γὰρ ἄνθρωπος, οὐδὲν διοίσουσιν· εἰ δ' οὕτως,
 6 οὐδ' ἥ ἀγαθόν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῷ αἰδίῳ εἶναι μᾶλλον
 ἀγαθὸν ἔσται, εἴπερ μὴδὲ λευκότερον τὸ πολυχρόνιον τοῦ
 7 ἐφημέρου. πιθανώτερον δ' ἐόλκασιν οἱ Πυθαγόρειοι λέγειν 5
 περὶ αὐτοῦ, τιθέντες ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συστοιχίᾳ τὸ ἔν· οἷς
 8 δὴ καὶ Σπένσιππος ἐπακολουθήσαι δοκεῖ. ἀλλὰ περὶ μὲν
 τούτων ἄλλος ἔστω λόγος· τοῖς δὲ λεχθεῖσιν ἀμφισβήτησις
 τις ὑποφαίνεται διὰ τὸ μὴ περὶ παντὸς ἀγαθοῦ τοὺς λόγους
 εἰρῆσθαι, λέγεσθαι δὲ καθ' ἓν εἶδος τὰ καθ' αὐτὰ διωκό- 10
 μενα καὶ ἀγαπώμενα, τὰ δὲ ποιητικὰ τούτων ἢ φυλακτικά
 πως ἢ τῶν ἐναντίων κωλυτικά διὰ ταῦτα λέγεσθαι καὶ
 9 τρόπον ἄλλον. δηλοῦν οὖν ὅτι διττῶς λέγοιτ' ἂν τὰγαθὰ,
 καὶ τὰ μὲν καθ' αὐτά, θάτερα δὲ διὰ ταῦτα. χωρίσαντες
 οὖν ἀπὸ τῶν ὠφελίμων τὰ καθ' αὐτὰ σκεψώμεθα εἰ λέ- 15
 10 γεται κατὰ μίαν ἰδέαν. καθ' αὐτὰ δὲ ποῖα θελή τις ἂν ; ἢ
 ὅσα καὶ μονούμενα διώκεται, οἷον τὸ φρονεῖν καὶ ὀρᾶν καὶ
 ἡδοναί τινες καὶ τιμαί ; ταῦτα γὰρ εἰ καὶ δι' ἄλλο τι διώ-
 κομεν, ὅμως τῶν καθ' αὐτὰ ἀγαθῶν θελή τις ἂν. ἢ οὐδ'
 ἄλλο οὐδὲν πλὴν τῆς ἰδέας ; ὥστε μάταιον ἔσται τὸ εἶδος. 20
 11 εἰ δὲ καὶ ταῦτ' ἐστὶ τῶν καθ' αὐτά, τὸν τὰγαθοῦ λόγον ἐν
 ᾧ πᾶσιν αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ἐμφαίνεσθαι δεήσει, καθάπερ ἐν
 χιόνι καὶ ψιμυθλίῳ τὸν τῆς λευκότητος. τιμῆς δὲ καὶ

32. γὰρ om. L^b   35. αὐτὸ ἕκαστον pr. K^b L^b   αὐτῷ ἀνθρώπῳ pr. K^b
 1096^b 1. ἐν om. L^b   4. πολυχρονιώτερον L^b Γ   8. ἔσται
 K^b M^b   10. εἰρῆσθαι L^b Asp.: ποιεῖσθαι K^b M^b: εἰρῆσθαι καὶ ποιεῖσθαι Γ
 13. τὰγαθόν L^b Γ   19. ἔν τις L^b

iyilerin de bir tek bilimi olurdu; oysa şimdi pek çokturlar, hatta birtek kategori altında olanlarda bile: Örneğin uygun zamanı belirleme konusunda savaşta askerlik, hastalıkta tıp; doğru ölçüyü bulma konusunda, beslenmede tıp, dayanıklılıkta ise beden eğitimi var. “Bir şeyin kendisinden söz ederken, acaba ne demek istiyorlar?” diye hayretle soran olabilir. Elbette, insanı insan yapan neden ‘insanın kendisi’nde ve ‘insan’da bir ve aynı ise, insan olduklarına göre aralarında hiç fark olmayacaktır; bu böyle ise, ‘iyinin kendisi’ ile ‘iyi’ arasında —iyi olduklarına göre— bir fark olmayacaktır. Ayrıca eğer yıllarca dayanan beyaz, bir günlük beyazdan daha beyaz değilse, ebedî olmakla iyi, daha çok iyi olmayacaktır. Biri [bir sayısını] iyilerle aynı diziye koyan Pythagorasçılar bu konuda daha inandırıcı konuşur görünüyorlar; sanırım Speusippos da bunları izliyor. Ancak bunlardan başka zaman söz edelim. Söylenenlerin şüphe götürür görünmesi, her iyiyi iyi yapan nedenleri dile getirmelerinden ileri geliyor: Kendileri için arananlara ve sevilenlere bir türe göre iyi denir; bunları meydana getirenlere veya bir şekilde koruyanlara, ya da karşıtlarını engelleyenlere de onlardan ötürü başka bir anlamda iyi denir. Açıktır ki, iyi olanlara iki anlamda iyi denmiş oluyor: Bazılarının kendilerine bazılarına da bunlardan ötürü deniyor. Şimdi kendi başına iyi olanları, yararlı olanlardan ayırarak, birtek ideaya göre bunların dile getirilip getirilemeyeceğini düşünelim. Kendileri için iyi olanlar tarafına neler konacak? Tek başlarına ayırdığımız zaman bile aranan şeyler mi, sözgelişi düşünmek, görmek, kimi belli hazlar ve onurlar mı? Bunları bir başka şeyden ötürü arasak bile, gene de kendileri için iyi olanlar tarafına konabilirler. Yoksa ideadan başka bir şey konmayacak mı? Bu durumda da tür diye bir şey boşuna olur. Eğer bunlar da kendileri iyi olanlardan ise, iyiyi iyi yapan nedenin bütün bunlarda aynı gözükmesi gerekecektir, tıpkı kardaki ve tebeşirdeki beyazlığın aynı gözükmesi gibi.

φρονήσεως καὶ ἡδονῆς ἕτεροι καὶ διαφέρουντες οἱ λόγοι ταύτη
 25 ἢ ἀγαθά. οὐκ ἔστιν ἄρα τὸ ἀγαθὸν κοινόν τι κατὰ μίαν
 ἰδέαν. ἀλλὰ πῶς δὴ λέγεται; οὐ γὰρ ἔοικε τοῖς γε ἀπὸ 12
 τύχης ὁμωνύμοις. ἀλλ' ἄρά γε τῷ ἀφ' ἑνὸς εἶναι ἢ πρὸς
 ἓν ἅπαντα συντελεῖν, ἢ μᾶλλον κατ' ἀναλογίαν; ὥς γὰρ
 ἐν σώματι ὄψις, ἐν ψυχῇ νοῦς, καὶ ἄλλο δὴ ἐν ἄλλῳ.
 30 ἀλλ' ἴσως ταῦτα μὲν ἀφετέον τὸ νῦν ἑξακριβοῦν γὰρ ὑπὲρ 13
 αὐτῶν ἄλλης ἂν εἴη φιλοσοφίας οἰκειότερον. ὁμοίως δὲ καὶ
 περὶ τῆς ἰδέας· εἰ γὰρ καὶ ἔστιν ἓν τι τὸ κοινῇ κατηγορού-
 μενον ἀγαθὸν ἢ χωριστὸν αὐτό τι καθ' αὐτό, δηλον ὥς οὐκ
 ἂν εἴη πρακτὸν οὐδὲ κτητὸν ἀνθρώπῳ· νῦν δὲ τοιοῦτόν τι
 35 ζητεῖται. τάχα δὲ τῷ δόξειεν ἂν βέλτιον εἶναι γνωρίζειν 14
 1097^a αὐτὸ πρὸς τὰ κτητὰ καὶ πρακτὰ τῶν ἀγαθῶν· οἷον γὰρ
 παράδειγμα τοῦτ' ἔχοντες μᾶλλον εἰσόμεθα καὶ τὰ ἡμῖν
 ἀγαθά, κὰν εἰδῶμεν, ἐπιτευξόμεθα αὐτῶν. πιθανότητα μὲν 15
 οὖν τινα ἔχει ὁ λόγος, ἔοικε δὲ ταῖς ἐπιστήμας διαφωνεῖν·
 5 πᾶσαι γὰρ ἀγαθοῦ τινὸς ἐφιέμεναι καὶ τὸ ἐνδεὲς ἐπιζητού-
 σαι παραλείπουσι τὴν γνῶσιν αὐτοῦ. καίτοι βοήθημα τηλι-
 κοῦτον τοὺς τεχνίτας ἅπαντας ἀγνοεῖν καὶ μηδ' ἐπιζητεῖν
 οὐκ εὐλογον. ἄπορον δὲ καὶ τί ὠφελήθησεται ὑφάντης ἢ 16
 τέκτων πρὸς τὴν αὐτοῦ τέχνην εἰδὼς τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀγαθόν,
 10 ἢ πῶς λατρικώτερος ἢ στρατηγικώτερος ἔσται ὁ τὴν ἰδέαν
 αὐτὴν τεθεαμένος. φαίνεται μὲν γὰρ οὐδὲ τὴν ὑγίειαν
 οὕτως ἐπισκοπεῖν ὁ λατρός, ἀλλὰ τὴν ἀνθρώπου, μᾶλλον δ'
 ἴσως τὴν τοῦδε· καθ' ἕκαστον γὰρ λατρεύει. καὶ περὶ μὲν
 τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.
 5 Πάλιν δ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ ζητούμενον ἀγαθόν, τί VII.

26. γε om. K^b M^b Γ30. τὰ νῦν K^b32. καὶ om. K^b M^b τδ]καὶ K^b M^b33. τι αὐτὸ L^b1097^a 4. ἔχει τινα L^b

7. ἅπαντας

τοὺς τεχνίτας L^b Γ9. τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀγαθόν K^b: αὐτὸ τὰ ἀγαθόν L^b Γ:τὸ αὐτοαγαθόν M^b

Oysa onuru, akli başındalığı, hazzı iyi yapan nedenler başka başka ve ayrıdır. Öyleyse iyi birtek ideaya göre olan ortak bir şey değildir. Ama bunlara nasıl oluyor da iyi deniyor? Rastlantısal olarak adaş gibi görünmüyorlar. Acaba hepsinin birtek şeyden gelmesinden ya da birtek şeye götürmesinden ötürü mü, yoksa bir oranlamadan ötürü mü? Bedende görme, ruhta us, bir başka şeyde bir başka şey için söylendiği gibi. Belki de bunları şimdilik bir yana bırakmak gerekiyor; çünkü bunları incelemek bir başka felsefe dalına daha uygun olsa gerek. İdea konusunda da durum böyle; çünkü eğer ortak olarak yüklenen birtek iyi ya da iyinin kendisi olan ayrı bir iyi varsa, bunun insanın yapacağı ya da elde edeceği bir şey olmayacağı açık; bizim şimdi aradığımız ise böyle bir şeydir. Çünkü elde edilecek ya da yapılacak iyilerle ilişkisinde iyiyi tanımanın daha yerinde olduğu; böyle bir örnek elimizde olursa, bizim için iyi olanları daha iyi bileceğimiz, bilince de onları daha iyi başarabileceğimiz düşünülebilir belki. Bu temellendirmenin gerçi inandırıcı bir yanı var, ama bilimlere aykırı düşer gibi görünüyor; hepsi iyi bir şey arzuladığı ve eksik olanı aradığı halde, onun bilgisini bir yana bırakıyor. Böyle bir yardım olduğu halde, bütün sanatçıların bundan habersiz olmaları ve onu aramamaları pek akla yatmıyor. Bir dokumacının ya da bir marangozun ise, iyinin kendisini bilmekle kendi sanatı için ne yarar sağlayacağı, ya da bu ideayı görmüş olan bir kumandanın nasıl daha çok kumandan olacağı, bir doktorun daha çok doktor olacağı da bir sorundur. Nitekim doktorun, sağlığı böyle ele almadığı, insanın sağlığını, daha da çok belirli bir insanın sağlığını ele aldığı görünüyor; çünkü o tek tek kişileri iyileştirir. Bunlar üzerine bu kadar söz etmek yeter.

Yeniden aradığımız iyiye dönelim; acaba bu iyi ne olabilir?

ποτ' ἂν εἶη. φαίνεται μὲν γὰρ ἄλλο ἐν ἄλλῃ πράξει καὶ
 τέχνῃ· ἄλλο γὰρ ἐν λατρικῇ καὶ στρατηγικῇ καὶ ταῖς λοιπαῖς
 ὁμοίως. τί οὖν ἐκάστης τὰγαθόν; ἢ οὐ χάριν τὰ λοιπὰ
 πράττεται; τοῦτο δ' ἐν λατρικῇ μὲν ὑγίεια, ἐν στρατηγικῇ
 δὲ νίκη, ἐν οἰκοδομικῇ δ' οἰκία, ἐν ἄλλῳ δ' ἄλλο, ἐν 20
 ἀπάσῃ δὲ πράξει καὶ προαιρέσει τὸ τέλος· τούτου γὰρ ἕνεκα
 τὰ λοιπὰ πράττονσι πάντες. ὥστ' εἴ τι τῶν πρακτῶν ἀπάν-
 των ἔστι τέλος, τοῦτ' ἂν εἴῃ τὸ πρακτὸν ἀγαθόν, εἰ δὲ πλείω,
 2 ταῦτα. μεταβαλὼν δὴ ὁ λόγος εἰς ταῦτόν ἀφίκειται· τοῦτο
 3 δ' ἔτι μᾶλλον διασαφῆσαι πειρατέον. ἐπεὶ δὲ πλείω φαί- 25
 νεται τὰ τέλη, τούτων δ' αἰρούμεθά τινα δι' ἕτερον, οἷον
 πλοῦτον ἀνθρώπους καὶ ὅλως τὰ ὄργανα, δῆλον ὥς οὐκ ἔστι
 πάντα τέλεια· τὸ δ' ἄριστον τέλειόν τι φαίνεται. ὥστ' εἰ
 μὲν ἔστιν ἐν τι μόνον τέλειον, τοῦτ' ἂν εἶη τὸ ζητούμενον,
 4 εἰ δὲ πλείω, τὸ τελειότατον τούτων. τελειότερον δὲ λέγο- 30
 μεν τὸ καθ' αὐτὸ διωκτὸν τοῦ δι' ἕτερον καὶ τὸ μηδέποτε
 δι' ἄλλο αἰρετὸν τῶν <καὶ> καθ' αὐτὰ καὶ δι' αὐτὸ αἰρετῶν,
 καὶ ἀπλῶς δὴ τέλειον τὸ καθ' αὐτὸ αἰρετὸν αἰεὶ καὶ μηδέ-
 5 ποτε δι' ἄλλο. τοιοῦτον δ' ἢ εὐδαιμονία μάλιστ' εἶναι δοκεῖ·
 ταύτην γὰρ αἰρούμεθα αἰεὶ δι' αὐτὴν καὶ οὐδέποτε δι' ἄλλο, 1097^b
 τιμὴν δὲ καὶ ἡδονὴν καὶ νοῦν καὶ πᾶσαν ἀρετὴν αἰρούμεθα
 μὲν καὶ δι' αὐτά (μηθενὸς γὰρ ἀποβαίνοντος ἐλοίμεθ' ἂν
 ἕκαστον αὐτῶν), αἰρούμεθα δὲ καὶ τῆς εὐδαιμονίας χάριν,
 διὰ τούτων ὑπολαμβάνοντες εὐδαιμονήσειν. τὴν δ' εὐδαιμο- 5
 6 νίαν οὐδεὶς αἰρεῖται τούτων χάριν, οὐδ' ὅλως δι' ἄλλο. φαίνε-
 ται δὲ καὶ ἐκ τῆς αὐταρκειας τὸ αὐτὸ συμβαίνειν· τὸ γὰρ
 τέλειον ἀγαθὸν αὐταρκες εἶναι δοκεῖ. τὸ δ' αὐταρκες λέγο-
 μεν οὐκ αὐτῷ μόνῳ, τῷ ζῶντι βίον μονώτην, ἀλλὰ καὶ γο-

25. δὲ] δὴ Heliodorus
 (cum Aspasio, ut videtur)
 τοῦθ' L^b M^b

26. ἕτερα L^b

δι' αὐτὸ Asp.: δι' αὐτὰ K^b: δι' ἄλλο Γ: διὰ

34. δ'] δὴ K^b Γ

1097^b 5. τὴν εὐδαιμονίαν δ' K^b

32. καὶ add. Felicianus

Değişik eylem ve sanatlarda değişik bir şey gibi görünüyor; tıpta ve askerlikte başka başka şeydir, öteki alanlarda da. O halde herbirinin iyisi nedir? Acaba öteki şeylerin onun uğruna yapıldığı şey mi? Bu da tıpta sağlık, askerlikte utku, mimarlıkta ev, herbirinde de bir başka şeydir, her eylem ve tercihte ise amaçtır; çünkü herkes öteki şeyleri onun için yapıyor. O halde bütün yapılanların bir amacı varsa, bu, **yapılan** iyi olur; amaçları daha çoksa, iyi bunlar olur. Böylece temellendirme döndü dolaştı aynı yere vardı; bu noktayı daha açık hale getirmeye çalışalım: Amaçlar çok görüldüğünden, bunlardan da bazılarını bir başka şeyden ötürü tercih ettiğimizden —örneğin zenginliği, flütleri ve genellikle araçları—, bunların hepsinin kendileri amaç olmadığı açık; oysa en iyi, kendisi amaç olan bir şey olarak görünüyor. Demek ki kendisi amaç olan yalnızca birtek şey varsa, aradığımız bu olur; daha çok şey varsa, bunların arasında en amaç olanı. Kendisi için aranan, başka bir şey için aranan; hiçbir zaman bir başka şey için tercih edilmeyen de, hem kendileri için hem de onun için tercih edilenlerden daha amaçtır diyoruz; hiçbir zaman bir başka şey için tercih edilmeyip, hep kendisi için tercih edilene ise sadece kendisi amaçtır diyoruz. En çok mutluluğun böyle bir şey olduğu düşünülüyor, çünkü onu hiçbir zaman başka bir şey için değil, hep kendisi için tercih ediyoruz; ama onuru, hazzı, usu ve her erdemi hem kendileri için tercih ediyoruz (çünkü hiçbir yere götürmese bile onların herbirini yine tercih ederdik) hem de mutluluk uğruna, onlar aracılığıyla mutlu olacağımızı düşündüğümüz için tercih ediyoruz. Oysa hiçbir kimse mutluluğu onlar uğruna ya da genel olarak başka bir şey uğruna tercih etmiyor. Bunun böyle olduğu kendine yeterliğinden de görünüyor, çünkü kendisi amaç olan iyi kendine yeter düşünülüyor. ‘Kendine yeter’den kastettiğimiz, kişinin tek başına olması, yalnız bir yaşam sürmesi değil,

10 νεῦσι καὶ τέκνοις καὶ γυναικὶ καὶ ὅλως τοῖς φίλοις καὶ πολί-
ταις, ἐπειδὴ φύσει πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος. τούτων δὲ ληπτέος 7
ὅρος τις· ἐπεκτείνουντι γὰρ ἐπὶ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἀπογόνους
καὶ τῶν φίλων τοὺς φίλους εἰς ἀπειρον πρόεισιν. ἀλλὰ τοῦτο
μὲν εἰσαυθις ἐπισκεπτέον· τὸ δ' αὐταρκες τίθεμεν ὁ μονού-
15 μενον αἵρετον ποιεῖ τὸν βίον καὶ μηδενὸς ἐνδεᾶ· τοιοῦτον δὲ
τὴν εὐδαιμονίαν οἰόμεθα εἶναι· ἔτι δὲ πάντων αἵρετωτάτην 8
μὴ συναριθμουμένην—συναριθμουμένην δὲ δῆλον ὥς αἵρετω-
τέραν μετὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀγαθῶν· ὑπεροχὴ γὰρ ἀγαθῶν
γίνεται τὸ προστιθέμενον, ἀγαθῶν δὲ τὸ μείζον αἵρετώτερον
20 αἶ. τέλειον δὴ τι φαίνεται καὶ αὐταρκες ἢ εὐδαιμονία,
τῶν πρακτῶν οὕσα τέλος.

8 'Αλλ' ἴσως τὴν μὲν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν ὁμο- 9
λογούμενόν τι φαίνεται, ποθεῖται δ' ἐναργέστερον τί ἐστιν ἔτι
λεχθῆναι. τάχα δὴ γένοιτ' ἂν τοῦτ', εἰ ληφθείη τὸ ἔργον 10
25 τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ αὐλητῇ καὶ ἀγαλματοποιῷ καὶ
παντὶ τεχνίτῃ, καὶ ὅλως ὧν ἐστιν ἔργον τι καὶ πρᾶξις, ἐν
τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὰγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ, οὕτω δόξειεν ἂν καὶ
ἀνθρώπῳ, εἴπερ ἔστι τι ἔργον αὐτοῦ. πότερον οὖν τέκτονος 11
μὲν καὶ σκυτέως ἐστιν ἔργα τινὰ καὶ πράξεις, ἀνθρώπου δ'
30 οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἄργον πέφυκεν; ἢ καθάπερ ὀφθαλμοῦ καὶ
χειρὸς καὶ ποδὸς καὶ ὅλως ἐκάστου τῶν μορίων φαίνεται τι
ἔργον, οὕτω καὶ ἀνθρώπου παρὰ πάντα ταῦτα θείη τις ἂν
ἔργον τι; τί οὖν δὴ τοῦτ' ἂν εἴη ποτέ; τὸ μὲν γὰρ ζῆν κοινὸν 12
εἶναι φαίνεται καὶ τοῖς φυτοῖς, ζητεῖται δὲ τὸ ἴδιον. ἀφορι-
1098^a στέον ἄρα τὴν τε θρεπτικὴν καὶ τὴν αὐξητικὴν ζωὴν. ἐπομένη

10. γυναιξί K^b M^b 11. πολιτικὸς L^b M^b δ om. L^b 15. αἵρετον
K^b Asp.: ἔρκιον καὶ αἵρετον L^b Γ: αἵρετον καὶ ἔρκιον M^b 17. συναριθ-
μουμένη δὲ δῆλον ὥς αἵρετωτέρα Γ 23. ποθεῖ K^b 24. δὴ] δὲ M^b
Heliodorus 31. ποδὸς καὶ χειρὸς K^b Asp. 1098^a 1. τε add. K^b
τὴν add. K^b

ana-babası, çocukları, karısı, dostları ve yurttaşlarıyla birlikte olmasıdır, çünkü insan doğal yapısı gereği toplumsaldır. Ancak bunlara da bir sınır koymalı; nitekim bunu kişinin ana-babasının ve torunlarının ötesine ve dostlarının dostlarına kadar uzatırsak, sonsuza dek gider. Bunu da daha sonra ele almak gerek. Kendine yeter olmayı ise, tek başına alındığında yaşamı tercih edilecek kılan ve hiçbir 15
eksikliği bulunmayan şey diye kabul ediyoruz; mutluluğun da böyle bir şey olduğunu, üstelik herşeyden çok tercih edilir olduğunu ve başka şeyler arasında sayılamayacağını düşünüyoruz —sayılabilseydi, açık ki, iyi şeylerin en küçüğünün eklenmesiyle daha tercih edilir olurdu; çünkü eklenen, iyi şeylere üstünlük sağlar, daha büyük iyiler de hep daha çok tercih edilir. Demek ki yapılanların amacı olarak mutluluk, 20
kendisi amaç ve kendine yeter bir şey olarak görünüyor.

Mutluluğun en iyi şey olduğunu söylemede anlaşma var gibi görünüyor, ama bundan öte onun daha açık olarak ne olduğunu söylenmesi arzu ediliyor. Belki insanın işinin ne olduğunu kavrarsak, bu gerçekleşebilir. Çünkü nasıl bir flütçünün, bir heykeltıraşın ve her ustanın, 25
genellikle de bir işi ve bir yaptığı olanların iyi olması, onların işiyle ilgili görünüyorsa, insan için de böyle düşünülebilir; onun olan bir işi varsa elbette. Marangozun, ayakkabıcının belli işleri ve yaptıkları vardır da, insanın bir işi yok mudur? Yani doğal olarak işsiz mi? 30
Yoksa gözün, elin, ayağın ve genellikle parçaların herbirinin bir işi olduğu görüldüğü gibi, insanın da bunların ötesinde bir işinin olduğu ileri sürülebilir mi? Bu acaba ne olabilir? Yaşamak bitkilerle ortak görünüyor, biz ise insana özgü olanı arıyoruz. Öyleyse beslenme ve büyümeyle ilgili yaşamı da bir yana bırakmalı. Bunun arkasından duyulara sahip 1098a

δὲ αἰσθητική τις ἂν εἴη, φαίνεται δὲ καὶ αὕτη κοινὴ καὶ ἵππῳ
 13 καὶ βοῖ καὶ παντὶ ζῳῳ. λείπεται δὲ πρακτική τις τοῦ λόγον
 ἔχοντος· τούτου δὲ τὸ μὲν ὡς ἐπιπειθὲς λόγῳ, τὸ δ' ὡς
 ἔχον καὶ διανοούμενον. διττῶς δὲ καὶ ταύτης λεγομένης 5
 τὴν κατ' ἐνέργειαν θετέον· κυριώτερον γὰρ αὕτη δοκεῖ λείγε-
 14 σθαι. εἰ δ' ἐστὶν ἔργον ἀνθρώπου ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ λόγον
 ἢ μὴ ἄνευ λόγου, τὸ δ' αὐτὸ φαμεν ἔργον εἶναι τῷ γένει
 τοῦδε καὶ τοῦδε σπουδαίου, ὥσπερ κιθαριστοῦ καὶ σπουδαίου
 κιθαριστοῦ, καὶ ἀπλῶς δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων, προστιθεμένης 10
 τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν ὑπεροχῆς πρὸς τὸ ἔργον· κιθαριστοῦ
 μὲν γὰρ κιθαρίζειν, σπουδαίου δὲ τὸ εὖ· εἰ δ' οὕτως, [ἀνθρώ-
 που δὲ τίθεμεν ἔργον ζῶντινα, ταύτην δὲ ψυχῆς ἐνέργειαν
 καὶ πράξεις μετὰ λόγου, σπουδαίου δ' ἀνδρὸς εὖ ταῦτα καὶ
 15 καλῶς, ἕκαστον δ' εὖ κατὰ τὴν οἰκίαν ἀρετὴν ἀποτελεῖται· 15
 εἰ δ' οὕτω,] τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ψυχῆς ἐνέργεια γίνεται
 κατ' ἀρετὴν, εἰ δὲ πλείους αἱ ἀρεταί, κατὰ τὴν ἀρίστην καὶ
 16 τελειοτάτην. ἔτι δ' ἐν βίῳ τελείῳ. μία γὰρ χελιδὼν ἔαρ οὐ
 ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα· οὕτω δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα
 17 μία ἡμέρα οὐδ' ὀλίγος χρόνος. Περιγεγράφθω μὲν οὖν τάγα- 7
 θὸν ταύτη· δεῖ γὰρ ἴσως ὑποτυπῶσαι πρῶτον, εἰθ' ὕστερον
 ἀναγράψαι. δόξειε δ' ἂν παντὸς εἶναι προαγαγεῖν καὶ διαρ-
 θῶσαι τὰ καλῶς ἔχοντα τῇ περιγραφῇ, καὶ ὁ χρόνος τῶν
 τοιούτων εὐρετῆς ἢ συνεργὸς ἀγαθὸς εἶναι· ὅθεν καὶ τῶν τεχ-
 νῶν γεγόνασιν αἱ ἐπιδόσεις· παντὸς γὰρ προσθεῖναι τὸ ἐλ- 25
 18 λείπον. μεμνήσθαι δὲ καὶ τῶν προειρημένων χρή, καὶ τὴν
 ἀκρίβειαν μὴ ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἐπιζητεῖν, ἀλλ' ἐν ἐκά-
 στοις κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐφ' ὅσον

2. αὕτη K^b: αὕτη vulg.3. δὲ K^b M^b Asp.11. κατὰ τὴν K^b: κατ'

vulg.

12. ἀνθρώπου—16. οὕτω repetitio esse videtur eorum quae prae-

cedunt

19. οὐδὲ μία ἡμέρα secludenda esse coni. Susemihl

25.

αἱ add. K^b Asp.

yaşam geliyor, ama bu da at, öküz ve bütün hayvanlarla ortak görünüyor. O halde geriye akıl sahibi olanın —bunun da akla boyun eğen olarak, bir de akla sahip olan ve düşünen olarak— bir tür eylem yaşamı kalıyor. Eylem yaşamından da iki türlü söz edildiğinden, bunun etkinlik halinde olan yaşam olduğu belirtilmeli; çünkü ‘daha önemli’ diye ona dendiği düşünülüyor. Eğer insanın işi ruhun akla uygun ya da akıldan yoksun olmayan etkinliği ise ve belirli bir işin ve bu işte yetkin olanın işinin aynı olduğunu söylüyorsak (örneğin gitarcının işi ile erdemli⁴ gitarcının işinin aynı olduğunu söylüyorsak, bunu da genel olarak her iş konusunda söylüyorsak —buna o işteki erdemde üstün olmayı eklemek koşuluyla; çünkü gitarcının işi gitar çalmak, erdemli gitarcının ise iyi gitar çalmaktır); eğer bu böyle ise [ayrıca insanın işinin belli bir yaşam olduğunu, bu yaşamın da ruhun akla uygun etkinliği ve böyle eylemler olduğunu; erdemli insana yakışanın bunları iyi ve güzel bir biçimde yapması olduğunu; her şeyin ise kendine özgü erdeme göre iyi yapılırsa, iyi gerçekleştirilmiş olduğunu da ileri sürüyoruz], insansal iyi, ruhun erdeme uygun etkinliği olur— üstelik yaşamın sonuna kadar etkinliği. Çünkü birtek kırlangıç baharı getirmez, ne de birtek gün; aynı şekilde birtek gün ya da kısa bir süre insanı kutlu ve mutlu kılmaz. İyi, ana çizgileriyle bu şekilde betimlenmiş olsun. Belki de önce onun ana çizgilerini çizmek, sonra da içini tamamlamak gerek. Ana çizgileri iyi çizilmiş şeyleri işleyip ayrıntılarını düzenlemek herkesin yapabileceği bir iş gibi görünüyor; zaman böylelerini bulur ya da onlara iyi bir yardımcı olur. Sanatların gelişmesi de böyle olmuştur; çünkü eksik olanı tamamlamak herkesin yapabileceği bir iş. Daha önce söylenenleri de anımsamak ve kesinliği herşeyde aynı şekilde aramamak, her bir şeyde konu edinilenin özelliğine göre ve o araştırmaya uygun düştüğü kadarıyla aramak gerekir.

οἰκείον τῇ μεθόδῳ. καὶ γὰρ τέκτων καὶ γεωμέτρης διαφε- 19
 30 ρούντως ἐπιζητοῦσι τὴν ὀρθήν· ὃ μὲν γὰρ ἐφ' ὅσον χρησίμη
 πρὸς τὸ ἔργον, ὃ δὲ τί ἐστιν ἡ ποῖόν τι· θεατῆς γὰρ τάλη-
 θοῦς. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ποιητέον, ὅπως
 μὴ τὰ πάρεργα τῶν ἔργων πλείω γίνηται. οὐκ ἀπαιτητέον 20
 1098^b δ' οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἐν ἅπασιν ὁμοίως, ἀλλ' ἱκανὸν ἐν τισι τὸ
 ὅτι δειχθῆναι καλῶς, οἷον καὶ περὶ τὰς ἀρχάς· τὸ δ' ὅτι πρῶ-
 τον καὶ ἀρχή. τῶν ἀρχῶν δ' αἱ μὲν ἐπαγωγῇ θεωροῦνται, 21
 αἱ δ' αἰσθῆσαι, αἱ δ' ἐθισμῶ τινί, καὶ ἄλλαι δ' ἄλλως. μετιέ- 22
 5 ναι δὲ πειρατέον ἐκάστας ἥ πεφύκασιν, καὶ σπουδαστέον
 ὅπως διορισθῶσι καλῶς· μεγάλην γὰρ ἔχουσι ῥοπήν πρὸς τὰ 23
 ἐπόμενα. δοκεῖ γὰρ πλείον ἢ ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι ἡ ἀρχή,
 καὶ πολλὰ συμφανῇ γίνεσθαι δι' αὐτῆς τῶν ζητουμένων.
 8 Σκεπτέον δὲ περὶ αὐτῆς οὐ μόνον ἐκ τοῦ συμπεράσμα- VIII.
 10 τος καὶ ἐξ ὧν ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λεγομένων περὶ
 αὐτῆς· τῷ μὲν γὰρ ἀληθεῖ πάντα συνάδει τὰ ὑπάρχοντα,
 τῷ δὲ ψευδεῖ ταχὺ διαφωνεῖ τάληθές. νενεμημένων δὴ τῶν 2
 ἀγαθῶν τριχῇ, καὶ τῶν μὲν ἐκτὸς λεγομένων τῶν δὲ περὶ
 ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυχὴν κυριώτατα λέγομεν καὶ
 15 μάλιστα ἀγαθὰ, τὰς δὲ πράξεις καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς
 ψυχικὰς περὶ ψυχὴν τίθεμεν. ὥστε καλῶς ἂν λέγοιτο κατὰ
 γε αὐτὴν τὴν δόξαν παλαιὰν οὔσαν καὶ ὁμολογουμένην ὑπὸ
 τῶν φιλοσοφούντων. ὀρθῶς δὲ καὶ ὅτι πράξεις τινὲς λέγον- 3
 ται καὶ ἐνέργειαι τὸ τέλος· οὕτω γὰρ τῶν περὶ ψυχὴν ἀγα-
 20 θῶν γίνεται καὶ οὐ τῶν ἐκτός. συνάδει δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ 4
 εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα· σχεδὸν γὰρ εὐζωία
 θ τις εἴρηται καὶ εὐπραξία. Φαίνεται δὲ καὶ τὰ ἐπιζητούμενα 5
 τὰ περὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἅπανθ' ὑπάρχειν τῷ λεχθέντι. τοῖς 6

31. τι om. K^b1098^b 6. διορισθῶσι K^b: ὁρισθῶσι vulg.

7. γὰρ

K^b Γ: οὖν L^b M^b9. δὴ M^b Γ: δὴ καὶ L^b23. τὰ add. K^b

Nitekim marangoz ve geometrici dik açıyı farklı biçimde ararlar: İlki yalnızca işi için yararlı olduğu kadarıyla ona bakar; ötekisi ise onun ne olduğunu ya da özelliğinin ne olduğunu arar; çünkü hakikat olanı seyreder. Öteki konularda da böyle yapmalı, öyle ki yan işler işlerin kendilerinden daha önemli hale gelmesin. Aynı şekilde herşeyde nedeni istememeli, bazı konularda bir şeyin öyle olduğunu iyice göstermek yetmeli; sözgelişi ilkler konusunda; bir şeyin olduğu gibi olması önce geliyor ve ilktir; kimi ilkler induksiyonla, kimi duyu ile, kimi bir alıştırmayla, başkaları da başka şekilde görülür. Herbirine doğal yapısına uygun olarak muamele etmeye çaba göstermeli ve bunları iyi belirlemeye özen göstermeli; çünkü bunlar, onlardan sonra gelenler için büyük önem taşırlar. Nitekim başlangıç bütünü yarısından çoktur, diye düşünülür ve arananların birçoğu onunla birlikte görünür hale gelir.

Başlangıç konusunda, yalnızca çıkan sonuca ve temellendirmenin hareket noktalarına dayanarak değil, onun üzerine söylenenlere de dayanarak düşünmek gerekir; çünkü doğru olana, olanların hepsi uygun düşer, yanlış olana ise doğru hemen aykırı düşer. İyiler üç kısma ayrılmış olduklarına ve bazılarının dış iyiler, bazılarının ruhla ve bedenle ilgili iyiler dendiğine göre, ruhla ilgili olanlara en başta ve tam anlamda iyiler diyoruz; eylemleri ve ruh etkinliklerini de ruhla ilgili iyiler tarafına koyuyoruz. Böylece söylediğimiz, filozoflar tarafından kabul edilen bu eski kaniya da uygun olur. Amacın bazı eylemler ve etkinliklerden oluştuğunu söylemek de doğrudur; çünkü bu şekilde bunlar dış iyilerden değil, ruhla ilgili iyilerden oluyorlar. Mutlu kişinin iyi yaşaması ve iyi durumda olması da bu söze uyuyor; çünkü aşağı yukarı bir tür iyi yaşamdan ve iyi durumda olmadan söz etmiştik. Ayrıca, mutlulukla ilgili arananların tümü bizim söylediğimizde var görünüyor;

μὲν γὰρ ἀρετὴ τοῖς δὲ φρόνησις ἄλλοις δὲ σοφία τις εἶναι δο-
 κεῖ, τοῖς δὲ ταῦτα ἢ τούτων τι μεθ' ἡδονῆς ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς· 25
 ἕτεροι δὲ καὶ τὴν ἐκτὸς εὐετηρίαν συμπαραλαμβάνουσιν.
 7 τούτων δὲ τὰ μὲν πολλοὶ καὶ παλαιοὶ λέγουσιν, τὰ δὲ ὀλίγοι
 καὶ ἔνδοξοι ἄνδρες· οὐδετέρους δὲ τούτων εὐλογον διαμαρτά-
 νειν τοῖς ὅλοις, ἀλλ' ἐν γέ τι ἢ καὶ τὰ πλεῖστα κατορθοῦν.
 8 τοῖς μὲν οὖν λέγουσι τὴν ἀρετὴν ἢ ἀρετὴν τινα συνωδός ἐστιν 30
 9 ὁ λόγος· ταύτης γὰρ ἐστὶν ἢ κατ' αὐτὴν ἐνέργεια. διαφέρει
 δὲ ἴσως οὐ μικρὸν ἐν κτήσει ἢ χρήσει τὸ ἄριστον ὑπολαμβάν-
 νειν, καὶ ἐν ἔξει ἢ ἐνεργείᾳ. τὴν μὲν γὰρ ἔξιν ἐνδέχεται
 μηδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖν ὑπάρχουσιν, οἷον τῷ καθεύδοντι ἢ 1099*
 καὶ ἄλλως πως ἐξηγηκότι, τὴν δ' ἐνέργειαν οὐχ οἷον τε·
 πράξει γὰρ ἐξ ἀνάγκης, καὶ εὖ πράξει. ὥσπερ δ' Ὀλυμ-
 πίαςιν οὐχ οἱ κάλλιστοι καὶ ἰσχυρότατοι στεφανοῦνται ἀλλ'
 οἱ ἀγωνιζόμενοι (τούτων γὰρ τινες νικῶσιν), οὕτω καὶ τῶν 5
 ἐν τῷ βίῳ καλῶν καγαθῶν οἱ πράττοντες ὀρθῶς ἐπήβολοι
 10 γίνονται. ἔστι δὲ καὶ ὁ βίος αὐτῶν καθ' αὐτὸν ἡδύς. τὸ
 μὲν γὰρ ἡδεσθαι τῶν ψυχικῶν, ἐκάστω δ' ἐστὶν ἡδὺ πρὸς δ
 λέγεται φιλοτοιοῦτος, οἷον ἵππος μὲν τῷ φιλίππῳ, θέαμα
 δὲ τῷ φιλοθεώρῳ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ δίκαια τῷ 10
 11 φιλοδικαίῳ καὶ ὅλως τὰ κατ' ἀρετὴν τῷ φιλαρέτῳ. τοῖς
 μὲν οὖν πολλοῖς τὰ ἡδέα μάχεται διὰ τὸ μὴ φύσει τοιαῦτ'
 εἶναι, τοῖς δὲ φιλοκάλοις ἐστὶν ἡδέα τὰ φύσει ἡδέα· τοιαῦται
 δ' αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις, ὥστε καὶ τούτοις εἰσὶν ἡδεῖαι καὶ
 12 καθ' αὐτάς· οὐδὲν δὴ προσδεῖται τῆς ἡδονῆς ὁ βίος αὐτῶν 15
 ὥσπερ περιάπτου τινός, ἀλλ' ἔχει τὴν ἡδονὴν ἐν ἑαυτῷ.
 πρὸς τοῖς εἰρημένοις γὰρ οὐδ' ἐστὶν ἀγαθὸς ὁ μὴ χαίρων ταῖς
 καλαῖς πράξεσιν· οὔτε γὰρ δίκαιον οὐθεὶς ἂν εἴποι τὸν μὴ

28. δὴ K^b
αὐτὰ Sylburg

29. καὶ om. K^b Γ
15. δὲ L^b Γ

30. σύννορός K^b

1099* 13. τοι-

çünkü mutluluğun, kimi erdem, kimi akli başındalık, kimi bir tür bilgelik olduğunu, kimi de hazla birlikte ya da haz olmaksızın bunlar ya da bunlardan biri olduğunu düşünüyor; başkaları ise dış iyi koşulları da kapsıyorlar. Bunlardan bazısını insanların çoğu ve eskiler söylüyor, bazısını ise sayılı birkaç ünlü kişi; hepsinin tümüyle yanılmış olması akla yatmıyor, bir noktada, hatta çoğunda haklı olsalar gerek. Demek ki bu söz, mutluluğun erdem ya da herhangi bir erdem olduğunu söyleyenlere de uygun düşüyor, çünkü erdeme uygun etkinlikte bulunma erdemin özelliğidir. En iyinin, erdeme sahip olmada bulunduğunu düşünmek ile onun kullanmada bulunduğunu düşünmek, yani onun huyda bulunduğunu düşünmek ile etkinlikte bulunduğunu düşünmek arasında büyük fark vardır. Çünkü bir huy bulunduğu halde, hiçbir iyiyi meydana getirmeyebilir, örneğin uyuyan ya da hiçbir başka şekilde eylemden alıkonanlarda olduğu gibi; oysa etkinlikte bu olanaksızdır, çünkü kişi zorunlu olarak eylemde bulunacak ve iyi eylemde bulunacaktır. Nasıl Olimpiyatlarda en güzellere ve güçlülere değil, yarışanlara taç giydiriliyorsa (çünkü onların arasından çıkar kazananlar), aynı şekilde yaşamdaki iyi ve güzel insanlardan ancak doğru olarak eylemde bulunanlar başarılı olurlar. Bunların yaşamı da kendi başına hoştur. Hoşlanmak ruhta olup bitenlerdendir, herbir kişi için de hoş, onun sevdiği söylenen şeydir: Örneğin atsever için at, oyunsever için oyun hoştur; aynı şekilde haksever için hak, genelde erdemsever için erdem hoştur. İnsanların çoğunda hoş şeyler çatışma halindedir, çünkü bunlar doğal yapıları gereği hoş değildirler, oysa güzeli sevenler için doğal yapıları gereği hoş olan şeyler hoştur. Erdeme uygun eylemler böyle eylemlerdir, hem erdemi sevenler için hem de kendileri hoşturlar. Erdemi sevenlerin yaşamı, bir takı gibi hazza ayrıca gereksinim duymaz, hazzı kendi içinde taşır. Bu söylediklerimiz bir yana, güzel eylemlerden hoşlanmayanın, iyi de olmadığı söylenebilir; çünkü hiçkimse haklı iş görmekten zevk duymayana adil,

χαίροντα τῷ δικαιοπραγεῖν, οὐτ' ἐλευθέριον τὸν μὴ χαίροντα
 20 ταῖς ἐλευθερίοις πράξεσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.
 εἰ δ' οὕτω, καθ' αὐτὰς ἂν εἶεν αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις ἡδεῖαι. 13
 ἀλλὰ μῆν καὶ ἀγαθαὶ γε καὶ καλαί, καὶ μάλιστα τούτων
 ἕκαστον, εἴπερ καλῶς κρίνει περὶ αὐτῶν ὁ σπουδαῖος· κρίνει
 δ' ὡς εἵπομεν. ἄριστον ἄρα καὶ κάλλιστον καὶ ἡδιστον ἡ 14
 25 εὐδαιμονία, καὶ οὐ διώριστα ταῦτα κατὰ τὸ Δηλιακὸν ἐπι-
 γραμμα·

κάλλιστον τὸ δικαιοτάτον, λῶστον δ' ὑγιάειν·
 ἡδιστον δὲ πέφυχ' οὐ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν.

ἅπαντα γὰρ ὑπάρχει ταῦτα ταῖς ἀρίστοις ἐνεργείαις· ταύ-
 30 τας δέ, ἡ μίαν τούτων τὴν ἀρίστην, φαμέν εἶναι τὴν εὐδαι-
 μονίαν. φαίνεται δ' ὅμως καὶ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν προσδεο- 15
 μένη, καθάπερ εἵπομεν· ἀδύνατον γὰρ ἡ οὐ ῥάδιον τὰ καλὰ
 πράττειν ἀχορήγητον ὄντα. πολλὰ μὲν γὰρ πράττεται,
 1099^b καθάπερ δι' ὀργάνων, διὰ φίλων καὶ πλούτου καὶ πολιτικῆς
 δυνάμεως· ἐνίων δὲ τητῶμενοι ῥυπαίνουσι τὸ μακάριον, οἷον 16
 εὐγενείας εὐτεκνίας κάλλους· οὐ πάνυ γὰρ εὐδαιμονικὸς ὁ
 τὴν ἰδέαν παναίσχης ἢ δυσγενῆς ἢ μονώτης καὶ ἄτεκνος,
 5 ἔτι δ' ἴσως ἦττον, εἴ τῳ πάγκακοι παῖδες εἶεν ἢ φίλοι, ἢ
 ἀγαθοὶ ὄντες τεθναῖσιν. καθάπερ οὖν εἵπομεν, ἔοικε προσδεῖ- 17
 σθαι καὶ τῆς τοιαύτης εὐημερίας· ὅθεν εἰς ταῦτ' ἀτάττουσιν
 ἔνιοι τὴν εὐτυχίαν τῇ εὐδαιμονίᾳ, ἕτεροι δὲ τὴν ἀρετὴν.
 10 "Οθεν καὶ ἀπορεῖται πότερόν ἐστι μαθητὸν ἢ ἐβιστὸν ἢ καὶ IX.
 10 ἄλλως πως ἀσκητόν, ἢ κατὰ τινα θείαν μοῖραν ἢ καὶ διὰ τύχην
 παραγίνεται. εἰ μὲν οὖν καὶ ἄλλο τί ἐστι θεῶν δώρημα ἂν- 2
 θρώποις, εὐλογον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν θεόσδοτον εἶναι, καὶ
 μάλιστα τῶν ἀνθρωπίνων ὅσῳ βέλτιστον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν 3

22. καλαί γε καὶ ἀγαθαί L^b 1099^b 1. διὰ] καὶ διὰ K^b M^b 3. οὐ
 πάνυ] οὐδαμῶς K^b 5. ἢ post φίλοι om. K^b 9. καὶ post ἢ om. L^b Γ

cömertçe eylemlerden zevk almayana da cömert diyemez; öteki erdemler konusunda da durum aynıdır. Bu böyle ise, 20
 erdeme uygun eylemlerin kendileri hoş olsa gerek. Bu eylemler ayrıca iyi de güzel de olur, hem de en üst derecede olur, elbette eğer erdemli kişi iyi yargıda bulunuyorsa; o ise daha önce dediğimiz şekilde yargıda bulunur. O halde mutluluk en iyi, en güzel ve en hoş şeydir; bunlar da biribirinden 25
 ayrılmaz, Delos yazıtında söylendiği gibi:

“En güzel şey en adil olandır, en iyi şey sağlıklı olmak;

En hoş şey ise, kişinin arzuladığı şeye kavuşması olur.”⁵

Bunların hepsi en iyi etkinliklerde bulunur. Mutluluk bunlardır ya da bunlardan biri en iyisidir diyoruz. Ama 30
 daha önce söylediğimiz gibi, dış iyileri de gerektirdiği görünüyor; çünkü yaşamak için yeterli bazı destekler olmadan, iyi eylemlerde bulunmak olanaksızdır ya da pek kolay değil. Dostlarla, zenginlikle, siyasal güçle pek çok şey yapılır, aletlerle yapıldığı gibi; bazı şeylerden —sözgelişi soyluluktan, 1099b
 iyi çocuklardan, güzelliikten— yoksun olmak ise kutluluğu lekeler. Nitekim çok çirkin olan, iyi soydan gelmeyen, ya da sipsivri olan çocuksuz biri pek mutlu olmaz; çok kötü çocukları ya da dostları olan ise ya da iyi dostları olduğu 5
 halde onların ölümlerini gören, daha da az mutlu olur herhalde. Öyleyse mutluluk, dediğimiz gibi, ayrıca böyle koşulları da gerektirir gibi görünüyor. Bundan ötürü mutluluğu kimi talihlilikle, kimi ise erdemle aynı yere koyuyor.

Bundan da şu sorun ortaya çıkıyor: Mutluluk acaba öğrenilebilir ya da alışılabilir veya başka bir şekilde gerçekleştirilebilir bir şey midir? Yoksa bir tanrı vergisi 10
 olarak mı ya da bir rastlantı sonucu mu gelir? Tanrıların insanlara verdiği başka bir armağan eğer varsa, mutluluğun da tanrıların vergisi olması akla yatkın, özellikle insansal şeylerin en iyisi olduğuna göre. Ancak bu

ἴσως ἄλλης ἂν εἴη σκέψεως οἰκειότερον, φαίνεται δὲ καὶ ἐν
 μὴ θεόπεμπτός ἐστιν ἀλλὰ δι' ἀρετὴν καὶ τινα μάθησιν ἢ 15
 ἀσκησιν παραγίνεται, τῶν θειοτάτων εἶναι· τὸ γὰρ τῆς ἀρε-
 τῆς ἀθλον καὶ τέλος ἄριστον εἶναι φαίνεται καὶ θεῖόν τι καὶ
 4 μακάριον. εἴη δ' ἂν καὶ πολύκοινον· δυνατόν γὰρ ὑπάρξαι
 πᾶσι τοῖς μὴ πεπηρωμένοις πρὸς ἀρετὴν διὰ τινος μαθήσεως
 5 καὶ ἐπιμελείας. εἰ δ' ἐστὶν οὕτω βέλτιον ἢ τὸ διὰ τύχην εὐ- 20
 δαιμονεῖν, εὐλογον ἔχειν οὕτως, εἴπερ τὰ κατὰ φύσιν, ὥς
 6 οἷόν τε κάλλιστα ἔχειν, οὕτω πέφυκεν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κατὰ
 τέχνην καὶ πᾶσαν αἰτίαν, καὶ μάλιστα (τὰ) κατὰ τὴν ἀρίστην.
 τὸ δὲ μέγιστον καὶ κάλλιστον ἐπιτρέψαι τύχῃ λίαν πλημ-
 7 μελὲς ἂν εἴη. συμφανὲς δ' ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ λόγου τὸ ζητού- 25
 μενον· εἴρηται γὰρ ψυχῆς ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν ποιά τις.
 τῶν δὲ λοιπῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ὑπάρχειν ἀναγκαῖον, τὰ δὲ
 8 συνεργὰ καὶ χρήσιμα πέφυκεν ὀργανικῶς. ὁμολογούμενα
 δὲ ταῦτ' ἂν εἴη καὶ τοῖς ἐν ἀρχῇ· τὸ γὰρ τῆς πολιτικῆς
 τέλος ἄριστον ἐτίθεμεν, αὕτη δὲ πλείστην ἐπιμέλειαν ποιεῖται 30
 τοῦ ποιούσιν τινος καὶ ἀγαθοῦ τοὺς πολίτας ποιῆσαι καὶ πρακ-
 9 τικοὺς τῶν καλῶν. εἰκότως οὖν οὔτε βούν οὔτε ἵππον οὔτε
 ἄλλο τῶν ζώων οὐδὲν εὐδαιμον λέγομεν· οὐδὲν γὰρ αὐτῶν
 10 οἷόν τε κοινωνῆσαι τοιαύτης ἐνεργείας. διὰ ταύτην δὲ τὴν 1100·
 αἰτίαν οὐδὲ παῖς εὐδαίμων ἐστίν· οὐπω γὰρ πρακτικὸς τῶν
 τοιούτων διὰ τὴν ἡλικίαν· οἱ δὲ λεγόμενοι διὰ τὴν ἐλπίδα
 μακαρίζονται. δεῖ γάρ, ὥσπερ εἵπομεν, καὶ ἀρετῆς τελείας
 11 καὶ βίου τελείου. πολλὰ γὰρ μεταβολὰι γίνονται καὶ παν- 5
 τοῖαι τύχαι κατὰ τὸν βίον, καὶ ἐνδέχεται τὸν μάλιστ' εὐθη-
 νούντα μεγάλαις συμφοραῖς περιπεσεῖν ἐπὶ γῆρως, καθάπερ ἐν
 τοῖς Τρωικοῖς περὶ Πριάμου μυθεύεται· τὸν δὲ τοιαύταις χρησά-
 μενον τύχαις καὶ τελευτήσαντα ἀθλῶς οὐδεὶς εὐδαιμονίζει.

20. τὸ add. K^b M^b

23. τὰ add. Wilson

1100^a 8. ἡρωικοῖς L^b Γ

galiba başka bir araştırma alanının konusuna daha uygun
 olsa gerek; nitekim mutluluk tanrı vergisi olmayıp da 15
 erdemle ya da belirli bir öğretim ya da eğitimle gelse bile, en
 tanrısal şeylerden görünüyor; çünkü o, erdemin ödülü ve en
 iyi amaç olarak görünüyor, tanrısal bir şey ve kutlu. Her-
 keste olabilecek bir şey de olsa gerek; çünkü erdemce sakat
 olmayan herkes belirli bir öğretim ve çabayla ona sahip ola-
 bilir. Rastlantıyla değil, bu şekilde mutlu olmak daha iyi ise, 20
 bunun böyle olması akla yakın; tabî ki eğer doğal olarak
 olanlar olabilecek en iyi şekilde olmuşlarsa; ustalık ürünü
 olan ve başka herhangi bir nedenin —özellikle en iyisinin—
 ürünleri olan şeylerle de bu böyle. En büyük ve en güzel şeyi
 rastlantıya bırakmak pek yanlış olurdu. Ayrıca aradığımız
 şey sözümüzden de apaçık ortaya çıkıyor; çünkü mutlulu- 25
 ğun, ruhun erdeme uygun bir tür etkinliği olduğunu söyle-
 dik. Öteki iyilere gelince: Bir kısmının bulunması zorunlu-
 dur; bir kısmı ise mutluluğa katkıda bulunur ve araç olarak
 yararlı olur. Bunlar başta söylediklerimize de uygun olsa
 gerek: Siyasetin amacının en iyi olduğunu kabul etmiştik; 30
 siyaset ise yurttaşları nitelikli ve iyi insan kılmaya, insanla-
 rın iyi eylemlerde bulunmasına çaba gösterir. Öyleyse bir
 öküz, bir ata ya da başka bir hayvana mutlu demememiz
 doğaldır; çünkü onlardan hiçbiri böyle bir etkinlikte bulu-
 namaz. Aynı nedenden dolayı bir çocuk da mutlu değildir; 1100a
 çünkü yaşından ötürü böyle eylemlerde bulunamaz, mutlu
 denilenler ise mutlu olmaları umulduğu için kutlu görülür-
 ler. Dediğimiz gibi, [bir insana mutlu diyebilmek için] hem
 erdemin tamı hem de yaşamın tamı gerekli. Nitekim yaşam- 5
 da pekçok değişiklik oluyor, talihin her türlü cilveleriyle
 karşılaşılıyor ve olabilir ki, en parlak durumda olan kişi bile
 yaşlılığında büyük bir felâkete uğrar —Troia efsanelerinde
 Priamos⁶ için anlatıldığı gibi; böylesi bir talihle karşılaşmış
 ve acınacak şekilde ölmüş birini hiçkimse mutlu saymaz.

11 Πότερον οὖν οὐδ' ἄλλον οὐδένα ἀνθρώπων εὐδαιμονιστέον X.
 ἕως ἂν ζῇ, κατὰ Σόλωνα δὲ χρεὼν τέλος ὀρᾶν; εἰ δὲ δὴ καὶ 2
 θετέον οὕτως, ἄρα γε καὶ ἔστιν εὐδαίμων τότε ἐπειδὰν ἀπο-
 θάνῃ; ἢ τοῦτό γε παντελῶς ἄτοπον, ἄλλως τε καὶ τοῖς λέ-
 γουσιν ἡμῖν ἐνέργειάν τινα τὴν εὐδαιμονίαν; εἰ δὲ μὴ λέγο- 3
 15 μιν τὸν τεθνεῶτα εὐδαίμονα, μηδὲ Σόλων τοῦτο βούλεται,
 ἀλλ' ὅτι τηνικαῦτα ἂν τις ἀσφαλῶς μακαρίσειεν ἀνθρωπον
 ὥς ἐκτὸς ἤδη τῶν κακῶν ὄντα καὶ τῶν δυστυχημάτων, ἔχει
 μὲν καὶ τοῦτ' ἀμφισβήτησιν τινα· δοκεῖ γὰρ εἶναι τι τῷ
 τεθνεῶτι καὶ κακὸν καὶ ἀγαθόν, εἴπερ καὶ τῷ ζῶντι μὴ
 20 αἰσθανομένῳ δέ, οἷον τιμαὶ καὶ ἀτιμίαι καὶ τέκνων καὶ
 ὅλως ἀπογόνων εὐπραξίαι τε καὶ δυστυχίαι. ἀπορίαν δὲ 4
 καὶ ταῦτα παρέχει· τῷ γὰρ μακαρίως βεβιωκότι μέχρι
 γήρως καὶ τελευτήσαντι κατὰ λόγον ἐνδέχεται πολλὰς με-
 ταβολὰς συμβαίνειν περὶ τοὺς ἐκγόνους, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν
 25 ἀγαθοὺς εἶναι καὶ τυχεῖν βίου τοῦ κατ' ἀξίαν, τοὺς δ' ἐξ ἐν-
 ἀντίας· δηλὸν δ' ὅτι καὶ τοῖς ἀποστήμασι πρὸς τοὺς γονεῖς
 παντοδαπῶς ἔχειν αὐτοὺς ἐνδέχεται. ἄτοπον δὴ γίνοιτ' ἂν,
 εἰ συμμεταβάλλοι καὶ ὁ τεθνεὼς καὶ γίνοιτο ὅτε μὲν εὐδαί-
 μων πάλιν δ' ἄθλιος· ἄτοπον δὲ καὶ τὸ μηδὲν μηδ' ἐπὶ 5
 30 τινα χρόνον συνικνεῖσθαι τὰ τῶν ἐκγόνων τοῖς γονεῦσιν.
 ἀλλ' ἐπανιτέον ἐπὶ τὸ πρότερον ἀπορηθέν· τάχα γὰρ ἂν θεω- 6
 ρηθεῖν καὶ τὸ νῦν ἐπιζητούμενον ἐξ ἐκείνου. εἰ δὲ τὸ τέλος 7
 ὀρᾶν δεῖ καὶ τότε μακαρίζειν ἕκαστον οὐχ ὥς ὄντα μακάριον
 ἀλλ' ὅτι πρότερον ἦν, πῶς οὐκ ἄτοπον, εἰ ὅτ' ἔστιν εὐδαί-
 35 μων, μὴ ἀληθεύσεται κατ' αὐτοῦ τὸ ὑπάρχον διὰ τὸ μὴ
 1100^b βούλεσθαι τοὺς ζῶντας εὐδαιμονίζειν διὰ τὰς μεταβολὰς,
 καὶ διὰ τὸ μόνιμόν τι τὴν εὐδαιμονίαν ὑπειληφέναι καὶ
 μηδαμῶς εὐμετάβολον, τὰς δὲ τύχας πολλάκις ἀνακυ-

18. τι om. K^b32. τὸ post δὴ add. K^b

O halde acaba yaşadığı sürece hiçbir insanı mutlu saymayacak mıyız? Solon'un dediği gibi sonunu mu görmek gerekir? Bunu eğer böyle kabul edeceksek, acaba insan ölünce mi mutludur? Yoksa bu, özellikle mutluluk bir tür etkinlikler diyen bizler için, tamamen saçma mıdır? Yok eğer ölmüş olanın mutlu olduğunu söylemiyorsak —ki Solon da bunu demek istemiyor, artık felâketlerin ve talihsizliklerin dışında olduğu için, bir insan ancak o zaman emin bir şekilde kutlu sayılabilir demek istiyor—, bu da tartışma konusudur; bir ölü için de, yaşayıp da farkında olmayan biri için olduğu gibi, iyi ve kötü şeyler olduğu düşünülür, örneğin onurlar, onursuzluklar; çocuklarının ya da torunlarının iyi durumda olmaları ve talihsizlikleri gibi. Burada da bir sorun var: Bu söze göre yaşlılığına değin kutluca yaşamış ve ölmüş birinde, torunlarıyla ilgili olarak bir sürü değişiklikler olabilir; torunlarının kimi iyi olabilir ve lâıyk olduğu bir yaşam ona düşebilir, kimi için de bunun tersi olabilir; oysa açıktır ki bunların ana-babalarından zamanca uzaklıkları da farklı farklı olabilir. Onlarla birlikte ölü de değişseydi ve kâh sefil kâh mutlu olsaydı, saçma olurdu. Ama torunların durumunun ana-babaları belli bir süre için hiç etkilememeleri de saçma olurdu. Ama biz önce ele aldığımız soruna dönelim; çünkü ondan hareket edersek, şimdi aradığımız da daha çabuk görülebilir. Eğer bir insanı kutlu saymak için sonunu görmek gerekiyorsa, yani o anda kutlu olduğundan değil, daha önce kutlu olduğundan kutlu demek gerekiyorsa; eğer sık sık talih değişiklikleri olduğundan yaşayanlara mutlu demek istemediğimiz için, bir insan hakkında mutlu olduğu sırada “mutludur” diyemeyeceksek, böyle bir şey saçma olmaz mı?

8 κλείσθαι περὶ τοὺς αὐτοὺς ; δῆλον γὰρ ὡς εἰ συνακολουθοίημεν
ταῖς τύχαις, τὸν αὐτὸν εὐδαίμονα καὶ πάλιν ἄθλιον ἐροῦμεν 5
πολλάκις, χαμαιλέοντά τινα τὸν εὐδαίμονα ἀποφαίνοντες
9 καὶ σαθρῶς ἰδρυμένον. ἥ τὸ μὲν ταῖς τύχαις ἐπακολουθεῖν
οὐδαμῶς ὀρθόν; οὐ γὰρ ἐν ταύταις τὸ εὖ ἢ κακῶς, ἀλλὰ
προσδεῖται τούτων ὁ ἀνθρώπινος βίος, καθάπερ εἵπομεν, κύ-
ριαι δ' εἰσὶν αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι τῆς εὐδαιμονίας, αἱ 10
10 δ' ἐναντίαι τοῦ ἐναντίου. μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ νῦν
διαπορηθέν. περὶ οὐδὲν γὰρ οὕτως ὑπάρχει τῶν ἀνθρωπί-
νων ἔργων βεβαιότης ὡς περὶ τὰς ἐνεργείας τὰς κατ' ἀρετὴν·
μονιμώτεραι γὰρ καὶ τῶν ἐπιστημῶν αὗται δοκοῦσιν εἶναι·
τούτων δ' αὐτῶν αἱ τιμιώταται μονιμώτεραι διὰ τὸ μάλι- 15
στα καὶ συνεχέστατα καταζῆν ἐν αὐταῖς τοὺς μακαρίους·
τοῦτο γὰρ ἔοικεν αἰτίῳ τοῦ μὴ γίνεσθαι περὶ αὐτὰς λήθην.
11 ὑπάρξει δὴ τὸ ζητούμενον τῷ εὐδαίμονι, καὶ ἔσται διὰ βίον
τοιοῦτος· αἰεὶ γὰρ ἡ μάλιστα πάντων πράξει καὶ θεωρήσει
τὰ κατ' ἀρετὴν, καὶ τὰς τύχας οἴσει κύλλιστα καὶ πάντῃ 20
πάντως ἐμμελῶς ὅ γ' ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς καὶ τετράγυνος
12 ἄνευ ψόγου. πολλῶν δὲ γινομένων κατὰ τύχην καὶ διαφε-
ρόντων μεγέθει καὶ μικρότητι, τὰ μὲν μικρὰ τῶν εὐτυχη-
μάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀντικειμένων, ὅλον ὡς οὐ ποιεῖ
ρόπην τῆς ζωῆς, τὰ δὲ μεγάλα καὶ πολλὰ γινόμενα μὲν 25
εὖ μακαριώτερον τὸν βίον ποιήσει (καὶ γὰρ αὐτὰ συνεπι-
κοσμεῖν πέφυκεν, καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν καλὴ καὶ σπουδαία
γίνεται), ἀνάπαλιν δὲ συμβαίνοντα θλίβει καὶ λυμαίνεται
τὸ μακάριον· λύπας τε γὰρ ἐπιφέρει καὶ ἐμποδίζει πολ-
λαῖς ἐνεργείαις. ὅμως δὲ καὶ ἐν τούτοις διαλάμπει τὸ κα- 30
λόν, ἐπειδὴ φέρη τις εὐκόλως πολλὰς καὶ μεγάλας ἀτυ-

1100^b 12. ὑπάρχει post 13 ἔργων K^b
μονιμώταται O^b 16. ταύταις K^b
σπουδαία] βεβαία K^b

15. τιμιώταται om. pr. K^b
18. δὲ M^b: δὲ δὴ Γ 27.

Açıktır ki talihin cilvelerine uyarsak, aynı insana sık sık bir mutlu bir mutsuz diyeceğiz; mutlu kişiyi bir bukalemun gibi, temelleri çürük bir yapı gibi göstereceğiz. Yoksa talihin cilvelerini izlemek hiçbir şekilde doğru olmaz mı? Çünkü mutlu ya da mutsuz olmak bunlara bağlı değildir, ama daha önce dediğimiz gibi, insanın yaşamı bunları da gerektirir; mutluluk için önemli olan, erdeme uygun etkinliklerdir, erdeme aykırı etkinlikler ise mutluluğun tersini yaratır. Şimdi yapmış olduğumuz soruşturma da bu sözü destekliyor. Nitekim insansal işlerin hiçbiri konusunda, erdeme uygun etkinlikler konusunda olduğu kadar hiçkimse emin değildir; bilimlerden bile daha kalıcı sayılırlar; bunların en değerlileri ise daha da kalıcı sayılırlar, çünkü kutlu kişiler en çok ve en sürekli şekilde bu etkinlikler içinde yaşarlar. Bunların unutulmamasının nedeni de bu görünüyor. Demek ki aradığımız şey mutlu kişide bulunacak ve o, yaşam boyu böyle olacak; hep ve herkesten çok erdeme uygun olan şeyleri yapacak ve görecektir, talihin cilvelerine de en iyi ve en uygun şekilde katlanacak, gerçekten iyi ve pürüzsüz, dördörtlülük bir kişi olacak. Talihin getirdikleri de önemli-önemsiz pekçok şey olduğuna göre, açıktır ki, küçük talihsizlikler yaşamın yönünü değiştirmeyecek, birçok büyük talihlilikler ise yaşamını daha kutlu kılacaktır (çünkü bunlar doğaları gereği yaşama tuz-biber katarlar, güzel ve erdemli bir şekilde kullanılabilirler), talihsizlikler ise mutluluğu bozar, yok eder; çünkü acılar getirir ve pekçok etkinliğe engel olurlar. Ne var ki, bu durumda bile kişi, vurdumduymazlıktan değil,

χίας, μὴ δι' ἀναληγσίαν, ἀλλὰ γεννάδας ὦν καὶ μεγαλό-
 ψυχος. εἰ δ' εἰσὶν αἱ ἐνέργειαι κύριαι τῆς ζωῆς, καθάπερ 13
 εἶπομεν, οὐδεὶς ἂν γένοιτο τῶν μακαρίων ἄθλιος· οὐδέποτε
 35 γὰρ πράξει τὰ μισητὰ καὶ τὰ φαῦλα. τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς
 1101^a ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημό-
 νως φέρειν καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αἰεὶ τὰ κάλλιστα πράτ-
 τειν, καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν τῷ παρόντι στρατοπέδῳ
 χρῆσθαι πολεμικώτατα καὶ σκυτοτόμον ἐκ τῶν δοθέντων
 5 σκυτῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποιεῖν· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον
 καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας ἅπαντας. εἰ δ' οὕτως, ἄθλιος μὲν 14
 οὐδέποτε γένοιτ' ἂν ὁ εὐδαίμων, οὐ μὴν μακάριός γε, ἂν
 Πριαμικαῖς τύχαις περιπέσῃ. οὐδὲ δὴ ποικίλος γε καὶ
 εὐμετάβολος· οὔτε γὰρ ἐκ τῆς εὐδαιμονίας κινηθήσεται ῥα-
 10 δῖως, οὐδ' ὑπὸ τῶν τυχόντων ἀτυχημάτων ἀλλ' ὑπὸ μεγά-
 λων καὶ πολλῶν, ἔκ τε τῶν τοιούτων οὐκ ἂν γένοιτο πάλιν
 εὐδαίμων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, ἀλλ' εἴπερ, ἐν πολλῷ τινὶ καὶ
 τελείῳ, μεγάλων καὶ καλῶν ἐν αὐτῷ γενόμενος ἐπήβολος.
 τί οὖν κωλύει λέγειν εὐδαίμονα τὸν κατ' ἀρετὴν τελείαν 15
 15 ἐνεργοῦντα καὶ τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς ἱκανῶς κεχορηγημένον
 μὴ τὸν τυχόντα χρόνον ἀλλὰ τέλειον βίον; ἢ προσθετέον
 καὶ βιωσόμενον οὕτω καὶ τελευτήσουντα κατὰ λόγον; ἐπειδὴ
 τὸ μέλλον ἀφανὲς ἡμῖν ἐστίν, τὴν εὐδαιμονίαν δὲ τέλος καὶ
 τέλειον τίθεμεν πάντῃ πάντως. εἰ δ' οὕτω, μακαρίους ἐροῦμεν 16
 20 τῶν ζώντων οἷς ὑπάρχει καὶ ὑπάρξει τὰ λεχθέντα, μακαρίους
 δ' ἀνθρώπους. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον διωρίσθω.
 Τὰς δὲ τῶν ἀπογόνων τύχας καὶ τῶν φίλων ἀπάντων τὸ XI.
 μὲν μηδοτιοῦν συμβάλλεσθαι λίαν ἀφίλον φαίνεται καὶ
 ταῖς δόξαις ἐναντίον· πολλῶν δὲ καὶ παντοίας ἐχόντων δια- 2

33. αἱ om. K^b35. τὰ ante φαῦλα om. L^b1101^a 8. γε] τε K^b:om. L^b10. οὐδ'] οὐθ' L^b: οὐτε K^b18. ἐστιν add. K^b

21.

δ'] δ' ὡς Γ et fort. Asp.

soylu ve gönlüyüce olduğundan pekçok önemli talihsizliklere göğüs gerdiği için, güzellikleri parıldar. O halde dediğimiz gibi, yaşamda önemli olan etkinliklerse, kutlu kişilerden hiçbiri sefil olmaz; çünkü hiçbir zaman nefret uyandıran, kötü bir şey yapmayacaktır. Çünkü gerçekten iyi ve akli başında kişinin, talihinin cilvelerine onurlu bir şekilde katlanacağını ve elindekileriyle hep en iyi şekilde davranacağını düşünüyoruz, tıpkı iyi kumandanın, bulunduğu ordugâhı savaşa en uygun şekilde kullanması, iyi ayakkabıcının da ona verilen derilerden en iyi ayakkabıyı yapması gibi, tüm öteki sanatçıların da. Bu böyle ise, mutlu kişi hiçbir zaman sefil olamaz, ama Priamos'un başına gelen başına gelirse kutlu da olamaz. Ayrıca mutlu kişi kılıktan kılığa giren, kolay değişen bir kişi de değildir; ne mutluluk ne de başına gelebilen talihsizlikler durumunu değiştirebilir, ancak çok ve büyük talihsizlikler bunu yapabilir; böyle olunca da kısa zamanda değişip yeniden mutlu olamaz; olabilse bile, bu uzun bir zamanda büyük ve güzel şeyler başarması sonucu olarak olur. O halde gelişigüzel bir süre için değil, yaşam boyu amacını kendinde taşıyan erdeme göre etkinlikte bulunan ve dış iyilere de yeterince sahip olan kişiye mutlu dememize engel olan bir şey var mı? Yoksa, gelecek bizim için belirsiz olduğundan, mutluluğu da herşey için her bakımdan amaç olarak ve kendisi amaç olarak koymuş olduğumuzdan; buna "ve böyle yaşayacak ve söylediğimiz şekilde ölecek olana" diye eklememiz mi gerekiyor? Bu böyle ise, yaşayanlardan bu söylediklerimize sahip olanlara ya da sahip olacak olanlara kutlu diyeceğiz, ama onlara ancak kutlu insanlar diyeceğiz. Bunlar üzerinde de bu kadar yeter. Torunların ve dostların tümünün talihlerinin hiç etkisi olmadığı da pek uygunsuz ve kanılara ters görünüyor; ama olan bitenler öylesine çok ve çeşitli

φορὰς τῶν συμβαινόντων, καὶ τῶν μὲν μᾶλλον συνικκινόμε- 25
 νων τῶν δ' ἦττον, καθ' ἕκαστον μὲν διαιρεῖν μακρὸν καὶ ἀπέ-
 ραντον φαίνεται, καθόλου δὲ λεχθὲν καὶ τύπῳ τάχ' ἂν
 3 ἱκανῶς ἔχοι. εἰ δὴ, καθάπερ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀτυχη-
 μάτων τὰ μὲν ἔχει τι βρίθος καὶ ῥοπήν πρὸς τὸν βίον τὰ
 δ' ἐλαφροτέροις ἔοικεν, οὕτω καὶ τὰ περὶ τοὺς φίλους ὁμοίως 30
 4 ἅπαντας, διαφέρει δὲ τῶν παθῶν ἕκαστον περὶ ζῶντας ἢ
 τελευτήσαντας συμβαίνειν πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ παράνομα
 καὶ δεινὰ προϋπάρχειν ἐν ταῖς τραγωδίαις ἢ πράττεσθαι,
 5 συλλογιστέον δὴ καὶ ταύτην τὴν διαφορὰν, μᾶλλον δ' ἴσως
 τὸ διαπορεῖσθαι περὶ τοὺς κεκμηκότας εἴ τινας ἀγαθοῦ κοινω- 35
 νοῦσιν ἢ τῶν ἀντικειμένων. ἔοικε γὰρ ἐκ τούτων εἰ καὶ διικνεῖ- 1101^b
 ται πρὸς αὐτοὺς ὅτιοῦν, εἴτ' ἀγαθὸν εἶτε τοῦναντίον, ἀφανρόν
 τι καὶ μικρὸν ἢ ἀπλῶς ἢ ἐκείνοις εἶναι, εἰ δὲ μή, τοσοῦτόν
 γε καὶ τοιοῦτον ὥστε μὴ ποιεῖν εὐδαίμονας τοὺς μὴ ὄντας
 6 μηδὲ τοὺς ὄντας ἀφαιρεῖσθαι τὸ μακάριον. συμβάλλεσθαι 5
 μὲν οὖν τι φαίνονται τοῖς κεκμηκόσιν αἱ εὐπραξίαι τῶν φί-
 λων, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ δυσπραξίαι, τοιαῦτα δὲ καὶ τηλι-
 καῦτα ὥστε μήτε τοὺς εὐδαίμονας μὴ εὐδαίμονας ποιεῖν μήτ'
 ἄλλο τῶν τοιούτων μηδέν.

XII. Διωρισμένων δὲ τούτων ἐπισκεψώμεθα περὶ τῆς εὐδαι- 12
 μονίας πότερα τῶν ἐπαινετῶν ἐστὶν ἢ μᾶλλον τῶν τιμῶν
 2 δῆλον γὰρ ὅτι τῶν γε δυνάμεων οὐκ ἔστιν. φαίνεται δὴ πᾶν
 τὸ ἐπαινετὸν τῷ ποίον τι εἶναι καὶ πρὸς τι πῶς ἔχειν ἐπαι-
 νεῖσθαι· τὸν γὰρ δίκαιον καὶ τὸν ἀνδρεῖον καὶ ὅλως τὸν
 ἀγαθόν τε καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦμεν διὰ τὰς πράξεις καὶ τὰ 15
 ἔργα, καὶ τὸν ἰσχυρὸν δὲ καὶ τὸν δρομικὸν καὶ τῶν ἄλλων
 ἕκαστον τῷ ποίον τινα πεφυκέναι καὶ ἔχειν πῶς πρὸς ἀγα-
 3 θόν τι καὶ σπουδαῖον. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν περὶ τοὺς

34. ταύτη L^b Γ 1101^b 2. φλαῦρόν K^b: fort. ἀμαυρόν 15. τε
 add. K^b τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις L^b M^b Γ 16. δὲ add. K^b

olduğuna göre, bazılarının da daha çok, bazılarının ise daha 25
 az başa geldiğine bakılırsa, bunları teker teker ayırmak
 uzun, sonu olmayan bir iş olarak görünüyor; ana çizgileriyle
 genel olarak dile getirilmeleri galiba yeterli olur. Eğer başa
 gelenlerde yaşayanların ya da ölümlerin başına gelmesi arasın-
 daki fark, trajedilerde suçların ve felâketlerin daha önce
 ya da o sırada işlenmesi arasındaki farktan daha büyükse 30
 —tıpkı kişinin başına gelen talihsizliklerden kiminin ağır
 basıp yaşamının yönünü değiştirdiği, kiminin ise daha hafif
 görüldüğü gibi; ki bütün dostların başına gelen talihsizlik-
 lerle de bu böyle oluyor—, bu farkı da düşünmeli; belki de
 daha çok ölümlerin iyi ya da tersi bir şeyden pay alıp almadık-
 ları soruşturulmalı. Söylediklerimizden öyle görünüyor ki, 35
 onlara ulaşan bir şey varsa, bu, ister iyi ister tersi olsun, 1101b
 ya kendi başına ya da onlar için önemsiz ve küçük bir şey
 olurdu; öyle değilse bile, mutlu olmayanları mutlu kılacak,
 mutlu olanların ise bu mutluluklarını ellerinden alacak dere-
 cede ve nitelikte olmazdı. Dostlarının iyi ya da kötü durum- 5
 da olmalarından ölümlerinin de bir dereceye kadar etkilendiği
 görünüyor; ama bu etkilenme, mutlu olanları mutlu olmak-
 tan çıkaracak ya da böyle bir etki yaratacak nitelikte ve
 derecede değil.

Bunlar belirlendiğine göre, mutluluğun övülür şey-
 lerden biri mi, yoksa daha çok değerli şeylerden biri mi
 olduğunu araştıralım; olanaklardan biri olmadığı açık.
 Övülür herşeyin, belirli bir özelliği olduğu için ve bir şeyle il-
 gisi bulunduğu için övüldüğü görünüyor; adil insanı, yürek-
 liyi ve genel olarak iyi insanı eylemlerinden, erdemi de eser-
 lerinden dolayı; güçlü kişiyi, hızlı koşanı ve bu gibi her kişiyi 15
 ise, doğuştan böyle olduğu için ve iyi ile erdemli bir şeyle
 belirli bir ilgisi olduğu için övüyoruz. Bu, tanrılara dizilen

θεοὺς ἐπαίνων· γελοῖοι γὰρ φαίνονται πρὸς ἡμᾶς ἀναφερό-
 20 μενοι, τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὸ γίνεσθαι τοὺς ἐπαίνους δι'
 ἀναφορᾶς, ὥσπερ εἵπομεν. εἰ δ' ἐστὶν ὁ ἔπαινος τῶν τοιού- 4
 των, δῆλον ὅτι τῶν ἀρίστων οὐκ ἔστιν ἔπαινος, ἀλλὰ μεῖζόν
 τι καὶ βέλτιον, καθάπερ καὶ φαίνεται· τοὺς τε γὰρ θεοὺς
 μακαρίζομεν καὶ εὐδαιμονίζομεν καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς θειο-
 25 τάτους [μακαρίζομεν]. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν· οὐδεὶς
 γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ἐπαινεῖ καθάπερ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ὥς
 θειότερόν τι καὶ βέλτιον μακαρίζει. δοκεῖ δὲ καὶ Εὐδοξος 5
 καλῶς συνηγορῆσαι περὶ τῶν ἀριστείων τῇ ἡδονῇ· τὸ γὰρ μὴ
 ἐπαινεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν οὐσαν μνηύειν ᾤετο ὅτι κρεῖττόν ἐστι
 30 τῶν ἐπαινετῶν, τοιοῦτον δ' εἶναι τὸν θεὸν καὶ τὰγαθόν· πρὸς
 ταῦτα γὰρ καὶ τᾶλλα ἀναφέρεσθαι. ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος 6
 τῆς ἀρετῆς· πρακτικοὶ γὰρ τῶν καλῶν ἀπὸ ταύτης· τὰ δ'
 ἐγκώμια τῶν ἔργων ὁμοίως καὶ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν
 ψυχικῶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οἰκειότερον ἐξακριβοῦν 7
 35 τοῖς περὶ τὰ ἐγκώμια πεπονημένοις· ἡμῖν δὲ δῆλον ἐκ τῶν
 1102^a ἐιρημένων ὅτι ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία τῶν τιμίων καὶ τελείων.
 εἵκει δ' οὕτως ἔχειν καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀρχή· ταύτης γὰρ 8
 χάριν τὰ λοιπὰ πάντα πάντες πράττομεν, τὴν ἀρχὴν δὲ
 καὶ τὸ αἴτιον τῶν ἀγαθῶν τίμιόν τι καὶ θεῖον τίθεμεν.
 13 Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' XIII.
 ἀρετὴν τελείαν, περὶ ἀρετῆς ἐπισκεπτέον ἂν εἴη· τάχα γὰρ
 οὕτως ἂν βέλτιον καὶ περὶ τῆς εὐδαιμονίας θεωρήσαιμεν. δοκεῖ 2
 δὲ καὶ ὁ κατ' ἀλήθειαν πολιτικὸς περὶ ταύτην μάλιστα πεπο-
 νῆσθαι· βούλεται γὰρ τοὺς πολίτας ἀγαθοὺς ποιεῖν καὶ τῶν
 10 νόμων ὑπηκόους. παράδειγμα δὲ τούτων ἔχομεν τοὺς Κρητῶν 3
 καὶ Λακεδαιμονίων νομοθέτας, καὶ εἴ τινας ἕτεροι τοιοῦτοι

25. μακαρίζομεν *seclusi* (auctore Susemihlio)29. κρεῖττων *K^b M^b*1102^a 5. εἰ *L^b Γ*9. ἀγαθοὺς τοὺς πολίτας *K^b*26. τὸ *om. pr. K^b*6. ἂν εἴη *add. K^b Asp.*

övgülerden de belli; bunlar bizle ilgi kurularak dizildiğinde gülünç görünür ve bu da, dediğimiz gibi, övgülerin bir şeyle 20 ilgi kurularak yapılmasından ileri geliyor. Övgü böyle şeylerle yapılıyorsa, açıktır ki en iyi şeylerin övgüsü olmaz, onlara daha önemli ve daha üstün bir şey yapmak uygun düşer, öyle de oluyor; nitekim tanrıları kutlu ve mutlu sayıyoruz, insanlardan da en tanrısal olanları. İyi şeyler 25 konusunda da böyle yapıyoruz; nitekim hiçkimse mutluluğu adil olmayı övdüğü gibi övmez, daha tanrısal ve daha iyi bir şey olarak onu kutlu sayar. Eudoksos⁷'un da, birincilik ödülünü hazza vermeyi savunması yerinde görünüyor; çünkü o, hazzın iyi şeylerden olduğu halde övülmemesinin, övülen şeylerden daha iyi bir şey olduğuna işaret ettiğini düşünüyordu, tanrı ve iyi ise böyle şeylerdir; çünkü diğer 30 şeyler bunlarla ilgi içine sokulup övülüyor. Övgüsü yapılan erdemdir; iyi eylemler de ondan kaynaklanır; övgü şiirleri işler için söylenir —gerek bedensel gerek ruhsal işler için. Ama bunların böyle olup olmadığını araştırmak belki övgü konusuyla uğraşmış olanlara daha uygun düşer. Daha önce 35 söylediklerimizden bizim için açıktır ki, mutluluk değerli ve kendisi amaç olan şeylerdendir. Bunun böyle olduğu, mutluluğun ilk şey olmasından da görünüyor; çünkü hepimiz bütün öteki şeyleri onun uğruna yapıyoruz; iyi şeylerin başını ve nedenini de değerli ve tanrısal bir şey olarak kabul ediyoruz. 1102a

Mutluluk, ruhun, kendisi amaç olan erdeme uygun bir etkinliği olduğuna göre, erdem konusunu araştırmalı; bu şekilde belki de mutluluk konusuna da daha iyi bakmış oluruz. Ayrıca, gerçekten siyaset adamı olan kişinin, mutluluk konusuyla özellikle uğraştığı düşünülür; çünkü o, yurttaşları iyi kılmak, yasalara uyan kişiler yapmak ister; bunun örneği Giritli ve 10 Lakedaimonialı yasa koyucular ve varsa benzeri başkaları

4 γεγένηνται. εἰ δὲ τῆς πολιτικῆς ἐστὶν ἡ σκέψις αὕτη, δῆλον
 5 ὅτι γίνοιτ' ἂν ἡ ζήτησις κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν. περὶ
 ἀρετῆς δὲ ἐπισκεπτέον ἀνθρωπίνης δῆλον ὅτι· καὶ γὰρ τὰγα-
 10 θὸν ἀνθρώπινον ἐζητοῦμεν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀνθρωπίνην. 15
 6 ἀρετὴν δὲ λέγομεν ἀνθρωπίνην οὐ τὴν τοῦ σώματος ἀλλὰ τὴν
 τῆς ψυχῆς· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν δὲ ψυχῆς ἐνέργειαν λέ-
 7 γομεν. εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, δῆλον ὅτι δεῖ τὸν πολιτικὸν
 εἰδέναι πῶς τὰ περὶ ψυχῆς, ὥσπερ καὶ τὸν ὀφθαλμοὺς θε-
 10 ραπεύουσιν καὶ πᾶν <τὸ> σῶμα, καὶ μᾶλλον ὅσῳ τιμιωτέρα 20
 καὶ βελτίων ἡ πολιτικὴ τῆς ἱατρικῆς· τῶν δ' ἱατρῶν οἱ χα-
 ριέντες πολλὰ πραγματεύονται περὶ τὴν τοῦ σώματος γνῶ-
 8 σιν. θεωρητέον δὴ καὶ τῷ πολιτικῷ περὶ ψυχῆς, θεωρητέον
 δὲ τούτων χάριν, καὶ ἐφ' ὅσον ἱκανῶς ἔχει πρὸς τὰ ζητού-
 9 μενα· τὸ γὰρ ἐπὶ πλείον ἐξακριβοῦν ἐργωδέστερον ἴσως ἐστὶ 25
 τῶν προκειμένων. λέγεται δὲ περὶ αὐτῆς καὶ ἐν τοῖς ἐξω-
 τερικοῖς λόγοις ἀρκούντως ἕνια, καὶ χρηστέον αὐτοῖς· οἶον τὸ
 10 μὲν ἄλογον αὐτῆς εἶναι, τὸ δὲ λόγον ἔχον. ταῦτα δὲ πό-
 τερον διώρισται καθάπερ τὰ τοῦ σώματος μόρια καὶ πᾶν τὸ
 μεριστόν, ἢ τῷ λόγῳ δύο ἐστὶν ἀχώριστα πεφυκότα καθάπερ 30
 ἐν τῇ περιφερείᾳ τὸ κυρτὸν καὶ τὸ κοῖλον, οὐθὲν διαφέρει
 11 πρὸς τὸ παρόν. τοῦ ἀλόγου δὲ τὸ μὲν ἔοικε κοινῷ καὶ φυ-
 τικῷ, λέγω δὲ τὸ αἷτιον τοῦ τρέφεσθαι καὶ αὔξεσθαι· τὴν
 τοιαύτην γὰρ δύναμιν τῆς ψυχῆς ἐν ἅπασιν τοῖς τρεφομέ-
 νοις θεΐη τις ἂν καὶ ἐν τοῖς ἐμβρύοις, τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην 1102^b
 12 καὶ ἐν τοῖς τελείοις· εὐλογώτερον γὰρ ἢ ἄλλην τινά. ταύ-
 της μὲν οὖν κοινὴ τις ἀρετὴ καὶ οὐκ ἀνθρωπίνη φαίνεται· δο-
 κεῖ γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις ἐνεργεῖν μάλιστα τὸ μόριον τοῦτο καὶ

13. γίνοιτ' K^b: γένοιτ' vulg.16. ἀλλὰ] ἀλλὰ καὶ K^b

19. ψυχῆς

K^b: ψυχῆν vulg.θεραπεύοντα K^b Γ

20. τὸ add. Ramsauer

21. τῶν δ' ἱατρῶν] καὶ τῶν ἱατρῶν δ' L^b Γ26. δέ] δὲ καὶ K^b1102^b 3. ἀνθρωπικὴ L^b M^b

olabilir. Ve eğer bu araştırmayı yapmak siyasete düşüyorsa, açıktır ki, soruşturmamız baştaki tercihimize uygundur. İnsansal erdemi araştırmamız gerektiği açık; gerçekten de insansal iyiyi ve insansal mutluluğu soruşturuyorduk. İnsansal dediğimiz erdem ise beden değil, ruhun erdemi-
 15 dir; mutluluk da ruhun bir etkinliğidir, dedik. Bunlar böyle işe, nasıl göz doktoru gözleri tedavi etmek için tüm bedeni bilmek zorundaysa, siyaset adamı da ruh konusunu bilmeli, hele siyasetin tıptan daha değerli ve daha iyi olduğuna
 20 bakılırsa, daha da çok bilmeli; doktorların yol yordam bilenleri ise beden bilgisini edinmek için pekçok uğraşırlar. O halde siyaset adamı ruh konusunu ele almalı, üstelik bunlar uğruna ele almalı, hem de soruşturduklarımız için yeterli olacak kadar. Bunları daha fazla araştırmak, şu anda
 25 yapmayı düşündüklerimizden galiba daha fazla iş gerektiriyor. Ruh konusunda, herkese açık derslerimizde bazı şeylerden yeterince söz ettik; bunları da kullanmak gerekir: Sözcüğü ruhun bir yanının akıldan yoksun, bir yanının da akıl sahibi olduğunu. Bu iki yan, acaba beden öğeleri ve bölünebilir olan herşey gibi bir sınırla ayrılıyor mu,
 30 yoksa, dairedaki içbükey ve dışbükeyle olduğu gibi doğal olarak ayrılamaz olup, yalnızca sözel olarak mı ikidir? Bu nokta şu andaki konumuz için önemli değil. Akıldan yoksun yanın bir kısmı bitkilerle ortak görünüyor, bundan da beslenme ve büyüme nedenini kastediyorum; ruhun böyle bir olanağının bütün beslenenlerde, ceninlerde bile
 1102b bulunduğu, ama bu aynı olanağın gelişmesini tamamlamış canlılarda olduğu kabul edilebilir; başka bir olanak değil de bunun olması daha akla yakın. Bu olanağın ortak bir erdemi, insansal olmayan bir erdemi olduğu görünüyor. Nitekim uykuda bu yanın ve bu olanağın en çok etkin olduğu

5 ἡ δύναμις αὕτη, ὃ δ' ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα διάδηλοι καθ'
 ὕπνον (ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἡμῖν τοῦ βίου τοὺς
 εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων· συμβαίνει δὲ τοῦτο εἰκότως· ἀργία 13
 γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς ἢ λέγεται σπουδαία καὶ φαύλη),
 πλὴν εἰ μὴ κατὰ μικρὸν καὶ δικνοῦνται τινες τῶν κινήσεων,
 10 καὶ ταύτῃ βελτίω γίνεται τὰ φαντάσματα τῶν ἐπιεικῶν ἢ τῶν
 τυχόντων. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἄλλις, καὶ τὸ θρεπτικὸν 14
 ἑατέον, ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπικῆς ἀρετῆς ἅμοιρον πέφυκεν.
 ἔοικε δὲ καὶ ἄλλη τις φύσις τῆς ψυχῆς ἄλογος εἶναι, με- 15
 τέχουσα μέντοι πῃ λόγου. τοῦ γὰρ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρατοῦς τὸν
 15 λόγον καὶ τῆς ψυχῆς τὸ λόγον ἔχον ἐπαινοῦμεν· ὀρθῶς γὰρ
 καὶ ἐπὶ τὰ βέλτιστα παρακαλεῖ· φαίνεται δ' ἐν αὐτοῖς
 καὶ ἄλλο τι παρὰ τὸν λόγον πεφυκός, ὃ μάχεται καὶ
 ἀντιτείνει τῷ λόγῳ. ἀτεχνῶς γὰρ καθάπερ τὰ παραλελυ-
 μένα τοῦ σώματος μόρια εἰς τὰ δεξιὰ προαιρουμένων κινήσαι
 20 τοῦναντίον εἰς τὰ ἀριστερὰ παραφέρεται, καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς
 οὕτως· ἐπὶ τὰναντία γὰρ αἱ ὁρμαὶ τῶν ἀκρατῶν. ἀλλ' ἐν 16
 τοῖς σώμασι μὲν ὀρώμεν τὸ παραφερόμενον, ἐπὶ δὲ τῆς ψυ-
 χῆς οὐχ ὀρώμεν. ἴσως δ' οὐδὲν ἦττον καὶ ἐν τῇ ψυχῇ νομι-
 στέον εἶναι τι παρὰ τὸν λόγον, ἐναντιούμενον τούτῳ καὶ ἀντι-
 25 βαῖνον. πῶς δ' ἕτερον, οὐδὲν διαφέρει. λόγου δὲ καὶ τοῦτο 17
 φαίνεται μετέχειν, ὥσπερ εἵπομεν· πειθαρχεῖ γοῦν τῷ λόγῳ
 τὸ τοῦ ἐγκρατοῦς—ἔτι δ' ἴσως εὐηκοώτερόν ἐστι τὸ τοῦ σώ-
 φρονος καὶ ἀνδρείου· πάντα γὰρ ὁμοφωνεῖ τῷ λόγῳ. φαίνεται 18
 δὴ καὶ τὸ ἄλογον διττόν. τὸ μὲν γὰρ φυτικὸν οὐδαμῶς κοινω-
 30 νεῖ λόγου, τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν καὶ ὅλως ὀρεκτικὸν μετέχει
 πῶς, ἢ κατήκοόν ἐστιν αὐτοῦ καὶ πειθαρχικόν· οὕτω δὴ καὶ
 τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων φάμεν ἔχειν λόγον, καὶ οὐχ

9. εἰ μὴ M^b Asp. : εἴ πῃ vulg.

καὶ add. K^b

14. μέντοι] μέν L^b

M^b Γ ἀκρατοῦς καὶ ἐγκρατοῦς K^b M^b Γ

17. μάχεται L^b Γ: μά-

χεται τε K^b M^b

22. μέν om. K^b

27. τὸ prius om. K^b

düşünüyor. İyi ile kötü insan uykuda pekaz belli olur 5
(bundan dolayı, yaşamın yarısında mutlu kişiler ile sefiller arasında bir fark yoktur derler; bunun da böyle olması doğaldır, çünkü uyku, ruhun erdemli ya da fena denilmesini sağlayan etkinliğine ara vermesidir), bazı hareketlerin pek az derecede [ruha] ulaşması dışında, ki bu şekilde doğru⁸ kişilerin düşleri sıradan kişilerinkinden daha iyi olur. 10
Bu konuda bunlar yeter, besleyen yanı bir yana bırakalım; çünkü onun, doğal yapısı gereği, insansal erdemde payı yoktur. Ruhun akıl sahibi olmayan ama bir şekilde de akıldan pay alan bir başka doğal yanı var görünüyor. Nitekim kendine egemen olan ve egemen olmayan kişinin aklını, ruhun akıl sahibi yanını överiz; çünkü o, doğru bir şekilde en 15
iyi şeyleri teşvik eder. Ruhun kısımları arasında bir de doğal olarak akla aykırı olan, akılla çatışan ve akla karşı çıkan bir başka yan da var görünüyor. Tıpkı, nasıl sağa doğru hareket ettirmek istendiğinde, bedenin felç olmuş öğeleri, tersine sola doğru yönelirse, ruhta da böyle olur. Nitekim kendine 20
egemen olmayan kişilerin itilimleri onları ters yöne doğru yöneltir. Ne var ki bedende bu ters yöne gitmeyi görebiliyoruz, ama ruhla ilgili olarak göremiyoruz. Yine de belki ruhta da akla aykırı olan bir şeyin, akla karşı çıkan ve ona ters yönde giden bir şeyin olduğunu düşünmek gerek; bunun ne şekilde farklı olduğu ise önemli değil. Bunun da dediği- 25
miz gibi, akıldan pay aldığı görünüyor. Kendine egemen olanınki hiç olmazsa akla boyun eğer, yiğit ya da ölçülü kişininki ise daha çok aklın sözünü dinler belki; çünkü bunlarda herşey akılla uyum içindedir. Demek ki akıldan yoksun yan da ikili görünüyor: Bitkisel olan, akıldan hiçbir 30
şekilde pay almaz; arzulayan ya da genel olarak iştah duyan yan ise, aklın sözünü dinlediği ve ona boyun eğdiği zaman, akla bir şekilde katılır; babamızın ya da dostlarımızın bize akıl vermesinden söz ederken böyle bir şey kastediyoruz,

ὥσπερ τῶν μαθηματικῶν. ὅτι δὲ πείθεται πως ὑπὸ λόγου
 τὸ ἄλογον, μηνύει καὶ ἡ νουθέτησις καὶ πᾶσα ἐπιτίμησις τε
 19 καὶ παράκλησις. εἰ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο φάναι λόγον ἔχειν, 1103^a
 διττὸν ἔσται καὶ τὸ λόγον ἔχον, τὸ μὲν κύριως καὶ ἐν αὐτῷ,
 τὸ δ' ὥσπερ τοῦ πατρὸς ἀκουστικόν τι. διορίζεται δὲ καὶ ἡ
 ἀρετὴ κατὰ τὴν διαφορὰν ταύτην· λέγομεν γὰρ αὐτῶν τὰς
 μὲν διανοητικὰς τὰς δὲ ἠθικὰς, σοφίαν μὲν καὶ σύνεσιν 5
 καὶ φρόνησιν διανοητικὰς, ἐλευθεριότητα δὲ καὶ σωφροσύνην
 ἠθικὰς. λέγοντες γὰρ περὶ τοῦ ἥθους οὐ λέγομεν ὅτι σοφὸς ἡ
 συνετὸς ἀλλ' ὅτι πρᾶος ἡ σώφρων· ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὸν
 σοφὸν κατὰ τὴν ἑξίν· τῶν ἑξέων δὲ τὰς ἐπαινετὰς ἀρετὰς
 λέγομεν. 10

B.

Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὔσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς
 δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλείον ἐκ διδασκαλίας ἔχει 15
 καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται
 καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τοῦνομα
 2 ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλῖνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. ἐξ οὗ καὶ δῆλον
 ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθὲν
 γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει 20
 κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθεῖν ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυ-
 ριάκεις αὐτὸν ἐθίξῃ τις ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ'
 3 ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθεῖν. οὐτ'
 ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ
 πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειουμένοις δὲ διὰ τοῦ 25
 4 ἔθους. ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις

34. πᾶσα] πᾶσα ἢ K^b 1103^a 3. τι om. K^b 7. ἡ] καὶ K^b Γ

14. δὴ Susemihl: δὲ codd. 15. πλεῖστον M^b Γ 18. παρεγ-
 κλῖνον K^b 22. αὐτὸν om. K^b M^b Γ

matematikçilerin kanıt vermesini değil. Öğüt verme, her türlü yerme ve teşvik etme de akıldan yoksun yanın bir şekilde akıl tarafından ikna edildiğini belirtmektedir. Eğer buna da akla sahip demek gerekiyorsa, akla sahip olan yan da ikili olacaktır: Biri asıl ve kendisi akıl sahibi olan, öteki ise babanın sözünü dinleyen [akıl alan] yan anlamında. Erdem de bu ayırıma göre belirlenmektedir: Kimi erdemlere düşünce erdemleri, kimine de karakter erdemleri diyoruz, bilgelik, doğru yargılama, akılı başındalığa düşünce erdemleri; cömertliğe, ölçülülüğe ise karakter erdemleri diyoruz. Nitekim birinin karakterinden söz ederken, onun için bilgedir ya da doğru yargılama gücüne sahiptir demiyoruz, sakindir ya da ölçülüdür diyoruz. Ama bilgeyi de sahip olduğu huy bakımından övüyoruz; huylardan övülenlere ise erdemler diyoruz.

1103a

5

10

İKİNCİ KİTAP

Biri düşünce erdemi, diğeri ise karakter erdemi olmak üzere iki tür erdem vardır. Bunlardan, düşünce erdemi daha çok eğitimle oluşur ve gelişir, bu nedenle de deneyim ve zaman gerektirir; karakter erdemi ise alışkanlıkla edinilir, adı da bu nedenle küçük bir değişiklikle alışkanlıktan ['ethos'tan] gelir. Bundan apaçıktır ki karakter erdemlerinden hiçbirisi bizde doğa vergisi olarak bulunmaz; çünkü doğal olarak bir özelliğe sahip olan hiçbir şey başka türlü bir alışkanlık edinemez, örneğin doğal olarak aşağı doğru giden taşı, biri onu binlerce kez yukarı doğru atarak alıştırmaya çalışsa bile, taş yukarı doğru gitmeğe alışamaz, ne de alev aşağı doğru gitmeğe alışabilir, doğal yapısı gereği başka türlü olan hiçbir şey de başka türlü bir alışkanlık edinemez. Demek ki erdemler ne doğal olarak ne de doğaya aykırı olarak edinilir; onları edinebilecek bir doğal yapımız vardır, alışkanlıkla da onları tam olarak geliştiririz. Bunların olanaklarını

15

20

25

τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδί-
 δομεν (ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολ-
 λάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν,
 30 ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχο-
 μεν)· τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον,
 ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας
 ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μανθάνομεν, οἷον οἰκοδομοῦντες οἰκο-
 δόμοι γίνονται καὶ κιθαρίζοντες κιθαρισταί· οὕτω δὴ καὶ τὰ
 1103^b μὲν δίκαια πράττοντες δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σῶφρονα
 σῶφρονες, τὰ δ' ἀνδρεῖα ἀνδρεῖοι. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινό- 5
 μενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθί-
 ζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομο-
 5 θέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν,
 καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. ἔτι 6
 ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ
 καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν
 καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. ἀνάλογον
 10 δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ
 εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς
 κακοί. εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, 7
 ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί. οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ
 τῶν ἀρετῶν ἔχει· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι
 15 τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδι-
 κοί, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖ-
 σθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρεῖοι οἱ δὲ δειλοί. ὁμοίως δὲ καὶ
 τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν
 γὰρ σῶφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀρ-
 20 γίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ

34. δὴ L^b: δὲ vulg.1103^b 5. αὐτὰ K^b Γ

7. καὶ ante γίνεται

om. K^b Asp.

9. οἱ fort. secludendum

κακοὶ K^b: οἱ κακοὶ vulg.17. ἢ om. K^b

daha önce taşıyoruz, daha sonra da etkinlikleri gerçekleştiriyoruz (bu, duyular konusunda açık; biz birçok kez görmekten, birçok kez duymaktan bu duyuları edinmiş değiliz, tersine onlara sahip olarak kullandık, kullanarak sahip olmadık). Erdemleri ise, öteki sanatlarda olduğu gibi, daha önce etkinlikte bulunarak ediniz; çünkü öğrenip yapmamız gereken şeyleri biz yapa yapa öğreniriz, örneğin ev yapa yapa mimar, gitar çala çala gitarcı oluyorlar; bunun gibi adil şeyler yapa yapa adil insan, ölçülü davranma davranma ölçülü, yiğitçe davranma davranma da yiğit insanlar oluruz. Kentlerde olan biten de bunu doğruluyor, yasa koyucular yurttaşları alıştırmakla iyi kılarlar, her yasa koyucunun istediği de budur; bunu iyi beceremeyenler amaçlarına ulaşmaz; iyi yönetimlerin kötü yönetimlerden farkı da işte buradadır. Ayrıca, her erdem aynı şeylerin yapılmasıyla ve aynı şeyler aracılığıyla hem oluşur hem yok olur, her sanat da aynı şekilde: Gitar çalanlar gitar çalmakla iyi gitarcı ve kötü gitarcı olur; mimarlar ile öteki bütün sanatçılar için de bu böyledir; iyi ev yapmakla mimar iyi mimar olacak, kötü ev yapmakla ise kötü mimar. Bu böyle olmasaydı bunları öğreteceklere gerek kalmazdı, herkes iyi ya da kötü doğardı. Erdemler konusunda da bu böyledir, insanlarla ilişkilerimizde eylemde bulunurken kimimiz adil kimimiz adaletsiz olur, tehlikeler karşısında şunu ya da bunu yapmakla ve korkmaya ya da yiğit olmaya alışmakla, kimimiz yiğit kimimiz de korkak olur. Arzular ve öfkeler konusunda da durum böyle; çünkü kimi bu konularda şöyle davranmakla kimi de böyle davranmakla ölçülü ve sakin ya da haz düşkün ve sinirli olur.

ἐκ τοῦ οὐτωςί. καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ
 8 ἔξεις γίνονται. διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιὰς ἀποδιδόναι·
 κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἔξεις. οὐ
 μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νῦν ἐθίζεσθαι,
 ἀλλὰ πάμπαν, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. 25

II. Ἐπεὶ οὖν ἡ παροῦσα πραγματεία οὐ θεωρίας ἕνεκά 2
 ἐστὶν ὥσπερ αἱ ἄλλαι (οὐ γὰρ ἵνα εἰδῶμεν τί ἐστὶν ἡ ἀρετὴ
 σκεπτόμεθα, ἀλλ' ἵν' ἀγαθοὶ γενώμεθα, ἐπεὶ οὐδὲν ἂν ἦν
 ὄφελος αὐτῆς), ἀναγκαῖον ἐπισκέψασθαι τὰ περὶ τὰς
 πράξεις, πῶς πρακτέον αὐτάς· αὐταὶ γὰρ εἰσι κύριαι καὶ 30
 2 τοῦ ποιὰς γενέσθαι τὰς ἔξεις, καθάπερ εἰρήκαμεν. τὸ μὲν οὖν
 κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν κοινὸν καὶ ὑποκείσθω—ῥηθῇ—
 σεται δ' ὕστερον περὶ αὐτοῦ, καὶ τί ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος,
 3 καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς. ἐκείνο δὲ προδιο-
 μολογείσθω, ὅτι πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ 1104^a
 καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχὰς
 εἵπομεν ὅτι κατὰ τὴν ὕλην οἱ λόγοι ἀπαιτητέοι· τὰ δ' ἐν
 ταῖς πράξεσι καὶ τὰ συμφέροντα οὐδὲν ἐστηκὸς ἔχει, ὥσ-
 4 περ οὐδὲ τὰ ὑγιεινά. τοιούτου δ' ὄντος τοῦ καθόλου λόγου, 5
 εἴ τι μᾶλλον ὁ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα λόγος οὐκ ἔχει τὰκρι-
 βές· οὔτε γὰρ ὑπὸ τέχνην οὔθ' ὑπὸ παραγγελίαν οὐδεμίαν
 πίπτει, δεῖ δ' αὐτοὺς αἰετὸς τοὺς πράττοντας τὰ πρὸς τὸν και-
 ρὸν σκοπεῖν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς ἔχει καὶ τῆς
 5 κυβερνητικῆς. ἀλλὰ καίπερ ὄντος τοιούτου τοῦ παρόντος 10
 6 λόγου πειρατέον βοηθεῖν. πρῶτον οὖν τοῦτο θεωρητέον, ὅτι
 τὰ τοιαῦτα πέφυκεν ὑπ' ἐνδεΐας καὶ ὑπερβολῆς φθείρε-
 σθαι, (δεῖ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς μαρτυρίοις

24. εὐθέως K^b27. τί ἐστὶν ἡ ἀρετὴ] ἡ ἀρετὴ τί K^b

28. γι-

νώμεθα M^b29. ἐπισκέψασθαι L^b: ἦν σκέψασθαι K^b: ἐστι σκέψασθαιΓ: ἂν εἴη σκέψασθαι M^b33. δ om. K^b L^b1104^a 1. πρακτέωνK^b L^b M^b8. περὶ K^b

Tek cümleyle söylersek, benzer etkinliklerden huylar oluşur. Bu nedenle etkinlikleri belli bir şekilde gerçekleştirmek gerek; çünkü bunların farklarına göre huylar oluşuyor. Demek taa gençlikten beri şöyle ya da böyle alışmak arasında az değil, çok büyük fark oluyor, daha doğrusu herşey buna bağlı.

25

Şu anda ele aldığımız konu diğer konular gibi teorik bilgi için olmadığına göre (erdemın ne olduğunu bilmek amacıyla değil, iyi olalım diye araştırma yapıyoruz; yoksa bunu ele almanın bir yararı olmazdı), eylemler konusunda onları nasıl gerçekleştirmek gerektiğini araştırmak zorunlu; çünkü dediğimiz gibi, huylarımızın nasıl olacağını da asıl bunlar belirliyor. Sağ akla göre eylemde bulunmak ortaktır; bu [hareket noktası olarak] kabul edilsin. Sağ aklın ne olduğu ve öteki erdemlerle ilgisinin nasıl olduğu ise daha sonra söylenecek. Şunu da eklemek gerekir ki, eylemlerden kesin olarak değil, biçimsel olarak söz etmeli, başlarda “temellendirmeler eldeki konuya göre istenmeli” dediğimiz gibi; eylemler ve yararlı olanlar konusunda ise hiçbir şey sabit değildir —sağlığa yararlı şeyler konusunda olduğu gibi. Genel olan konusunda temellendirme böyle olduğuna göre, tekler konusundaki temellendirme çok daha az kesinlik taşır; çünkü o, ne bir sanat ne de bir talimat konusudur; eylemde bulunanlar hep duruma bakmalı, tıpta ve kaptanlıkta olduğu gibi. Ama şu anda üzerinde durduğumuz sav, hernekadar böyle bir sav ise de, onu desteklemeyi denemeli. İlkın (görünmeyenler için görünenlerin tanıklığını kullanmak gerektiğine bakılırsa) güç ve sağlık konusunda

30

1104a

5

10

χρῆσθαι) ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ὑγείας ὀρώμεν·
 15 τὰ τε γὰρ ὑπερβάλλοντα γυμνάσια καὶ τὰ ἐλλείποντα
 φθείρει τὴν ἰσχύν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ποτὰ καὶ τὰ σιτία
 πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα φθείρει τὴν ὑγίειαν, τὰ δὲ
 σύμμετρα καὶ ποιεῖ καὶ αὔξει καὶ σφύζει. οὕτως οὖν καὶ 7
 ἐπὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας ἔχει καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν.
 20 ὃ τε γὰρ πάντα φεύγων καὶ φοβούμενος καὶ μηδὲν ὑπο-
 μένων δειλὸς γίνεται, ὃ τε μηδὲν ὅλως φοβούμενος ἀλλὰ
 πρὸς πάντα βαδίζων θρασὺς· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μὲν πά-
 σης ἡδονῆς ἀπολαύων καὶ μηδεμιᾶς ἀπεχόμενος ἀκόλα-
 στος, ὁ δὲ πᾶσαν φεύγων, ὥσπερ οἱ ἄγροικοι, ἀναίσθητός
 25 τις· φθείρεται δὲ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία ὑπὸ τῆς
 ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, ὑπὸ δὲ τῆς μεσότητος σφύ-
 ζεται. ἀλλ' οὐ μόνον αἱ γενέσεις καὶ αὐξήσεις καὶ αἱ 8
 φθοραὶ ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίνονται, ἀλλὰ
 καὶ αἱ ἐνέργειαι ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔσονται· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν
 30 ἄλλων τῶν φανερωτέρων οὕτως ἔχει, οἷον ἐπὶ τῆς ἰσχύος·
 γίνεται γὰρ ἐκ τοῦ πολλὴν τροφὴν λαμβάνειν καὶ πολ-
 λούς πόνους ὑπομένειν, καὶ μάλιστα ἂν δύναιτ' αὐτὰ ποιεῖν
 ὁ ἰσχυρός. οὕτω δ' ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν· ἔκ τε γὰρ 9
 τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν γινόμεθα σώφρονες, καὶ γενό-
 35 μενοι μάλιστα δυνάμεθα ἀπέχεσθαι αὐτῶν· ὁμοίως δὲ
 1104^b καὶ ἐπὶ τῆς ἀνδρείας· ἐθιζόμενοι γὰρ καταφρονεῖν τῶν φο-
 βερῶν καὶ ὑπομένειν αὐτὰ γινόμεθα ἀνδρεῖοι, καὶ γενό-
 μενοι μάλιστα δυνησόμεθα ὑπομένειν τὰ φοβερά. Σημεῖον III.
 δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἔξω τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύ-
 5 πην τοῖς ἔργοις· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν
 ἡδονῶν καὶ αὐτῷ τούτῳ χαίρων σώφρων, ὁ δ' ἀχθόμενος

19. ἄλλων om. K^bδὲ ἢ K^b: γὰρ ἢ vulg.24. πᾶσαν K^b: πάσας vulg.29. αἱ om. K^b Asp.

25. δὴ scripti:

marg. K^b: ἀ δύναιτ' αὐτὰ pr. K^b: δύναται ταῦτα vulg.

32. ἂν δύναιτ' αὐτὰ

gördüğümüz gibi, “bu tür şeyler doğal yapıları gereği eksiklik ya da aşırılık yüzünden bozulur” savını araştıralım: Nitekim aşırı ve eksik yapılan beden eğitimi gücü yıpratır; aynı şekilde içki ve yemekler çok fazla ya da çok az olduğu zaman sağlığı bozar, dengeli olduğu zaman ise sağlığı meydana getirir, artırır ve korur. Ölçülülük, yiğitlik ve öteki erdemlerde de bu böyledir. Herşeyden kaçan, korkan ve hiçbir şeye dayanamayan korkak; hiçbir şeyden hiçbir şekilde korkmayan, herşeyin üzerine giden cüretli olur. Aynı şekilde her hazzı tadan ve hiçbirinden uzak kalmayan haz düşkünü, yabanî gibi hepsinden kaçan ise duygusuz oluyor. Ölçülülük de yiğitlik de aşırılık ya da eksiklik yüzünden bozulur, orta olma ile korunur. Ne var ki, aynı şeyler ve aynı şeylerin yapılması erdemlerin meydana gelmesini, artmasını ve bozulmasını sağladığı gibi, [gelecekteki] etkinliklerin de aynı şeylerden oluşmasını sağlar. Nitekim daha açık görünen başka durumlarda da bu böyle oluyor, örneğin güç sözkonusu olduğunda: Bol beslenmek ve büyük zahmetlere dayanmakla güç meydana gelir, güçlü kişi de bunları en çok yapabilir. Erdemlerde de bu böyle; hazzardan uzak kalmakla ölçülü oluyoruz, ölçülü olmakla da onlardan daha çok uzak kalabiliyoruz; yüreklilikte de durum aynıdır; korkutucu şeyleri önlemeye ve onlara karşı dayanmaya alıştıkça yiğit oluyoruz, yiğit olmakla da korkutucu şeyler karşısında daha çok dayanabileceğiz. Yaptıklarımızı izleyen haz ya da acı, huyların belirtisi sayılmalı: Bedensel hazzardan uzak kalan ve bundan hoşnut olan ölçülü, bundan yakınan

ἀκόλαστος, λαὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων ἢ
 μὴ λυπούμενός γε ἀνδρείος, ὁ δὲ λυπούμενος δειλός. περὶ
 ἡδονὰς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετή· διὰ μὲν γὰρ
 τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν 10
 2 καλῶν ἀπεχόμεθα. διὸ δεῖ ἡχθαί πως εὐθὺς ἐκ νέων, ὥς
 ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ·
 3 ἢ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν. ἔτι δ' εἰ αἱ ἀρεταὶ εἰσι περὶ
 πράξεις καὶ πάθη, παντὶ δὲ πάθει καὶ πάσῃ πράξει ἔπε-
 ται ἡδονὴ καὶ λύπη, καὶ διὰ τοῦτ' ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ περὶ 15
 4 ἡδονὰς καὶ λύπας. μνηνύουσι δὲ καὶ αἱ κολάσεις γινόμε-
 ναι διὰ τούτων· λατρεῖαι γάρ τινές εἰσιν, αἱ δὲ λατρεῖαι
 5 διὰ τῶν ἐναντίων πεφύκασιν γίνεσθαι. ἔτι, ὥς καὶ πρῶην
 εἵπομεν, πᾶσα ψυχῆς ἕξις, ὑφ' οἷων πέφυκε γίνεσθαι
 χείρων καὶ βελτίων, πρὸς ταῦτα καὶ περὶ ταῦτα τὴν φύ- 20
 σιν ἔχει· δι' ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαῦλοι γίνονται, τῷ
 διώκειν ταύτας καὶ φεύγειν, ἢ ἂς μὴ δεῖ ἢ ὅτε οὐ δεῖ ἢ
 ὥς οὐ δεῖ ἢ ὁσαχῶς ἄλλως ὑπὸ τοῦ λόγου διορίζεται τὰ
 τοιαῦτα. διὸ καὶ ὀρίζονται τὰς ἀρετὰς ἀπαθείας τινὰς
 καὶ ἡρεμίας· οὐκ εὖ δέ, ὅτι ἀπλῶς λέγουσιν, ἀλλ' οὐχ 25
 ὥς δεῖ καὶ ὥς οὐ δεῖ καὶ ὅτε, καὶ ὅσα ἄλλα προστίθεται.
 6 ὑπόκειται ἄρα ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη περὶ ἡδονὰς καὶ
 λύπας τῶν βελτίστων πρακτικῇ, ἢ δὲ κακία τούναντίον.
 7 γένοιτο δ' ἂν ἡμῖν καὶ ἐκ τούτων φανερόν ὅτι περὶ τῶν
 αὐτῶν. τριῶν γὰρ ὄντων τῶν εἰς τὰς αἰρέσεις καὶ τριῶν 30
 τῶν εἰς τὰς φυγὰς, καλοῦ συμφέροντος ἡδέος, καὶ [τριῶν]
 τῶν ἐναντίων, αἰσχροῦ βλαβεροῦ λυπηροῦ, περὶ ταῦτα
 μὲν πάντα ὁ ἀγαθὸς κατορθωτικός ἐστίν ὁ δὲ κακὸς ἁμαρ-
 τητικός, μάλιστα δὲ περὶ τὴν ἡδονήν· κοινὴ τε γὰρ αὕτη

1104^b 13. δ' εἰ] δὲ K^bαἰ add. K^b18. πρῶην K^b: πρότερον

vulg.

21. φαῦλαι O^b29. ὅτι K^b: ἔτι vulg.

31. τριῶν

seclus. Coraes

32. βλαβεροῦ K^b I¹:

ἀσυμφόρου vulg.

34. δὲ om. K^b

ise haz düşkünüdür; tehlikelere dayanan ve bundan hoşnut olan ya da üzülmeyen yiğit, üzülen ise korkaktır. Demek ki karakter erdemi hazlarla ve acılarla ilgilidir; nitekim haz uğruna çirkin şeyler yapıyoruz, acı yüzünden de güzel şeylerden uzak duruyoruz. Bunun için, Platon'un dediği gibi, bu şekilde bir yolunu bulup henüz çocuklukta gerektiği şeylerden haz alacak ve acı duyacak biçimde eğitmek gerekir; doğru eğitim de budur. Ayrıca erdemlerin eylemlerle ve etkilenimlerle ilgili olduğuna bakılırsa, her eylemi ve her etkilenimi de haz ya da acı izliyorsa, erdem hazlar ve acılarla ilgili olsa gerek. Bunlar aracılığıyla verilen cezalar da bunu gösteriyor; çünkü cezalar bir tür tedavidir, tedaviler de doğal yapıları gereği karşıt şeylerden oluşur. Ayrıca daha önce de dediğimiz gibi, ruhun her huyu, doğal yapısı gereği daha kötü ve daha iyi kılan şeylerle ya da bu konularla ilgilidir. Kişiler hazlar ve acılar yüzünden, bunların peşinden koşmakla veya bunlardan kaçmakla; ya peşinde koşmamaları veya kaçmamaları gerekenlerin ya da gerekmediği zamanda veya gerekmediği şekilde veya aklın bu konularda belirlediği diğer şekillerde peşinde koşmakla veya kaçmakla kötü oluyorlar. Bu nedenledir ki erdemleri bir tür etkilenmeme ve dinginlik olarak da tanımlarlar. Bunu genel anlamda söyledikleri için —“gerektiği veya gerekmediği şekilde” veya “gerektiği zaman” diye ya da bu gibi başka şeyleri eklemedikleri için— pek doğru tanımlamıyorlar. Demek ki bu tür olan erdemin hazlar ve acılarla ilgili olarak en iyileri yaptıran, kötülüğün ise tersini yaptıran olduğu [hareket noktası olarak] kabul edilebilir. Aynı şeylerle ilgili olduğunu şunlardan da açıkça görebiliriz: Bir tercihe götüren üç şey, kaçınmaya götüren de üç şey vardır: Güzel, yararlı, haz veren ve bunların karşıtı çirkin, zararlı, acı veren; bütün bunlarda iyi insan başarılı, kötü insan ise başarısız olur, özellikle de haz konusunda; çünkü haz

35 τοῖς ζώοις, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν αἵρεσιν παρακολουθεῖ·
 1105^a καὶ γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον ἡδὺ φαίνεται. ἔτι 8
 δ' ἐκ νηπίου πᾶσιν ἡμῖν συντέθραπται· διὸ χαλεπὸν ἀπο-
 τρίψασθαι τοῦτο τὸ πάθος ἐγκεχρωσμένον τῷ βίῳ. κα-
 νονίζομεν δὲ καὶ τὰς πράξεις, οἳ μὲν μᾶλλον οἳ δ' ἦττον,
 5 ἡδονῇ καὶ λύπῃ. διὰ τοῦτ' οὖν ἀναγκαῖον εἶναι περὶ ταῦτα 9
 τὴν πᾶσαν πραγματείαν· οὐ γὰρ μικρὸν εἰς τὰς πράξεις
 εὖ ἢ κακῶς χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι. ἔτι δὲ χαλεπώτερον 10
 ἡδονῇ μάχεσθαι ἢ θυμῷ, καθάπερ φησὶν Ἡράκλειτος, περὶ
 δὲ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη γίνεται καὶ ἀρετῇ·
 10 καὶ γὰρ τὸ εὖ βέλτιον ἐν τούτῳ. ὥστε καὶ διὰ τοῦτο περὶ
 ἡδονὰς καὶ λύπας πᾶσα ἡ πραγματεία καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ
 τῇ πολιτικῇ· ὁ μὲν γὰρ εὖ τούτοις χρώμενος ἀγαθὸς ἔσται,
 ὁ δὲ κακῶς κακός. ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς 11
 καὶ λύπας, καὶ ὅτι ἐξ ὧν γίνεται, ὑπὸ τούτων καὶ αὖξε-
 15 ται καὶ φθείρεται μὴ ὡσαύτως γινομένων, καὶ ὅτι ἐξ ὧν
 ἐγένετο, περὶ ταῦτα καὶ ἐνεργεῖ, εἰρήσθω.
 3 Ἀπορήσειε δ' ἂν τις πῶς λέγομεν ὅτι δεῖ τὰ μὲν IV.
 δίκαια πράττοντας δικαίους γίνεσθαι, τὰ δὲ σώφρονα
 σώφρονας· εἰ γὰρ πράττουσι τὰ δίκαια καὶ σώφρονα,
 20 ἥδη εἰσὶ δίκαιοι καὶ σώφρονες, ὥσπερ εἰ τὰ γραμματικά
 καὶ τὰ μουσικά, γραμματικοὶ καὶ μουσικοί. ἢ οὐδ' ἐπὶ 2
 τῶν τεχνῶν οὕτως ἔχει; ἐνδέχεται γὰρ γράμματικόν τι
 ποιῆσαι καὶ ἀπὸ τύχης καὶ ἄλλου ὑποθεμένοι· τότε οὖν
 ἔσται γραμματικός, ἐὰν καὶ γραμματικόν τι ποιήσῃ καὶ
 25 γραμματικῶς· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ γραμ-
 ματικήν. ἔτι οὐδ' ὁμοίον ἐστὶν ἐπὶ τε τῶν τεχνῶν καὶ τῶν 3
 ἀρετῶν· τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν τεχνῶν γινόμενα τὸ εὖ ἔχει

1105^a 2. συντετράφθαι K^b
 K^b 26. τε add. K^b

19. καὶ τὰ σώφρονα L^b

21. τὰ add.

canlılarda ortaktır ve tercih konusu olan herşeyle birlikte bulunur; çünkü güzel de yararlı da hoş görünür. Ayrıca bebeklikten beri hepimizde bizle birlikte beslenir; bundan dolayı yaşamın her yanına sinmiş olan bu etkilenimi tümüyle kazıyabilmek zordur. Eylemlerimizi de —kimimiz daha çok kimimiz daha az— haz ve acıya göre ayarlıyoruz. İşte bu nedenle tüm bu araştırmanın bunlar üzerine olması zorunlu. Eylemlerden iyi ya da kötü bir şekilde haz veya acı duyma önemli bir fark yaratır. Ayrıca Herakleitos'un dediği gibi⁹, hazza karşı koymak öfkeye¹⁰ karşı koymaktan daha güçtür; sanat da erdem de hep daha güç olanla ilgilidir; gerçekten de daha zor olanda başarılı olmak daha iyidir. Dolayısıyla da gerek erdem gerekse siyaset konusunda yapılan her araştırma haz ya da acılarla ilgilidir; bunları iyi yönde kullanan iyi, kötü yönde kullanan ise kötü olacak. Demek ki erdemın acılar ve hazlarla ilgili olduğu; onu oluşturanların aynı zamanda onu artırdığı ama başka şekilde gerçekleştirildiklerinde onu yok ettiği; ve onu oluşturmuş olan konularda etkinlikte bulunduğu belirtilmiş oldu.

Kişilerin adil işler yapa yapa adil, ölçülü işler yapa yapa ölçülü olmaları gerektiğini söylememiz sorun yaratabilir; çünkü kişiler adil ve ölçülü işler yapıyorlarsa zaten adil ve ölçülüdürler, okuyup yazanların ya da müzikle uğraşanların zaten okuryazar ya da müzisyen olduğu gibi. Yoksa bu, sanatlarda böyle değil midir? Bir rastlantı sonucu ya da bir başkasının teşvikiyle bir kişi belki okuyup yazabilir; ama, ancak okuryazarlıkla ilgili bir iş yaparsa ve bunu okuryazarca yaparsa —ki bunu da kendisinde bulunan okuryazarlığa göre yaparsa— okuryazar olacaktır. Ayrıca sanatlarla ilgili durum ile erdemlerle ilgili durum aynı değil; çünkü sanat ürünlerinin iyi olması

ἐν αὐτοῖς· ἀρκεῖ οὖν ταῦτά πως ἔχοντα γενέσθαι· τὰ δὲ
κατὰ τὰς ἀρετὰς γινόμενα οὐκ ἔαν αὐτά πως ἔχη, δι-
καίως ἢ σωφρόνως πράττεται, ἀλλὰ καὶ ἔαν ὁ πράττων 30
πῶς ἔχων πράττη, πρῶτον μὲν ἔαν εἰδώς, ἔπειτ' ἔαν προαι-
ρούμενος, καὶ προαιρούμενος δι' αὐτά, τὸ δὲ τρίτον ἔαν καὶ
βεβαίως καὶ ἀμετακινήτως ἔχων πράττη. ταῦτα δὲ πρὸς
μὲν τὸ τὰς ἄλλας τέχνας ἔχειν οὐ συναριθμεῖται, πλὴν 1105^b
αὐτὸ τὸ εἰδέναι· πρὸς δὲ τὸ τὰς ἀρετὰς τὸ μὲν εἰδέναι οὐδὲν
ἢ μικρὸν ἰσχύει, τὰ δ' ἄλλα οὐ μικρὸν ἀλλὰ τὸ πᾶν
δύναται, ἅπερ ἐκ τοῦ πολλάκις πράττειν τὰ δίκαια καὶ
4 σῶφρονα περιγίνεται. τὰ μὲν οὖν πράγματα δίκαια καὶ σῶ- 5
φρονα λέγεται, ὅταν ἢ τοιαῦτα οἶα ἂν ὁ δίκαιος ἢ ὁ σῶ-
φρων πράξειεν· δίκαιος δὲ καὶ σῶφρων ἐστὶν οὐχ ὁ ταῦτα
πράττων, ἀλλὰ καὶ [ὁ] οὕτω πράττων ὥς οἱ δίκαιοι καὶ σῶ-
5 φρονες πράττουσιν. εὖ οὖν λέγεται ὅτι ἐκ τοῦ τὰ δίκαια πράτ-
τειν ὁ δίκαιος γίνεται καὶ ἐκ τοῦ τὰ σῶφρονα ὁ σῶφρων· 10
ἐκ δὲ τοῦ μὴ πράττειν ταῦτα οὐδεὶς ἂν οὐδὲ μελλήσειε
6 γίνεσθαι ἀγαθός. ἀλλ' οἱ πολλοὶ ταῦτα μὲν οὐ πράττου-
σιν, ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες οἴονται φιλοσοφεῖν
καὶ οὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι, ὁμοίον τι ποιοῦντες τοῖς
κύμνουσιν, οἱ τῶν ἱατρῶν ἀκούουσι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι 15
δ' οὐδὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ οὖν οὐδ' ἐκεῖνοι εὖ
ἔξουσιν τὸ σῶμα οὕτω θεραπευόμενοι, οὐδ' οὗτοι τὴν ψυ-
χὴν οὕτω φιλοσοφοῦντες.

V. Μετὰ δὲ ταῦτα τί ἐστὶν ἡ ἀρετὴ σκεπτέον. ἐπεὶ οὖν 4
τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα τρία ἐστί, πάθη δυνάμεις ἔξεις, 20
2 τούτων ἂν τι εἴη ἡ ἀρετή. λέγω δὲ πάθη μὲν ἐπιθυμίαν

28. οὖν] τῷ K^b αὐτὰ L^b 32. διὰ ταῦτα K^b ἔαν καὶ K^b: καὶ ἔαν
vulg. 1105^b 2. τὸ post δὲ om. K^b οὐδὲν ἢ μικρὸν K^b: μικρὸν ἢ
οὐδὲν vulg. 3. τὸ om. K^b 4. ἅπερ] fort. εἴπερ 8. ὁ seclusi
12. γενέσθαι codd. 19. τί δ' ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἐξῆς σκεπτέον K^b

kendilerinde bulunan bir özelliktir; demek ki bunların belirli bir özellik taşıyacak şekilde ortaya konması yeter; oysa erdemlere uygun yapılanlar kendileri belirli özellikleri taşımakla adilce veya ölçülü bir şekilde yapılmış olmazlar, 30 ancak onları yapanın belirli özellikler taşımasıyla adilce ve ölçülü bir şekilde yapılmış olurlar: İlkin yapan bilerek yapıyorsa, sonra tercih ederek ve kendileri için tercih ederek yapıyorsa, üçüncü olarak da emin ve sarsılmaz bir şekilde yapıyorsa. Bilerek yapma dışında bunlar öteki sanatlarda 1105b gerekli sayılmazlar. Erdemlerle ilgili olarak ise, bilmek hiç önemli değil, ya da çok az önemlidir; oysa ötekiler, çok az şey değil, herşeyi sağlarlar. Çünkü adil ve ölçülü davranma davranma bu özellikler edinilir. Demek ki adil ve ölçülü kişinin yapacağı gibi yapılanlara adil ve ölçülü denir; bunları 5 yapan değil, adil ve ölçülü kişilerin yaptıkları biçimde yapan kişi adil ve ölçülü oluyor. O halde “adil işler yaparak kişi adil, ölçülü işler yaparak kişi ölçülü olur” sözü yerindedir. Bunları yapmayınca da hiçkimsenin hiçbirzaman iyi olması 10 söz konusu olamaz. Ne var ki insanların çoğu bunu yapmıyor, söze sığınıp felsefe yaptıklarını, böylece de erdemli olacaklarını sanıyorlar; doktorları dikkatle dinleyen, ama onların yap dediklerinden hiçbirini yapmayan hastalara benzer bir şey yapıyorlar. Böyle tedavi görmekle nasıl bunların 15 bedeni iyileşmeyecekse, onların ruhları da böyle felsefe yapmakla iyi olmayacaktır.

Bunlardan sonra erdemin ne olduğunu araştıralım. Ruhta olup bitenler üç türlü —etkilenimler, olanaklar ve huy- 20 lar— olduğuna göre erdem bunlardan birisi olsa gerek. Arzu,

ὀργὴν φόβον θάρσος φθόνον χαρὰν φιλίαν μῖσος πόθον
 ζῆλον ἔλεον, ὅλως οἷς ἔπεται ἡδονὴ ἢ λύπη· δυνάμεις
 δὲ καθ' ἃς παθητικοὶ τούτων λεγόμεθα, οἷον καθ' ἃς δυ-
 25 νατοὶ ὀργισθῆναι ἢ λυπηθῆναι ἢ ἐλεῆσαι· ἔξεις δὲ καθ'
 ἃς πρὸς τὰ πάθη ἔχομεν εὖ ἢ κακῶς, οἷον πρὸς τὸ ὀργι-
 σθῆναι, εἰ μὲν σφοδρῶς ἢ ἀνεμένως, κακῶς ἔχομεν, εἰ δὲ
 μέσως, εὖ· ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰλλα. πάθη μὲν οὖν 3
 οὐκ εἰσὶν οὗθ' αἱ ἀρεταὶ οὗθ' αἱ κακίαι, ὅτι οὐ λεγόμεθα
 30 κατὰ τὰ πάθη σπουδαῖοι ἢ φαῦλοι, κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς
 καὶ τὰς κακίας λεγόμεθα, καὶ ὅτι κατὰ μὲν τὰ πάθη
 οὐτ' ἐπαινούμεθα οὔτε ψεγόμεθα (οὐ γὰρ ἐπαινεῖται ὁ φο-
 βούμενος οὐδὲ ὁ ὀργιζόμενος, οὐδὲ ψέγεται ὁ ἀπλῶς ὀργι-
 1108^a ζόμενος ἀλλ' ὁ πῶς), κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας
 ἐπαινούμεθα ἢ ψεγόμεθα. ἔτι ὀργιζόμεθα μὲν καὶ φοβού- 4
 μεθα ἀπροαιρέτως, αἱ δ' ἀρεταὶ προαιρέσεις τινὲς ἢ οὐκ
 ἄνευ προαιρέσεως. πρὸς δὲ τούτοις κατὰ μὲν τὰ πάθη
 5 κινεῖσθαι λεγόμεθα, κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας
 οὐ κινεῖσθαι ἀλλὰ διακεῖσθαι πῶς. διὰ ταῦτα δὲ οὐδὲ 5
 δυνάμεις εἰσὶν· οὔτε γὰρ ἀγαθοὶ λεγόμεθα τῷ δύνασθαι
 πᾶσχειν ἀπλῶς οὔτε κακοί, οὐτ' ἐπαινούμεθα οὔτε ψεγό-
 μεθα· ἔτι δυνατοὶ μὲν ἐσμεν φύσει, ἀγαθοὶ δὲ ἢ κακοὶ
 10 οὐ γινόμεθα φύσει· εἵπομεν δὲ περὶ τούτου πρότερον. εἰ 6
 οὖν μήτε πάθη εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ μήτε δυνάμεις, λείπεται
 ἔξεις αὐτὰς εἶναι. ὅ τι μὲν οὖν ἐστὶ τῷ γένει ἢ ἀρετῇ,
 εἴρηται.
 5 Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἔξις, ἀλλὰ καὶ VI.
 15 ποῖα τις. ῥητέον οὖν ὅτι πᾶσα ἀρετῇ, οὐ ἂν ᾗ ἀρετῇ, 2

22. φθόνον θάρσος K^b: θράσος φθόνον vulg.λεγόμεθα] λεγόμεθα σπουδαῖοι καὶ φαῦλοι K^b μὲν om. K^b 1108^a 8.

οὐτ' ἐπαινούμεθα οὔτε ψεγόμεθα fort. secludenda

9. ἔτι K^b: καὶ ἔτι

vulg.

15. ποταπή K^b

öfke, korku, yüreklilik, kıskançlık, sevinç, sevgi, kin, özlem, hırs ve acımanın, genel olarak da haz ya da acının izlediği şeylere ‘etkilenim’ diyorum; bunlardan etkilenebilmemizi sağlayanlara, sözgelişi öfkelenebilmemizi, acı duya- 25 bilmemizi ya da acıyabilmemizi sağlayanlara ‘olanak’ adını veriyorum. ‘Huylar’ diye de etkilenimlerle ilgili olarak iyi ya da kötü durumumuza diyorum, örneğin öfkelenmeyle ilgili olarak, aşırı ya da gerekenden az öfkeleniyorsak kötü, orta şekilde öfkeleniyorsak iyi durumdayız. Öteki etkilenimlerde de bu böyledir. Demek ki erdemler de kötülükler de etkilenim değildir; çünkü erdemler ile kötülüklerle göre 30 bize iyi ya da kötü denir ve etkilenimlere göre değil, erdemler ile kötülüklerle göre övülür ya da kınanırız (nitekim korkan ya da öfkelenen övülmez; sırf öfkelenen de yerilmez, belli bir şekilde öfkelenen yerilir). Ayrıca kendi tercihimizle öfkelenmez ya da korkmayız, oysa erdemler bazı tercihler- 1106a dir ya da tercihsiz olmuyorlar. Üstelik etkilenimlerle ilgili olarak ‘harekete getirildiğimiz’, oysa erdemlerle ilgili olarak ‘harekete getirildiğimiz’ değil, belli bir şeye ‘yatkın olduğumuz’ söylenir. Bu nedenle erdemler olanak da değildir; nite- 5 kim sırf etkilenme olanağına sahip olduğumuz için iyi ya da kötü olmayız; övülmeyiz de yerilmeyiz de. Ayrıca olanaklar bizde doğal olarak var, oysa doğal olarak iyi ya da kötü olmayız; bundan ise daha önce söz etmiştik. Öyleyse erdemler 10 etkilenim ya da olanak değilse, geriye onların ‘huy’ olması kalıyor. Böylece erdemın cins bakımından ne olduğunu ortaya koymuş bulunuyoruz.

Ama bu kadarı, yani bir huy olduğunu söylemek yetmez, nasıl bir huy olduğunu da söylemek gerek. Şöyle diyelim: her erdem neyin erdemi ise, onun iyi durumda 15

αὐτό τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδί-
 δωσιν, οἷον ἢ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ τὸν τε ὀφθαλμὸν σπου-
 दाῖον ποιεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ
 ἀρετῇ εὖ ὁρῶμεν. ὁμοίως ἢ τοῦ ἵππου ἀρετὴ ἵππον τε
 σπουδαῖον ποιεῖ καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν καὶ ἐνεγκεῖν τὸν ἐπι- 20
 3 βάτην καὶ μέναι τοὺς πολεμίους. εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων
 οὕτως ἔχει, καὶ ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴ εἴη ἂν ἢ ἕξις ἀφ'
 ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται καὶ ἀφ' ἧς εὖ τὸ ἑαυτοῦ ἔρ-
 4 γον ἀποδώσει. πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ἥδη μὲν εἰρήκαμεν, ἔτι
 δὲ καὶ ὧδ' ἔσται φανερόν, ἐὰν θεωρήσωμεν ποία τίς ἐστίν 25
 ἢ φύσις αὐτῆς. ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἐστι
 λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα
 ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς· τὸ δ' ἴσον μέσον
 5 τι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως. λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγμα-
 τος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ 30
 ἐστὶν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν, πρὸς ἡμᾶς δὲ ὁ μήτε πλεονά-
 ζει μήτε ἐλλείπει· τοῦτο δ' οὐχ ἔν, οὐδὲ ταῦτόν πᾶσιν.
 6 οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα
 λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσῳ γὰρ ὑπερέχει τε καὶ
 7 ὑπερέχεται· τοῦτο δὲ μέσον ἐστὶ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν 35
 ἀναλογίαν. τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ
 εἰ τῷ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλεί- 1106^b
 πτης ἕξ μνᾶς προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ
 τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ
 ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. ὁμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ
 8 πάλης. οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ 5
 τὴν ἐλλείψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖ-
 ται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.
 9 εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ

olmasını ve kendi işini iyi gerçekleştirmesini sağlar. Sözgeleş gözün erdemi gözü ve onun işini erdemli kılar; çünkü gözün erdemi sayesinde iyi görürüz. Aynı şekilde atın erdemi atı erdemli kılar; iyi koşmasını, binicisini iyi taşımasını ve düşmanların karşısında kaçmamasını sağlar. Bu herşeyde 20 böyleyse, insanın erdemi insanın iyi olmasını ve kendi işini iyi gerçekleştirmesini sağlayan huy olmalı. Bunun nasıl olacağını söylemiştik, ama bu, erdemin doğal yapısının nasıl olduğunu araştırırsak, başka bir yoldan da açıklığa kavuşur. Sürekli ve bölünebilir olan herşeyi bölüp daha çoğunu, 25 daha azını ve eşitini alabilir, bunu da ya o şeye göre ya da bize göre yapabiliriz; eşit olan ise aşırılık ile eksikliğin bir ortasıdır. Bir şeyin ortası iki ucundan eşit uzaklıkta olana diyorum, ki bu herkes için bir ve aynı şeydir; bize göre orta 30 ise, ne fazla ne de eksik olana diyorum; bu ise tek değildir, herkes için de aynı değil. Örneğin bir şeyin çoğu on, azı iki ise, şeye göre alındığında ortası altı olur; çünkü eşit bir şekilde birini aşıyor, diğeri tarafından aşıyor; bu ise matematiksel oranlamaya göre ortadır. Oysa bize göre ortayı 35 böyle almamak gerekir; nitekim biri için onbeş kilo yemek çok, üç kilo yemek az ise, beden eğitimcisi dokuz kilo yemeği gerekli bulmayacaktır; çünkü bu da bunu yiyecek 1106b olan için az da olur çok da. Nitekim Milon¹¹ için az, beden eğitimine yeni başlayan biri için çok olur. Koşu ve güreşte de bu böyle. Demek her bilen kişi aşırılık ile eksiklikten 5 kaçar, ortayı arar, onu tercih eder; bu orta ise şeyin ortası değil, bize göre orta olandır. Demek ki, eğer her bilim kendi işini ortaya bakarak ve işlerine buna göre yön vererek

μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα (ὅθεν εἰώ-
 10 θασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις ὅτι οὐτ' ἀφελεῖν
 ἔστιν οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλ-
 λείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σφζούσης,
 οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες
 ἐργάζονται· ἡ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ
 15 ἀμείνων ἐστὶν ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στο-
 χαστική. λέγω δὲ τὴν ἠθικὴν· αὕτη γάρ ἐστι περὶ πάθη 10
 καὶ πράξεις, ἐν δὲ τούτοις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις
 καὶ τὸ μέσον. οἶον καὶ φοβιθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπι-
 θυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλως ἡσθῆναι
 20 καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ἀμφοτέρα
 οὐκ εὖ· τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ 11
 ἔνεκα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς
 ἀρετῆς. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἔστιν ὑπερβολὴ 12
 καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον. ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ
 25 πράξεις ἐστίν, ἐν οἷς ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ἡ
 ἔλλειψις [ψέγεται], τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦ-
 ται· ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς. μεσότης τις ἄρα ἐστὶν 13
 ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὖσα τοῦ μέσου. ἔτι τὸ μὲν ἀμαρ- 14
 τάνειν πολλαχῶς ἔστιν (τὸ γὰρ κακὸν τοῦ ἀπείρου, ὡς οἱ
 30 Πυθαγόρειοι εἵκαζον, τὸ δ' ἀγαθὸν τοῦ πεπερασμένου), τὸ
 δὲ κατορθοῦν μοναχῶς (διὸ καὶ τὸ μὲν ῥάδιον τὸ δὲ χα-
 λεπὸν, ῥάδιον μὲν τὸ ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ, χαλεπὸν
 δὲ τὸ ἐπιτυχεῖν)· καὶ διὰ ταῦτ' οὖν τῆς μὲν κακίας ἡ
 ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, τῆς δ' ἀρετῆς ἡ μεσότης·

35 ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἀπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.

6 Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετική, ἐν μεσότητι οὖσα 15

13. οἱ δ'] εἰ δ' οἱ K^b

26. ψέγεται seclusi

21. οἷς] οἷς δεῖ K^b

28. γε om. K^b

22. ἐστὶ] ἐστὶν ἐπὶ K^b

iyi biçimde gerçekleştiriyorsa (bu nedenle, aşırılık ve eksiklik olumluyu bozduğu, ‘orta olma’ ise onu koruduğu için, kendilerine eklenecek ya da onlardan alınacak bir şey olmayan işlere iyi işler deriz; dediğimiz gibi iyi sanatçılar bunu gözeterek çalışır), erdem de, eğer doğa gibi her sanattan daha kesin ve iyi ise, ortayı hedef edinmek olsa gerek. Kastettiğim karakter erdemidir, çünkü o etkilenimlerle ve eylemlerle ilgili; aşırılık, eksiklik ve orta ise bunlarda olur: Örneğin korkma, cesaret etme, arzu etme, öfkelenme, acıma ve genelde haz alma ya da acı duymada daha az ve daha çok olur; her ikisi de iyi değil. Oysa gerektiği zaman, gereken şeylere, gereken kişilere karşı, gerektiği için, gerektiği gibi bunları yapmak orta olandır ve en iyidir, bu da erdeme özgüdür. Aynı biçimde eylemlerde de aşırılık, eksiklik ve orta söz konusudur. Erdem ise aşırılığı yanlış olan, eksikliği yerilen, ortası övülen ve isabetli olan etkilenimlerle ve eylemlerle ilgili; övülmek ve isabetli olmak da erdeme özgü. Demek erdem bir tür orta olmadır; ortayı amaç edinir. Ayrıca yanlışla düşmek pekçok biçimde (Pythagorasçıların düşündüğü gibi, kötü sınırsızın, iyiye sınırlının özelliğidir), isabetli olmak ise tek biçimde olur (dolayısıyla ilki kolay ikincisi zordur; hedefe isabet etmemek kolay, isabet etmek ise zordur); bu nedenle de aşırılık ile eksiklik kötülüğe, orta olma ise erdeme özgüdür:

“İyiler bir çeşittir, kötüler ise çeşit çeşit.”¹²

O halde erdem, tercihlere ilişkin bir huy: Akıl tarafından ve akli başında insanın belirleyeceğiyle belirlenen, bizle ilgili olarak orta olanda bulunma huyudur.

τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος 1107^α
 ὀρίσειεν. μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβο-
 16 λὴν τῆς δὲ κατ' ἑλλειψιν· καὶ ἔτι τῷ τὰς μὲν ἐλλείπειν
 τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἐν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν
 ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὐρίσκειν καὶ 5
 17 αἰρεῖσθαι. διὸ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν καὶ τὸν λόγον τὸν τὸ
 τί ἦν εἶναι λέγοντα μεσότης ἐστὶν ἡ ἀρετή, κατὰ δὲ τὸ
 18 ἄριστον καὶ τὸ εὖ ἀκρότης. οὐ πᾶσα δ' ἐπιδέχεται πρᾶξις
 οὐδὲ πᾶν πάθος τὴν μεσότητα· ἕνια γὰρ εὐθὺς ὠνόμασται
 συνειλημμένα μετὰ τῆς φανυλότητος, οἷον ἐπιχαιρεκακία 10
 ἀναισχυντία φθόνος, καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων μοιχεία κλοπὴ
 ἀνδροφονία· πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγεται
 τῷ αὐτὰ φαῦλα εἶναι, ἀλλ' οὐχ αἱ ὑπερβολαὶ αὐτῶν
 οὐδ' αἱ ἐλλείψεις. οὐκ ἔστιν οὖν οὐδέποτε περὶ αὐτὰ κατ-
 ορθοῦν, ἀλλ' αἰεὶ ἁμαρτάνειν· οὐδ' ἔστι τὸ εὖ ἢ μὴ εὖ 15
 περὶ τὰ τοιαῦτα ἐν τῷ ἦν δεῖ καὶ ὅτε καὶ ὡς μοιχεύειν,
 ἀλλ' ἀπλῶς τὸ ποιεῖν ὁτιοῦν τούτων ἁμαρτάνειν ἐστίν.
 19 ὅμοιον οὖν τὸ ἀξιοῦν καὶ περὶ τὸ ἀδικεῖν καὶ δειλαίνειν
 καὶ ἀκολασταίνειν εἶναι μεσότητες καὶ ὑπερβολὴν καὶ ἑλ-
 λειψιν· ἔσται γὰρ οὕτω γε ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως με- 20
 σότης καὶ ὑπερβολῆς ὑπερβολὴ καὶ ἑλλειψις ἐλλείψεως.
 20 ὥσπερ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ
 ἑλλειψις διὰ τὸ τὸ μέσον εἶναι πῶς ἄκρον, οὕτως οὐδ'
 ἐκείνων μεσότης οὐδ' ὑπερβολὴ καὶ ἑλλειψις, ἀλλ' ὥς αἰ-
 πράττηται ἁμαρτάνεται· ὅλως γὰρ οὐθ' ὑπερβολῆς καὶ 25
 ἐλλείψεως μεσότης ἔστιν, οὔτε μεσότητος ὑπερβολὴ καὶ
 ἑλλειψις.

1107^α 1. ὠρισμένη Γ Asp. Alexander Aphrod.: ὠρισμένη codd.   ϕ Asp.
 (et fort. Alex.): ὡς codd.   2. δυεῖν K^b   4. ἐν om. K^b Asp.   5.
 τὸ om. K^b   6. τὸ add. K^b Asp.   12. ψέγεται M^b   13. αὐτὰ
 om. K^b Alex.   14. αὐτὰς K^b   20. οὕτω γε] οὕτως K^b Γ Asp.
 21. ἐλλείψεως] ἐλλείψεως ταῦτα K^b

Bu, biri aşırılık, öteki eksiklik olan iki kötülüğün ortasıdır; 1107a
 kötülük etkilenimlerde ve eylemlerde gerekenden aşırısı
 ya da eksigidir, erdem ise ortayı bulma ve tercih etmedir.
 Bunun için neliği ve ne olduğunu dile getiren söz bakımın- 5
 dan erdem orta değildir; en iyi ile iyi bakımından ise uça
 değildir. Ama her eylem ile her etkilenimin orta olması söz
 konusu değildir; nitekim bunlardan kimi adlarında kötü-
 lüğü içerir: Sözü gelişi hasetlik, arsızlık, kıskançlık; eylemler 10
 içinde de zina, hırsızlık, adam öldürme. Çünkü bütün bun-
 ların ve bu gibi şeylerin aşırılıklarının, eksiklerinin değil,
 kendilerinin kötü olduğu söylenir. O halde bunlarda isabetli
 olmak olanaklı değildir, hep yanlışla düşmek söz konusu.
 Bunların iyi olması-olmaması, zina konusunda olduğu gibi, 15
 kimle, ne zaman yapmak gerektiği söz konusu değildir; bun-
 lardan birini yalnızca yapmak yanlış yapmak olur. Aynı
 şekilde haksızlık yapmak, korkak olmak, haz peşinde koş-
 mak konusunda da orta olma ve aşırılık-eksiklik olduğunu
 ileri sürmek söz konusu değildir; çünkü bu şekilde aşırılığın 20
 ve eksikliğin ortası diye aşırılığın aşırılığı ile eksikliğin eksik-
 liği olacak. Buna karşın orta, bir bakıma uç olduğu için, öl-
 çülülük ile yiğitlikte nasıl aşırılık ya da eksiklik yoksa onla-
 rın da ortası, aşırılığı-eksikliği yok; nasıl yapılırsa yapılsın
 yanlışla düşülür. Genel olarak söylenirse, ne aşırılığın, eksik- 25
 liğin bir ortası, ne de ortanın eksikliği ya da aşırılığı vardır.

7 Δεῖ δὲ τοῦτο μὴ μόνον καθόλου λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ VII.
 τοῖς καθ' ἕκαστα ἐφαρμόττειν. ἐν γὰρ τοῖς περὶ τὰς
 30 πράξεις λόγοις οἱ μὲν καθόλου κοινότεροί εἰσιν, οἱ δ' ἐπὶ
 μέρους ἀληθινώτεροι· περὶ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα αἱ πράξεις,
 δέον δ' ἐπὶ τούτων συμφωνεῖν. ληπτέον οὖν ταῦτα ἐκ τῆς
 διαγραφῆς. περὶ μὲν οὖν φόβους καὶ θάρρη ἀνδρεία μεσό- 2
 1107^b τῆς· τῶν δ' ὑπερβαλλόντων ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ ἀνώνυμος
 (πολλὰ δ' ἐστὶν ἀνώνυμα), ὁ δ' ἐν τῷ θαρρεῖν ὑπερβάλ-
 λων θρασύς, ὁ δ' ἐν τῷ μὲν φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων τῷ δὲ
 θαρρεῖν ἐλλείπων δειλός. περὶ ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας—οὐ 3
 5 πάσας, ἦττον δὲ †καὶ† περὶ τὰς λύπας—μεσότης μὲν σω-
 φροσύνη, ὑπερβολὴ δὲ ἀκολασία. ἐλλείποντες δὲ περὶ τὰς
 ἡδονὰς οὐ πάνυ γίνονται· διόπερ οὐδ' ὀνόματος τετυχή-
 κασιν οὐδ' οἱ τοιοῦτοι, ἔστωσαν δὲ ἀναίσθητοι. περὶ δὲ δό- 4
 σιν χρημάτων καὶ λήψιν μεσότης μὲν ἐλευθεριότης, ὑπερ-
 10 βολὴ δὲ καὶ ἔλλειψις ἀσωτία καὶ ἀνελευθερία. ἐναντίως
 δ' ἐν αὐταῖς ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν· ὁ μὲν γὰρ
 ἄσωτος ἐν μὲν προέσει ὑπερβάλλει ἐν δὲ λήψει ἐλλείπει,
 ὁ δ' ἀνελεύθερος ἐν μὲν λήψει ὑπερβάλλει ἐν δὲ προέσει
 ἐλλείπει. νῦν μὲν οὖν τύπῳ καὶ ἐπὶ κεφαλαίῳ λέγομεν, 5
 15 ἄρκούμενοι αὐτῷ τούτῳ· ὕστερον δὲ ἀκριβέστερον περὶ αὐ-
 τῶν διορισθήσεται. περὶ δὲ χρήματα καὶ ἄλλαι διαθέσεις 6
 εἰσὶ, μεσότης μὲν μεγαλοπρέπεια (ὁ γὰρ μεγαλοπρεπὴς
 διαφέρει ἐλευθερίον· ὁ μὲν γὰρ περὶ μέγала, ὁ δὲ περὶ
 μικρά), ὑπερβολὴ δὲ ἀπειροκαλία καὶ βαναυσία, ἔλλει-
 20 ψις δὲ μικροπρέπεια· διαφέρουσι δ' αὐται τῶν περὶ τὴν

28. τοῦτο μὴ] μὴ τὸ αὐτὸ K^b: μὴ L^b Γ 30. κενώτεροί Γ 32. οὖν
 om. K^b 1107^b 3. δ' ἐν K^b M^b: δὲ L^b 5. καὶ om. Asp.: fort.
 καὶ (οὐχ ὁμοίως) 8. ἔστω δὲ ἀναίσθητος K^b 11. δ' ἐν αὐταῖς
 scripsi: δ' ἐαυταῖς L^b: δὲ αὐταῖς M^b: δὲ K^b 14. κεφαλαίῳ L^b M^b
 16. δὲ K^b: δὲ τὰ vulg.

Bunu yalnız genel anlamda söylememek, tek tek durumlarda da uygulamak gerekli; çünkü eylemlerle ilgili söylenen sözlerden genel konusunda olanlar daha yaygın, özel 30 konusunda söylenenler ise daha doğrudur; çünkü eylemler tek tek durumlarla ilgilidir ve söylenenler bunlara uymalıdır. Bunları ana çizgileriyle ele alalım: Yiğitlik korkular ve cüretlerle ilgili orta olmadır, korkusuzlukta aşırıya kaçanların adı yok (nitekim birçoğu adsızdır), cüretlilikte 1107b aşırı olan cüretli, korkmakta aşırıya kaçıp, yüreklilikte yetersiz kalan ise korkaktır. Hazlar ile acılar konusunda (hepsinde, özellikle acıların hepsinde değilse de) orta olma ölçülülük, aşırılık ise kendini tutamamazlıktır. Haz duyma 5 da eksiklik gösterenlere pek rastlanmaz, bunun için bunlara ad verilmemiştir, biz 'duygusuz' diyelim. Para alma ile para verme konusunda orta olma cömertlik, aşırılığı ile eksikliği ise savurganlık ile cimriliktir; bunlarda insanlar karşıt yön- 10 de aşırılık ile eksiklik gösterir: Savurgan vermekte aşırılık almakta eksiklik, cimri ise almakta aşırılık vermekte eksiklik gösterir. Şimdilik bunlara biçimsel olarak, kısaca değinmekle yetinelim; daha sonra bunlar daha kesin belirlenecektir. Para konusunda başka tutumlar da vardır; ortası, 15 ihtişam olanlar gibi; muhteşem cömertten farklıdır, muhteşem büyük şeyler için, cömert daha küçük şeyler için para harcar; aşırılığı gösteriş budalılığı ve kabasabalık, eksikliğiye eli sıkılık. Bunlar cömertlikle ilgili olanlardan ayrıdır; 20

7 ἐλευθεριότητα, πῇ δὲ διαφέρουσιν, ὕστερον ῥηθήσεται. περὶ
 δὲ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν μεσότης μὲν μεγαλοψυχία, ὑπερ-
 βολὴ δὲ χαυνότης τις λεγομένη, ἔλλειψις δὲ μικροψυχία·
 8 ὥς δ' ἐλέγομεν ἔχειν πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τὴν ἐλευ-
 θεριότητα, (τῷ) περὶ μικρὰ διαφέρουσιν, οὕτως ἔχει τις καὶ 25
 πρὸς τὴν μεγαλοψυχίαν, περὶ τιμὴν οὔσαν μεγάλην, αὐτὴ
 περὶ μικρὰν οὔσα· ἔστι γὰρ ὥς δεῖ ὀρέγεσθαι τιμῆς καὶ
 μᾶλλον ἢ δεῖ καὶ ἡττοῦν, λέγεται δ' ὁ μὲν ὑπερβάλλων
 ταῖς ὀρέξεσι φιλότιμος, ὁ δ' ἐλλείπων ἀφιλότιμος, ὁ δὲ
 μέσος ἀνώνυμος. ἀνώνυμοι δὲ καὶ αἱ διαθέσεις, πλὴν ἡ 30
 τοῦ φιλοτίμου φιλοτιμία. ὅθεν ἐπιδικάζονται οἱ ἄκροι τῆς
 μέσης χώρας· καὶ ἡμεῖς δὲ ἔστι μὲν ὅτε τὸν μέσον φιλό-
 τιμον καλοῦμεν ἔστι δ' ὅτε ἀφιλότιμον, καὶ ἔστι μὲν ὅτε
 9 ἐπαινοῦμεν τὸν φιλότιμον ἔστι δ' ὅτε τὸν ἀφιλότιμον. διὰ 1108^α
 τίνα δ' αἰτίαν τοῦτο ποιοῦμεν, ἐν τοῖς ἐξῆς ῥηθήσεται· νῦν
 δὲ περὶ τῶν λοιπῶν λέγωμεν κατὰ τὸν ὑψηλόμενον τρό-
 10 πον. ἔστι δὲ καὶ περὶ τὴν ὀργὴν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ
 μεσότης, σχεδὸν δὲ ἀνωπύμων ὄντων αὐτῶν τὸν μέσον 5
 πρᾶον λέγοντες τὴν μεσότητα πραότητα καλέσωμεν· τῶν
 δ' ἄκρων ὁ μὲν ὑπερβάλλων ὀργίλος ἔστω, ἡ δὲ κακία ὀρ-
 γιλότης, ὁ δ' ἐλλείπων ἀόργητός τις, ἡ δ' ἔλλειψις ἀορ-
 11 γησία. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι τρεῖς μεσότητες, ἔχουσιν μὲν
 τινα ὁμοιότητα πρὸς ἀλλήλας, διαφέρουσιν δ' ἀλλήλων 10
 πᾶσαι μὲν γὰρ εἰσι περὶ λόγων καὶ πράξεων κοινωνίαν,
 διαφέρουσι δὲ ὅτι ἡ μὲν ἔστι περὶ τὰληθὲς τὸ ἐν αὐτοῖς,
 αἱ δὲ περὶ τὸ ἡδύ· τούτου δὲ τὸ μὲν ἐν παιδιᾷ τὸ δ' ἐν

21. πῇ K^b Γ: φ vulg.

25. τῷ add. Ramsauer

26. τὴν om. K^b27. μικρὰ K^b L^b33. ἔστι μὲν ὅτε scripsi: ἔστιν ὅτε K^b Γ: ἔστινὅτε μὲν L^b M^b1108^α 4. τὴν add. K^b6. καλέσωμεν K^b: καλέ-

σομεν vulg.

7. ἔστιν K^b8. δ' ἔλλειψις] δὲ κακία K^b

12.

ὅτι ἡ μὲν] ἡ μὲν ὅτι K^b

nerede ayrıldıkları daha sonra söylenecek. Onur ile onursuzluk konusunda orta olma yüce gönüllülüktür, aşırılığı kendini büyük görme diye bir şey, eksikliği ise kendini küçük görmedir. Nasıl küçük şeylerle ilgili olan cömertlik ihtişamdan —dediğimiz gibi— ayrırsa, büyük bir onurla ilgili olan yüce gönüllülüğün karşısında, daha küçük onurla ilgili bir özellik var; onuru gerektiği gibi, gerektiğinden çok ve gerektiğinden az arzu etmek olanaklıdır; böyle bir arzuda aşırı olana onur düşkün, eksik kalana ise onuru umursamaz denir; orta olanın ise adı yok. Bu tutumların —onura düşkün olanınki olan onura düşkünlük dışında— adları yok. Bu nedenle uçta olanlar ortanın yerini alma iddiasındadır. Biz de kimi kez onur düşkününe orta deriz, kimi kez ise onuru umursamayana; kimi kez onur düşkününü överiz, kimi kez de onuru umursamayanı. Hangi nedenle bunu yaptığımız daha sonra söylenecek. Şimdi giriştiğimiz biçimde geri kalanlardan söz edelim. Öfke konusunda da aşırılık, eksiklik, orta olma var; bunlar hemen hemen adsız olmakla birlikte, orta olana sakin diyerek, orta olmayı sakinlik diye adlandıralım; uç noktalardan aşırı olan sinirli olsun —kötülük sinirliliktir—, eksiklik gösteren öfkesiz, eksiklik de öfkesizlik. Biribirlerine benzemelerine karşın, farklı olan üç orta daha var: Hepsi insanlar arasındaki ilişkilerdeki konuşmalar ve eylemlerle ilgilidir; farkları ise, birinin bu konularda samimi olma ile, ötekilerin ise hoşla ilgili olmasıdır. Bunun da bir türü şakada, bir türü de

πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον. ῥητέον οὖν καὶ περὶ τούτων, ἵνα
 15 μᾶλλον κατίδωμεν ὅτι ἐν πᾶσιν ἡ μεσότης ἐπαινετόν, τὰ
 δ' ἄκρα οὐτ' ἐπαινετὰ οὐτ' ὀρθὰ ἀλλὰ ψεκτά. εἰσὶ μὲν
 οὖν καὶ τούτων τὰ πλείω ἀνώνυμα, πειρατέον δ', ὥσπερ
 καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, αὐτοὺς ὀνοματοποιεῖν σαφηνείας ἔνε-
 κα καὶ τοῦ εὐπαρακολουθήτου. περὶ μὲν οὖν τὸ ἀληθές 12
 20 ὁ μὲν μέσος ἀληθής τις καὶ ἡ μεσότης ἀλήθεια λεγέσθω,
 ἡ δὲ προσποίησις ἡ μὲν ἐπὶ τὸ μείζον ἀλαζονεία καὶ ὁ
 ἔχων αὐτὴν ἀλαζών, ἡ δ' ἐπὶ τὸ ἔλαττον εἰρωνεία καὶ εἰρων
 (ὁ ἔχων). περὶ δὲ τὸ ἡδὺ τὸ μὲν ἐν παιδιᾷ ὁ μὲν μέσος 13
 εὐτράπελος καὶ ἡ διάθεσις εὐτραπεία, ἡ δ' ὑπερβολὴ βω-
 25 μολοχία καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν βωμολόχος, ὁ δ' ἐλλείπων
 ἄγροικός τις καὶ ἡ ἕξις ἀγροικία· περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ
 τὸ ἐν τῷ βίῳ ὁ μὲν ὡς δεῖ ἡδὺς ὢν φίλος καὶ ἡ μεσό-
 της φιλία, ὁ δ' ὑπερβάλλων, εἰ μὲν οὐδενὸς ἔνεκα, ἄρε-
 σκος, εἰ δ' ὠφελείας τῆς αὐτοῦ, κόλαξ, ὁ δ' ἐλλείπων
 30 καὶ ἐν πᾶσιν ἀηδὴς δύσερὶς τις καὶ δύσκολος. εἰσὶ δὲ καὶ 14
 ἐν τοῖς παθήμασι καὶ περὶ τὰ πάθη μεσότητες· ἡ γὰρ
 αἰδὼς ἀρετὴ μὲν οὐκ ἔστιν, ἐπαινεῖται δὲ καὶ ὁ αἰδήμων.
 καὶ γὰρ ἐν τούτοις ὁ μὲν λέγεται μέσος, ὁ δ' ὑπερβάλ-
 λων, ὡς ὁ καταπλήξ ὁ πάντα αἰδούμενος· ὁ δ' ἐλλείπων
 35 ἡ μὴδὲν ὅλως ἀναίσχυντος, ὁ δὲ μέσος αἰδήμων. νέμε- 15
 1108^b σις δὲ μεσότης φθόνου καὶ ἐπιχαιρεκακίας, εἰσὶ δὲ περὶ
 λύπην καὶ ἡδονὴν τὰς ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τοῖς πέλας
 γινομένας· ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικὸς λυπείται ἐπὶ τοῖς ἀνα-
 ξίως εὖ πράττουσιν, ὁ δὲ φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον ἐπὶ
 5 πᾶσι λυπείται, ὁ δ' ἐπιχαιρέκακος τοσοῦτον ἐλλείπει τοῦ

16. ἐπαινετὰ οὐτ' ὀρθὰ K^b: ὀρθὰ οὐτ' ἐπαινετὰ vulg. εἰσὶ K^b: ἔστι
 vulg. 23. ὁ ἔχων addendum esse coni. Ramsauer (ante εἰρων)

31. παθήμασι K^b: πάθεσι vulg. περὶ K^b: ἐν τοῖς περὶ vulg. 35.
 μὴδὲν K^b: ὁ μὴδὲ vulg.

yaşamın her durumunda söz konusu. Herşeyde orta olmanın övülmesi gerektiğini, uçların ise övülesi, doğru olmadıklarını, yerilmeleri gerektiğini daha iyi görebilmek için bunlardan da söz etmeli. Bunların çoğu adsızdır; ötekilerde de yaptığımız gibi, bunlara da açıklık kazandırmak ve kolay izlenebilir hale getirmek için, bunlara biz ad bulmayı deneyelim. Samimiyet konusunda orta olan insan bir tür samimidir; bu ortaya da samimiyet diyelim. Kendini başka türlü gösterme aşırıya doğru olursa şarlatanlık, buna sahip olana da şarlatan, eksikliğe doğru olursa istihza, buna sahip olana da müstehzi diyelim. Şakadaki hoş konusundaysa orta olana şakacı, tutumun adına şakacılık; aşırılığın şaklabanlık, buna sahip olana da şaklaban; eksiklik gösterene yabanıl, bu huya da yabanıllık diyelim. Yaşamdaki bir başka hoş konusunda, gerektiği gibi hoş olana dost, ortasına dostluk; aşırılık gösterene, bu bir nedenle değilse koltukçu, bir çıkarı varsa dalkavuk; eksiklik gösterene ve hiçbir şeyi beğenmeyene, kavgacı olana çetin adam diyelim. Başa gelenlerle ve etkilenimlerle de ilgili ortalar vardır: Utanma bir erdem değildir, ama utanmayı bilen övülür; çünkü bu konularda orta olma söz konusudur; aşırıya kaçıp herşeyden utanan utangaç, eksiklik gösteren ya da hiçbir şeyden utanmayan yüzsüz; ortası da utanmayı bilendir. İnfial, kıskançlık ile hasetin ortasıdır, bunlar da çevremizdekilerin durumlarına ilişkin duyulan acı ve hazla ilgilidirler; infial duyan, haksız yere iyi durumda olanlar karşısında acı duyar; kıskanç ise bunu aşırıya götürerek iyi durumda olan herkes karşısında acı duyar; haset duyan ise üzülmekten

16 λυπεῖσθαι ὥστε καὶ χαίρειν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καὶ ἄλλοθι καιρὸς ἔσται· περὶ δὲ δικαιοσύνης, ἐπεὶ οὐχ ἀπλῶς λέγεται, μετὰ ταῦτα διελόμενοι περὶ ἑκατέρας ἐροῦμεν πῶς μεσότητές εἰσιν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν λογικῶν ἀρετῶν.

10

VIII. Τριῶν δὴ διαθέσεων οὐσῶν, δύο μὲν κακιῶν, τῆς μὲν 8
καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἑλλείψιν, μιᾶς δ' ἀρετῆς τῆς
μεσότητος, πᾶσαι πάσαις ἀντίκεινταί πως· αἱ μὲν γὰρ
ἄκραι καὶ τῇ μέσῃ καὶ ἀλλήλαις ἐναντιαὶ εἰσίν, ἡ δὲ
2 μέσῃ ταῖς ἄκραις· ὥσπερ γὰρ τὸ ἴσον πρὸς μὲν τὸ ἕλατ- 15
τον μείζον πρὸς δὲ τὸ μείζον ἕλαττον, οὕτως αἱ μέσαι
ἕξεις πρὸς μὲν τὰς ἐλλείψεις ὑπερβάλλουσι πρὸς δὲ τὰς
ὑπερβολὰς ἐλλείπουσιν ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πρά-
ξεσιν. ὁ γὰρ ἀνδρεῖος πρὸς μὲν τὸν δειλὸν θρασὺς φαίνε-
ται, πρὸς δὲ τὸν θρασὺν δειλός· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων 20
πρὸς μὲν τὸν ἀναίσθητον ἀκόλαστος, πρὸς δὲ τὸν ἀκόλαστον
ἀναίσθητος, ὁ δ' ἐλευθέριος πρὸς μὲν τὸν ἀνελεύθερον ἄσω-
3 τος, πρὸς δὲ τὸν ἄσωτον ἀνελεύθερος. διὸ καὶ ἀπωθοῦνται
τὸν μέσον οἱ ἄκροι ἐκάτερος πρὸς ἐκάτερον, καὶ καλοῦσι
τὸν ἀνδρεῖον ὁ μὲν δειλὸς θρασὺν ὁ δὲ θρασὺς δειλόν, καὶ 25
4 ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνάλογον. οὕτω δ' ἀντικειμένων ἀλλήλοις
τούτων, πλείστη ἐναντιότης ἐστὶ τοῖς ἄκροις πρὸς ἀλληλα ἢ
πρὸς τὸ μέσον· πορρωτέρω γὰρ ταῦτα ἀφέστηκεν ἀλλήλων
ἢ τοῦ μέσου, ὥσπερ τὸ μέγα τοῦ μικροῦ καὶ τὸ μικρὸν
5 τοῦ μεγάλου ἢ ἄμφω τοῦ ἴσου. ἔτι πρὸς μὲν τὸ μέσον 30
ἐνίοις ἄκροις ὁμοιότης τις φαίνεται, ὡς τῇ θρασύτητι πρὸς
τὴν ἀνδρείαν καὶ τῇ ἀσωτίᾳ πρὸς τὴν ἐλευθεριότητα· τοῖς
δὲ ἄκροις πρὸς ἀλληλα πλείστη ἀνομοιότης· τὰ δὲ πλεί-
στον ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων ἐναντία ὀρίζονται, ὥστε καὶ

öylesine uzaktır ki, başkasının acı duymasına sevinir. Bunlardan, başka yerde de sözetmek için fırsat olacak. Kendisinden bir tek anlamda sözedilmeyen adalet konusunu da bundan sonra ele alıp, her iki anlamında da ortalar olduğunu söyleyeceğiz. Akıl erdemleriyle ilgili olarak da aynı şeyi yapacağız. 10

Biri aşırılık öteki eksiklik şeklinde ikisi kötülük, biri de orta olma erdemi olmak üzere üç olan tutumların hepsi, belli bir biçimde birbiriyle bir karşıtlık içindedir; uçlar hem ortaya hem birbirlerine, orta ise uçlara karşıttır. Nasıl eşit, daha küçüğe göre daha büyük, daha büyüğe göre daha küçükse, etkilenimlerde ve eylemlerde orta huylar eksikliklere göre aşırı, aşırılıklara göre eksik oluyor. Yiğit korkağa göre cüretli, cüretliye göre korkak görünüyor. Aynı biçimde ölçülü, duygusuza göre haz düşkünü, haz düşkününe göre duygusuz; cömert cimriye göre savurgan, savurgana göre cimri görünür. Bu nedenle uçlarda olanların herbiri orta olanını ötekinin tarafına doğru iter. Korkak yiğite cüretli, cüretli de korkak der. Öteki durumlarda da bu böyle. Bunlar birbirlerine böyle karşıt olduklarından, uçlar birbirlerine, ortaya olan karşıtlıklarından daha karşıttır. Nasıl büyüğün küçükten, küçüğün büyükten uzaklığı, her ikisinin eşitten uzaklığından daha çoksa, bunların da birbirlerine uzaklığı, ortaya olan uzaklıklarından daha çok. Ayrıca kimi uçlarla ortanın belli bir benzerliği var; yiğitlik ile ataklıkta, cömertlik ile savurganlıkta olduğu gibi; oysa birbirlerine göre, uçlar arasında çok büyük benzersizlik var; birbirinden en uzak olanlar karşıt olarak tanımlanır, dolayısıyla 15 20 25 30

35 μᾶλλον ἐναντία τὰ πλείον ἀπέχοντα. πρὸς δὲ τὸ μέσον 6
 1108* ἀντίκειται μᾶλλον ἐφ' ὧν μὲν ἡ ἔλλειψις ἐφ' ὧν δὲ ἡ
 ὑπερβολή, οἷον ἀνδρεία μὲν οὐχ ἡ θρασύτης ὑπερβολή
 οὔσα, ἀλλ' ἡ δειλία ἔλλειψις οὔσα, τῇ δὲ σωφροσύνῃ
 οὐχ ἡ ἀναισθησία ξυδεια οὔσα, ἀλλ' ἡ ἀκολασία ὑπερ-
 5 βολή οὔσα. διὰ δύο δ' αἰτίας τοῦτο συμβαίνει, μίαν 7
 μὲν τὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος· τῷ γὰρ ἐγγύτερον εἶναι
 καὶ ὁμοιότερον τὸ ἕτερον ἄκρον τῷ μέσῳ, οὐ τοῦτο ἀλλὰ
 τοῦναντίον ἀντιτίθεμεν μᾶλλον· οἷον ἐπεὶ ὁμοιότερον εἶναι
 δοκεῖ τῇ ἀνδρείᾳ ἡ θρασύτης καὶ ἐγγύτερον, ἀνομοιότερον
 10 δ' ἡ δειλία, ταύτην μᾶλλον ἀντιτίθεμεν· τὰ γὰρ ἀπέ-
 χοντα πλείον τοῦ μέσου ἐναντιώτερα δοκεῖ εἶναι. μία μὲν 8
 οὖν αἰτία αὕτη, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος· ἑτέρα δὲ ἐξ ἡμῶν
 αὐτῶν· πρὸς ἃ γὰρ αὐτοὶ μᾶλλον πεφύκαμέν πως, ταῦτα
 μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ φαίνεται. οἷον αὐτοὶ μᾶλλον
 15 πεφύκαμεν πρὸς τὰς ἡδονάς, διὸ εὐκαταφορώτεροί ἐσμεν
 πρὸς ἀκολασίαν ἢ πρὸς κοσμιότητα. ταῦτ' οὖν μᾶλ-
 λον ἐναντία λέγομεν, πρὸς ἃ ἡ ἐπίδοσις μᾶλλον γίνεται·
 καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀκολασία ὑπερβολή οὔσα ἐναντιωτέρα
 ἐστὶ τῇ σωφροσύνῃ.
 9 Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἡ ἠθικὴ μεσότης, καὶ πῶς, IX.
 καὶ ὅτι μεσότης δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς
 δὲ κατ' ἔλλειψιν, καὶ ὅτι τοιαύτη ἐστὶ διὰ τὸ στοχαστικὴ
 τοῦ μέσου εἶναι τοῦ ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν, ἱκα-
 νῶς εἴρηται. διὸ καὶ ἔργον ἐστὶ σπουδαῖον εἶναι. ἐν ἐκάστῳ 2
 25 γὰρ τὸ μέσον λαβεῖν ἔργον, οἷον κύκλου τὸ μέσον οὐ παν-
 τὸς ἀλλὰ τοῦ εἰδότος· οὕτω δὲ καὶ τὸ μὲν ὀργισθῆναι παν-

1108* 1. ἡ post δὲ om. K^b13. ἔχομέν pr. K^b: fort. βέπομέν 15.εὐκαταφορώτεροί ἐσμεν Γ: εὐκατάφοροί ἐσμεν codd.: εὐκατάφοροί ἐσμεν
 (μᾶλλον) Turnebus 19. τῆς σωφροσύνης K^b 23. ἐν post καὶ
 add. K^b

biribirlerine daha uzak olanlar biribirlerine daha karşıttır- 35
 lar. Orta olan ile karşılaştırıldıklarında kimi şeylerin eksik- 1109a
 likleri kimilerinin ise aşırılıkları daha karşıttır; sözgelimi
 yiğitliğin karşıtı, aşırılık olan ataklık değil, eksiklik olan kor-
 kaklıktır; ölçülülüğün karşıtı eksiklik olan duygusuzluk de- 5
 ğil, aşırılık olan haz düşkünlüğüdür. Bunun iki nedeni var:
 Biri o nesnenin kendisinden kaynaklanıyor: Bir ucun ortaya
 daha yakın ve daha benzer oluşundan dolayı, ortanın karşı-
 sına onu değil, daha çok öteki ucu koyarız; örneğin yiğitliğe
 ataklık daha benzer ve daha yakın, korkaklık ise daha uzak
 görüldüğü için, yiğitliğin karşısına daha çok korkaklığı 10
 koyarız; ortadan daha uzakta olanlar daha karşıt gibi görü-
 nür. Demek ki ilk neden bu; nesnenin kendisinden kaynak-
 lanıyor; öteki nedense doğrudan bizim kendimizden kay-
 naklanıyor. Doğal olan şeyler ortaya daha karşıt gibi görü-
 nür; sözgelimi doğal olarak hazlara daha çok meylimiz var,
 bunun için düzenli bir yaşamdan çok haz düşkünlüğüne 15
 meylederiz. Dolayısıyla da kendimizi daha çok verdiğimiz
 şeylere daha karşıt deriz; bu nedenle de aşırılık olan haz düş-
 künlüğü ölçülülüğe daha karşıttır.

O halde karakter erdeminin orta olma olduğu ve
 ne şekilde orta olduğu: Biri aşırılık öteki eksiklik olan
 iki kötülüğün ortası olduğu ve etkilenimlerde ve eylemlerde
 ortayı hedef edinmekle böyle olduğu yeterince belirtilmiş
 oldu. Bu nedenle erdemli olmak güç iştir. Herşeyde ortayı
 bulmak zor iştir, sözgelişi bir dairenin ortasını bulmak 25
 herkesin değil, bilenin işidir; aynı şekilde öfkelenmek,

τοὺς καὶ ῥάδιον, καὶ τὸ δοῦναι ἀργύριον καὶ δαπανῆσαι·
τὸ δ' ὧ καὶ ὅσον καὶ ὅτε καὶ οὗ ἕνεκα καὶ ὥς, οὐκέτι παν-
τοὺς οὐδὲ ῥάδιον· διόπερ τὸ εὖ καὶ σπάνιον καὶ ἐπαινετὸν καὶ
3 καλόν. διὸ δεῖ τὸν στοχαζόμενον τοῦ μέσου πρῶτον μὲν 30
ἀποχωρεῖν τοῦ μᾶλλον ἐναντίου, καθάπερ καὶ ἡ Καλυψὼ
παραινεῖ

τούτου μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔργε
νῆα.

τῶν γὰρ ἄκρων τὸ μὲν ἐστὶν ἁμαρτωλότερον τὸ δ' ἦττον· 33
4 ἐπεὶ οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπόν, κατὰ τὸν δεύ-
τερον, φασί, πλοῦν τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν· τοῦτο 35
δ' ἔσται μάλιστα τοῦτον τὸν τρόπον ὃν λέγομεν. σκοπεῖν δὲ 1109^b
δεῖ πρὸς ἃ καὶ αὐτοὶ εὐκατάφοροί ἐσμεν· ἄλλοι γὰρ
πρὸς ἄλλα πεφύκαμεν· τοῦτο δ' ἔσται γνώριμον ἐκ τῆς
5 ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης τῆς γινομένης περὶ ἡμᾶς. εἰς τοῦναν-
τίον δ' ἑαυτοὺς ἀφέλκειν δεῖ· πολὺ γὰρ ἀπάγοντες τοῦ 5
ἁμαρτάνειν εἰς τὸ μέσον ἤξομεν, ὅπερ οἱ τὰ διεστραμμένα
6 τῶν ξύλων ὀρθοῦντες ποιοῦσιν. ἐν παντὶ δὲ μάλιστα φυλα-
κτέον τὸ ἡδὺ καὶ τὴν ἡδονήν· οὐ γὰρ ἀδέκαστοι κρίνομεν
αὐτήν. ὅπερ οὖν οἱ δημογέροντες ἔπαθον πρὸς τὴν Ἑλένην,
τοῦτο δεῖ παθεῖν καὶ ἡμᾶς πρὸς τὴν ἡδονήν, καὶ ἐν πᾶσι 10
τὴν ἐκείνων ἐπιλέγειν φωνήν· οὕτω γὰρ αὐτὴν ἀποπεμπό-
7 μενοι ἦττον ἁμαρτησόμεθα. ταῦτ' οὖν ποιοῦντες, ὥς ἐν κε-
φαλαίῳ εἶπεν, μάλιστα δυνησόμεθα τοῦ μέσου τυγχάνειν.
χαλεπὸν δ' ἴσως τοῦτο, καὶ μάλιστ' ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον· οὐ
γὰρ ῥάδιον διορίσαι καὶ πῶς καὶ τίσι καὶ ἐπὶ ποίοις καὶ πό- 15
σον χρόνον ὀργιστέον· καὶ γὰρ ἡμεῖς ὅτε μὲν τοὺς ἐλλείπου-
τας ἐπαινοῦμεν καὶ πράους φαμέν, ὅτε δὲ τοὺς χαλεπαί-

32. παρῆναι L^b M^b Γ

1109^b 1. ἐστὶ K^b

γαγόντες L^b

34. δευτέρῳ φασὶ edd. (corr. Wilson)

2. καὶ πρὸς ἃ M^b Γ

5. δ' ἑαυτοὺς om. K^b ἀπα-

15. καὶ πῶς K^b L^b: πῶς M^b Γ

para vermek ve harcamak herkesin yapabileceği kolay bir şeydir; ama bunların kime, ne kadar, ne zaman, niçin, nasıl yapılacağı ne herkesin bileceği bir şey ne de kolaydır. Bunları iyi yapmanın ender, övülesi, güzel bir şey olmasının nedeni de bu. Bunun için Kalypso'nun öğütlediği gibi, 30 ortayı arayanın önce ona daha karşıt olandan uzak kalması gerekiyor:

*“Bu dumanın, bu dalganın dışında tut gemiyi”*¹³.

Nitekim uçlardan biri ötekinden daha çok yalnızla götürür; ortayı bulmak ise son derece güç olduğundan, derler ki, ikinci yol olarak en az kötü olanları seçmek 35 gerekir. Bu da tam bizim söylediğimiz biçimde olur. O halde kendimizin de yatkın olduğumuz şeylere bakmak gerekiyor; 1109b çünkü herbirimiz bir başka şeye yatkınız. Bu da bizim nelerden haz aldığımızdan, nelerden de acı duyduğumuzdan anlaşılacaktır. Öyleyse kendimizi bunlara ters yöne doğru çekmemiz gerekli; eğri odunları düzeldenlerin yaptığı gibi, 5 isabetsizlikten çok uzaklaşmakla ortaya ulaşacağız. Herşeyde de hoştan ve hazdan sakınmak gerek; çünkü haz konusunda taraflı olmadan yargıda bulunamıyoruz. Troia'nın ileri gelenlerinin Helene'ye duyduklarının¹⁴ 10 aynısını bizim de hazza karşı duymamız ve her durumda onların sözlerini yinelememiz gerekiyor; bu şekilde onu uzaklaştırırsak, daha az isabetsizlik ederiz. Özetle söylersek, bunları yapınca ortaya daha kolay isabet edebileceğiz. Bu belki çok zordur, özellikle de tek tek durumlarda: Çünkü 15 nasıl, kime karşı, neden ve ne kadar süreyle öfkelenmek gerektiğini belirlemek kolay değil; nitekim kimi kez öfkelenmeyenleri övüp, onlara sakın diyoruz, kimi kez de öfkeye

νοντας ἀνδρώδεις ἀποκαλοῦντες. ἀλλ' ὁ μὲν μικρὸν τοῦ εὖ 8
 παρεκβαίνων οὐ ψέγεται, οὐτ' ἐπὶ τὸ μᾶλλον οὐτ' ἐπὶ τὸ
 20 ἦττον, ὁ δὲ πλέον· οὗτος γὰρ οὐ λανθάνει. ὁ δὲ μέχρι τίνος
 καὶ ἐπὶ πόσον ψεκτὸς οὐ ῥάδιον τῷ λόγῳ ἀφορίσαι· οὐδὲ
 γὰρ ἄλλο οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν· τὰ δὲ τοιαῦτα ἐν τοῖς καθ'
 ἕκαστα, καὶ ἐν τῇ αἰσθήσει ἢ κρίσει. τὸ μὲν ἄρα τοσοῦτο 9
 δηλοῖ ὅτι ἡ μέση ἔξις ἐν πᾶσιν ἐπαινετή, ἀποκλίνειν δὲ
 25 δεῖ ὅτε μὲν ἐπὶ τὴν ὑπερβολὴν ὅτε δ' ἐπὶ τὴν ἑλλειψιν·
 οὕτω γὰρ ῥᾶιστα τοῦ μέσου καὶ τοῦ εὖ τευζόμεθα.

Γ.

30 Τῆς ἀρετῆς δὴ περὶ πάθῃ τε καὶ πράξεις οὔσης, καὶ
 ἐπὶ μὲν τοῖς ἐκουσίοις ἐπαίνων καὶ ψόγων γινομένων, ἐπὶ
 δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμης, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐλέου, τὸ ἐκού-
 σιον καὶ τὸ ἀκούσιον ἀναγκαῖον ἴσως διορίσαι τοῖς περὶ ἀρετῆς
 ἐπισκοποῦσι, χρήσιμον δὲ καὶ τοῖς νομοθετοῦσι πρὸς τε τὰς 2
 35 τιμὰς καὶ τὰς κολάσεις. δοκεῖ δὴ ἀκούσια εἶναι τὰ βία 3
 1110* ἢ δι' ἄγνοιαν γινόμενα· βίαιον δὲ οὗ ἢ ἀρχὴ ἐξώθεν, τοι-
 αύτη οὔσα ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πράττων ἢ ὁ πά-
 σχων, οἷον εἰ πνεῦμα κομίσαι ποι ἢ ἄνθρωποι κύριοι ὄν-
 τες. ὅσα δὲ διὰ φόβον μειζόνων κακῶν πράττεται ἢ διὰ 4
 5 καλὸν τι, οἷον εἰ τύραννος προστάττοι αἰσχρόν τι πράξαι
 κύριος ὢν γονέων καὶ τέκνων, καὶ πράξαντος μὲν σφύζοντο
 μὴ πράξαντος δ' ἀποθνήσκοιεν, ἀμφισβήτησιν ἔχει πότερον
 ἀκούσιά ἐστιν ἢ ἐκούσια· τοιοῦτον δέ τι συμβαίνει καὶ περὶ 5
 τὰς ἐν τοῖς χειμῶσιν ἐκβολάς· ἀπλῶς μὲν γὰρ οὐδεὶς ἀπο-
 10 βάλλεται ἐκῶν, ἐπὶ σωτηρίᾳ δ' αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν

18. ἀποκαλοῦντες K^b: ἀποκαλοῦμεν L^b Γ

24. δῆλον codices Morelii

33. τδ add. K^b

35. δὴ codices Morelii: δὲ vulg.

1110* 8.

τι Γ: om. K^b L^b M^b

kapılanlara erkek diyoruz. Ama uygun olandan —aşırılık ya da eksikliğe doğru— biraz uzaklaşan değil, fazla uzaklaşan kişi yerilir; çünkü bu tür biri göze batar. Ancak bunun nereye kadar ve ne dereceye kadar yerilmesi gerektiğini akılla belirlemek de kolay değil. Duyulara verilen şeylerin herhangi biri için de kolay değildir; çünkü bu tür şeyler tek tek şeyler arasında yer alırlar, bunlara ilişkin yargı da bunları duymada verilir. Bunlardan şu kadarı görülüyor ki, ortanın huyu herşeyde övülen bir huydur ve kimi kez aşırılığa, kimi kez de eksikliğe doğru bir eğilim göstermek gerekir. Ortaya ve uygun olana en kolay da bu şekilde isabet edeceğiz.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Erdemin duygulanımlarla ve eylemlerle ilgili olduğuna ve isteyerek yapılanlarda övgüler ile yergiler, istemeyerek yapılanlarda ise başışlama, hatta kimi kez acıma söz konusu olduğuna bakılırsa, 'isteyerek' ve 'istemeyerek' yapılanı belirlemek, erdem konusunda araştırma yapanlar için herhalde gereklidir; yasa koyanlar için de ödüllendirme ve ceza verme konusunda yararlıdır. Zorla ya da bilgisizlik nedeniyle yapılanlar istemeyerek yapılmış gibi görünüyor. Başlangıcı yapanın ya da maruz kalanın dışında bulunan, böyle olduğundan dolayı da yapanın ya da maruz kalanın hiç payı olmadan yapılan 'zorla yapılan' dır; sözgelimi bir insanın rüzgâr ya da onu elinde tutanlar tarafından bir yere sürüklenmesi gibi. Daha büyük kötülükler korkusundan ya da iyi bir şey için yapılanların ise —örneğin bir tiran çocuklarını ya da ana-babasını elinde tuttuğu birine zorla kötü bir şey yapmasını emrederse ve bunu yaptığı takdirde onlar kurtulacaksa, yapmadığı takdirde de öldürüleceklerse, böyle bir şeyin— isteyerek mi yoksa istemeyerek mi yapıldığı tartışılmalı. Bunun bir benzeri fırtınalarda denize bir şeyler atmada oluyor: Genellikle hiçkimse isteyerek bir şey atmaz;

6 ἅπαντες οἱ νοῦν ἔχοντες. μικταὶ μὲν οὖν εἰσιν αἱ τοιαῦται
 πράξεις, ὅμοιασι δὲ μᾶλλον ἐκουσίοις· αἰρεταὶ γὰρ εἰσι
 τότε ὅτε πράττονται, τὸ δὲ τέλος τῆς πράξεως κατὰ τὸν
 καιρὸν ἐστίν. καὶ τὸ ἐκούσιον δὴ καὶ τὸ ἀκούσιον, ὅτε πρᾶτ-
 τει, λεκτέον. πρᾶττει δὲ ἐκῶν· καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τοῦ κινεῖν 15
 τὰ ὀργανικὰ μέρη ἐν ταῖς τοιαύταις πράξεσιν ἐν αὐτῷ
 ἐστίν· ὣν δ' ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχή, ἐπ' αὐτῷ καὶ τὸ πρᾶττειν
 καὶ μή. ἐκούσια δὴ τὰ τοιαῦτα, ἀπλῶς δ' ἴσως ἀκούσια·
 7 οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔλοιτο καθ' αὐτὸ τῶν τοιούτων οὐδέν. ἐπὶ ταῖς
 πράξεσι δὲ ταῖς τοιαύταις ἐνίοτε καὶ ἐπαινοῦνται, ὅταν 20
 αἰσχρὸν τι ἢ λυπηρὸν ὑπομένωσιν ἀντὶ μεγάλων καὶ κα-
 λῶν· ἂν δ' ἀνάπαλιν, ψέγονται· τὰ γὰρ αἰσχισθ' ὑπομεῖ-
 ναι ἐπὶ μηδενὶ καλῷ ἢ μετρίῳ φαύλον. ἐπ' ἐνίοις δ' ἐπαι-
 νος μὲν οὐ γίνεται, συγγνώμη δ', ὅταν διὰ τοιαῦτα πράξῃ
 τις ἃ μὴ δεῖ, ἃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει καὶ μη- 25
 8 δεῖς ἂν ὑπομεῖναι. ἔνια δ' ἴσως οὐκ ἐστὶν ἀναγκασθῆναι,
 ἀλλὰ μᾶλλον ἀποθανετέον παθόντι τὰ δεινότατα· καὶ
 γὰρ τὸν Εὐριπίδου Ἀλκμαίωνα γελοῖα φαίνεται τὰ ἀναγ-
 9 κάσαντα μητροκοιῆσαι. ἔστι δὲ χαλεπὸν ἐνίοτε διακρίναι
 ποῖον ἀντὶ ποίου αἰρετέον καὶ τί ἀντὶ τίνος ὑπομενετέον, ἔτι 30
 δὲ χαλεπώτερον ἐμμεῖναι τοῖς γνωσθεῖσιν· ὥς γὰρ ἐπὶ τὸ
 πολὺ ἐστὶ τὰ μὲν προσδοκώμενα λυπηρά, ἃ δ' ἀναγκάζον-
 ται αἰσχρά, ὅθεν ἐπαινοὶ καὶ ψόγοι γίνονται περὶ τοὺς
 10 ἀναγκασθέντας ἢ μή. τὰ δὲ ποῖα φατέον βίαια; ἢ ἀπλῶς 1110^b
 μὲν, ὁπότ' ἂν ἡ αἰτία ἐν τοῖς ἐκτὸς ᾗ καὶ ὁ πρᾶττων μη-
 δὲν συμβάλληται; ἃ δὲ καθ' αὐτὰ μὲν ἀκούσιά ἐστι, νῦν
 δὲ καὶ ἀντὶ τῶνδε αἰρετά, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ πρᾶττοντι,
 καθ' αὐτὰ μὲν ἀκούσιά ἐστι, νῦν δὲ καὶ ἀντὶ τῶνδε ἐκούσια. 5

11. εἰσιν om. K^b
 τοῖς] τῷ K^b

21. ᾗ] καὶ K^b

27. παθόντα L^b M^b Γ

1110^b 2.

aklı başında herkes, kendisinin ve ötekilerin kurtulması için atar. Demek böyle eylemler bir karışımdır, ama daha çok isteyerek yapılanlara benzerler; çünkü yapıldıkları anda tercih ediliyorlar, eylemin amacı da duruma uygundur. Eylemlerin isteyerek veya istemeyerek yapıldığı, yapıldığı ana bakılarak söylenmeli. Bu gibi durumlarda isteyerek 15 yapıyor, çünkü böyle eylemlerde organları harekete geçirmenin başlangıcı yapanın kendisinde bulunuyor; başlangıcı kendisinde olan şeyleri yapmak ya da yapmamak da ona bağlı. O halde bu tür şeyler isteyerek yapıyor, ama genel olarak herhalde istemeyerek yapıyor denilebilir. Çünkü hiçkimse böyle bir şeyin kendisini o şey olarak tercih etmez. Kimi kez kişiler, böyle eylemler için, yani daha önemli ve iyi 20 şeylere karşılık çirkin ya da acı veren şeylere katlandıkları için övülürler bile; tersini yaptıklarında ise yerilirler. Karşılığında iyi ya da uygun bir şey olmaksızın en çirkin şeye katlanmaksa kötülerin özelliği. Kimi eylemler de övülmez, ancak bağışlanır, sözgelişi biri yapmaması gereken ama 25 insanın doğal yapısını aşan, hiçkimsenin katlanamayacağı şeyler yaparsa. Ama kimi şeyler vardır ki kişi bunları yapmaya herhalde zorlanamaz, en büyük kötülüklere katlanarak ölmesi bile gerekebilir. Nitekim Euripides'te¹⁵ Alkmaion'u annesini öldürmeye zorlayan nedenler gülünç görünüyor. Kimi zaman da neyi neye tercih etmek ya da neye neden katlanmak gerektiğini görebilmek güç; bunu gördükten sonra ise bunda ısrar etmek daha da güç. 30 Çünkü, çoğu zaman, beklenenler üzüntü vericidir, kişilerin yapmak zorunda kaldıkları ise kötüdür; bu nedenle övgüler ile yergiler kişilerin bunları yapmak zorunda kalıp kalmadıklarına göre oluyor. O halde nelere zorla yapılanlar demek gerek? Acaba, genel olarak söylenirse, nedeni yapılanın dışında olduğu, onun hiç payı olmadığı zaman yapılanlara mı? Kendileri istenmeyen ama yapıldıkları anda başka şeylere tercih edilenler ve başlangıçları yapanda bulunanlar, kendileri istenmeyerek yapıyor, ama o anda başka şeylere karşılık istenerek. O halde daha çok isteyerek 5

- μᾶλλον δ' ἔοικεν ἐκουσίοις· αἱ γὰρ πράξεις ἐν τοῖς καθ' ἑκαστα, ταῦτα δ' ἐκούσια. ποῖα δ' ἀντὶ πόλων αἰρετέον, οὐ ῥᾷδιον ἀποδοῦναι· πολλαὶ γὰρ διαφοραὶ εἰσιν ἐν τοῖς καθ' ἑκαστα. εἰ δέ τις τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ φαίη βλῖαια 11
 εἶναι (ἀναγκάζειν γὰρ ἕξω ὄντα), πάντα ἂν εἴη αὐτῷ βλῖαια· τούτων γὰρ χάριν πάντες πάντα πράττουσιν. καὶ οἱ μὲν βία καὶ ἄκουτες λυπηρῶς, οἱ δὲ διὰ τὸ ἡδὺ καὶ καλὸν μεθ' ἡδονῆς· γελοῖον δὲ τὸ αἰτιᾶσθαι τὰ ἐκτός, ἀλλὰ μὴ αὐτὸν εὐθῆρατον ὄντα ὑπὸ τῶν τοιούτων, καὶ τῶν μὲν 15
 καλῶν ἑαυτόν, τῶν δ' αἰσχυρῶν τὰ ἡδέα. ἔοικε δὴ τὸ βλῖ- 12
 αιον εἶναι οὗ ἕξωθεν ἢ ἀρχῇ, μηδὲν συμβαλλομένου τοῦ βιασθέντος.
 2 Τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν οὐχ ἐκούσιον μὲν ἅπαν ἐστίν, ἀκού- 13
 σιον δὲ τὸ ἐπὶ λυπον καὶ ἐν μεταμελείᾳ· ὁ γὰρ δι' ἄγνοιαν
 20 πράξας ὁτιοῦν, μηδὲν τι δυσχεραίνων ἐπὶ τῇ πράξει, ἐκὼν μὲν οὐ πέπραχεν, ὅ γε μὴ ᾔδει, οὐδ' αὖ ἄκων, μὴ λυπούμενός γε. τοῦ δὴ δι' ἄγνοιαν ὁ μὲν ἐν μεταμελείᾳ ἄκων δοκεῖ, ὁ δὲ μὴ μεταμελόμενος, ἐπεὶ ἕτερος, ἔστω οὐχ ἐκὼν ἐπεὶ γὰρ διαφέρει, βέλτιον ὄνομα ἔχειν ἴδιον. ἕτερον δ' 14
 25 ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν τοῦ ἀγνοοῦντα· ὁ γὰρ μεθύων ἢ ὀργιζόμενος οὐ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν ἀλλὰ διὰ τι τῶν εἰρημένων, οὐκ εἰδὼς δὲ ἀλλ' ἀγνοῶν. ἀγνοεῖ μὲν οὖν πᾶς ὁ μοχθηρὸς ἃ δεῖ πράττειν καὶ ὧν ἀφεκτέον, καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἀμαρτίαν ἄδικοι καὶ ὅλως
 30 κακοὶ γίνονται· τὸ δ' ἀκούσιον βούλεται λέγεσθαι οὐκ εἴ τις 15
 ἀγνοεῖ τὰ συμφέροντα· οὐ γὰρ ἢ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια αἰτία τοῦ ἀκουσίου ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας, οὐδ' ἢ καθόλου

10. ἀναγκάζει K^b Γ

οὕτω Γ (et fort. Asp.)

13. δὲ K^b Γ Asp.:δη L^b M^b20. μηδὲν τι K^b: μηδὲν M^b Γ: μηδὲν δὲ L^b

25. τοὺς

ἀγνοοῦντας pr. K^b

post ἀγνοοῦντα add. ποιεῖν Γ

31. τὰ συμφέροντα

K^b Asp.: τὸ συμφέρον vulg.

yapılanlara benziyorlar; çünkü eylemler tek tek şeyler arasındadır, bunlar da isteyerek yapılır, ama hangilerini hangilerine tercih etmek gerektiğini belirlemek kolay değildir; çünkü tek tek şeylerdeki farklar pek çoktur. Şayet hoş ve güzel şeylerin zorlayıcı olduklarını söyleyen olursa (nitekim dışardan zorlarlar), onun için herşey zorlayıcı olsa gerek; 10
 çünkü herkes herşeyi bunlar uğruna yapıyor. Bir şeyi zorla ve istemeden yapanlar acı çeker; hoş ve güzel bir şey için yapanlarsa haz duyar. Böyle şeyler tarafından kolayca avlandığı için kendini değil, dış etkenleri suçlamak; güzel eylemlerin nedeni olarak kendini, çirkin eylemlerin nedeni 15
 olarak ise hoş şeyleri göstermek gülünç olurdu. O halde ‘zorla yapılan’ zorlanmış kişinin hiç katılmadığı, başlangıcı onun dışında bulunan şey gibi görünüyor.

Bilgisizlikten dolayı yapılan, tümüyle, istenerek yapılan değildir; üzüntü ve pişmanlık getireni istenmeyerek yapılan-
 dır. Bilgisizlikten dolayı bir şey yapan ve bundan tedirgin 20
 olmayan insan, yaptığını —bilmediğine göre— isteyerek yapmamıştır, ama —üzüntü duymadığına göre— istemeyerek de yapmamıştır. O halde bilgisizlikten dolayı bir şey yapanlardan, pişman olan için “istemeyerek yaptı” denebilir, ama pişman olmayan için —ötekenden farklı olduğundan— “isteyerek yapmadı” ifadesini kullanalım; farklı 25
 olduğu için kendine özgü bir adı olması daha iyi. Bilgisizlikten dolayı bir şeyi yapmak ile bilmeden yapmak da birbirinden ayrı görünüyor. Sarhoş ya da öfkelenmiş olan biri yaptığını bilgisizlikten dolayı yapıyor görünmüyor; söylenen nedenlerden birinden dolayı yapıyor, ama bilerek değil, bilmeden. Her kötü kişi yapılması gerekenleri ve uzak durulması gerekenleri bilmez; böyle bir yanlgı yüzünden de insanlar adaletsiz ve genel olarak kötü oluyor. ‘İstemeyerek 30
 yapmış’ ifadesi ise yararlı olanı bilmeyen için kullanılamaz; çünkü istemeyerek yapmanın nedeni tercihe ilişkin bilgisizlik değildir (bu bilgisizlik kötülüğün nedenidir), genele

- (ψέγονται γὰρ διὰ γε ταύτην) ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς καὶ περὶ αὐτῆς ἡ πρᾶξις· ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος καὶ 1111^a συγγνώμη· ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν ἀκουσίως πράττει.
- 16 ἴσως οὖν οὐ χεῖρον διορίσαι αὐτά, τίνα καὶ πόσα ἐστί, τίς τε δὴ καὶ τί καὶ περὶ τί ἢ ἐν τίνι πράττει, ἐνίοτε δὲ καὶ τίνι, οἷον ὀργάνῳ, καὶ ἔνεκα τίνος, οἷον σωτηρίας, καὶ πῶς, 5
- 17 οἷον ἡρέμα ἢ σφόδρα. ἅπαντα μὲν οὖν ταῦτα οὐδεὶς ἂν ἀγνοήσκει μὴ μαινόμενος, δῆλον δ' ὡς οὐδὲ τὸν πράττοντα· πῶς γὰρ ἑαυτὸν γε ; ὁ δὲ πράττει ἀγνοήσκειν ἂν τις, οἷον ἰλέγοντες φασιν ἐκπεσεῖν αὐτούς,† ἢ οὐκ εἰδέναι ὅτι ἀπόρρητα ἦν, ὥσπερ Ἀλσχύλος τὰ μυστικά, ἢ δεῖξαι βουλόμενος 10 ἀφεῖναι, ὡς ὁ τὸν καταπέλτην. οἰηθείη δ' ἂν τις καὶ τὸν υἱὸν πολέμιον εἶναι ὥσπερ ἡ Μερόπη, καὶ ἐσφαιρῶσθαι τὸ λελογχωμένον δόρυ, ἢ τὸν λίθον κίσσηριν εἶναι· καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ πίσας ἀποκτείνειν ἂν· καὶ θίξαι βουλόμενος,
- 18 ὥσπερ οἱ ἀκροχειριζόμενοι, πατάξειεν ἂν. περὶ πάντα δὴ 15 ταῦτα τῆς ἀγνοίας οὐσης, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις, ὁ τούτων τι ἀγνοήσας ἄκων δοκεῖ πεπραχέναι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κυριωτάτοις· κυριώτατα δ' εἶναι δοκεῖ ἐν οἷς ἡ πρᾶξις καὶ
- 19 οὐ ἔνεκα. τοῦ δὴ κατὰ τὴν τοιαύτην ἀγνοίαν ἀκουσίου λεγομένου ἔτι δεῖ τὴν πρᾶξιν λυπηρὰν εἶναι καὶ ἐν μετα- 20 μελείᾳ.
- 20 Ὅντος δ' ἀκουσίου τοῦ βίᾳ καὶ δι' ἀγνοίαν, τὸ ἐκού- 3 σιον δόξειεν ἂν εἶναι οὐ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ εἰδότι τὰ καθ'
- 21 ἕκαστα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις. ἴσως γὰρ οὐ καλῶς λέγεται ἀκού- 22 σια εἶναι τὰ διὰ θυμὸν ἢ ἐπιθυμίαν. πρῶτον μὲν γὰρ 25 οὐδὲν ἔτι τῶν ἄλλων ζώων ἐκουσίως πράξει, οὐδ' οἱ παῖδες·

1111^a 4. καὶ post τί om. K^b9. λέγοντες (ut videtur) Asp. ἐκπέμ-
πειν K^b 14. πίσας Bernays: παίσας codd. θίξαι codices Morelii :

δεῖξαι vulg. 16. ἐν οἷς ἡ πρᾶξις seclus. Ramsauer 19. δὲ Thurot

25. ἐπιθυμίαν K^b Asp. : δι' ἐπιθυμίαν vulg. 26. ἔτι om. K^b

ilişkin bilgisizlik de değildir (bu bilgisizlik için kişiler yerilir); istemeyerek yapmanın nedeni tek tek şeylere ilişkin —eylemin aralarında yer aldığı ve hakkında olduğu şeylere ilişkin— bilgi- 1111a
sizliktir; bunlarda acıma ve bağışlama söz konusu, çünkü bun-
lardan birini bilmeyen yaptığını istemeden yapıyor. O halde
bunları da —neler ve kaç tane olduğunu— belirlemek her-
halde fena olmayacak. Yani kim, neyi, ne hakkında, hangi
durumda yapıyor; kimi kez de ne ile —sözgelimi hangi 5
araçla—, ne için —sözgelimi kurtuluş için—, nasıl —sözgelimi
sükunetle mi yoksa sertçe mi yapıyor. Hiçkimse, deli değilse,
bunların bütünü bilmemezlik edemez; sözgelimi yapanı
bilmemesi olanaksızdır, çünkü kişi kendini bilmeyebilir mi?
Oysa kişi yaptığı şeyi bilmeyebilir: Örneğin bir şeyi söylemişse 10
“ağzımdan kaçtı” ya da Aiskhylos’un¹⁶ sırlarla ilgili olarak
“söylenmemesi gerektiğini bilmiyordum” demesi gibi; ya da
nasıl çalıştığını göstermek isterken —sözgelimi sapanın— elin-
den kaçması gibi. Biri de Merope¹⁷ gibi, oğlunu düşman sana-
bilir ya da ucu açık mızrağı korumalı sanabilir veya taşı, sün-
ger taşı sanabilir; kurtarmak amacıyla birine ilâç vermekle onu
öldürebilir; ya da parmak güreşçilerinin yaptığı gibi, yalnızca
dokunmak isterken yaralayabilir. O halde bilgisizlik eylemin 15
bütün bu yanlarıyla ilgili olduğuna göre, bunlardan birini
—özellikle de en önemlilerini— bilmeden eylemde bulunan,
yaptığını istemeyerek yapmış görünüyor; en önemli olanların
ise, eylemin içinde yapıldığı koşullar ve eylemin amacı olduğu
görünüyor. O halde böyle bir bilgisizliğe göre istemeyerek
yapıldığı söylenen eylemin üzüntü vermesi ve pişmanlık getir- 20
mesi gerekiyor.

Zorla ya da bilgisizlikten dolayı yapılan ‘istemeye-
rek yapılan’ olduğuna göre, ‘isteyerek yapılan’ —öyle görü-
nüyor ki— başlangıcı eylemin tek tek koşullarını bilen kişide
olduğu zaman yapılandır. Belki de tutku ya da arzu yüzün-
den olan şeylere ‘istemeyerek yapılanlar’ demek doğru 25
değil. Böyle olsa, öteki canlılardan hiçbiri —çocuklar da—

εἵτα πότερον οὐδὲν ἐκουσίως πράττομεν τῶν δι' ἐπιθυμίαν 23
καὶ θυμόν, ἢ τὰ καλὰ μὲν ἐκουσίως τὰ δ' αἰσχροὶ ἀκου-
σίως; ἢ γελοῖον ἐνός γε αἰτίου ὄντος; ἄτοπον δὲ ἴσως 24
30 ἀκούσια φάναι ὧν δεῖ ὀρέγεσθαι· δεῖ δὲ καὶ ὀργίζεσθαι
ἐπὶ τισι καὶ ἐπιθυμεῖν τινῶν, οἷον ὑγείας καὶ μαθήσεως.
δοκεῖ δὲ καὶ τὰ μὲν ἀκούσια λυπηρὰ εἶναι, τὰ δὲ κατ' ἐπιθυ- 25
μίαν ἡδέα. ἔτι δὲ τί διαφέρει τῷ ἀκούσια εἶναι τὰ κατὰ 26
λογισμὸν ἢ θυμὸν ἀμαρτηθέντα; φευκτὰ μὲν γὰρ ἄμφω,
1111^b 27 δοκεῖ δὲ οὐχ ἦττον ἀνθρωπικὰ εἶναι τὰ ἄλογα πάθη, ὥστε 27
καὶ αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου (αἱ) ἀπὸ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας.
ἄτοπον δὴ τὸ τιθέναι ἀκούσια ταῦτα.

4 Διωρισμένων δὲ τοῦ τε ἐκουσίου καὶ τοῦ ἀκουσίου, II.
5 περὶ προαιρέσεως ἔπεται διελθεῖν· οἰκειότατον γὰρ εἶναι δοκεῖ
τῇ ἀρετῇ καὶ μᾶλλον τὰ ἥθη κρίνειν τῶν πράξεων. ἢ 2
προαίρεσις δὴ ἐκούσιον μὲν φαίνεται, οὐ ταῦτόν δέ, ἀλλ'
ἐπὶ πλέον τὸ ἐκούσιον· τοῦ μὲν γὰρ ἐκουσίου καὶ παῖδες καὶ
τᾶλλα ζῶα κοινωνεῖ, προαιρέσεως δ' οὐ, καὶ τὰ ἐξαίφνης
10 ἐκούσια μὲν λέγομεν, κατὰ προαίρεσιν δ' οὐ. οἱ δὲ λέγοντες 3
αὐτὴν ἐπιθυμίαν ἢ θυμὸν ἢ βούλησιν ἢ τινα δόξαν οὐκ ἐοί-
κασιν ὁρθῶς λέγειν. οὐ γὰρ κοινὸν ἢ προαίρεσις καὶ τῶν
ἀλόγων, ἐπιθυμία δὲ καὶ θυμός. καὶ ὁ ἀκρατὴς ἐπιθυ- 4
μῶν μὲν πράττει, προαιρούμενος δ' οὐ· ὁ ἐγκρατὴς δ' ἀνά-
15 5 παλιν προαιρούμενος μὲν, ἐπιθυμῶν δ' οὐ. καὶ προαιρέσει 5
μὲν ἐπιθυμία ἐναντιοῦται, ἐπιθυμία δ' ἐπιθυμία οὐ. καὶ ἢ
μὲν ἐπιθυμία ἡδέος καὶ ἐπιλύπου, ἢ προαίρεσις δ' οὔτε λυ-

30. ἀκούσια K^b: τὸ ἀκούσια vulg.32. καὶ add. K^b1111^b 1.πάθη om. pr. K^b ὥστε καὶ αἱ K^b Γ: αἱ δὲ vulg.

2. αἱ addendum

esse conī. Susemihl

ἀπὸ—ἐπιθυμίας om. K^b

6. τῶν πράξεων κρί-

νειν K^b 7. δὴ K^b Γ: δὲ vulg.10. δὲ] δὴ K^b

12. καὶ om.

K^b 14. δ] καὶ ὁ K^b16. ἐπιθυμία δ' ἐπιθυμία K^b Γ Asp.: ἐπιθυ-

μία δ' ἐπιθυμία vulg.

isteyerek eylemde bulunmayacak, bu bir; ikincisi, acaba arzu ve tutku nedeniyle yaptıklarımızın hiçbirini mi isteyerek yapmıyoruz; yoksa güzel şeyleri isteyerek, kötü şeyleri istemeyerek mi yapıyoruz? Ya da, neden bir ve aynı olduğuna göre, bu gülünç olmaz mı? Kişinin arzulaması gerekli olanlara 'istemeyerek yapılanlar' demek herhalde yersiz olur; kimi şeyler konusunda öfkelenmek, kimi şeyler konusunda da —sağlık ve öğrenme gibi— arzu duymak gerekiyor. İstemeyerek yapılanların üzüntü verici olduğu, arzuya uygun olanlarınsa hoş olduğu görünüyor. Üstelik istemeyerek yapılıp yapılmamaları bakımından, yapılan yanlışların hesaplı ya da öfkeden dolayı yapılması arasında ne fark var? Çünkü her ikisinden de kaçınmalıdır. Akıldan pay almayan duygulanımlar ise, daha az insanca görünmüyor, dolayısıyla öfke ve arzudan kaynaklanan insan eylemleri de. Demek bunları 'istemeyerek yapılanlar' olarak saymak uygun değil. 30 1111b

İsteyerek ve istemeyerek yapılanı belirledikten sonra, sıra tercihi ele almaya geldi; çünkü erdemle çok yakın ilişkili ve karakterler konusunda eylemlerden daha çok yargıya varmaya yardımcı olduğu düşünülüyor. Tercih, isteyerek yapılan bir şey gibi görünüyor, ama aynı şey değil; 'isteyerek yapılan' daha kapsamlı. Nitekim isteyerek eylemde bulunma çocuklarla hayvanlarda da görülür, ama tercih görülmez. Birdenbire yapılanlara da isteyerek yapılanlar diyoruz, ama tercihe göre değil. Onun arzu, tutku, isteme ya da bir çeşit sanı olduğunu söyleyenler doğru söylemiyorlar; çünkü akıl sahibi olmayanlarda tercih yoktur, ama arzu ile tutku ortaktır. Kendine egemen olmayan kişi tercihle değil, arzuyla davranır; oysa kendine egemen olan kişi tersine, arzuyla değil, tercihle davranır. Arzu tercihe ters düşebilir, oysa arzu arzuya ters düşmez. Ayrıca arzu hoşla ve üzüntü verenle ilgili; tercih ise ne 5 10 15

6 πηροῦ οὐθ' ἡδέος. θυμὸς δ' ἔτι ἥττον· ἥκιστα γὰρ τὰ διὰ θυ-
 7 μὸν κατὰ προαίρεσιν εἶναι δοκεῖ. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βούλησις
 γε, καίπερ συνέγγυς φαινόμενον· προαίρεσις μὲν γὰρ οὐκ 20
 ἔστι τῶν ἀδυνάτων, καὶ εἴ τις φαίη προαιρεῖσθαι, δοκοίη
 ἂν ἡλίθιος εἶναι· βούλησις δ' ἔστι (καὶ) τῶν ἀδυνάτων, οἷον
 8 ἀθανασίας. καὶ ἡ μὲν βούλησις ἔστι καὶ περὶ τὰ μηδαμῶς δι'
 αὐτοῦ πραχθέντα ἄν, οἷον ὑποκριτὴν τινα νικᾶν ἢ ἀθλητὴν
 προαιρεῖται δὲ τὰ τοιαῦτα οὐδεὶς, ἀλλ' ὅσα οἴεται γενέσθαι 25
 9 ἂν δι' αὐτοῦ. ἔτι δ' ἡ μὲν βούλησις τοῦ τέλους ἔστι μᾶλλον, ἡ
 δὲ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος, οἷον ὑγιαίνειν βουλόμεθα,
 προαιρούμεθα δὲ δι' ὧν ὑγιανοῦμεν, καὶ εὐδαιμονεῖν βουλόμεθα
 μὲν καὶ φαμέν, προαιρούμεθα δὲ λέγειν οὐχ ἀρμόζει· ὅλως
 10 γὰρ ἔοικεν ἡ προαίρεσις περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν εἶναι. οὐδὲ δὴ 30
 δόξα ἂν εἴη· ἡ μὲν γὰρ δόξα δοκεῖ περὶ πάντα εἶναι,
 καὶ οὐδὲν ἥττον περὶ τὰ αἰδία καὶ τὰ ἀδύνατα ἢ τὰ ἐφ'
 ἡμῖν· καὶ τῷ ψευδεῖ καὶ ἀληθεῖ διαιρεῖται, οὐ τῷ κακῷ
 11 καὶ ἀγαθῷ, ἡ προαίρεσις δὲ τούτοις μᾶλλον. ὅλως μὲν οὖν
 δόξῃ ταυτὸν ἴσως οὐδὲ λέγει οὐδεὶς. ἀλλ' οὐδὲ τινί· τῷ γὰρ 1112^a
 προαιρεῖσθαι τὰγαθὰ ἢ τὰ κακὰ ποιοῖ τινὲς ἔσμεν, τῷ δὲ
 12 δοξάζειν οὐ. καὶ προαιρούμεθα μὲν λαβεῖν ἢ φυγεῖν [ἡ] τι
 τῶν τοιούτων, δοξάζομεν δὲ τί ἐστίν ἢ τίνι συμφέρει ἢ πῶς·
 13 λαβεῖν δ' ἢ φυγεῖν οὐ πάννυ δοξάζομεν. καὶ ἡ μὲν προ- 5
 αῖρεσις ἐπαινεῖται τῷ εἶναι οὐ δεῖ μᾶλλον ἢ τῷ ὀρθῶς,
 ἡ δὲ δόξα τῷ ὡς ἀληθῶς. καὶ προαιρούμεθα μὲν ἃ μάλιστα
 14 ἴσμεν ἀγαθὰ ὄντα, δοξάζομεν δὲ ἃ οὐ πάννυ ἴσμεν· δοκοῦσι
 δὲ οὐχ οἱ αὐτοὶ προαιρεῖσθαι τε ἄριστα καὶ δοξάζειν, ἀλλ'
 15 δεῖ. εἰ δὲ προγίνεται δόξα τῆς προαιρέσεως ἢ παρακολου-

18. διὰ corr.¹ K^b Γ: κατὰ pr. K^b L^b M^b Asp.

22. καὶ add. Asp.

28. ὑγιαίνομεν K^b 30. ὑφ' ἡμᾶς K^b 1112^a 3. ἡ om. K^b 4. τί]ἔτι K^b8. πάννυ] πάννυ μὲν K^b9. δὲ K^b: τε vulg.

üzücü olanla ne de hoşla ilgili. Tutku tercihle daha da az ilgilidir, çünkü tutku yüzünden yapılanlar tercihle en az ilgili görünüyor. Birbirlerine yakın görünmelerine karşın, tercih isteme de değildir. Çünkü olanaksızların tercih edilmesi söz konusu değil; biri olanaksız bir şeyi tercih ettiğini söylerse, aptal olduğu düşünülür, oysa olanaksızların da istenmesi söz konusudur. Örneğin ölümsüzlüğün. Ayrıca kişi hiçbir zaman kendisinin yapamayacağı şeyleri isteyebilir; örneğin bir oyuncuyu ya da bir sporcuyla yenmeyi; hiçkimse böyle şeyleri tercih etmez, kendisinin yapabileceğini düşündüğü şeyleri tercih eder. İsteme daha çok amaçla, tercih ise amaca götüren şeylerle ilgili; örneğin sağlıklı olmayı isteriz, bizi sağlıklı kılacak şeyleri ise tercih ederiz; mutlu olmak isteriz, istediğimizi söyleriz; onu tercih ettiğimizi söylemek ise uygun değildir. Kısaca, tercih elimizde olan şeylerle ilgili görünüyor. Tercih kanı da olamaz, çünkü kanı herşeyle ilgili görünüyor, öncesiz-sonrasız olanlar ve olanaksız şeylerle ilgisi elimizde olanlarla ilgisinden hiç de daha az değil; kanı doğru ve yanlış diye ayrılır, iyi ya da kötü diye değil; tercihse daha çok iyi ve kötüyle ilgili. Gerçi hiçkimse tercihinin genel olarak kanıyla aynı şey olduğunu herhalde söylemez. Ne var ki belli bir kanıyla da aynı değildir; çünkü biz, şu ya da bu kanıya sahip olmakla değil, iyi ya da kötü şeyleri tercih etmekle belirli nitelikte kişiler oluruz. Nitekim bizler iyi ya da kötü şeyleri edinmeyi ya da onlardan uzak durmayı tercih ederiz; bir şeyin ne olduğu, kime yararlı olduğu ya da nasıl olduğu konusunda ise kanımız olur; bir şeyi edinmek ya da ondan uzak durmak konusunda pek kanımız olmaz. Ayrıca tercih, doğrunun tercihi olmaktan çok gerekenin tercihi olmakla övülür, kanıysa doğruluk derecesiyle. Özellikle iyi olduklarını bildiğimiz şeyleri tercih ederiz; pek iyi bilmediğimiz şeylerde kanımız olur. En iyi şeyleri tercih edenler ile bunlar konusunda kanısı olanların aynı olmadıkları görünüyor; kimilerinin daha iyi kanıları vardır, ama kötülükten dolayı yapılması gerekeni tercih etmezler. Kanının tercihten önce gelmesi ya da onu izlemesi

θεί, οὐδὲν διαφέρει· οὐ τοῦτο γὰρ σκοποῦμεν, ἀλλ' εἰ ταῦτόν
 ἐστι δόξῃ τι. τί οὖν ἡ ποῖόν τι ἐστίν, ἐπειδὴ τῶν εἰρημένων 16
 οὐθέν; ἐκούσιον μὲν δὴ φαίνεται, τὸ δ' ἐκούσιον οὐ πᾶν προ-
 15 αἰρετόν. ἀλλ' ἄρά γε τὸ προβεβουλευμένον; ἡ γὰρ προ- 17
 αἵρεσις μετὰ λόγου καὶ διανοίας. ὑποσημαίνεω δ' ὅτι
 καὶ τοῦνομα ὡς ὃν πρὸ ἐτέρων αἰρετόν.
 5 Βουλευόνται δὲ πότερον περὶ πάντων, καὶ πᾶν βουλευ- III.
 τόν ἐστιν, ἡ περὶ ἐνίων οὐκ ἔστι βουλή; λεκτέον δ' ἴσως βου- 2
 20 λευτὸν οὐχ ὑπὲρ οὗ βουλευσάιτ' ἂν τις ἡλίθιος ἡ μαινόμενος,
 ἀλλ' ὑπὲρ ὧν ὁ νοῦν ἔχων. περὶ δὴ τῶν αἰδίων οὐδεὶς βου- 3
 λεύεται, οἷον περὶ τοῦ κόσμου ἡ τῆς διαμέτρου καὶ τῆς
 πλευρᾶς, ὅτι ἀσύμμετροι. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐν κινήσει, 4
 αἰεὶ δὲ κατὰ ταῦτ' αἰνομένων, εἴτ' ἐξ ἀνάγκης εἴτε καὶ
 25 φύσει ἡ διὰ τινα αἰτίαν ἄλλην, οἷον τροπῶν καὶ ἀνατο-
 λῶν. οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλοτε ἄλλως, οἷον ἀνέμων καὶ ὄμ- 5
 βρων. οὐδὲ περὶ τῶν ἀπὸ τύχης, οἷον θησαυροῦ εὐρέσεως.
 ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀπάντων, οἷον πῶς ἂν Σκύ- 6
 θαι ἄριστα πολιτεύοντο οὐδεὶς Λακεδαιμονίων βουλευέται.
 30 οὐ γὰρ γένοιτ' ἂν τούτων οὐθέν δι' ἡμῶν. βουλευόμεθα δὲ περὶ 7
 τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ πρακτῶν· ταῦτα δὲ καὶ ἔστι λοιπά. αἰτίαι
 γὰρ δοκοῦσιν εἶναι φύσις καὶ ἀνάγκη καὶ τύχη, ἔτι δὲ
 νοῦς καὶ πᾶν τὸ δι' ἀνθρώπου. τῶν δ' ἀνθρώπων ἕκαστοι
 βουλευόνται περὶ τῶν δι' αὐτῶν πρακτῶν. καὶ περὶ μὲν τὰς 8
 1112^b ἀκριβεῖς καὶ αὐτάρκεις τῶν ἐπιστημῶν οὐκ ἔστι βουλή, οἷον
 περὶ γραμμάτων (οὐ γὰρ διστάζομεν πῶς γραπτέον)· ἀλλ'
 ὅσα γίνεται δι' ἡμῶν, μὴ ὡσαύτως δ' αἰεὶ, περὶ τούτων βου-
 λευόμεθα, οἷον περὶ τῶν κατ' ἰατρικὴν καὶ χρηματιστικὴν,
 5 καὶ περὶ κυβερνητικὴν μᾶλλον ἢ γυμναστικὴν, ὅσῳ ἥττον

12. τοῦτο] ταῦτα K^b

21. δὴ Bonitz : δὲ codd.

23. σύμμετροι pr.

K^b 24. καὶ add. K^b28. ἀνθρωπίνων ἀπάντων K^b : ἀνθρωπικῶνπάντων vulg. 31. ἐν K^bκαὶ ante πρακτῶν add. K^b Γ αἴτια L^b

arasında bir fark yok; çünkü bunu değil, onun kanıyla aynı şey olup olmadığını araştırıyoruz. Söylenenlerden hiçbiri olmadığına göre, tercih nedir ya da özelliği nedir? İsteyerek yapılan benziyor, ama isteyerek yapılan herşey tercih edilmiş değil. Yoksa o, 'enine boyuna düşünülen' mi? Çünkü tercih 15 akılla ve düşünmeyle yapılır; nitekim adı¹⁸ bile [proairesis] 'başka şeylerden önce seçilmesi gereken şey' anlamına geliyor.

Herşey konusunda enine boyuna düşünülür mü, herşey düşünme nesnesi midir? Yoksa bazı şeylerin enine boyuna düşünülmesi sözkonusu değil midir? 'Düşünme nesnesi' ise, herhalde aptal ya da deli birinin düşündüğü şeye değil, usa sahip 20 birinin düşündüğü şeye demeli. Hiçkimse öncesiz-sonrasız şeyler hakkında enine boyuna düşünmüyor; sözgelimi evren üzerinde ya da bir karenin kenarı ile köşegeninin eşit olmayışı üzerinde kimse enine boyuna düşünmüyor. Yine hiçkimse hareket halinde olanlar ama hep aynı şekilde —ister zorunlu olarak ister doğal yapıları gereği ya da bir başka nedenle hep aynı 25 şekilde— olup bitenler konusunda enine boyuna düşünmez; örneğin güneşin dönüşleri ve doğuşları konusunda. Değişik zamanlarda değişik biçimde olan biten şeyler konusunda da, sözgelimi kuraklık ile yağış konusunda enine boyuna düşünülmez; ne de bir rastlantı sonucu olanların üzerinde, sözgelimi bir definenin bulunması üzerinde. Hatta insanlarla ilgili herşey konusunda da enine boyuna düşünülmez: Örneğin hiçbir Lakadaimonialı İskitlerin en iyi şekilde nasıl yönetileceği konusunda 30 enine boyuna düşünmez; çünkü bunların hiçbiri bizim aracılığımızla olmaz. Demek biz, elimizde olan ve yapılabilecek şeyler üzerinde enine boyuna düşünürüz; çünkü bunlar kalıyor. Bunların nedenleri olarak da doğa, zorunluluk, rastlantı, bir de us ve insan aracılığıyla gerçekleştirilebilecek herşey görünüyor. Her insan da kendi aracılığıyla gerçekleştirilebilecek 35 şeyleri enine boyuna düşünür. Kesin, kendi kendine yeter olan bilimler konusunda da enine boyuna düşünülmez, sözgelimi harfler konusunda (çünkü bunları nasıl yazmamız gerektiği konusunda tereddüt etmiyoruz); ancak bizim aracılığımızla olan ama hep aynı biçimde olmayan şeyler konusunda enine boyuna düşünürüz: Örneğin tıp, ticaret konularında, beden eğitiminin çok daha az kesinliğe ulaşmış kaptanlık konusunda; 5

9 διηκρίβωται, καὶ ἔτι περὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως, μᾶλλον δὲ
καὶ περὶ τὰς τέχνας ἢ τὰς ἐπιστήμας· μᾶλλον γὰρ περὶ
10 ταύτας διστάζομεν. τὸ βουλευέσθαι δὲ ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ
πολύ, ἀδήλοισι δὲ πῶς ἀποβήσεται, καὶ ἐν οἷς ἀδιόριστον.
συμβούλους δὲ παραλαμβάνομεν εἰς τὰ μεγάλα, ἀπιστοῦν- 10
11 τες ἡμῖν αὐτοῖς ὡς οὐχ ἱκανοῖς διαγινώναι. βουλευόμεθα
δ' οὐ περὶ τῶν τελῶν ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὰ τέλη. οὔτε
γὰρ ἱατρὸς βουλευέται εἰ ὑγιάσει, οὔτε ῥήτωρ εἰ πείσει,
οὔτε πολιτικὸς εἰ εὐνομίαν ποιήσει, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδεὶς
περὶ τοῦ τέλους· ἀλλὰ θέμενοι τὸ τέλος τὸ πῶς καὶ διὰ τίνων 15
ἔσται σκοποῦσι· καὶ διὰ πλειόνων μὲν φαινομένου γίνεσθαι
διὰ τίνος ῥᾶστα καὶ κάλλιστα ἐπισκοποῦσι, δι' ἐνὸς δ' ἐπι-
τελουμένου πῶς διὰ τούτου ἔσται κάκεινο διὰ τίνος, ἕως ἂν
ἐλθωσιν ἐπὶ τὸ πρῶτον αἷτιον, ὃ ἐν τῇ εὐρέσει ἔσχατόν
ἐστιν. ὁ γὰρ βουλευόμενος ἔοικε ζητεῖν καὶ ἀναλύειν τὸν 20
12 εἰρημένον τρόπον ὥσπερ διάγραμμα (φαίνεται δ' ἡ μὲν
ζήτησις οὐ πᾶσα εἶναι βούλευσις, οἷον αἱ μαθηματικά, ἡ
δὲ βούλευσις πᾶσα ζήτησις), καὶ τὸ ἔσχατον ἐν τῇ ἀνα-
13 λύσει πρῶτον εἶναι ἐν τῇ γενέσει. κἂν μὲν ἀδυνατῶ ἐν-
τύχωσιν, ἀφίστανται, οἷον εἰ χρημάτων δεῖ, ταῦτα δὲ μὴ 25
οἷόν τε πορισθῆναι· ἐὰν δὲ δυνατὸν φαίνηται, ἐγχειροῦσι
πράττειν. δυνατὰ δὲ ἃ δι' ἡμῶν γένοιτ' ἂν τὰ γὰρ διὰ
14 τῶν φίλων δι' ἡμῶν πως ἐστίν· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν ἡμῖν. ζη-
τεῖται δ' ὅτε μὲν τὰ ὄργανα ὅτε δ' ἡ χρεῖα αὐτῶν·
ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ὅτε μὲν δι' οὗ ὅτε δὲ πῶς 30
15 ἢ διὰ τίνος. ἔοικε δὴ, καθάπερ εἴρηται, ἄνθρωπος εἶναι
ἀρχὴ τῶν πράξεων· ἡ δὲ βουλή περὶ τῶν αὐτῷ πρακτῶν,

1112^b 7. τέχνας] δόξας altera lectio ap. Asp.

vulg. δὴ Asp.

9. (τὸ ὡς δεῖ) ἀδιόριστον Rassow

K^b Asp.: τέλος τι vulg. τὸ add. K^b

8. ταύτας K^b: αὐτὰς

15. τὸ τέλος

21. εἰρημένον] αὐτὸν K^b

diğer sanatlarda da durum böyledir; bilimlerden çok sanatlarda enine boyuna düşünürüz, çünkü daha çok bunlarda tereddüt ederiz. O halde enine boyuna düşünme çoğu zaman belirli bir şekilde olanlarda, ama [bir durumda] nasıl olacakları belirsiz olanlarda ve belirlenemeyenlerde söz-konusudur. Önemli konuları kendimizin yeterince kestirebileceğimize güvenemeyerek başkalarına danışırız. Amaçlar üzerinde değil, amaçlara ulaştıran şeyler konusunda enine boyuna düşünürüz; bir doktor iyileştirip iyileştirmemesi, bir konuşmacı ikna edip etmemesi, bir siyaset adamı yasalara göre yönetip yönetmemesi konusunda düşünüp durmaz; öteki mesleklerde de hiçkimse amaçlar konusunda enine boyuna düşünmez; amacı belirleyip nasıl ve hangi araçlarla ona ulaşacağını araştırır ve birçok yoldan ulaşılabilir gibi görünürse, en kolay, en iyi şekilde gerçekleştirebileceğini; bu yol tekse, onun aracılığıyla nasıl olabileceğini, onun da sırasıyla —bulunması bakımından en son olan ilk nedene varıncaya dek— nasıl olabileceğini araştırır. Düşünüp taşınan kişi, sözünü ettiğimiz şekilde, sanki bir şekli araştırıp 20 çözümlüyor gibidir (her araştırmanın bir enine boyuna düşünme olmadığı —sözelimi matematikte—, ama her enine boyuna düşünmenin bir araştırma olduğu görünüyor); çözümlemedeki son adımın ise olmada ilk olduğu görünüyor. Olanaksız olan bir şeyle karşılaştıkları takdirde vazgeçiyorlar, sözelimi para gerekiyorsa ve sağlanamıyorsa; ama olanaklı görünüyorsa, yapmaya girişiyorlar. Olanaklı olanlar ise, bizim aracılığımızla gerçekleşecek olanlardır; dostların aracılığıyla gerçekleşecek olanlar, bir anlamda bizim aracılığımızla gerçekleşebilir sayılır; çünkü başlangıçları bizdedir. Kimi kez araçlar, kimi kez onların kullanılışı 25 araştırılır; öteki durumlarda da bu böyle: Kimi kez hangi araçla, kimi kez nasıl, kimi kez de kimin aracılığıyla bir şeyin nasıl gerçekleşebileceği araştırılır. Demek, dediğimiz gibi, insan, eylemlerin başlangıcı görünüyor; enine boyuna düşünme kişinin kendisinin yapabilecekleri konusundadır,

- αἱ δὲ πράξεις ἄλλων ἕνεκα. οὐ γὰρ ἂν εἴη βουλευτὸν τὸ 16
 τέλος ἀλλὰ τὰ πρὸς τὰ τέλη· οὐδὲ δὴ τὰ καθ' ἕκαστα,
 1113* οἷον εἰ ἄρτος τοῦτο ἢ πέπεπται ὥς δεῖ· αἰσθήσεως γὰρ
 ταῦτα. εἰ δὲ ἀεὶ βουλεύσεται, εἰς ἄπειρον ἤξει. βουλευ- 17
 τὸν δὲ καὶ προαιρετὸν τὸ αὐτό, πλὴν ἀφωρισμένον ἤδη τὸ
 προαιρετόν· τὸ γὰρ ἐκ τῆς βουλῆς κριθέν προαιρετόν
 5 ἐστίν. παύεται γὰρ ἕκαστος ζητῶν πῶς πράξει, ὅταν εἰς
 αὐτὸν ἀναγάγῃ τὴν ἀρχήν, καὶ αὐτοῦ εἰς τὸ ἡγούμενον·
 τοῦτο γὰρ τὸ προαιρούμενον. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν 18
 ἀρχαίων πολιτειῶν, ἃς Ὅμηρος ἐμμεῖτο· οἱ γὰρ βασι-
 λεῖς ἃ προείλυντο ἀνῆγγελλον τῷ δήμῳ. ὄντος δὲ τοῦ 19
 10 προαιρετοῦ βουλευτοῦ ὄρεκτοῦ τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἡ προαίρεσις
 ἂν εἴη βουλευτικὴ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν· ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι
 γὰρ κρίναντες ὀρεγόμεθα κατὰ τὴν βούλευσιν. ἡ μὲν οὖν 20
 προαίρεσις τύπῳ εἰρήσθω, καὶ περὶ ποῖά ἐστι καὶ ὅτι τῶν
 πρὸς τὰ τέλη.
 6 Ἡ δὲ βούλησις ὅτι μὲν τοῦ τέλους ἐστὶν εἴρηται, δοκεῖ IV.
 δὲ τοῖς μὲν τὰγαθοῦ εἶναι, τοῖς δὲ τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ.
 συμβαίνει δὲ τοῖς μὲν [τὸ] βουλευτὸν τὰγαθὸν λέγουσι μὴ 2
 εἶναι βουλευτὸν ὃ βούλεται ὃ μὴ ὀρθῶς αἰρούμενος (εἰ γὰρ
 ἔσται βουλευτόν, καὶ ἀγαθόν· ἦν δ', εἰ οὕτως ἔτυχε, κακόν),
 20 τοῖς δ' αὖ τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν βουλευτὸν λέγουσι μὴ 3
 εἶναι φύσει βουλευτόν, ἀλλ' ἐκάστῳ τὸ δοκοῦν· ἄλλο δ'
 ἄλλῳ φαίνεται, καὶ εἰ οὕτως ἔτυχε, τὰναντία. εἰ δὲ δὴ 4
 ταῦτα μὴ ἀρέσκει, ἄρα φατέον ἀπλῶς μὲν καὶ κατ' ἀλή-
 θειαν βουλευτὸν εἶναι τὰγαθόν, ἐκάστῳ δὲ τὸ φαινόμενον;

33. οὐ γὰρ ἂν K^b: οὐκ ἂν οὖν vulg.: οὐκ ἔρ' ἂν Susemihl

1113* 4.

κριθέν K^b: προκριθέν vulg.

6. αὐτοῦ] αὐτὸ K^b Γ

9. προέλουντο

L^b 11. τῶν] ἐκ τῶν K^b M^b

12. βούλησιν M^b (et altera lectio

ap. Asp.)

16. τὰγαθοῦ Γ Asp.: ἀγαθοῦ codd.

17. τὸ om. Asp.

20. ante βουλευτὸν add. τὸ H^a N^b

eylemler de başka şeyler için yapılır. Çünkü hakkında düşünülüp taşınılan, amaç değil, amaca götürenlerdir; tek tek şeyler üzerine de enine boyuna düşünülmez; örneğin “şu bir ekmek mi, ya da gerektiği gibi pişirilmiş mi?” diye düşünülmez; bunlar algılama işidir. Kişi hep enine boyuna düşünecek olsa, bu sonsuza dek gider. Düşünülüp taşınılan ile tercih edilen aynı şeydir, şu farkla ki tercih edilen artık belirlenmiş bulunuyor; çünkü enine boyuna düşünmeyle hakkında karar verilen tercih edilendir. Kişi eylemin başlangıcını kendinde —hem de kendindeki kendisine yol gösterende— arayıp bulunca, nasıl eylemde bulunacağını araştırmaya son verir; çünkü tercihi yapan ondaki bu yol gösterendir. Bu, Homeros’un betimlediği eski yönetimlerden de belli; krallar tercih ettikleri şeyleri halka ilân ederlermiş. O halde ‘tercih edilmiş şey’, elimizde olan şeyleri düşündükten sonra arzu edilen şey olduğuna göre, ‘tercih’ de kendi elimizde olan şeylerin enine boyuna düşünölmüş arzusu olur; enine boyuna düşünerek karar verdiğimizde, düşünüp taşınmamıza uygun arzu etmiş oluruz. Böylece tercihi biçimsel olarak belirlemiş ve nelerle ilgili olduğunu —amaçlara götürenlerle ilgili olduğunu— söylemiş olduk.

İstemenin amaçla ilgili olduğunu daha önce söyledik; istenenin ise, kimi iyi, kimi ise iyi gözüken olduğunu düşünür. “İstenen iyidir” diyenlere bakılırsa, doğru tercih yapmayanın istediği şeyin, istenen şey olmadığı sonucu çıkar (çünkü o, istenecek bir şey olacaksa, iyi de olmalı; oysa o durumda kötüydü); diğer yandan “istenen, iyi gözükendir” diyenlere bakılırsa, hiçbir şeyin doğal olarak istenecek bir şey olmadığı, ancak her kişi ona öyle görüneni istediği sonucu çıkar; ne var ki başka başka insanlara başka başka şeyler —ve olabilir ki birbirine karşıt şeyler— öyle görünüyor. Bu sonuçları beğenmiyorsak, acaba “iyi genel olarak ve doğru olarak istenendir, herbir kişinin isteği ise ona iyi görünendir” mi dememiz gerek?

τῷ μὲν οὖν σπουδαίῳ τὸ κατ' ἀλήθειαν εἶναι, τῷ δὲ φαύλῳ 25
τὸ τυχόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων τοῖς μὲν εὖ δια-
κειμένοις ὑγιεινὰ ἐστὶ τὰ κατ' ἀλήθειαν τοιαῦτα ὄντα, τοῖς
δ' ἐπινόσοις ἕτερα, ὁμοίως δὲ καὶ πικρὰ καὶ γλυκέα καὶ
θερμὰ καὶ βαρέα καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα· ὁ σπουδαῖος γὰρ
ἕκαστα κρίνει ὀρθῶς, καὶ ἐν ἑκάστοις τὰληθὲς αὐτῷ φαίνε- 30
5 ται. καθ' ἑκάστην γὰρ ἔξιν ἰδιά ἐστὶ καλὰ καὶ ἡδέα, καὶ
διαφέρει πλείστον ἴσως ὁ σπουδαῖος τῷ τὰληθὲς ἐν ἑκάστοις
ὀρᾶν, ὥσπερ κανὼν καὶ μέτρον αὐτῶν ὢν. ἐν τοῖς πολλοῖς
δὲ ἡ ἀπάτη διὰ τὴν ἡδονὴν ἔοικε γίνεσθαι· οὐ γὰρ οὐσα
6 ἀγαθὸν φαίνεται. αἰροῦνται οὖν τὸ ἡδὺ ὡς ἀγαθόν, τὴν δὲ 1113^b
λύπην ὡς κακὸν φεύγουσιν.

V. Ὅντος δὴ βουλευτοῦ μὲν τοῦ τέλους. βουλευτῶν δὲ καὶ 7
προαιρετῶν τῶν πρὸς τὸ τέλος, αἱ περὶ ταῦτα πράξεις
κατὰ προαίρεσιν ἂν εἶεν καὶ ἐκούσιοι. αἱ δὲ τῶν ἀρετῶν 5
2 ἐνέργειαι περὶ ταῦτα. ἐφ' ἡμῖν δὴ καὶ ἡ ἀρετή, ὁμοίως
δὲ καὶ ἡ κακία. ἐν οἷς γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ πράττειν, καὶ
τὸ μὴ πράττειν, καὶ ἐν οἷς τὸ μή, καὶ τὸ ναί· ὥστ' εἰ τὸ
πράττειν καλὸν ὂν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ, καὶ τὸ μὴ πράττειν ἐφ' ἡμῖν
ἔσται αἰσχυρὸν ὂν, καὶ εἰ τὸ μὴ πράττειν καλὸν ὂν ἐφ' ἡμῖν, 10
3 καὶ τὸ πράττειν αἰσχυρὸν ὂν ἐφ' ἡμῖν. εἰ δ' ἐφ' ἡμῖν τὰ
καλὰ πράττειν καὶ τὰ αἰσχυρά, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ πράτ-
τειν, τοῦτο δ' ἦν τὸ ἀγαθοῖς καὶ κακοῖς εἶναι, ἐφ' ἡμῖν ἄρα
4 τὸ ἐπιεικέσι καὶ φαύλοις εἶναι. τὸ δὲ λέγειν ὡς οὐδεὶς ἐκὼν
πονηρὸς οὐδ' ἄκων μακάριος ἔοικε τὸ μὲν ψευδεῖ τὸ δ' ἀλη- 15
θεῖ· μακάριος μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄκων, ἡ δὲ μοχθηρία ἐκού-
5 σιον. ἡ τοῖς γε νῦν εἰρημένοις ἀμφισβητητέον, καὶ τὸν

29. τὸν σπουδαῖον γὰρ ἕκαστα κρίνειν K^b
ὢν Γ: ὂν K^b: om. L^b M^b ἐν add. K^b
6. δὴ Heliodorus (et fort. Asp.): δὲ codd.
15. μάκαρ Victorius

32. τὸ σπουδαῖον K^b 33.
1113^b 5. εἶεν ἂν K^b Γ
13. ἔρα] ἔσται L^b M^b Γ

Bu durumda erdemli kişinin istediği doğru olarak istenen, 25
sıradan birinin istediği ise rastlantı sonucu istenen olacak,
tıpkı bedenler konusunda olduğu gibi: Sağlam olanlar için
gerçekten sağlığı koruyucu şeyler sağlıklıdır, hastalıklı olan-
lar içinse başka şeyler; acı, tatlı, sıcak, ağır ve benzeri şeyler
için de bu böyle, çünkü erdemli kişi tek tek şeyler hakkında 30
doğru yargıda bulunur ve tek tek şeyler konusunda 'doğru'
ona görünendir. Her kişinin durumuna göre güzel ve hoş
olan şeyler vardır; ve belki de erdemli kişinin başkalarından
en büyük farkı, tek tek şeylerde doğruyu görmesinde bulu-
nur: Sanki onların ölçüsü ve ölçütüdür. Çoğu kimsenin ise
haz yüzünden yanıldığı görülüyor; çünkü haz, iyi bir şey
olmadığı halde, onlara iyi görünüyor. O zaman hoş olanı iyi 1113b
diye tercih ediyorlar, acıdan da kötü diye kaçıyorlar.

İstenen, amaç olduğuna göre; enine boyuna düşünülen
ve tercih edilenler ise amaca götürenler olduğuna göre,
bunlarla ilgili eylemler tercihe bağlı ve isteyerek yapılan 5
eylemler olsa gerek. Erdemlerin etkinlikleri de bunlarla
ilgili. Demek ki erdem de, aynı şekilde kötülük de elimizde-
dir. Yapılması elimizde olan şeyleri yapmamak da elimizde-
dir; hayır demek elimizde olan şeylere evet demek de elimiz-
de. Öyleyse iyi olan bir şeyi yapmak elimizdeyse, çirkin olan
bir şeyi yapmamak da elimizde; iyi olan bir şeyi yapmamak 10
elimizdeyse, çirkin olan bir şeyi yapmak da elimizde. İyi ve
kötü şeyleri yapmak ve aynı şekilde bunları yapmamak
elimizdeyse —iyi olmak ve kötü olmak da bu idiyse— de-
mek ki doğru olmak da kötü olmak da elimizdedir. Hiç
kimsenin isteyerek kötü olmadığını ne de istemeyerek kutlu
olduğunu söylemek bir bakıma doğru, bir bakıma yanlıştır: 15
Hiç kimse istemeden kutlu olmaz, ama kötülük isteyerek
oluyor. Yoksa biraz önce söylediklerimizden şüphe etmek ve

ἄνθρωπον οὐ φατέον ἀρχὴν εἶναι οὐδὲ γεννητὴν τῶν πράξεων
 ὥσπερ καὶ τέκνων. εἰ δὲ ταῦτα φαίνεται καὶ μὴ ἔχομεν 6
 20 εἰς ἄλλας ἀρχὰς ἀναγαγεῖν παρὰ τὰς ἐν ἡμῖν, ὧν καὶ
 αἱ ἀρχαὶ ἐν ἡμῖν, καὶ αὐτὰ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἐκούσια. τούτοις 7
 δ' ἔοικε μαρτυρεῖσθαι καὶ ἰδίᾳ ὑφ' ἐκάστων καὶ ὑπ' αὐτῶν
 τῶν νομοθετῶν· κολάζουσι γὰρ καὶ τιμωροῦνται τοὺς δρῶν-
 τας μοχθηρά, ὅσοι μὴ βία ἢ δι' ἄγνοίαν ἧς μὴ αὐτοὶ
 25 αἴτιοι, τοὺς δὲ τὰ καλὰ πράττοντας τιμῶσιν, ὥς τοὺς μὲν
 προτρέψοντες τοὺς δὲ κωλύσοντας. καίτοι ὅσα μὴτ' ἐφ'
 ἡμῖν ἐστὶ μὴθ' ἐκούσια, οὐδεὶς προτρέπεται πράττειν, ὥς οὐδὲν
 πρὸ ἔργου ὄν τὸ πεισθῆναι μὴ θερμαίνεσθαι ἢ ἀλγεῖν ἢ
 πεινῆν ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν τῶν τοιούτων· οὐθεν γὰρ ἦττον πεισόμεθα
 30 αὐτά. καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγνοεῖν κολάζουσιν, ἐὰν αἴτιος 8
 εἶναι δοκῇ τῆς ἀγνοίας, οἷον τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπι-
 τίμια· ἢ γὰρ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ· κύριος γὰρ τοῦ μὴ μεθυ-
 σθῆναι, τοῦτο δ' αἴτιον τῆς ἀγνοίας. καὶ τοὺς ἀγνοοῦντάς τι
 τῶν ἐν τοῖς νόμοις, ἃ δεῖ ἐπίστασθαι καὶ μὴ χαλεπά ἐστι,
 1114* κολάζουσιν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, ὅσα δι' ἀμέ- 9
 λειαν ἀγνοεῖν δοκοῦσιν, ὥς ἐπ' αὐτοῖς ὄν τὸ μὴ ἀγνοεῖν·
 τοῦ γὰρ ἐπιμεληθῆναι κύριοι. ἀλλ' ἴσως τοιούτός ἐστιν ὥστε 10
 μὴ ἐπιμεληθῆναι. ἀλλὰ τοῦ τοιούτους γενέσθαι αὐτοὶ αἴτιοι
 5 ζῶντες ἀνειμένως, καὶ τοῦ ἀδίκους ἢ ἀκολάστους εἶναι, οἳ μὲν
 κακουργοῦντες, οἳ δὲ ἐν πότοις καὶ τοῖς τοιούτοις διάγοντες·
 αἱ γὰρ περὶ ἕκαστα ἐνέργειαι τοιούτους ποιοῦσιν. τοῦτο δὲ δη- 11
 λον ἐκ τῶν μελετώντων πρὸς ἡντινοῦν ἀγωνίαν ἢ πρᾶξιν·
 διατελοῦσι γὰρ ἐνεργοῦντες. τὸ μὲν οὖν ἀγνοεῖν ὅτι ἐκ τοῦ 12
 10 ἐνεργεῖν περὶ ἕκαστα αἱ ἕξεις γίνονται, κομιδῇ ἀναισθήτου.
 ἔτι δ' ἄλογον τὸν ἀδικοῦντα μὴ βούλεσθαι ἀδικον εἶναι ἢ 13

20. ἐν] ἐφ' L^b M^b
 ὁτιοῦν ἄλλο K^b

καὶ om. L^b M^b Asp.
 31. τὰ om. K^b

23. τοὺς om. K^b
 1114* 4. τοιούτον K^b

29.

insanın, çocuklarının olduğu gibi eylemlerinin de başlangıcı ve doğurarı olduğunu söylememek gerekirdi. Bunlar böyle görünüyorsa ve biz [eylemleri] bizde olanlardan başka baş- 20
 langıçlara götüremiyorsak, başlangıçları bizde olanlar, kendileri de elimizde olanlardır ve isteyerek yapılır. Buna tek tek kişiler de yasa koyucuların kendileri de tanıklık eder gibi görünüyor; nitekim onlar, kötü işler yapanları —bunları zorla ya da nedeni kendileri olmayan bilgisizlikten dolayı yapmadıkları takdirde— cezalandırarak hizaya geti- 25
 riyorlar; güzel şeyler yapanları ise ödüllendiriyorlar; amaçları da bunları teşvik etmek, ötekileri ise engellemektir. Oysa hiçkimse elinde olmayan ve isteyerek olmayan şeyleri yapmaya teşvik edilemez; sözgelişi hiçkimsenin ısınmama- ya, acı ya da açlık duymamaya ya da benzeri başka bir şeye 30
 ikna edilmesi olacak iş değildir; çünkü bunları daha az duymaya hiç de ikna olacak değiliz. Bilmemenin kendisi bile —yani kişi kendisi bilmemenin nedeni görünüyorsa— ceza- landırılır; sözgelişi sarhoşlar için ceza iki kattır; çünkü yap- tığının başlangıcı kendisindedir, sarhoş olmamak ona bağlı- dır; sarhoşluk ise [yaptığını] bilmemesinin nedeni. Yasalar- da bilinmesi gereken ve bilinmesi zor olmayan bir şeyi bil- 1114a
 meyenleri de cezalandırırlar; bilgisizliklerini gidermek kendi ellerinde olmasına karşın, savsama nedeniyle başka konula- rı da bilmedikleri düşünülenlere aynı şekilde ceza verilir; çünkü bilmeme durumunda olmamak ellerindeydi. Çünkü buna çaba göstermek onlara bağlı. Belki de “öyle kişilerdir ki, çaba gösteremezler” denebilir; ama böyle kişiler olmalarının nedeni kendileridir; başıboş yaşadıkları için adaletsiz 5
 ya da haz düşkün olmalarının nedeni de kendileridir. Kimileri kötü işler yapmakla, kimileri de içki içip benzeri şeyler yaparak yaşamakla; çünkü tek tek şeyler konusundaki etkinlikler onları böyle yapar. Bu bir yarışma ya da başka bir iş için çalışanlarda da apaçık görünüyor; çünkü onlar sürekli olarak etkin halde yaşıyorlar. Öyleyse huyların tek tek şeyler konusunda etkinlikte bulunmakla meydana geldiğini 10
 bilmemek, bütünüyle duyarsız birinin özelliğidir. Ayrıca adaletsizlik yapanın adaletsiz kişi olmak istememesi ya da

τῶν ἀκολασταίνοντα ἀκόλαστον. εἰ δὲ μὴ ἀγνοῶν τις πράτ-
 14 τει ἐξ ὧν ἔσται ἄδικος, ἐκὼν ἄδικος ἂν εἴη, οὐ μὴν ἐὰν γε
 βούληται, ἄδικος ὧν παύσεται καὶ ἔσται δίκαιος. οὐδὲ γὰρ
 ὁ νοσῶν ὑγίης. καὶ εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἐκὼν νοσεῖ, ἀκρατῶς 15
 βιοτεύων καὶ ἀπειθῶν τοῖς ἰατροῖς. τότε μὲν οὖν ἐξῆν αὐτῷ
 μὴ νοσεῖν, προεμένῳ δ' οὐκέτι, ὥσπερ οὐδ' ἀφέντι λίθον ἔτ'
 αὐτὸν δυνατὸν ἀναλαβεῖν· ἀλλ' ὅμως ἐπ' αὐτῷ τὸ βαλεῖν
 [καὶ ῥῖψαι]· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ. οὕτω δὲ καὶ τῷ ἀδίκῳ
 καὶ τῷ ἀκολάστῳ ἐξ ἀρχῆς μὲν ἐξῆν τοιούτοις* μὴ γενέσθαι, 20
 15 διὸ ἐκόντες εἰσὶν· γενομένοις δ' οὐκέτι ἔστι μὴ εἶναι. οὐ μό-
 νον δ' αἱ τῆς ψυχῆς κακαὶ ἐκούσιοι εἰσιν, ἀλλ' ἐνίοις καὶ
 αἱ τοῦ σώματος, οἷς καὶ ἐπιτιμῶμεν· τοῖς μὲν γὰρ διὰ
 φύσιν αἰσχροῖς οὐδεὶς ἐπιτιμᾷ, τοῖς δὲ δι' ἀγυμνασίαν καὶ
 ἀμέλειαν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀσθένειαν καὶ πῆρωσιν· οὐθεὶς 25
 γὰρ ἂν ὀνειδίσκειε τυφλῷ φύσει ἢ ἐκ νόσου ἢ ἐκ πληγῆς,
 ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεῆσαι· τῷ δ' ἐξ οἰνοφλυγίας ἢ ἄλλης
 16 ἀκολασίας πᾶς ἂν ἐπιτιμήσῃ. τῶν δὲ περὶ τὸ σῶμα κα-
 κιῶν αἱ ἐφ' ἡμῖν ἐπιτιμῶνται, αἱ δὲ μὴ ἐφ' ἡμῖν οὐ. εἰ
 δ' οὕτω, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἱ ἐπιτιμώμεναι τῶν κακιῶν 30
 17 ἐφ' ἡμῖν ἂν εἴεν. εἰ δέ τις λέγοι ὅτι πάντες ἐφίενται τοῦ
 φαινομένου ἀγαθοῦ, τῆς δὲ φαντασίας οὐ κύριοι, ἀλλ' ὁποῖός
 ποθ' ἕκαστός ἐστι, τοιούτο καὶ τὸ τέλος φαίνεται αὐτῷ· εἰ 1114^b
 μὲν οὖν ἕκαστος ἑαυτῷ τῆς ἐξέως ἐστὶ πως αἷτιος, καὶ τῆς
 φαντασίας ἔσται πως αὐτὸς αἷτιος· εἰ δὲ μὴ, οὐθεὶς αὐτῷ
 αἷτιος τοῦ κακοποιεῖν, ἀλλὰ δι' ἄγνοιαν τοῦ τέλους ταῦτα
 πράττει, διὰ τούτων οἰόμενος αὐτῷ τὸ ἄριστον ἔσεσθαι, ἡ 5
 δὲ τοῦ τέλους ἔφεσις οὐκ αὐθαίρετος, ἀλλὰ φῦναι δεῖ ὥσπερ

15. καὶ] καίτοι Rassow

16. ἐξὸν K^b

19. καὶ ῥῖψαι seclusi ἐν

Rassow: ἐπ' codd.

20. γίνεσθαι L^b21. οὐκ ἔξεστι L^b: οὐκέτι

ἔξεστι Γ

25. post ἀσθένειαν add. καὶ αἰσχος L^b Γ1114^b 3. μὴ,οὐθεὶς] μηδεὶς L^b M^b Γ4. κακὰ ποιεῖν O^b

haz peşinde olanın haz düşkünü bir kişi olmak istememesi
 akla aykırı değildir. Ama eğer biri onu adaletsiz yapacak
 şeyi bilmeden yapmıyorsa, isteyerek adaletsiz olur; istediği
 anda da adaletsiz olmaya son vererek adil bir kişi olmaya-
 caktır. Hasta kişi de bu şekilde sağlıklı olmaz; kendini diz-
 ginlemeden yaşadığı ve doktorları dinlemediği için isteyerek 15
 hastaysa bile. Hasta olmamak bir zamanlar onun için ola-
 naklı iken, bu fırsatı kaçırdı mı, onu yeniden elde edemez;
 tıpkı bir taşı fırlatanın onu yeniden elde edememesi gibi.
 Ama atmak ona bağlıydı, çünkü başlangıç onun elindeydi.
 Aynı şekilde adaletsiz veya haz düşkünü kişi için de böyle 20
 olmamak başlangıçta elindedir; bunun için de onlar isteye-
 rek öyle oluyorlar; bir kere olduktan sonra da öyle olmama-
 ları artık olanaksızdır. Yalnız ruhun kötülükleri değil, bed-
 nin kimi kötülükleri de isteyerek edinilir, kınadıklarımız da
 bunlardır; hiçkimse doğuştan çirkin kişileri ayıplamaz,
 hareketsizlik ya da özensizlik nedeniyle çirkin olanları 25
 kınar. Güçsüzlük ve sakatlık konusunda da bu böyledir; ni-
 tekim hiçkimse doğuştan, bir hastalık yüzünden ya da yara-
 lanmadan ötürü kör olan birini kınamaz, daha çok acıma
 duyar; oysa ayyaşlık yüzünden ya da başka bir şeye düşkün-
 lük yüzünden öyle olan birini herkes kınar. O halde bedenle
 ilgili kötülüklerden bize bağlı olanlar kınanırlar, elimizde
 olmayanlar ise kınanmazlar. Eğer bu böyle ise, başka konu- 30
 lardaki kötülüklerden kınananlar da bize bağlı olanlar ola-
 caktır. Ayrıca biri diyebilir ki herkes kendisine iyi görüneni
 arzu eder, ama hayal gücünün efendisi değildir; herbir kişi
 nasıl insansa amaç da ona öyle görünür; öyleyse her kişi 1114b
 belli bir şekilde kendi huyunun nedeni ise, hayalinin de ne-
 deni belli bir şekilde kendisi olacaktır; ama değilse, kötü bir
 şey yapmasının nedeni de kendisi değildir ve bunları amacı
 bilmemekten dolayı yapar, bunlarla kendisi için en iyinin
 gerçekleşeceğini sanarak; o amacı arzulaması ise kendi 5
 seçimi değildir; eğer iyi yargıda bulunup gerçekten iyi olanı

ὄψιν ἔχοντα, ἥ κρινεῖ καλῶς καὶ τὸ κατ' ἀλήθειαν ἀγα-
 θὸν αἰρήσεται, καὶ ἔστιν εὐφυνὴς ᾧ τοῦτο καλῶς πέφυκεν·
 τὸ γὰρ μέγιστον καὶ κάλλιστον, καὶ ὁ παρ' ἐτέρου μὴ οἶόν
 10 τε λαβεῖν μηδὲ μαθεῖν, ἀλλ' οἶον ἔφν τοιοῦτον ἔξει, καὶ
 τὸ εὖ καὶ τὸ καλῶς τοῦτο πεφυκέναι ἢ τελεία καὶ ἀληθινὴ
 ἂν εἴη εὐφυΐα. εἰ δὴ ταῦτ' ἐστὶν ἀληθῆ, τί μᾶλλον ἢ
 ἀρετὴ τῆς κακίας ἔσται ἐκούσιον; ἀμφοῖν γὰρ ὁμοίως, τῷ 13
 ἀγαθῷ καὶ τῷ κακῷ, τὸ τέλος φύσει ἢ ὅπωςδῆποτε φαί-
 15 νεται καὶ κείται, τὰ δὲ λοιπὰ πρὸς τοῦτο ἀναφέροντες
 πράττουσιν ὅπωςδῆποτε. εἴτε δὴ τὸ τέλος μὴ φύσει ἐκάστῳ 19
 φαίνεται οἷονδῆποτε, ἀλλὰ τι καὶ παρ' αὐτόν ἐστιν, εἴτε
 τὸ μὲν τέλος φυσικόν, τῷ δὲ τὰ λοιπὰ πράττειν ἐκουσίως
 τὸν σπουδαῖον ἢ ἀρετὴ ἐκούσιόν ἐστιν, οὐθὲν ἥττον καὶ ἡ κα-
 20 κία ἐκούσιον ἂν εἴη· ὁμοίως γὰρ καὶ τῷ κακῷ ὑπάρχει
 τὸ δι' αὐτόν ἐν ταῖς πράξεσι καὶ εἰ μὴ ἐν τῷ τέλει. εἰ 20
 οὖν, ὥσπερ λέγεται, ἐκούσιοί εἰσιν αἱ ἀρεταί (καὶ γὰρ τῶν
 ἔξεων συναλτίοι πως αὐτοὶ ἐσμεν, καὶ τῷ ποιοῖ τινας εἶναι
 τὸ τέλος τοιούνδε τιθέμεθα), καὶ αἱ κακαὶ ἐκούσιοι ἂν εἶεν·
 25 ὁμοίως γάρ.

8 Κοινῇ μὲν οὖν περὶ τῶν ἀρετῶν εἴρηται ἡμῖν τό τε 21
 γένος τύπῳ, ὅτι μεσότητές εἰσιν καὶ ὅτι ἔξεις, ὅφ' ὧν τε
 γίνονται, ὅτι τούτων πρακτικαὶ <καὶ> καθ' αὐτάς, καὶ ὅτι
 ἐφ' ἡμῖν καὶ ἐκούσιοι, καὶ οὕτως ὥς ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος
 30 προστάξῃ. οὐχ ὁμοίως δὲ αἱ πράξεις ἐκούσιοί εἰσι καὶ αἱ 22
 ἔξεις· τῶν μὲν γὰρ πράξεων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους
 κύριοί ἐσμεν, εἰδότες τὰ καθ' ἕκαστα, τῶν ἔξεων δὲ τῆς

9. καὶ ὅ] εἰ K^b10. καὶ τὸ] τὸ δ' L^b M^b

15. τοῦτο Asp.: ταῦτα

codd.: fort. αὐτὸ

17. αὐτόν K^b Γ: αὐτῷ vulg.

21. fort. αὐτοῦ

22. τῶν αἰτίων ἔξεων K^b26. τε om. K^b Asp.

27. μεσότης καὶ

ἔξεις K^b28. ὅτι K^b Γ Asp.: καὶ ὅτι L^b M^b

καὶ ante καθ' add.

Γ Asp.

tercih edecekse, görme gücüyle olduğu gibi, böyle doğmuş olmalı; yetenekli insan da doğuştan bu gücün bulunduğu insandır; çünkü bu, en önemli ve en güzel şeydir —başka-
 sından ne alınabilecek ne de öğrenilebilecek, doğal olarak
 nasılsa öyle sahip olunacak bir şey. Tam ve gerçek anlamda
 yeteneklilik bu bakımdan iyi ve güzel bir doğal yapıya sahip
 olmaktır. İşte bunlar doğruysa, erdem niye kötülükten daha
 çok isteyerek sahip olunan bir şey oluyor? Çünkü her ikisi
 —hem iyi hem de kötü kişi—, ister doğal olarak ister başka
 bir yoldan olsun aynı şekilde amaç ediniyor ve bu amaç kar-
 şılarında duruyor, öteki şeyleri ise bu amaçla ilgili olarak
 herhangi bir şekilde yapıyorlar. Demek ki, ister amacı
 —bu ne olursa olsun— kişi doğal olarak edinmesin ama edi-
 nilmesinde kendi payı olsun, isterse de amaç doğal olsun
 ama öteki herşeyi erdemli kişi isteyerek yapsın, erdem iste-
 yerek olan bir şeydir; öyleyse kötülük de isteyerek olmaktan
 geri kalmaz. Çünkü amaç konusunda olmasa bile eylemler-
 de kişinin aracılığıyla gerçekleşen bir şeyin olması, kötü kişi
 için de sözkonusudur. O halde eğer, dediğimiz gibi, erdem-
 ler isteyerek olan şeylerse (çünkü huylarımızın nedeni belli
 bir şekilde kendimiziz de ve nasılsak buna göre amacımızı
 koyuyoruz) kötülükler de isteyerek olan şeyler olur; çünkü
 durumları aynıdır.

Böylece erdemlerin ortak cinsini biçimsel olarak belirlemiş ve orta olmalar olduklarını, onları oluşturan eylemleri yapmayı sağlayan huylar olduklarını, elimizde olduklarını ve isteyerek edinildiklerini ve sağ aklın buyurduğu şekilde olduklarını söylemiş olduk. Ama eylemler ile huylar aynı anlamda 'isteyerek olan' şeyler değildir; çünkü tek tek durumları bilince, baş-
 tan sona kadar eylemlerimize hakimizdir, oysa huylarımızın

ἀρχῆς, καθ' ἕκαστα δὲ ἡ πρόσθεσις οὐ γνώριμος, ὥσπερ 1115^α
ἐπὶ τῶν ἀρρωστιῶν· ἀλλ' ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἦν οὕτως ἢ μὴ οὕτω
χρήσασθαι, διὰ τοῦτο ἐκούσιοι.

- 23 Ἀναλαμβάνοντες δὲ περὶ ἐκάστης εἵπωμεν τίνες εἰσὶ καὶ θ
περὶ ποῖα καὶ πῶς· ἅμα δ' ἔσται δῆλον καὶ πόσαι εἰσὶν. 5
VI. καὶ πρῶτον περὶ ἀνδρείας. Ὅτι μὲν οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ
2 φόβους καὶ θάρρη, ἤδη φανερόν γεγένηται· φοβούμεθα
δὲ δῆλον ὅτι τὰ φοβερά, ταῦτα δ' ἐστὶν ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν
κακά· διὸ καὶ τὸν φόβον ὀρίζονται προσδοκίαν κακοῦ.
3 φοβούμεθα μὲν οὖν πάντα τὰ κακά, οἷον ἀδοξίαν πενίαν 10
νόσον ἀφιλίαν θάνατον, ἀλλ' οὐ περὶ πάντα δοκεῖ ὁ ἀν-
δρεῖος εἶναι· ἔνια γὰρ καὶ δεῖ φοβεῖσθαι καὶ καλόν, τὸ
δὲ μὴ αἰσχρόν, οἷον ἀδοξίαν· ὁ μὲν γὰρ φοβούμενος ἐπιει-
κῆς καὶ αἰδήμων, ὁ δὲ μὴ φοβούμενος ἀναίσχυντος. λέ-
γεται δ' ὑπὸ τινων ἀνδρεῖος κατὰ μεταφοράν· ἔχει γάρ 15
τι ὅμοιον τῷ ἀνδρείῳ· ἄφοβος γάρ τις καὶ ὁ ἀνδρεῖος.
4 πενίαν δ' ἴσως οὐ δεῖ φοβεῖσθαι οὐδὲ νόσον, οὐδ' ὅλως ὅσα
μὴ ἀπὸ κακίας μηδὲ δι' αὐτόν. ἀλλ' οὐδ' ὁ περὶ ταῦτα
ἄφοβος ἀνδρεῖος. λέγομεν δὲ καὶ τοῦτον καθ' ὁμοιότητα·
ἔνιοι γὰρ ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις δειλοὶ ὄντες ἔλευ- 20
θήριοι εἰσι καὶ πρὸς χρημάτων ἀποβολὴν εὐθαρσῶς ἔχου-
5 σιν. οὐδὲ δὴ εἴ τις ὕβριν περὶ παῖδας καὶ γυναῖκα φοβεῖ-
ται ἢ φθόνον ἢ τι τῶν τοιούτων, δειλός ἐστιν· οὐδ' εἰ θαρρεῖ
6 μέλλων μαστιγοῦσθαι, ἀνδρεῖος. περὶ ποῖα οὖν τῶν φοβερῶν
ὁ ἀνδρεῖος; ἢ περὶ τὰ μέγιστα; οὐθεὶς γὰρ ὑπομενετικώτερος 25
τῶν δεινῶν. φοβερώτατον δ' ὁ θάνατος· πέρας γάρ, καὶ
οὐδὲν ἔτι τῷ τεθνεῶτι δοκεῖ οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακὸν εἶναι.
7 δόξειε δ' ἂν οὐδὲ περὶ θάνατον τὸν ἐν παντὶ ὁ ἀνδρεῖος

1115^α 3. χρῆσθαι K^b 4. δὲ M^b Γ: δὴ vulg. 7. φανερόν γεγένηται
K^b: καὶ πρότερον εἴρηται L^b M^b Γ 8. ὡς om. K^b M^b 22. γυνῆκας
K^b Asp. 24. γοῦν K^b: fort. δ' οὖν 27. ἔτι] ἐν K^b

başlangıcına hakimiz, tek tek durumlarda beklenen ise 1115a
—tıpkı hastalıklarda olduğu gibi— bilinemez; ama belli bir
şekilde davranmak ya da davranmamak elimizde olduğu
için, bundan ötürü isteyerek olan şeylerdir.

Şimdi yeniden herbir erdemi ele alarak, onların neler
olduklarını, nelerle ilgili olduklarını ve nasıl olduklarını söy- 5
leyelim; böylece ne kadar erdem olduğu da açığa çıkacak.
İlk olarak yiğitlikten söz edelim. Korkular ve cüretlerle ilgili
bir orta olma olduğu daha önce açığa çıktı; bizim korkutucu
şeylerden korktuğumuz açık; bunlarsa genellikle söylenebi-
leceği gibi kötüdürler; bundan ötürü korkuyu kötülüğün
beklentisi olarak tanımlarlar. Nitekim biz bütün kötülükler- 10
den korkarız, sözgelişi kötü ünden, yoksulluktan, hastalık-
tan, dostsuzluktan, ölümden; ama yiğit bunların hepsi ile il-
gili görünmüyor; çünkü bunların bazılarından korkmak ge-
rekir ve korkmak güzel bir şeydir, korkmamak ise çirkindir;
—sözgelişi kötü ünden korkmamak; nitekim ondan korkan
kişi, erdemli ve duyarlı bir kişidir, korkmayansa utanmaz
bir kişi. Böyle birine kimileri eğretileme yoluyla yiğit derler, 15
çünkü yiğitle benzer bir yanı vardır; çünkü yiğit kişi de kor-
kusuzdur. Belki de yoksulluktan ve hastalıktan, kısaca bir
kötülüğe ya da kişinin kendisine bağlı olmayan böyle şeyler-
den korkmamak gerekir. Ama bunlar karşısında korkma-
yan da yiğit değildir, onu bir benzerlikten ötürü böyle ad-
landırıyoruz; nitekim kimi cömert kişiler savaştaki tehlike- 20
lerde korkak oldukları halde, varlıklarını kaybetmeyi yürek-
lilikle karşılarlar. Çocukları ve karısı karşısında küstahlık-
tan, kıskançlıktan ya da bu tür şeylerden korkan korkak
olmadığı gibi, kırbaçlanmak üzere iken yüreklilik gösteren
de yiğit değildir. O halde korkutucu şeylerin hangileri konu-
sunda yiğit olunuyor? Yoksa en önemli olanlarda mı? 25
Çünkü hiçkimse korkunç şeyler karşısında daha dayanıklı
olmaz. En korkutucu şey ise ölümdür, çünkü sondur ve
ölmüş biri için hiçbir şey artık iyi ya da kötü görünmü-
yor. Yiğit kişi her durumdaki ölümle de ilgili görünmüyor,

εἶναι, οἷον ἐν θαλάττῃ ἢ νόσοις. ἐν τίσιν οὖν; ἢ ἐν 8
 30 τοῖς καλλίστοις; τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐν πολέμῳ· ἐν μεγίστῳ γὰρ
 καὶ καλλίστῳ κινδύνῳ. ὁμολογοὶ δὲ τούτοις εἰσὶ καὶ αἱ τι- 9
 μαὶ αἱ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ παρὰ τοῖς μονάρχοις. κυρίως 10
 δὴ λέγοιτ' ἂν ἀνδρείος ὁ περὶ τὸν καλὸν θάνατον ἀδεής,
 καὶ ὅσα θάνατον ἐπιφέρει ὑπόγυια ὄντα· τοιαῦτα δὲ μά-
 35 λιστα τὰ κατὰ πόλεμον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν θαλάττῃ 11
 1115^b καὶ ἐν νόσοις ἀδεής ὁ ἀνδρείος, οὐχ οὕτω δὲ ὥς οἱ θαλάτ-
 τιοι· οἱ μὲν γὰρ ἀπεγνώκασιν τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν θάνα-
 τον τὸν τοιοῦτον δυσχεραίνουσιν, οἱ δὲ εὐέλπιδές εἰσι παρὰ
 τὴν ἐμπειρίαν. ἅμα δὲ καὶ ἀνδρίζονται ἐν οἷς ἐστὶν ἀλκή 12
 5 ἢ καλὸν τὸ ἀποθανεῖν· ἐν ταῖς τοιαύταις δὲ φθοραῖς οὐδέ-
 τερὸν ὑπάρχει.
 10 Τὸ δὲ φοβερὸν οὐ πᾶσι μὲν τὸ αὐτό, λέγομεν δέ τι VII.
 καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. τοῦτο μὲν οὖν παντὶ φοβερὸν τῷ γε
 νοῦν ἔχοντι· τὰ δὲ κατ' ἄνθρωπον διαφέρει μεγέθει καὶ τῷ
 10 μᾶλλον καὶ ἥττον· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ θαρραλέα. ὁ δὲ 2
 ἀνδρείος ἀνέκπληκτος ὥς ἄνθρωπος. φοβήσεται μὲν οὖν καὶ
 τὰ τοιαῦτα, ὥς δεῖ δὲ καὶ ὥς ὁ λόγος ὑπομενεῖ τοῦ καλοῦ
 ἕνεκα· τοῦτο γὰρ τέλος τῆς ἀρετῆς. ἔστι δὲ μᾶλλον καὶ 3
 ἥττον ταῦτα φοβεῖσθαι, καὶ ἔτι τὰ μὴ φοβερά ὥς τοιαῦτα
 15 φοβεῖσθαι. γίνεται δὲ τῶν ἁμαρτιῶν ἢ μὲν ὅτι (δ) οὐ δεῖ, ἢ 4
 δὲ ὅτι οὐχ ὥς δεῖ, ἢ δὲ ὅτι οὐχ ὅτε, ἢ τι τῶν τοιούτων· ὁμοίως
 δὲ καὶ περὶ τὰ θαρραλέα. ὁ μὲν οὖν ἂν δεῖ καὶ οὐ ἕνεκα 5
 ὑπομένων καὶ φοβούμενος, καὶ ὥς δεῖ καὶ ὅτε, ὁμοίως δὲ
 καὶ θαρρῶν, ἀνδρείος· κατ' ἀξίαν γάρ, καὶ ὥς ἂν ὁ λόγος,
 20 πάσχει καὶ πράττει ὁ ἀνδρείος. τέλος δὲ πάσης ἐνεργείας 6
 ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἔξιν. † καὶ τῷ ἀνδρεῖῳ δὲ ἡ ἀνδρεία καλόν.†

29. ἐν K^b Γ: ἢ ἐν L^b M^b   ἢ K^b: ἢ ἐν L^b M^b Γ32. αἱ om. K^b L^bM^b   1115^b 8. γε om. K^b Γ9. τὰ] τὸ K^b Γ

13. ταῖς ἀρε-

ταῖς pr. K^b

15. δὴ Muenscher

δ add. Γ

söz gelişi denizden ya da hastalıklardan olan ölümlerde. Öyleyse hangi durumlardaki ölümlerle? Acaba en güzel durumlardakinde mi? Savaşta ölümler böyledir; çünkü en büyük ve en güzel tehlike içinde olan ölümler bunlardır. Kent yönetimlerinin ve monarkların böyle ölenleri onurlandırmaları da bunu gösteriyor. O zaman asıl anlamında yiğit kişi, güzel bir ölüm karşısında ve ölümü getirebilecek şeylerle burun buruna geldiğinde korku duymayana denebilir; böyle şeylerse savaşta olur. Elbette yiğit kişi denizde ve hastalıklarda da korku duymaz, ama denizciler gibi değil; çünkü denizci olmayanlar umutlarını kesmişlerdir ve böyle bir ölüm öfkeliendiriyor onları; oysa denizciler deneyimlerinden dolayı umut içindedirler. Ayrıca yiğit kişiler karşı koymanın ve ölümün güzel olduğu yerde yiğitçe davranırlar; oysa böyle felâketlerde bunların hiçbiri yoktur.

Korkutucu olan, herkes için aynı değildir; insanı aşan korkutucu bir şeyden de söz ederiz. Bu, usa sahip olan herkes için korkulacak bir şeydir; insana göre olan korkutucu şeyler ise, büyüklük bakımından, daha çok ya da daha az korkutucu olmaları bakımından farklılık gösterir. Yüreklendirici şeylerde de bu böyledir. Yiğit kişi insan olarak kendini korkuya kaptırmaz. İnsan için korkutucu olan şeylerden gerektiği gibi korkacak ve güzel bir şey için aklın gerektirdiği şekilde katlanacaktır; çünkü erdemin amacı budur. Bunlardan ise daha az ya da daha çok korkulabilir; ayrıca korkulmayacak şeylerden de sanki korkulacak şeylermiş gibi korkulabilir. Yanılgılardan kimi, korkulması gerekmeyen şeylerden korkmaktan, gerekmediği şekilde korkmaktan, kimi ise gerekmediği zaman ya da bu gibi koşullarda korkmaktan ortaya çıkıyor. Yüreklendiren şeyler konusunda da bu böyledir. O halde korkulması gereken şeylerden ve gerekli nedenlerden dolayı gerektiği şekilde ve gerektiği zaman korkan, cesaret edilmesi gereken şeyleri yapmaya cesaret eden kişi yiğittir; çünkü yiğit kişi yakışan biçimde ve aklın gösterdiği şekilde etkilenir ve eylemde bulunur. Her etkinliğin amacı ise huya göre olan bir amaçtır. Yiğit biri için de yiğitlik güzel bir şeydir;

τοιοῦτον δὴ καὶ τὸ τέλος· ὀρίζεται γὰρ ἕκαστον τῷ τέλει.
 καλοῦ δὴ ἕνεκα ὁ ἀνδρείος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ
 7 τὴν ἀνδρείαν. τῶν δ' ὑπερβαλλόντων ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ
 ἀνώνυμος (εἴρηται δ' ἡμῖν ἐν τοῖς πρότερον ὅτι πολλά ἐστὶν 25
 ἀνώνυμα), εἶη δ' ἂν τις μαινόμενος ἢ ἀνάλγητος, εἰ μη-
 δὲν φοβοῖτο, μήτε σεισμὸν μήτε κύματα, καθάπερ φασὶ
 τοὺς Κελτούς· ὁ δὲ τῷ θαρρεῖν ὑπερβάλλων περὶ τὰ
 8 φοβερά θρασὺς. δοκεῖ δὲ καὶ ἀλαζῶν εἶναι ὁ θρασὺς καὶ
 προσποιητικὸς ἀνδρείας· ὥς γοῦν ἐκείνος περὶ τὰ φοβερά 30
 ἔχει, οὗτος βούλεται φαίνεσθαι· ἐν οἷς οὖν δύναται,
 9 μιμνέται. διὸ καὶ εἰσὶν οἱ πολλοὶ αὐτῶν θρασύδειλοι· ἐν
 10 τούτοις γὰρ θρασυνόμενοι τὰ φοβερά οὐχ ὑπομένουσιν. ὁ
 δὲ τῷ φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων δειλός· καὶ γὰρ ἂ μὴ δεῖ
 καὶ ὥς οὐ δεῖ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖ αὐτῷ. 35
 ἐλλείπει δὲ καὶ τῷ θαρρεῖν· ἀλλ' ἐν ταῖς λύπαις ὑπερ- 1116^α
 11 βάλλων μᾶλλον καταφανὴς ἐστίν. δύσελπις δὴ τις ὁ δει-
 λός· πάντα γὰρ φοβεῖται. ὁ δ' ἀνδρείος ἐναντίως· τὸ γὰρ
 12 θαρρεῖν εὐέλπιδος. περὶ ταῦτα μὲν οὖν ἐστὶν ὃ τε δειλὸς
 καὶ ὁ θρασὺς καὶ ὁ ἀνδρείος, διαφόρως δ' ἔχουσι πρὸς 5
 αὐτά· οἱ μὲν γὰρ ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν, ὁ δὲ μέ-
 σως ἔχει καὶ ὥς δεῖ· καὶ οἱ μὲν θρασεῖς προπετεῖς, καὶ
 βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων ἐν αὐτοῖς δ' ἀφίστανται, οἱ
 δ' ἀνδρεῖοι ἐν τοῖς ἔργοις ὀξεῖς, πρότερον δ' ἡσύχιοι.
 13 Καθάπερ οὖν εἴρηται, ἡ ἀνδρεία μεσότης ἐστὶ περὶ 11
 θαρραλέα καὶ φοβερά, ἐν οἷς εἴρηται, καὶ ὅτι καλὸν αἰρεῖ-
 ται καὶ ὑπομένει, ἢ ὅτι αἰσχρὸν τὸ μή. τὸ δ' ἀποθνήσκειν
 φεύγοντα πενίαν ἢ ἔρωτα ἢ τι λυπηρὸν οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ
 μᾶλλον δειλοῦ· μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα, καὶ

22. δὲ Γ 23. δὴ Γ: δὲ K^b L^b M^b τὰ om. K^bK^b: τὰ κύματα vulg. 30. γοῦν scripsi: οὖν codd.

27. κύματα

31. οὗτος Γ:

οὕτως K^b: οὕτως οὗτος L^b M^b

amacı da böyledir; çünkü tek tek şeyler amaçla belirlenir. Dolayısıyla yiğit kişi güzel bir şey için yiğitliğe uygun olan şeylere dayanır ya da onları yapar. Korkmamakta aşırıya kaçanların adı yoktur (daha önce de pekçok şeyin adı olmadığı söylemiştik); ama eğer biri hiç bir şeyden —Keltler için söylendiği gibi, ne depremden ne de selden— korkmuyorsa, ya çılgın ya da vurdumduymaz olur. Korkulacak şeylerde korkmamakta aşırıya kaçan kişi ise cüretlidir. Cüretli kişi şarlatan ve yiğitlik taslayan sayılır; çünkü o korkutucu şeyler konusunda yiğit kişi nasılsa öyle görünmek ister; yapabildiği şeylerde ona öykünür. Bunun için bunların çoğu yalancı pehlivandılar; çünkü yapabildikleri yerde cüret gösterir, ama korkutucu şeyler karşısında dayanamazlar. Korkmakta aşırıya kaçan ise korkaktır; çünkü o gerekmeyen şeylerden, gerekmediği şekilde korkar ve bu tür öteki özellikleri taşır. Yüreklilikte ise geri kalır; ama daha çok, acılar konusunda aşırılık göstermekle tanınır. Korkak kişi karamsardır, çünkü herşeyden korkar. Yiğit ise tam tersi, çünkü yürekli olmak iyimser kişinin işidir. O halde hem korkak, hem cüretli hem de yiğit kişi aynı şeylerle ilgilidir, ama bunlar karşısında değişik tutumları olur: İlk ikisi aşırıya kaçar veya eksik kalır, yiğit ise orta olma özelliğine sahiptir ve gerektiği gibi olur; ayrıca cüretli kişiler öne atılan kişilerdir, tehlikelerden önce gönüllü oldukları halde, tehlikeyi görünce kaçarlar; oysa yiğit kişiler iş başında etkindirler, daha önce ise sakin.

O halde, dediğimiz gibi yiğitlik, sözünü ettiğimiz konularda cesaret edilecek ve korkulacak şeylerle ilgili orta olmadır; bunları güzel olduğu için tercih eder ve dayanır; ya da bunları yapmamak çirkin olduğu için. Buna karşın yoksulluktan, aştan ya da acıdan kaçmak için ölmek bir yiğidin değil, daha çok bir korkağın işidir; çünkü zor şeylerden kaçmak

15 οὐχ ὅτι καλὸν ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν. Ἔστι μὲν
 οὖν ἡ ἀνδρεία τοιοῦτόν τι, λέγονται δὲ καὶ ἕτεραι κατὰ VIII.
 πέντε τρόπους· πρῶτον μὲν ἡ πολιτικὴ· μάλιστα γὰρ ἔοικεν.
 δοκοῦσι γὰρ ὑπομένειν τοὺς κινδύνους οἱ πολῖται διὰ τὰ ἐκ
 τῶν νόμων ἐπιτίμια καὶ τὰ ὀνειδῆ καὶ διὰ τὰς τιμὰς·
 20 καὶ διὰ τοῦτο ἀνδρεϊότατοι δοκοῦσιν εἶναι παρ' οἷς οἱ δειλοὶ
 ἄτιμοι καὶ οἱ ἀνδρεῖοι ἔντιμοι. τοιούτους δὲ καὶ Ὅμηρος 2
 ποιεῖ, οἷον τὸν Διομήδην καὶ τὸν Ἑκτορα·

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει·

καὶ [Διομήδης]

25 Ἐκτωρ γάρ ποτε φήσει ἐνὶ Τρώεσσ' ἀγορεύων
 “Τυδεΐδης ὑπ' ἐμεῖο.”

ὁμοίωται δ' αὕτη μάλιστα τῇ πρότερον εἰρημένῃ, ὅτι δι' 3
 ἀρετὴν γίνεται· δι' αἰδῶ γὰρ καὶ διὰ καλοῦ ὄρεξιν (τιμῆς
 γάρ) καὶ φυγὴν ὀνειδους, αἰσχροῦ ὄντος. τάξαι δ' ἂν τις 4
 30 καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἀναγκαζομένους εἰς ταῦτό·
 χείρους δ', ὅσῳ οὐ δι' αἰδῶ ἀλλὰ διὰ φόβον αὐτὸ δρῶσι,
 καὶ φεύγοντες οὐ τὸ αἰσχρὸν ἀλλὰ τὸ λυπηρόν· ἀναγκά-
 ζουσι γὰρ οἱ κύριοι, ὥσπερ ὁ Ἐκτωρ

35 ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης πτώσσοντα νοήσω,
 οὗ οἱ ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας.

καὶ οἱ προστάττοντες, κἂν ἀναχωρῶσι τύπτοντες, τὸ αὐτὸ 5
 1116^b δρῶσι, καὶ οἱ πρὸ τῶν τάφρων καὶ τῶν τοιούτων παρατάτ-
 τοντες· πάντες γὰρ ἀναγκάζουσιν. δεῖ δ' οὐ δι' ἀνάγκην ἀν-
 δρεῖον εἶναι, ἀλλ' ὅτι καλόν. δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἐμπειρία ἡ 6
 περὶ ἕκαστα ἀνδρεία εἶναι· ὅθεν καὶ ὁ Σωκράτης ᾤήθη
 5 ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀνδρείαν. τοιοῦτοι δὲ ἄλλοι μὲν ἐν ἄλ-

1116^a 21. καὶ οἱ] οἱ δὲ L^b M^b Γ

K^b

1116^b 4. post ἀνδρεία add. τις L^b M^b

24. Διομήδης seclusi

31. ὅσοι

5. εἶναι om. K^b M^b

zayıflıktır ve güzel olduğu için bir katlanma değil, kötü 15
 olandan kaçmadır. İşte yiğitlik böyle bir şeydir, ama başka
 şeylere de yiğitlik denir. Bunlar beş türdür: İlki yurttaşların
 cesaretiyle ilgilidir; yiğitliğe en çok o benzer; çünkü yurttaş-
 ların hem yasalardaki cezalardan ve ayıp olduğundan dola-
 yı, hem de onurlandırıldığından dolayı tehlikelere dayandık-
 ları görünüyor. Bundan ötürü korkakların onursuz, yiğitle- 20
 rin ise onurlu sayıldıkları yerde, bunlar en yürekli kişiler
 sayılıyor. Homeros da bunları yiğit olarak almıyor, sözgelişi
 Diomedes'i ve Hektor'u:

*“Polydamas beni suçlayacak ilk kişidir”*¹⁹

ve [Diomedes]

“Günün birinde Hektor Troialılara hitap ederken:

*Tydeus'un oğlu benden [kaçtı]”*²⁰ *diyecek.*

En çok bu yiğitlik daha önce sözü edilene benziyor, çünkü 25
 erdemden ötürü oluyor —utanmaktan ve güzel bir şeyi
 (onuru) arzu etmekten ötürü ve çirkin olduğu için ayıptan
 kaçmaktan ötürü. Yöneticilerin zorladığı kişileri de bunla-
 rın arasına katmak gerekebilir; ama bunlar daha kötüdür, 30
 çünkü utanmaktan değil, korkudan bunu yapıyorlar ve çir-
 kin olandan değil, acı veren şeyden kaçıyorlar; çünkü yöne-
 ticileri bunları yapmaya zorluyor, Hektor'un yaptığı gibi:

“Çatışmadan kaçarken kimi yakalarsam,

*kaçamayacaktır köpeklerle yem olmaktan.”*²¹

Önlerine kattıklarını geriye doğru kaçtıkları zaman vuranlar 1116b
 ve hendeklerin ya da böyle yerlerin önüne dikenler aynı şeyi
 yapıyorlar; hepsi zorluyor onları. Oysa zorunluluktan değil,
 güzel olduğu için yiğit olmak gerekir. Tekler konusunda de-
 neyim de yiğitlik sayılıyor. Bundan ötürü Sokrates de yiğit-
 liğin bilim olduğunu düşünmüştür. Başka başka konularda 5

4
 λοις, ἐν τοῖς πολεμικοῖς δ' οἱ στρατιῶται· δοκεῖ γὰρ εἶναι
 πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, ἃ μάλιστα συνεωράκασιν οὗτοι·
 φαίνονται δὴ ἀνδρεῖοι, ὅτι οὐκ ἴσασιν οἱ ἄλλοι οἷά ἐστιν.
 7 εἶτα ποιῆσαι καὶ μὴ παθεῖν μάλιστα δύνανται ἐκ τῆς ἐμ-
 πειρίας· δυνάμενοι χρῆσθαι τοῖς ὅπλοις καὶ τοιαῦτα ἔχον- 10
 τες ὅποια ἂν εἴη καὶ πρὸς τὸ ποιῆσαι καὶ πρὸς τὸ μὴ
 8 παθεῖν κράτιστα· ὥσπερ οὖν ἀνόπλοις ὠπλισμένοι μάχον-
 ται καὶ ἀθληταὶ ἰδιώταις· καὶ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγῶ-
 σιν οὐχ οἱ ἀνδρεϊότατοι μαχιμώτατοί εἰσιν, ἀλλ' οἱ μάλ-
 9 ιστα ἰσχύοντες καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντες. οἱ στρα- 15
 τιῶται δὲ δειλοὶ γίνονται, ὅταν ὑπερτείνῃ ὁ κίνδυνος καὶ
 λείπωνται τοῖς πληθέσι καὶ ταῖς παρασκευαῖς· πρῶτοι γὰρ
 φεύγουσι, τὰ δὲ πολιτικὰ μένοντα ἀποθνήσκει, ὅπερ καπὶ
 τῷ Ἑρμαίῳ συνέβη. τοῖς μὲν γὰρ αἰσχροὺς τὸ φεύγειν
 καὶ ὁ θάνατος τῆς τοιαύτης σωτηρίας αἰρετώτερος· οἱ δὲ 20
 καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκινδύνευον ὡς κρείττους ὄντες, γνόντες δὲ
 φεύγουσι, τὸν θάνατον μᾶλλον τοῦ αἰσχροῦ φοβούμενοι· ὁ
 10 δ' ἀνδρεῖος οὐ τοιοῦτος. καὶ τὸν θυμὸν δ' ἐπὶ τὴν ἀνδρείαν
 φέρουσιν· ἀνδρεῖοι γὰρ εἶναι δοκοῦσι καὶ οἱ διὰ θυμὸν
 ὥσπερ τὰ θηρία ἐπὶ τοὺς τρώσαντας φερόμενα, ὅτι καὶ οἱ 25
 ἀνδρεῖοι θυμοειδεῖς· ἱτητικώτατον γὰρ ὁ θυμὸς πρὸς τοὺς
 κινδύνους, ὅθεν καὶ Ὅμηρος “σθένος ἔμβαλε θυμῷ” καὶ
 “μένος καὶ θυμὸν ἔγειρε” καὶ “δριμὺ δ' ἀνὰ ῥίνας μένος”
 καὶ “ἔξεσεν αἷμα·” πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ἔοικε σημαί-
 11 νειν τὴν τοῦ θυμοῦ ἔγερσιν καὶ ὁρμήν. οἱ μὲν οὖν ἀνδρεῖοι 30
 διὰ τὸ καλὸν πράττουσιν, ὁ δὲ θυμὸς συνεργεῖ αὐτοῖς· τὰ
 θηρία δὲ διὰ λύπην· διὰ γὰρ τὸ πληγῆναι ἢ διὰ τὸ φοβεῖ-
 σθαι, ἐπεὶ ἐάν γε ἐν ὕλῃ [ἢ ἐν ἔλει] ἦ, οὐ προσέρχονται. οὐ

7. κανὼ K^b M^bK^b Γ

10. post ἐμπειρίας add. καὶ φυλάσασθαι καὶ πατάξαι

24. ἀναφέρουσιν L^b M^b: ἐπιφέρουσιν Γ

25. φερόμενοι Γ

32. ἢ διὰ τὸ] ἢ L^b M^b

33. ἢ ἐν ἔλει seclusi (auctore Victorio)

deneyimli olanlar başka başkadır; savaşla ilgili işlerde ise askerler deneyimlidir. Savaşta birçok boşluk görülüyor ve bunları en çok onlar görüyorlar; ötekiler bunların ne gibi olduklarını bilmedikleri için de, onlar yiğit gibi görünüyorlar. Ayrıca, deneyimlerinden dolayı bir şeye uğramadan zarar verebiliyorlar, çünkü silâhları kullanabiliyorlar ve silâhları, hem zarar vermeye hem de zarara uğramamaya en elverişli silâhlardır; silâhlanmış olarak silâhsız kişilerle veya atletler amatörlerle savaşıyor gibidirler; nitekim mücadelelerde en yiğit olanlar en iyi savaşçılar değildir, en güçlüler ve en iyi bedenlere sahip olanlar en iyi savaşçılardır. Askerler ise tehlike fazlalaşınca ve sayıları ya da araç-gereçleri daha az olunca korkak olurlar; ilk kaçanlar da onlardır, yurttaşlar ise orada kalarak ölürlər; Hermaion'da²² olduğu gibi. Çünkü onlar için kaçmak çirkin bir şeydir ve ölüm böyle bir kurtuluştan daha tercih edilir bir şeydir. Diğerleri ise kendilerini güçlü sanarak başlangıçta tehlikeye atılırlar, ama tehlikenin farkına varınca, çirkin olandan çok ölümden korktukları için kaçarlar; yiğit ise böyle değildir. Öte yandan öfkeyi de yiğitlikten sayarlar; nitekim kimi kişiler öfkeden ötürü de yiğit gibi gözüdürler, tıpkı kendilerini yaralayanlara saldıran yaban hayvanları gibi; çünkü yiğit kişiler de öfkeli mizaçlı kişilerdir; çünkü öfke tehlikeler karşısında en çok harekete getiren şeydir; bundan ötürü Homeros “öfkesine²³ güç kattı”, “tutkusunu ve öfkesini uyandırdı”, “burun deliklerini saran çetin tutku”, “kanı tutuştu”²⁴ der; bütün bunlar öfkenin uyanması ve şiddet anlamına geliyor gibi görünüyor; oysa yiğit kişiler bir şeyi güzel diye yaparlar, öfkeleri ise onlara yardımcı olur; oysa yaban hayvanları acı yüzünden yaparlar, vurulduklarından ya da korktuklarından dolayı; ama ormanda [ya da bataklıkta] iseler yaklaşmazlar.

δὴ ἐστὶν ἀνδρεία διὰ τὸ ὑπ' ἀλγηδόνης καὶ θυμοῦ ἐξελαυνόμενα
 35 πρὸς τὸν κίνδυνον ὁρμᾶν, οὐθὲν τῶν δεινῶν προορῶντα, ἐπεὶ
 οὕτω γὰρ καὶ οἱ ὄντι ἀνδρεῖοι εἴεν πεινῶντες· τυπτόμενοί γὰρ
 1117* οὐκ ἀφίστανται τῆς νομῆς· καὶ οἱ μοιχοὶ δὲ διὰ τὴν ἐπι-
 θυμίαν τολμηρὰ πολλὰ δρῶσιν. [οὐ δὴ ἐστὶν ἀνδρεία τὰ 12
 δι' ἀλγηδόνης ἢ θυμοῦ ἐξελαυνόμενα πρὸς τὸν κίνδυνον.]
 φυσικωτάτη δ' ἔοικεν ἢ διὰ τὸν θυμὸν εἶναι, καὶ προσ-
 5 λαβοῦσα προαίρεσιν καὶ τὸ οὐ ἕνεκα ἀνδρεία εἶναι. καὶ οἱ
 ἄνθρωποι δὴ ὀργιζόμενοι μὲν ἀλγοῦσι, τιμωρούμενοι δ' ἡδον-
 ται· οἱ δὲ διὰ ταῦτα μαχόμενοι μάχιμοι μὲν, οὐκ ἀν-
 δρεῖοι δέ· οὐ γὰρ διὰ τὸ καλὸν οὐδ' ὥς ὁ λόγος, ἀλλὰ
 διὰ πάθος· παραπλήσιον δ' ἔχουσιν τι. οὐδὲ δὴ οἱ εὐέλ- 13
 10 πιδες ὄντες ἀνδρεῖοι· διὰ γὰρ τὸ πολλάκις καὶ πολλοὺς
 νενικηκέναι θαρροῦσιν ἐν τοῖς κινδύνους· παρόμοιοι δέ, ὅτι
 ἄμφω θαρραλέοι· ἀλλ' οἱ μὲν ἀνδρεῖοι διὰ τὰ πρότερον εἰρη-
 μένα θαρραλέοι, οἱ δὲ διὰ τὸ οἴεσθαι κράτιστοι εἶναι καὶ
 μῆτ' ἐν παθεῖν. τοιοῦτον δὲ ποιοῦσι καὶ οἱ μεθυσκόμενοι· 14
 15 εὐέλπιδες γὰρ γίνονται. ὅταν δὲ αὐτοῖς μὴ συμβῇ τὰ τοιαῦτα,
 φεύγουσιν· ἀνδρεῖον δ' ἦν τὰ φοβερὰ ἀνθρώπων ὄντα καὶ
 φαινόμενα ὑπομένειν, ὅτι καλὸν καὶ αἰσχυρὸν τὸ μῆ. διὸ 15
 καὶ ἀνδρειότερον δοκεῖ εἶναι τὸ ἐν τοῖς αἰφνιδίοις φόβοις
 ἄφοβον καὶ ἀτάραχον εἶναι ἢ ἐν τοῖς προυδήλοις· ἀπὸ
 20 ἑξέως γὰρ μᾶλλον ἦν, ὅτι ἦττον ἐκ παρασκευῆς· τὰ
 προφανῆ μὲν γὰρ καὶ ἐκ λογισμοῦ καὶ λόγου τις προέλοιτο,
 τὰ δ' ἐξαίφνης κατὰ τὴν ἑξίν. ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ 16

36. καὶ K^b L^b M^b 1117* 2. οὐ—3. κίνδυνον om. K^b 2. δὴ] οὖν
 Γ: δὴ οὖν L^b 6. δὴ] δὲ M^b 7. μαχόμενοι add. L^b M^b 9.
 πάθος K^b: τὸ πάθος vulg. 12. πρότερον εἰρημένα K^b: προειρημένα
 vulg. 13. κράτιστοι K^b: κρείττους vulg. 14. ἐν παθεῖν Asp.:
 ἀντιπαθεῖν codd. 15. τὰ add. K^b 16. καὶ μὴ φαινόμενα K^b Γ
 20. ἦν scripsi: ἢ K^b Γ: ἢ καὶ L^b M^b

Demek ki acı ya da öfkeden sürüklenerek, tehlikelerin hiçbiri-
 rini kestirmeden tehlikeye atılmaları yiğitlik değildir, yoksa 35
 aç oldukları için eşekler de yiğit olurdu; onlara vursanız bile
 otlamaktan vazgeçmezler. Zina yapanlar da arzuları yüzünden 1117a
 pekçok şeye cesaret ederler [acı ya da öfkeden dolayı
 tehlikeye atılanlar yiğit değildir]. Öfkeden ötürü olanı en
 doğal yiğitlik gibi görünüyor, ama ancak tercih ve amaç ona
 eklenince yiğitlik oluyor. Nitekim insanlar öfkelenedikleri 5
 zaman acı çekiyor, öç alınca da haz duyuyorlar; bunlar
 uğruna mücadele edenler ise yiğit değil, mücadelecidirler;
 çünkü bunlar güzel bir şey için ve aklın gösterdiği gibi savaşı-
 mıyor, etkilenme yüzünden savaşıyor; ama yiğitle bir ben-
 zerlikleri de var. İyimser kişiler de yiğit değildir; pekçok kez 10
 ve pekçok insanı yendiklerinden dolayı tehlikelere atılma
 yürekliliği gösterirler; her ikisi de yüreklilik gösterdikleri
 için birbirlerine benzerler, ama yiğit kişiler daha önce söy-
 lediklerimizden ötürü yüreklilik gösteriyor, iyimserler ise iyi
 olduklarını ve hiçbir zarara uğramayacaklarını sandıkları 15
 için. Sarhoş olanlar da böyle bir şey yapıyor; çünkü onlar da
 iyimser olurlar. Ama işler bekledikleri gibi olmayınca kaçar-
 lar; oysa bir yiğidin özelliği, insan için korkutucu ya da
 böyle görünen şeylere dayanmaktır, çünkü böyle yapmak gü-
 zel, yapmamak çirkin bir şeydir. Bunun için önceden
 görünenlerde değil, beklenmedik tehlikelerde korkusuz ve
 dingin olmak daha yiğit olan insanın özelliği gibi görünü-
 yor; çünkü hazırlıklı olmasından çok huyundan dolayı cesa- 20
 ret gösteriyor; nitekim önceden görünenleri kişi hesapla ve
 akılla tercih edebilir, ama ansızın gelenleri huyuna uygun
 olarak. Bilmeden eylemde bulunanlar da yiğit görünürler

οἱ ἀγνοοῦντες, καὶ εἰσὶν οὐ πόρρω τῶν εὐελπίδων, χείρους δ' ὅσῳ ἀξίωμα οὐδὲν ἔχουσιν, ἐκεῖνοι δέ. διὸ καὶ μένουσί τινα χρόνον· οἱ δ' ἡπατημένοι, ἐὰν γινώσιν ὅτι ἕτερον ἢ ὑπο- 25 πτεύσωσι, φεύγουσιν· ὅπερ οἱ Ἀργεῖοι ἔπαθον περιπεσόντες 17 τοῖς Λάκωσιν ὡς Σικυωνίοις. οἳ τε δὴ ἀνδρεῖοι εἰρηνται ποιοῖ τινες, καὶ οἱ δοκοῦντες ἀνδρεῖοι.

ΙΧ. Περὶ θάρρη δὲ καὶ φόβους ἡ ἀνδρεία οὕσα οὐχ ὁμοίως 12 περὶ ἄμφω ἐστίν, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τὰ φοβερά· ὁ γὰρ 30 ἐν τούτοις ἀτάραχος καὶ περὶ ταῦθ' ὡς δεῖ ἔχων ἀνδρεῖος 2 μᾶλλον ἢ ὁ περὶ τὰ θαρραλέα. τῷ δὲ τὰ λυπηρὰ ὑπο- μένειν, ὡς εἴρηται, ἀνδρεῖοι λέγονται. διὸ καὶ ἐπὶ λυπον ἡ ἀνδρεία, καὶ δικαίως ἐπαινεῖται· χαλεπώτερον γὰρ τὰ λυ- 3 πηρὰ ὑπομένειν ἢ τῶν ἡδέων ἀπέχεσθαι. οὐ μὲν ἀλλὰ 35 δόξειεν ἂν εἶναι τὸ κατὰ τὴν ἀνδρείαν τέλος ἡδύ, ὑπὸ τῶν 1117^b κύκλῳ δ' ἀφανίζεσθαι, οἷον κὰν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι γίνε- νται· τοῖς γὰρ πύκταις τὸ μὲν τέλος ἡδύ, οὐ ἔνεκα, ὁ στέφανος καὶ αἱ τιμαί, τὸ δὲ τύπτεσθαι ἀλγεινόν, εἴπερ σάρκινος, καὶ λυπηρόν, καὶ πᾶς ὁ πόνος· διὰ δὲ τὸ πολλὰ 5 ταῦτ' εἶναι, μικρὸν ὅν τὸ οὐ ἔνεκα οὐδὲν ἡδὺ φαίνεται ἔχειν. 4 εἰ δὲ τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ περὶ τὴν ἀνδρείαν, ὁ μὲν θάνατος καὶ τὰ τραύματα λυπηρὰ τῷ ἀνδρείῳ καὶ ἄκουσι ἔσται, ὑπομενεῖ δὲ αὐτὰ ὅτι καλὸν ἢ ὅτι αἰσχροὺς τὸ μή. καὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον τὴν ἀρετὴν ἔχη πᾶσαν καὶ εὐδαιμονέστε- 10 ρος ᾗ, μᾶλλον ἐπὶ τῷ θανάτῳ λυπηθήσεται· τῷ τοιούτῳ γὰρ μάλιστα ζῆν ἄξιον, καὶ οὗτος μεγίστων ἀγαθῶν ἀπο- στερεῖται εἰδώς, λυπηρὸν δὲ τοῦτο. ἀλλ' οὐδὲν ἡττον ἀνδρεῖος, ἴσως δὲ καὶ μᾶλλον, ὅτι τὸ ἐν τῷ πολέμῳ καλὸν ἀντ'

25. ὑποπτεύουσιν L^b: ὑποπτεύουσιν K^b M^b Γ 1117^b 4. αἰ om. K^b

7. δὴ Γ: δὲ L^b M^b: δὲ δὴ K^b 9. ὑπομενεῖ Muretus: ὑπομένει codd. 11. λυπήσεται K^b: λυπεῖται L^b M^b: λυπηθήσεται Asp. 13. τούτῳ K^b

ve iyimser kişilerden pek uzak değillerdir; ama bunların bir iddiası olmadığından daha da kötüdürler, ötekilerin ise vardır; bunun için iyimserler bir süre dayanırlar; yanılmış 25 olanlar ise işlerin tahmin ettiklerinden başka türlü olduğunun farkına varınca kaçarlar; Sikyonlular diye Ispartalılarla karşılaşınca çarpışan Argosluların başına geldiği gibi. Böylece kimlerin yiğit olduğu, kimlerin de yiğit görüldüğü söylenmiş oldu.

Cesaret gösterme ve korkmayla ilgili olan yiğitlik, her ikisiyle de aynı şekilde ilgili değildir, daha çok korku- 30 lacak şeylerle ilgilidir; nitekim cesaret edilecek şeylerden çok korkulacak şeyler karşısında dingin olabilen ve bunlarla ilgili tutumu gerektiği gibi olan yiğittir. Nitekim, dediğimiz gibi, acı veren şeylere katlanmaları bakımından onlara yiğit deniyor; bunun için yiğitlik hem acılar getiren bir şeydir, hem de haklı olarak övülür; çünkü acılara dayanmak hoş şeylerden uzak kalmaktan daha güçtür. Ama yiğitliğin amacının hoş olduğu, ancak çevresindeki etken- 35 lerle gölgelendiği düşünülebilir, atletizm yarışmalarında da olduğu gibi; nitekim boksörler için amaç hoştur —yarışmaların niçini taç ve onurlardır—, ama yumruk yemek etten-kemikten olduklarından acıtır; bütün çalışmalar da acı verir; bütün bu etkenler pekçok, buna karşılık niçinlerin küçük bir şey olması yüzünden, hiç hoş bir yanı yok gibi 5 görünüyor. Yiğitlik konusunda da böyle bir şey oluyorsa, ölüm ve yaralanmalar yiğit kişi için de acı verici olacak, o istemededen başına gelecek, ama o bunlara dayanacaktır; çünkü bunu yapmak güzel ya da yapmamak çirkindir. Erdeme ne kadar tam sahipse ve ne kadar mutluysa, ölüm [düşün- 10 cesin]den de o kadar acı çekecektir. Çünkü böyle biri en fazla yaşamaya lâyıktır ve en büyük iyilerden bilerek yoksun kalacaktır, bu da acı vericidir. Ama bundan dolayı o daha az yiğit olmaz, bunların yerine savaşta güzel olanı

- 15 ἐκείνων αἰρεῖται. οὐ δὴ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἀρεταῖς τὸ ἡδέως 5
ἐνεργεῖν ὑπάρχει, πλὴν ἐφ' ὅσον τοῦ τέλους ἐφάπτεται.
στρατιώτας δ' οὐδὲν ἴσως κωλύει μὴ τοὺς τοιούτους κρατίστους 6
εἶναι, ἀλλὰ τοὺς ἦττον μὲν ἀνδρείους, ἄλλο δ' ἀγαθὸν μη-
δὲν ἔχοντας· ἔτοιμοι γὰρ οὗτοι πρὸς τοὺς κινδύνους, καὶ τὸν
20 βίον πρὸς μικρὰ κέρδη καταλλάττονται. περὶ μὲν οὖν 7
ἀνδρείας ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· τί δ' ἐστίν, οὐ χαλεπὸν τύπῳ
γε περιλαβεῖν ἐκ τῶν εἰρημένων.
- 13 Μετὰ δὲ ταύτην περὶ σωφροσύνης λέγωμεν· δοκοῦσι X.
γὰρ τῶν ἀλόγων μερῶν αὐταὶ εἶναι αἱ ἀρεταί. ὅτι μὲν
25 οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονὰς ἢ σωφροσύνη, εἴρηται ἡμῖν·
ἦττον γὰρ καὶ οὐχ ὁμοίως ἐστὶ περὶ τὰς λύπας· ἐν τοῖς
αὐτοῖς δὲ καὶ ἡ ἀκολασία φαίνεται. περὶ ποίας οὖν τῶν
ἡδονῶν, νῦν ἀφορίσωμεν. διηρήσθωσαν δὴ αἱ ψυχικαὶ καὶ 2
αἱ σωματικαί, οἷον φιλοτιμία φιλομάθεια· ἐκάτερος γὰρ
30 τούτων χαίρει, οὐ φιλητικός ἐστίν, οὐδὲν πάσχοντος τοῦ σώ-
ματος, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς διανοίας· οἱ δὲ περὶ τὰς τοιαύ-
τας ἡδονὰς οὔτε σώφρονες οὔτε ἀκόλαστοι λέγονται. ὁμοίως
δ' οὐδ' οἱ περὶ τὰς ἄλλας ὅσαι μὴ σωματικαὶ εἰσιν· τοὺς
γὰρ φιλομύθους καὶ διηγητικούς καὶ περὶ τῶν τυχόντων
35 κατατρίβοντας τὰς ἡμέρας ἀδολέσχας, ἀκολάστους δ' οὐ
1118* λέγομεν, οὐδὲ τοὺς λυπουμενούς ἐπὶ χρήμασιν ἢ φίλοις. περὶ 3
δὲ τὰς σωματικὰς εἴη ἂν ἡ σωφροσύνη, οὐ πάσας δὲ οὐδὲ
ταύτας· οἱ γὰρ χαίρουντες τοῖς διὰ τῆς ὀψευς, οἷον χρώ-
μασι καὶ σχήμασι καὶ γραφῇ, οὔτε σώφρονες οὔτε ἀκό-
5 λαστοι λέγονται· καίτοι δόξειεν ἂν εἶναι καὶ ὥς δεῖ χαί-
ρειν καὶ τούτοις, καὶ καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν. ὁμοίως 4
δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν ἀκοήν· τοὺς γὰρ ὑπερβεβλημένους

24. αἱ om. K^b Asp.
καὶ αἱ ψυχικαὶ K^b

28. δὴ Bonitz : δὲ K^b L^b Γ καὶ αἱ σωματικαὶ
1118* 2. δὲ τὰς] δὴ τὰς Susemihl (et fort. Asp.)

tercih ettiği için belki de daha çok yiğit olur. O halde böyle 15
 etkinlikte bulunma —amaca ulaştığı zaman dışında— tüm
 erdemlerde söz konusu değildir. Böyle insanların değil,
 daha az yiğit olanların iyi askerler olmalarını (onlar için iyi
 olan başka bir şeyleri olmadığından) herhalde engelleyen bir
 şey yoktur; çünkü bunlar tehlikelere atılmaya hazırdırlar ve
 yaşamlarını küçük kazançlarla değiştirirler. Yiğitlik konu- 20
 sunda bu söylenenler yeter; bu söylenenlerden onun ne
 olduğunu biçimsel olarak belirlemek güç değildir.

Yiğitlikten sonra ölçülülükten söz edelim; bunların ru-
 hun akıldan pay almayan yanlarıyla ilgili erdemler oldukları 25
 düşünülüyor. Ölçülülüğün hazlar konusunda bir orta olma
 olduğunu daha önce söylemiştik; acılarla ise daha az ve de-
 ğişik bir biçimde ilgilidir: Haz düşkünlüğü de onlarda görünü-
 yor. Hangi hazlarla ilgili olduğu konusunu şimdi belirleyece-
 ğiz. Bedenle ve ruhla ilgili olanları ayıralım, örneğin onur
 sevgisi ve öğrenme sevgisi gibi; her insan, sevdiği şeylerden 30
 haz alır ve etkilenen beden değil, daha çok düşünme yetisidir.
 Böyle hazlar konusunda insanlara ne ölçülü ne de haz düşkü-
 nü denir; bedenle ilgili olmayan başka hazlar konusunda da
 bu böyle: Nitekim biz hikâye dinlemeyi ya da anlatmayı se-
 venlere ya da günlerini lâfla geçirenlere haz düşkünü değil,
 geveze deriz; para ya da dostlar uğruna acı çekenlere de haz 35
 düşkünü demiyoruz. O halde ölçülülük bedensel hazlarla ilgi-
 li olsa gerek, ama bunların da hepsiyle ilgili değildir; nitekim
 görme duyusuyla ilgili hazlardan —örneğin renklerden, şekil-
 lerden, resimlerden— hoşlananlara ne haz düşkünü ne de öl-
 çülü deriz; hernekadar bunlardan da gerektiği gibi ya da ge- 5
 reğinden fazla veya az hoşlanmak olanaklı sayılıyorsa da.
 İşitme duyusuyla ilgili olanlarda da durum aynıdır; nitekim

χαίροντας μέλεσιν ἢ ὑποκρίσει οὐθεὶς ἀκολάστους λέγει, οὐδὲ
 5 τοὺς ὡς δεῖ σώφρονας. οὐδὲ τοὺς περὶ τὴν ὁσμὴν, πλὴν κατὰ
 συμβεβηκός· τοὺς γὰρ χαίροντας μήλων ἢ ρόδων ἢ θυμια- 10
 μάτων ὁσμαῖς οὐ λέγομεν ἀκολάστους, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς
 μύρων ἢ ὀψων· χαίρουσι γὰρ τούτοις οἱ ἀκόλαστοι, ὅτι
 6 διὰ τούτων ἀνάμνησις γίνεται αὐτοῖς τῶν ἐπιθυμημάτων. ἴδοι
 δ' ἂν τις καὶ τοὺς ἄλλους, ὅταν πεινῶσι, χαίροντας ταῖς
 τῶν βρωμάτων ὁσμαῖς· τὸ δὲ τοιούτοις χαίρειν ἀκολάστου· 15
 7 τούτῳ γὰρ ἐπιθυμήματα ταῦτα. οὐκ ἔστι δὲ οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις
 ζώοις κατὰ ταύτας τὰς αἰσθήσεις ἡδονὴ πλὴν κατὰ συμ-
 βεβηκός. οὐδὲ γὰρ ταῖς ὁσμαῖς τῶν λαγῶν αἱ κύνες
 χαίρουσιν ἀλλὰ τῇ βρώσει, τὴν δ' αἰσθησιν ἢ ὁσμὴ ἐποίη-
 σεν· οὐδ' ὁ λέων τῇ φωνῇ τοῦ βοῦς ἀλλὰ τῇ ἐδωδῇ· ὅτι 20
 δ' ἐγγύς ἐστι, διὰ τῆς φωνῆς ἤσθητο, καὶ χαίρειν δὴ ταύτῃ
 φαίνεται· ὁμοίως δ' οὐδ' ἰδὼν “ἢ [εὐρών] ἔλαφον ἢ ἄγριον
 8 αἶγα,” ἀλλ' ὅτι βορὰν ἔξει. περὶ τὰς τοιαύτας δ' ἡδονὰς
 ἢ σωφροσύνη καὶ ἢ ἀκολασία ἐστὶν ὧν καὶ τὰ λοιπὰ
 ζῶα κοινωνεῖ, ὅθεν ἀνδραποδώδεις καὶ θηριώδεις φαίνονται· 25
 9 αὗται δ' εἰσὶν ἀφή καὶ γεῦσις. φαίνονται δὲ καὶ τῇ γεύ-
 σει ἐπὶ μικρὸν ἢ οὐθὲν χρῆσθαι· τῆς γὰρ γεύσεως ἐστὶν ἡ
 κρίσις τῶν χυμῶν, ὅπερ ποιοῦσιν οἱ τοὺς οἶνους δοκιμάζοντες
 καὶ τὰ ὄψα ἀρτύοντες· οὐ πάνυ δὲ χαίρουσι τούτοις, ἢ οὐχ
 οἷ γε ἀκόλαστοι, ἀλλὰ τῇ ἀπολαύσει, ἢ γίνεται πᾶσα 30
 δι' ἀφῆς καὶ ἐν σιτίοις καὶ ἐν ποτοῖς καὶ τοῖς ἀφροδισίοις
 10 λεγομένοις. διὸ καὶ ἡὔξατό τις ὀψοφάγος ὧν τὸν φά-
 ρυγγα αὐτῷ μακρότερον γεράνου γενέσθαι, ὡς ἡδόμενος τῇ

12. ἢ K^b: καὶ L^b M^b Γ 13. ἐπιθυμημάτων K^b Asp.: ἐπιθυμιῶν L^b M^b:
 ἐπιθυμητῶν Γ 16. τούτῳ Γ: τούτων K^b L^b M^b ἐπιθυμητὰ ταῦτα O^b:
 ἐπιθυμητὸν τοῦτο Γ οὐδ' ἐν K^b Γ: οὐδὲ vulg. 22. ἢ εὐρών seclus.
 Susemihl 23. δὴ K^b Γ 26. δὲ Asp.: δὴ K^b L^b Γ 28. χυλῶν
 K^b L^b 32. post τις add. φιλόξενος δ' ἐρύξιος K^b Γ

müzik ya da oyuncularını dinlemekten fazla hoşlananlara hiç kimse haz düşkünü demez, gerektiği gibi hoşlananlara da ölçülü demez. Rastlantısal olanların dışında koku alma duyusuyla ilgili olarak fazla hoşlananlara da böyle denmez; nitekim elma, gül ya da tütüsü kokusundan hoşlanan kişilere değil, yağ kokularından ya da yemek kokularından hoşlananlara haz düşkünü deriz; haz düşkünleri bu kokulardan, onlara arzuladıkları şeyleri hatırlattıkları için hoşlanıyorlar. Gerçi, acıktıklarında yemek kokusundan hoşlanan insanlar da görmek olanaklı, ama genellikle böyle kokulardan hoşlanmak haz düşkünü kişinin özelliğidir; çünkü bunlar arzuladığı şeylerdir. Öteki canlılarda da, rastlantısal olanların dışında, bu duyularla haz alma söz konusu değildir. Nitekim köpekler tavşan kokusundan değil, onu yemekten hoşlanırlar, ama tavşanın farkına varmalarını koku sağlar. Arslan da ineğin böğürmesinden değil, onu yemekten hoşlanır; [böğürmesinden] yakınlarda olduğunun farkına varır, bundan dolayı da hoşlanır gözüktür; aynı şekilde “bir geyik ya da yaban keçisi gördüğü” [ya da bulduğu] için değil, kendisine bir ziyafet çıktığı için haz duyar. O halde ölçülülük ve haz düşkünlüğü, öteki hayvanlarla da ortak olan böyle hazlarla ilgilidir ve bundan ötürü bu hazlar kölece ve hayvansal görünüyorlar. Bunlarla ilgili duyular dokunma ve tad alma duyularıdır. Tad alma duyusunu bile çok az, hatta hiç kullanmıyorlar galiba; çünkü tad alma duyusunun işi şeylerin tadına bakmaktır, lezzetleri ayırmaktır; şarapları deneyenler ve yemeklere baharat katanlar bunu yapıyorlar; ama bundan pek haz almazlar, en azından haz düşkünü olanlar. Bunlar yemede, içmede ve cinsellik denende dokunma yoluyla sağlananlardan haz alırlar. Bundan ötürü, oburun biri boynunun bir turnanınınkinden daha uzun olmasını diliyordu; dokunmayla haz aldığı için.

1118^b ἀφῆ. κοινοτάτη δὴ τῶν αἰσθήσεων καθ' ἣν ἡ ἀκολασία
καὶ δόξειεν ἂν δικαίως ἐπονείδιστος εἶναι, ὅτι οὐχ ἢ ἄνθρω-
ποι ἐσμεν ὑπάρχει, ἀλλ' ἢ ζῶα. τὸ δὴ τοιούτοις χαίρειν 11
καὶ μάλιστα ἀγαπᾶν θηριῶδες. καὶ γὰρ αἱ ἐλευθεριώτα-
5 ται τῶν διὰ τῆς ἀφῆς ἡδονῶν ἀφήρηνται, οἷον αἱ ἐν τοῖς
γυμνασίοις διὰ τρίψεως καὶ τῆς θερμασίας γινόμεναι· οὐ
γὰρ περὶ πᾶν τὸ σῶμα ἡ τοῦ ἀκολάστου ἀφή, ἀλλὰ περὶ
τινα μέρη. Τῶν δ' ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν κοιναὶ δοκοῦσιν εἶναι, XI.
αἱ δ' ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι· οἷον ἡ μὲν τῆς τροφῆς φυσικῇ
10 πᾶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ὁ ἐνδεὴς ξηρᾶς ἢ ὑγρᾶς τροφῆς, ὅτε δὲ
ἀμφοῖν, καὶ εὐνῆς, φησὶν Ὅμηρος, ὁ νέος καὶ ἀκμάζων
τὸ δὲ τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε, οὐκέτι πᾶς, οὐδὲ τῶν αὐτῶν. διὸ 2
φαίνεται ἡμέτερον εἶναι. οὐ μὲν ἀλλ' ἔχει γέ τι καὶ φυσι-
κόν· ἕτερα γὰρ ἑτέροις ἐστὶν ἡδέα, καὶ ἔνια πᾶσιν ἡδίων
15 τῶν τυχόντων. ἐν μὲν οὖν ταῖς φυσικαῖς ἐπιθυμίαις ὀλίγοι 3
ἁμαρτάνουσι καὶ ἐφ' ἓν, ἐπὶ τὸ πλεῖον· τὸ γὰρ ἐσθίειν τὰ
τυχόντα ἢ πίνειν ἕως ἂν ὑπερπλησθῇ, ὑπερβάλλειν ἐστὶ
τὸ κατὰ φύσιν τῷ πλήθει· ἀναπλήρωσις γὰρ τῆς ἐνδείας
ἢ φυσικῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ λέγονται οὗτοι γαστρίμαργοι, ὡς
20 παρὰ τὸ δέον πληροῦντες αὐτήν. τοιοῦτοι δὲ γίνονται οἱ λίαν
ἀνδραποδώδεις. περὶ δὲ τὰς ἰδίας τῶν ἡδονῶν πολλοὶ καὶ 4
πολλαχῶς ἁμαρτάνουσιν. τῶν γὰρ φιλοτοιοῦτων λεγομέ-
νων ἢ τῷ χαίρειν οἷς μὴ δεῖ, ἢ τῷ μᾶλλον ἢ ὥς οἱ πολ-
λοί, ἢ μὴ ὥς δεῖ, κατὰ πάντα δ' οἱ ἀκόλαστοι ὑπερ-
25 βάλλουσιν· καὶ γὰρ χαίρουσιν ἐνίοις οἷς οὐ δεῖ (μισητὰ
γάρ), καὶ εἴ τισι δεῖ χαίρειν τῶν τοιούτων, μᾶλλον ἢ δεῖ
καὶ ἢ ὥς οἱ πολλοὶ χαίρουσιν. ἡ μὲν οὖν περὶ τὰς ἡδονὰς 5
ὑπερβολὴ ὅτι ἀκολασία καὶ ψεκτόν, δῆλον· περὶ δὲ τὰς

1118^b 7. τὸ add. K^bsauer 13. καὶ om. K^b Γ23. τὸ M^b O^b τὸ O^b

12. τὸ] fort. τῆς πᾶς] παντός conl. Ram-

sauer 17. ἕως πλησθῆναι K^b ὑπερβολή K^b Γ24. δὴ M^b27. ἢ add. K^b

O halde haz düşkünlüğünün ilgili olduğu duyu en yaygın olanıdır; insan olarak değil, hayvan olarak bizde bulunduğu için haklı olarak ayıplanacak bir şey sayılıyor. O halde böyle şeylerden haz almak ve en çok bunlardan hoşlanmak hayvanca bir şeydir. Dokunma duyusu aracılığıyla duyulan en soylu hazlar bunların dışındadır, spor salonlarındaki masaj ya da bedeni ısıtma aracılığıyla duyulan hazlar gibi; çünkü haz düşkünü kişinin dokunma hazzı bütün bedenle değil, onun belli kısımlarıyla ilgilidir. Arzulardan bazılarının ortak olduğu, bazılarının ise kişilere özgü ve sonradan edinilmiş olduğu sanılıyor; sözgelişi yemek arzusu doğaldır; çünkü yemek gereksinimi duyan herkes kuru ya da yaş besinler arzu eder, bazen ikisini de; bir de delikanlı ise ve gücünün doruğundaysa —Homeros'un dediği gibi— bir de yatağı arzu eder. Ama herkes, şu ya da bu olsun, aynı şeyleri arzu etmez, ne de hep aynı şeyleri. Bunun için arzular kendimize özgü görünüyor. Ama yine de bunda doğal bir şey var; çünkü başka başka insanlar için başka başka şeyler hoştur, ama bazı şeyler herkes için hoştur. Şimdi, doğal arzularda pekaz kişi yanılıyor, bu da bir yönde oluyor: Fazla yönünde; çünkü rastgele yemek ya da şişinceye kadar içmek, derece bakımından doğal olana göre aşırıya kaçmaktır; çünkü doğal arzu eksik olanın giderilmesidir. Bunun için gerekenden çok tıkinanlara obur denir. Pek kaba saba olan insanlar böyle oluyor. Buna karşın kişilere özgü hazlar konusunda pekçok insan pekçok şekilde yanılıyor. Şu ya da bu “-sever” denenler, ya hoşlanmamaları gereken şeylerden hoşlanmakla ya gerekenden çok hoşlanmakla, ya da çokların hoşlandığı şekilde hoşlanmakla veya gerektiği şekilde hoşlanmamakla aşırılığa düşerler; haz düşkünlükleri ise her bakımdan aşırılığa düşerler; hoşlanmamaları gereken bazı şeylerden hoşlanırlar (çünkü tiksindirici şeylerdir); ve bunların bir kısmından hoşlanmaları gerekiyorsa da, gerektiğinden fazla ya da çoğunluğun hoşlandığı şekilde hoşlanırlar. O halde hazlarda aşırılığa kaçmanın haz düşkünlüğü olduğu ve kınanacak bir şey olduğu açık. Acılar

5

10

15

20

25

λύπας οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀνδρείας τῷ ὑπομένειν λέγεται
σώφρων οὐδ' ἀκόλαστος τῷ μῇ, ἀλλ' ὁ μὲν ἀκόλαστος τῷ 30
λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ ὅτι τῶν ἡδέων οὐ τυγχάνει
(καὶ τὴν λύπην δὲ ποιεῖ αὐτῷ ἡ ἡδονή), ὁ δὲ σώφρων τῷ
μὴ λυπεῖσθαι τῇ ἀπουσίᾳ καὶ τῷ ἀπέχεσθαι τοῦ ἡδέος.

- 6 'Ο μὲν οὖν ἀκόλαστος ἐπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων ἡ ^{1119*}
τῶν μάλιστα, καὶ ἄγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ὥστε ἀντὶ τῶν ¹⁴
ἄλλων ταυθ' αἰρεῖσθαι· διὸ καὶ λυπεῖται καὶ ἀποτυγχά-
νων καὶ ἐπιθυμῶν· μετὰ λύπης γὰρ ἡ ἐπιθυμία· ἀτόπω
7 δ' εἴκει τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι. ἐλλείποντες δὲ τὰ περὶ τὰς 5
ἡδονὰς καὶ ἡττον ἢ δεῖ χαίροντες οὐ πάνν γίνονται· οὐ γὰρ
ἀνθρωπικὴ ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἀναισθησία· καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ
ζῶα διακρίνει τὰ βρώματα, καὶ τοῖς μὲν χαίρει τοῖς δ' οὐ·
εἰ δὲ τῷ μὴδὲν ἐστὶν ἡδὺ μὴδὲ διαφέρει ἕτερον ἐτέρου, πόρρω
ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι· οὐ τέτευχε δ' ὁ τοιοῦτος ὀνόματος 10
8 διὰ τὸ μὴ πάνν γίνεσθαι. ὁ δὲ σώφρων μέσως μὲν περὶ ταυτ'
ἔχει· οὔτε γὰρ ἡδεται οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλ-
λον δυσχεραίνει, οὐδ' ὅλως οἷς μὴ δεῖ οὐδὲ σφόδρα τοιούτῳ
οὐδενί, οὔτ' ἀπόντων λυπεῖται οὐδ' ἐπιθυμεῖ, ἢ μετρίως, οὐδὲ
μᾶλλον ἢ δεῖ, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὅλως τῶν τοιούτων οὐδέν· 15
ὅσα δὲ πρὸς ὑγίειάν ἐστὶν ἢ πρὸς εὐεξίαν ἡδέα ὄντα, τούτων
ὀρέζεται μετρίως καὶ ὡς δεῖ, καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων μὴ ἐμ-
ποδίων τούτοις ὄντων ἢ παρὰ τὸ καλὸν ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν. ὁ
γὰρ οὕτως ἔχων μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς τῆς
ἀξίας· ὁ δὲ σώφρων οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος. 20

30. οὐδ' ἀκόλαστος K^b Γ: ἀκόλαστος δὲ L^b M^b 33. καὶ τῷ ἀπέχεσ-
θαι om. K^b 1119* 3. λυπεῖσθαι ἀποτυγχάνων K^b 5. τὰ add. K^b
11. μὲν add. K^b 13. οὐδ'—οὐδὲ Rassow: οὐθ'—οὔτε codd. 14.
οὐδ' οὔτ' K^b 15. ἢ δεῖ Γ: ἢ δεῖ οὐθ' ἐν K^b: ἢ δεῖ οὐθενί (vel οὐδενί)
vulg. οὐθέν· ὅσα Bekker (et ut videtur Γ): οὐδενός· ἃ K^b: οὐθενός· ὅσα
L^b M^b 20. ἀξ[ας] οὐσίας K^b

konusunda ise, yiğitlikte olduğu gibi dayanana ölçülü, dayanamayana haz düşkününü denmez; hoş şeylere sahip olmadığı için gerektiğinden çok acı çekene haz düşkününü (acıyı meydana getiren yine hazdır), haz yokluğundan acı duymayana ise ölçülü denir. 30

O halde haz düşkününü hoş şeylerin tümünü ya da en hoş olanları arzu eder ve arzuları onu güder, öyle ki bunları başka şeylere tercih eder. Bunun için hem bunlara ulaşamadığında, hem de bunları arzu ettiğinde acı çeker; çünkü arzu acıyla birlikte gider, oysa haz yüzünden acı çekmek aykırı görünüyor. Hazları duymada geri kalanlar ya da hazlardan gerekenden az hoşlananlar pek yoktur, çünkü bu tür duyarsızlık insanca değildir; nitekim öteki hayvanlar bile yiyeceklerinde ayırım yaparlar: Bazılarından hoşlanırlar, bazılarından hoşlanmazlar; ve hiçbir şeyi hoş bulmayan ve şeyler arasında ayırım yapmayan kimse varsa, o, insan olmaktan uzak olsa gerek: Böylesi pek bulunmadığı için bunların adı da konulmamıştır. Ölçülü kişi ise bunlar konusunda ortayı bulmuştur; nitekim o, haz düşkününü kişinin pekçok haz aldığı şeylerden hoşlanmaz, hatta onlara kızar; genellikle hoşlanılmaması gereken şeylerden hoşlanmaz, bunlardan çok çok hoşlanmaz, yokluklarında da acı çekmez, bunları arzu etmez, olsa olsa ölçülü bir şekilde acı çeker ya da arzu eder: Ne gerektiğinden çok, ne gerekmediği zaman, ne de genellikle gerekmeyen diğer şekillerde. Sağlık ve güçlülük için olanları ise, işte bunları o, ölçülü bir şekilde gerektiği gibi arzulayacak; diğer hoş şeyleri de bunlara engel olmadığı, güzele aykırı olmadığı ve olanaklarını aşmadığı takdirde arzulayacaktır. Aksi takdirde böyle hazları lâıyk olduklarından çok seviyor; oysa ölçülü kişi böyle değildir, sağ aklın gösterdiği şekilde arzu duyar. 1119a 15 20

15 Ἐκουσίῳ δὲ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ἀκολασία τῆς δειλίας. XII.
 ἡ μὲν γὰρ δι' ἡδονήν, ἡ δὲ διὰ λύπην, ὧν τὸ μὲν αἰρετόν.
 τὸ δὲ φευκτόν· καὶ ἡ μὲν λύπη ἐξίστησι καὶ φθείρει τὴν 2
 τοῦ ἔχοντος φύσιν, ἡ δὲ ἡδονὴ οὐδὲν τοιοῦτο ποιεῖ. μᾶλλον
 25 δὴ ἐκούσιον. διὸ καὶ ἐπονειδιστότερον· καὶ γὰρ ἐθισθῆναι ῥῶον
 πρὸς αὐτά· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τὰ τοιαῦτα, καὶ οἱ
 ἐθισμοὶ ἀκίνδυνοι, ἐπὶ δὲ τῶν φοβερῶν ἀνάπαλιν. δόξειε 3
 δ' ἂν οὐχ ὁμοίως ἐκούσιον ἢ δειλία εἶναι τοῖς καθ' ἕκαστον
 αὐτὴ μὲν γὰρ ἄλυπος, ταῦτα δὲ διὰ λύπην ἐξίστησιν, ὥστε
 30 καὶ τὰ ὅπλα ῥίπτειν καὶ τᾶλλα ἀσχημονεῖν· διὸ καὶ δοκεῖ
 βίαια εἶναι. τῷ δ' ἀκολάστῳ ἀνάπαλιν τὰ μὲν καθ' ἕκαστα 4
 ἐκούσια (ἐπιθυμοῦντι γὰρ καὶ ὀρεγομένῳ), τὸ δ' ὅλον ἦττον·
 οὐθεὶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἀκόλαστος εἶναι. τὸ δ' ὄνομα τῆς ἀκο- 5
 λασίας καὶ ἐπὶ τὰς παιδικὰς ἀμαρτίας φέρομεν· ἔχουσι
 1119^b γάρ τινα ὁμοιότητα. πότερον δ' ἀπὸ ποτέρου καλεῖται, οὐθὲν
 πρὸς τὰ νῦν διαφέρει, δῆλον δ' ὅτι τὸ ὕστερον ἀπὸ τοῦ προ-
 τέρου. οὐ κακῶς δ' ἔοικε μετεννηέχθαι· κεκολάσθαι γὰρ δεῖ 6
 τὸ τῶν αἰσχυρῶν ὀρεγόμενον καὶ πολλὴν αὐξήσιν ἔχον, τοιοῦ-
 5 τον δὲ μάλιστα ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ παῖς· κατ' ἐπιθυμίαν γὰρ
 ζῶσι καὶ τὰ παῖδιά, καὶ μάλιστα ἐν τούτοις ἡ τοῦ ἡδέος
 ὄρεξις. εἰ οὖν μὴ ἔσται εὐπειθεὶς καὶ ὑπὸ τὸ ἄρχον, ἐπὶ πολὺ 7
 ἤξει· ἀπληστος γὰρ ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις καὶ πανταχόθεν τῷ
 ἀνοήτῳ, καὶ ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἐνέργεια αὖξαι τὸ συγγενές,
 10 κἂν μεγάλοι καὶ σφοδραὶ ᾧσι, καὶ τὸν λογισμὸν ἐκκρούουσιν.
 διὸ δεῖ μετρίας εἶναι αὐτὰς καὶ ὀλίγας, καὶ τῷ λόγῳ μη-
 θὲν ἐναντιοῦσθαι—τὸ δὲ τοιοῦτον εὐπειθεὶς λέγομεν καὶ κεκο-

25. δὴ Argropylos: δ' codd. ἐπονειδιστον K^b ῥῥδιον K^b M^b Γ

28. ἐκούσιον Γ: φευκτὸν K^b L^b M^b 29. αὐτὴ Bekker: αὐτῇ codd.

ταῦτα] τὰ K^b 1119^b 4. τὸ] τὸν K^b M^b Γ αὐξήσιν] ἔξιν αὐξήσιν

K^b: fort. αὐξήν ἔχοντα M^b Γ 6. καὶ ante μάλιστα om. K^b M^b ἡ]

γὰρ καὶ ἡ K^b 8. πάντοθεν K^b 12. καὶ om. K^b

Haz düşkünlüğü korkaklığa göre daha isteyerek olunan bir şeye benziyor; nitekim ilki haz yüzünden öteki ise acı yüzünden oluşuyor, ki bunlardan ilki tercih edilecek, öteki ise kaçınılacak bir şeydir. Acı onu çekenin doğasını değiştirip bozar, oysa haz böyle bir şey yapmaz. O halde o, daha çok isteyerek olunan bir şeydir. Bu nedenle de daha çok ayıplanacak bir şeydir; çünkü bunlara alışmak daha kolaydır. Nitekim yaşamda tehlikesi olmayan böyle şeyler pek çoktur, oysa korkutucu şeyler tam tersidir. Tek tek durumlarda ise korkaklığın aynı şekilde isteyerek gösterilen bir şey olmadığı görünüyor; nitekim korkaklığın kendisi acısızdır, ama tek tek durumlarda [korkan] insanlar acıdan dolayı değişir, öyle ki silâh çekerler ya da başka çirkin şeyler yaparlar; bunun için [korkmanın] zorlayıcı olduğu düşünülüyor. Buna karşılık haz düşkününü kişi tek tek şeyleri isteyerek yapar (çünkü onları dileyerek ve arzulayarak yapar), ama genelde haz düşkününü pek öyle isteyerek olunmaz; çünkü hiçkimse haz düşkününü olmayı dilemez. Biz ‘haz düşkünlüğü’ (akolasia²⁵) sözcüğünü çocukların yaptığı yanlışlar için de kullanırız, çünkü yapılanlar arasında belli benzerlikler vardır. Bunlardan hangisinin hangisine göre adlandırıldığı —şimdiki konumuz bakımından— önemli değildir, ama sözcüğün sonraki kullanılışının öncekinden geldiği açık. Bu benzetme de pek kötü gibi görünmüyor; çünkü çirkin şeyleri arzulayan ve gittikçe artma eğilimi gösterenin hizaya getirilmesi gerekiyor. Bu özelliği en fazla gösteren de arzu ile çocuktur. Çünkü çocuklar da arzularına göre yaşarlar ve hoş olan için arzu özellikle onlarda oluyor. O halde eğer uysal olmazsa ve ona yol gösterene boyun eğmezse, aşırılığa gidecektir; çünkü hoş olana duyulan arzu doymak bilmez, her tarafta da düşüncesiz insana arzu uyandıran bir şey vardır; bir etkinlik halinde bir arzu ise aynı türden arzuları artırır ve bu arzular büyük ve şiddetli olunca, insanın aklını başından alır. Bunun için bunların ölçülü ve az olmaları ve akla hiç ters düşmemeleri gerekir. İşte ‘uysal’ olma ve

λασμένον—ὥσπερ δὲ τὸν παῖδα δεῖ κατὰ τὸ πρόσταγμα
 τοῦ παιδαγωγοῦ ζῆν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν κατὰ τὸν
 9 λόγον. διὸ δεῖ τοῦ σώφρονος τὸ ἐπιθυμητικὸν συμφωνεῖν 15
 τῷ λόγῳ· σκοπὸς γὰρ ἀμφοῖν τὸ καλόν, καὶ ἐπιθυμεῖ ὁ
 σώφρων ὧν δεῖ καὶ ὥς δεῖ καὶ ὅτε· οὕτω δὲ τάττει καὶ ὁ
 10 λόγος. ταῦτ' οὖν ἡμῖν εἰρήσθω περὶ σωφροσύνης.

Δ.

Λέγωμεν δ' ἐξῆς περὶ ἐλευθεριότητος. δοκεῖ δὲ εἶναι ἡ
 περὶ χρήματα μεσότης· ἐπαινεῖται γὰρ ὁ ἐλευθέριος οὐκ ἐν
 τοῖς πολεμικοῖς, οὐδ' ἐν οἷς ὁ σώφρων, οὐδ' αὖ ἐν ταῖς κρί-
 σεσιν, ἀλλὰ περὶ δόσιν χρημάτων καὶ λήψιν, μᾶλλον δ' 25
 2 ἐν τῇ δόσει. χρήματα δὲ λέγομεν πάντα ὅσων ἡ ἀξία νο-
 3 μίσματι μετρεῖται. ἔστι δὲ καὶ ἡ ἀσωτία καὶ ἡ ἀνελευθερία
 περὶ χρήματα ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις· καὶ τὴν μὲν ἀνε-
 λευθερίαν προσάπτομεν ἀεὶ τοῖς μᾶλλον ἢ δεῖ περὶ χρή-
 ματα σπουδάζουσι, τὴν δ' ἀσωτίαν ἐπιφέρομεν ἐνίοτε συμ- 30
 πλέκοντες· τοὺς γὰρ ἀκρατεῖς καὶ εἰς ἀκολασίαν δαπανη-
 4 ροὺς ἀσώτους καλοῦμεν. διὸ καὶ φαυλότατοι δοκοῦσιν εἶναι·
 πολλὰς γὰρ ἅμα κακίας ἔχουσιν. οὐ δὲ οἰκείως προσαγο-
 5 ρεῦνται· βούλεται γὰρ ἄσωτος εἶναι ὁ ἐν κακὸν ἔχων,
 τὸ φθείρειν τὴν οὐσίαν· ἄσωτος γὰρ ὁ δι' αὐτὸν ἀπολλύμε- 1120^a
 νος, δοκεῖ δ' ἀπώλειά τις αὐτοῦ εἶναι καὶ ἡ τῆς οὐσίας φθορά,
 ὥς τοῦ ζῆν διὰ τούτων ὄντος. οὕτω δὲ τὴν ἀσωτίαν ἐκδεχό-
 6 μεθα. ὧν δ' ἐστὶ χρεῖα, ἔστι τούτοις χρῆσθαι καὶ εὖ καὶ κα-
 κῶς· ὁ πλοῦτος δ' ἐστὶ τῶν χρησίμων· ἐκάστῳ δ' ἄριστα χρῆ- 5
 ται ὁ ἔχων τὴν περὶ τοῦτο ἀρετήν· καὶ πλούτῳ δὲ χρῆσεται

13. δὲ] γὰρ L^b M^b Γ22. δὲ καὶ ἐξῆς K^b

δὴ scripsi: δ' codd.

ἡ add. K^b27. ἡ alterum om. pr. K^b34. ἐν] ἐν τι L^b M^b Γ 1120^a 4.χρεῖα] χρεῖα τις L^b M^b Γ6. τοῦτο] ἕκαστον L^b M^b Γδὲ K^b Γ

‘hizaya getirilmiş olma’ dediğimiz budur. Nasıl çocuk, eğitiminin buyurduklarına göre yaşamalıysa, aynı şekilde arzulayan yanımızın da akla uyması gerekir. Bunun için ölçülü kişinin arzulayan yanı akılla uygunluk içinde olmalıdır; nitekim ikisinin de ulaşmak istediği güzel olandır; ölçülü kişi de gerekenleri, gerektiği şekilde, gerektiği zaman arzu eder; akıl da bunu buyurur. İşte ölçülülük üzerine dediklerimiz bunlardır.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

Şimdi cömertlikten sözedelim. Cömertliğin mal-mülk konusunda orta olma olduğu düşünülüyor; nitekim cömert kişi, savaşla ilgili işlerde, ölçülü kişinin övüldüğü işler ya da kararlar konusunda değil, mal alıp vermede, daha da çok verme konusunda övülür. ‘Mal’ diye, değeri para ile ölçülen herşeye diyoruz. Savurganlık ile cimrilik mal konusunda aşırılık ve eksikliklerdir. Cimriliği mal konusunda her zaman gerekenden çok titizlenenlere yükleriz, savurganlığı ise kimi zaman daha karmaşık bir şekilde kullanırız; sözge-
lişi kendini tutamaz kişilere ve haz düşkünlüğünde fazla para sarfedenlere de hovarda²⁶ deriz. Bu nedenle bunların çok daha aşağı kişiler olduğu düşünülüyor; çünkü birçok kötülüğü birden taşıyorlar; ama uygun bir şekilde adlandırılmıyorlar. Nitekim savurgan kişinin tek bir kötülüğe sahip olması beklenir: Servetini saçıp savurmak; savurgan kişi kendisi yüzünden tükendiği için servetinin yok olması bir çeşit kendi kendinin tükenmesi olarak düşünülüyor; çünkü yaşamak bununla oluyor. Demek ki savurganlığı böyle anlıyoruz. Kullanılan şeyler hem iyi hem de kötü bir şekilde kullanılabilirler; zenginlik de kullanılan şeylerden-
dir; her konuda ona ilişkin erdeme sahip olan kişi onu en iyi şekilde kullanır; o halde zenginliği de en iyi kullanacak kişi

ἄριστα ὁ ἔχων τὴν περὶ τὰ χρήματα ἀρετὴν· οὗτος δ' ἐστὶν
 ὁ ἐλευθέριος. χρήσις δ' εἶναι δοκεῖ χρημάτων δαπάνη καὶ 7
 δόσις· ἡ δὲ λήψις καὶ ἡ φυλακὴ κτήσις μᾶλλον. διὸ μάλ-
 10 λόν ἐστι τοῦ ἐλευθερίου τὸ διδόναι οἷς δεῖ ἢ λαμβάνειν ὅθεν
 δεῖ καὶ μὴ λαμβάνειν ὅθεν οὐ δεῖ. τῆς γὰρ ἀρετῆς μᾶλλον
 τὸ εὖ ποιεῖν ἢ τὸ εὖ πάσχειν, καὶ τὰ καλὰ πράττειν μάλ-
 λον ἢ τὰ αἰσχροῦ μὴ πράττειν· οὐκ ἄδηλον δ' ὅτι τῇ μὲν 8
 δόσει ἔπεται τὸ εὖ ποιεῖν καὶ τὸ καλὰ πράττειν, τῇ δὲ λή-
 15 ψει τὸ εὖ πάσχειν ἢ μὴ αἰσχροπραγεῖν. καὶ ἡ χάρις τῷ
 διδόντι, οὐ τῷ μὴ λαμβάνοντι, καὶ ὁ ἔπαινος δὲ μᾶλλον.
 καὶ ῥᾶον δὲ τὸ μὴ λαβεῖν τοῦ δοῦναι· τὸ γὰρ οἰκεῖον ἦττον 9
 προῖενται μᾶλλον ἢ οὐ λαμβάνουσι τὸ ἀλλότριον. καὶ ἐλευ- 10
 θέριοι δὲ λέγονται οἱ διδόντες· οἱ δὲ μὴ λαμβάνοντες οὐκ
 20 εἰς ἐλευθεριότητα ἐπαινοῦνται, ἀλλ' οὐχ ἦττον εἰς δικαιοσύνην·
 οἱ δὲ λαμβάνοντες οὐδ' ἐπαινοῦνται πάνν. φιλοῦνται δὲ σχε- 11
 δὸν μάλιστα οἱ ἐλευθέριοι τῶν ἀπ' ἀρετῆς· ὠφέλιμοι γάρ,
 2 τοῦτο δ' ἐν τῇ δόσει. Αἱ δὲ κατ' ἀρετὴν πράξεις καλαὶ καὶ 12
 τοῦ καλοῦ ἕνεκα. καὶ ὁ ἐλευθέριος οὖν δώσει τοῦ καλοῦ ἕνεκα
 25 καὶ ὀρθῶς· οἷς γὰρ δεῖ καὶ ὅσα καὶ ὅτε, καὶ τὰλλα ὅσα
 ἔπεται τῇ ὀρθῇ δόσει· καὶ ταῦτα ἡδέως ἢ ἀλύπως· τὸ γὰρ 13
 κατ' ἀρετὴν ἡδὺν ἢ ἄλυπον, ἥκιστα δὲ λυπηρόν. ὁ δὲ διδούς 14
 οἷς μὴ δεῖ, ἢ μὴ τοῦ καλοῦ ἕνεκα ἀλλὰ διὰ τιν' ἄλλην
 αἰτίαν, οὐκ ἐλευθέριος ἀλλ' ἄλλος τις ῥηθήσεται. οὐδ' ὁ λυ-
 30 πηρῶς· μᾶλλον γὰρ ἔλοιτ' ἂν τὰ χρήματα τῆς καλῆς
 πράξεως, τοῦτο δ' οὐκ ἐλευθερίου. οὐδὲ λήψεται δὲ ὅθεν μὴ 15
 δεῖ· οὐ γὰρ ἐστι τοῦ μὴ τιμῶντος τὰ χρήματα ἢ τοιαύτη
 λήψις. οὐκ ἂν εἴη δὲ οὐδ' αἰτητικός· οὐ γὰρ ἐστι τοῦ εὖ ποιοῦν- 16
 τος εὐχερῶς ἐνεργετῆσθαι. ὅθεν δὲ δεῖ, λήψεται, οἷον ἀπὸ 17

16. μὴ om. pr. K^b M^b Γ21. σχεδὸν om. K^b M^b Γ32. οὐ K^b Asp.:οὐδὲ vulg. μὴ et τὰ χρήματα om. K^b

mal konusunda erdeme sahip olandır; işte cömert kişi böyledir. Malın kullanımının ise harcamak ve vermek olduğu düşünülüyor; almak ve korumak ise daha çok sahip olmaktır. Bunun için cömert kişinin özelliği, gereken yerden almak ya da gerekmeyen yerden almamaktan çok, gereken yere vermektir; çünkü erdemin özelliği iyilik görmekten çok, iyilik yapmak ve çirkin şeyler yapmamaktan çok, güzel şeyler yapmaktır; vermeyi iyilik yapmanın, güzel şeyler yapmanın izlediğini; almanın ise iyilik görmeyi ya da kötü davranmamayı izlediğini görmek zor değildir. Şükran ise almayan için değil, veren için duyulur ve övgü konusunda ise bu bütünü böyledir. Hem, almamak vermekten daha kolaydır; nitekim kendimize ait şeyleri vermemeye, başkasınınkini almamaktan daha çok yatkındır. Verenlere cömert denir, oysa almayanlar cömertlik açısından övülmezlerse de adalet bakımından övülürler; alanlar ise hiç övülmezler. Erdemlerinden dolayı en çok sevilenler galiba cömert kişilerdir; çünkü yararlıdırlar, yararlı olan da “verme”dir. Erdeme uygun eylemler güzeldir ve güzel bir şey içindir. O halde cömert kişi de güzel bir şey için ve doğru bir şekilde verecektir; çünkü gereken kişilere, gerektiği kadar, gerektiği zaman ve doğru verme başka nasıl gerektiriyorsa, öyle verecektir; bunu da hoşlanarak ya da üzülmekten yapacaktır; çünkü erdeme uygun olan hoştur veya üzüntüsüzdür, pek üzüntü verici değil. Gerekmeyen kişilere verenlere ya da bir şey için değil, bir başka şeyden ötürü verenlere ise cömert değil, başka bir şey denecektir. Üzülerken verene de cömert denmeyecektir, çünkü onlar güzel eylemden çok malı tercih edebilir, bu da cömert kişinin yapacağı bir şey değildir. Gerekmeyen yerden de almayacaktır; çünkü böyle alma malı önemsemeyen bir kişinin yapacağı bir şey değil. O isteyen biri de olamaz; çünkü rahat rahat iyiliği kabul etmek iyi davranan kişinin yapacağı bir şey değildir. Ama gerektiği yerden alacaktır, sözgelisi

τῶν ιδίων κτημάτων, οὐχ ὡς καλὸν ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖον, 1120^b
 ὅπως ἔχῃ διδόναι. οὐδ' ἀμελήσει τῶν ιδίων, βουλόμενός γε
 διὰ τούτων τισὶν ἐπαρκεῖν. οὐδὲ τοῖς τυχοῦσι δώσει, ἵνα ἔχῃ
 18 διδόναι οἷς δεῖ καὶ ὅτε καὶ οὗ καλόν. ἐλευθερίου δ' ἐστὶ
 σφόδρα καὶ τὸ ὑπερβάλλειν ἐν τῇ δόσει, ὥστε καταλείπειν 5
 ἑαυτῷ ἐλάττω· τὸ γὰρ μὴ βλέπειν ἐφ' ἑαυτὸν ἐλευθερίου.
 19 κατὰ τὴν οὐσίαν δ' ἢ ἐλευθεριότης λέγεται· οὐ γὰρ ἐν τῷ
 πλήθει τῶν διδομένων τὸ ἐλευθέριον, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ διδόντος
 ἔξει, αὕτη δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν δίδωσιν. οὐθέν δὴ κωλύει
 ἐλευθεριώτερον εἶναι τὸν τὰ ἐλάττω διδόντα, ἐὰν ἀπ' ἐλατ- 10
 20 τόνων διδῷ. ἐλευθεριώτεροι δὲ εἶναι δοκοῦσιν οἱ μὴ κτησά-
 μενοι ἀλλὰ παραλαβόντες τὴν οὐσίαν· ἀπειροί τε γὰρ τῆς
 ἐνδεείας, καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ αὐτῶν ἔργα,
 ὥσπερ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ποιηταί. πλουτεῖν δ' οὐ ῥάδιον τὸν
 ἐλευθέριον, μήτε ληπτικὸν ὄντα μήτε φυλακτικόν, προετικόν 15
 21 δὲ καὶ μὴ τιμῶντα δι' αὐτὰ τὰ χρήματα ἀλλ' ἔνεκα τῆς
 22 δόσεως. διὸ καὶ ἐγκαλεῖται τῇ τύχῃ ὅτι οἱ μάλιστα ἀξιοί
 ὄντες ἥκιστα πλουτοῦσιν. συμβαίνει δ' οὐκ ἀλόγως τοῦτο· οὐ
 γὰρ οἷόν τε χρήματ' ἔχειν μὴ ἐπιμελόμενον ὅπως ἔχῃ, ὥσπερ
 23 οὐδ' ἐπὶ τῶν ἄλλων. οὐ μὴν δώσει γε οἷς οὐ δεῖ οὐδ' ὅτε μὴ 20
 δεῖ, οὐδ' ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· οὐ γὰρ ἂν ἔτι πράττοι κατὰ
 τὴν ἐλευθεριότητα, καὶ εἰς ταῦτα ἀναλώσας οὐκ ἂν ἔχοι εἰς
 24 ἃ δεῖ ἀναλίσκειν. ὥσπερ γὰρ εἴρηται, ἐλευθερίος ἐστὶν ὁ
 κατὰ τὴν οὐσίαν δαπανῶν καὶ εἰς ἃ δεῖ· ὁ δ' ὑπερβάλλων
 ἄσωτος. διὸ τοὺς τυράννους οὐ λέγομεν ἄσώτους· τὸ γὰρ πλη- 25
 θος τῆς κτήσεως οὐ δοκεῖ ῥάδιον εἶναι ταῖς δόσεσι καὶ ταῖς
 26 δαπάναις ὑπερβάλλειν. τῆς ἐλευθεριότητος δὲ μεσότητος
 οὕσης περὶ χρημάτων δόσιν καὶ λῆψιν, ὁ ἐλευθέριος καὶ

1120^b 4. ὅτε καὶ οὗ] ὅπου K^b
 πειν L^b

5. καταλείπειν K^b L^b M^b

6. ἐπιβλέ-

9. δίδωσιν fort. secludendum

kendi malından; güzel olduğu için değil, gerekli olduğu için, 1120b
 verecek şeyi olsun diye. Kendi malını da ihmal etmeyecektir:
 Bununla bazı kişilerin yardımına koşmak istediği için. Rastge-
 le de vermeyecektir, gereken kişilere, gerektiği zaman, güzel
 bir amaçla verebilmek için. Vermekte aşırıya kaçmak da cö- 5
 mertin özelliğidir, öyle ki kendisi için daha az kalır; nitekim
 kendisini gözetmemek cömert kişinin özelliğidir. Cömertlik
 servete göre sözkonusu olur; nitekim cömert olma verilen şey-
 lerin çokluğunda değil, verenin —servetine göre verenin—
 huyundadır. Daha az verenin daha cömert olmasını engel-
 leyen bir şey yok, eğer olanakları daha az ise. Servetlerini 10
 kendileri kazanmayıp mirasla edinmiş olanların daha cö-
 mert oldukları düşünülüyor; çünkü onlar yokluğu tatma-
 mışlardır ve herkes kendi eserini daha çok sever, tıpkı ana-
 babalar ve ozanlar gibi. Cömert kişinin zengin olması da ko-
 lay değildir, çünkü o almaya ya da elinde tutmaya düşkün 15
 değildir, seve seve armağanlar verir ve malı kendisinden ötü-
 rü değil, vermek için önemser. Bunun için de talih, en lâyük
 olanlar en az zengin olur diye suçlanır. Ama bunun böyle ol-
 ması pek akla aykırı değil; çünkü öteki konularda da olduğu
 gibi, sahip olmaya çalışmayan birinin mal sahibi olması ola-
 naksızdır. O halde cömert kişi gerekmeyen kişiye, gerekme- 20
 diği zaman ya da gerekmediği diğer bakımlardan da verme-
 yecektir; yoksa cömertliğe uygun davranmak olmazdı; bu
 şekilde varlığını tüketince de gereken şeylere tüketeyeceği bir
 şeyi olmazdı. Demek ki, dediğimiz gibi, cömert kişi serveti-
 ne göre ve gereken şeyler için harcayandır. Aşırıya kaçan ise
 savurgandır. Bunun için tiranlara savurgan demeyiz; çünkü 25
 sahip oldukları öylesine çoktur ki, vermede ya da harcamada
 aşırıya kaçmaları pek kolay görünmüyor. Cömertlik mal alıp
 verme konusunda bir orta olma olduğuna göre, cömert kişi

δώσει καὶ δαπανήσῃ εἰς ἃ δεῖ καὶ ὅσα δεῖ, ὁμοίως ἐν μι-
 30 κροῖς καὶ μεγάλοις, καὶ ταῦτα ἡδέως· καὶ λήψεται δ' ὅθεν
 δεῖ καὶ ὅσα δεῖ. τῆς ἀρετῆς γὰρ περὶ ἅμφω οὕσης μεσότη-
 τος, ποιήσῃ ἀμφοτέρω ὡς δεῖ· ἔπεται γὰρ τῇ ἐπικεικῇ δό-
 σει ἢ τοιαύτῃ λήψις, ἢ δὲ μὴ τοιαύτῃ ἐναντία ἐστίν. αἱ μὲν
 οὖν ἐπόμεναι γίνονται ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ, αἱ δ' ἐναντίαι δῆ-
 1121^a λον ὡς οὗ. ἐὰν δὲ παρὰ τὸ δέον καὶ τὸ καλῶς ἔχον συμ- 25
 βαίῃ αὐτῷ ἀναλίσκειν, λυπήσεται, μετρίως δὲ καὶ ὡς δεῖ·
 τῆς ἀρετῆς γὰρ καὶ ἡδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι ἐφ' οἷς δεῖ καὶ
 ὡς δεῖ. καὶ εὐκοινώνητος δ' ἐστίν ὁ ἐλευθέριος εἰς χρήματα· 26
 5 δύνανται γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ τιμῶν γε τὰ χρήματα, καὶ 27
 μᾶλλον ἀχθόμενος εἴ τι δέον μὴ ἀνάλωσεν ἢ λυπούμενος εἰ
 μὴ δέον τι ἀνάλωσεν, καὶ τῷ Σιμωνίδῃ οὐκ ἀρεσκόμενος.
 3 'Ο δ' ἄσωτος καὶ ἐν τούτοις διαμαρτάνει· οὔτε γὰρ ἡδεται ἐφ' 28
 οἷς δεῖ οὐδὲ ὡς δεῖ οὔτε λυπεῖται· ἔσται δὲ προϊούσι φανερώ-
 10 τερον. εἴρηται δὴ ἡμῖν ὅτι ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις εἰσὶν ἢ 29
 ἄσωτία καὶ ἢ ἀνελευθερία, καὶ ἐν δυσίν, ἐν δόσει καὶ λή-
 ψει· καὶ τὴν δαπάνην γὰρ εἰς τὴν δόσιν τίθεμεν. ἢ μὲν οὖν
 ἄσωτία τῷ διδόναι καὶ μὴ λαμβάνειν ὑπερβάλλει, τῷ δὲ
 λαμβάνειν ἐλλείπει, ἢ δ' ἀνελευθερία τῷ διδόναι μὲν ἐλ-
 15 λείπει, τῷ λαμβάνειν δ' ὑπερβάλλει, πλὴν ἐν μικροῖς.
 τὰ μὲν οὖν τῆς ἀσωτίας οὐ πάνυ συνδυάζεται· οὐ γὰρ ῥᾶδιον 30
 μηδαμόθεν λαμβάνοντα πᾶσι διδόναι· ταχέως γὰρ ἐπιλεί-
 πει ἢ οὐσία τοὺς ἰδιώτας διδόντας, ὥπερ καὶ δοκοῦσιν ἄσωτοι
 εἶναι· ἐπεὶ ὃ γε τοιοῦτος δόξειεν ἂν οὐ μικρῷ βελτίων εἶναι 31
 20 τοῦ ἀνελευθέρου. εὐλατός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ὑπὸ τῆς ἡλικίας

29. δεῖ post ὅσα om. K^b

7. fort. Σιμωνίδου

K^b post λυπεῖται add. οὔτε ὡς δεῖ K^b, ὡς δεῖ Γ

δ' codd.

11. ἐν δυσίν om. K^b18. διδόντας ἰδιώτας K^b M^b Γ30. δ' add. K^b9. οὐδὲ ὡς δεῖ Coraes: οὔτε ὡς δεῖ L^b: om.15. ἐν L^b M^b Asp.: ἐπὶ K^b20. ἱατὸς pr. K^b Asp.1121^a 4. καὶ om. K^b

10. δὴ scripsi:

τε om. pr. K^b

gereken şeyler için gerektiği kadar verecek ve harcayacaktır; küçük şeyler için de büyük şeyler için de aynı şekilde ve hoşlanarak; gerektiği yerden gerektiği kadar da alacaktır. Çünkü erdem her ikisi konusunda orta olma olduğuna göre, her ikisini de gerektiği gibi yapacaktır; çünkü uygun verme bu şekilde almayı gerektirir, alma böyle olmayınca da verme de uygun olmaz. O halde birbirini gerektiren davranışlar aynı kişide aynı zamanda olur, karşıtları ise, açıktır ki, 1121a
 olmaz. Eğer o, gerekenin ya da güzel bir şeyin dışında, olur da, harcama yaparsa, bundan üzüntü duyacaktır, ama ölçülü bir şekilde ve gerektiği gibi; çünkü gereken şeyden gerektiği gibi hoşlanmak da acı duymak da erdemin özelliğidir. Cömert kişi aynı zamanda mal konularında kolay yaklaşılabılır bir insandır, haksızlığa da uğrayabilir; çünkü 5
 mala değer vermez, gereken bir şeyde harcama yapmamış olması, gerekmeven bir şeyde harcama yapmış olmaktan duyduğu üzüntüden daha ağır gelir. Simonides'in²⁷ dediği de hoşuna gitmez. Savurgan ise bunlarda da yanılıya düşer; çünkü ne gereken şeylerden ne de gerektiği gibi hoşlanıp acı duyar; bu daha sonra söyleyeceklerimizle daha da açıklık kazanacak. O halde savurganlık ile cimriliğin aşırılıkları ve eksiklikler olduğunu, bunların da iki konuda —almada ve vermede— söz konusu olduğunu söylemiş bulunuyoruz. Harcamayı da verme tarafına koyuyoruz. Savurganlık vermede ve almamada aşırılık gösterir, hatta almada eksik kalır; cimrilik de vermede eksik kalır, almada ise —küçük şeyler dışında— aşırılık gösterir. Bunun için savurganlığa özgü olanlar bir araya gelmez, çünkü hiçbir yerden almadan herkese vermek kolay değildir; özel kişiler —ki savurganlar öyle farzediliyor— vermekle servetlerini çabucak bitirirler; böyle birinin ise bir cimriden çok daha iyi olduğu düşünülüyor olsa gerek. Nitekim o, yaşı ilerledikçe, 20

καὶ ὑπὸ τῆς ἀπορίας, καὶ ἐπὶ τὸ μέσον δύναται ἐλθεῖν.
 ἔχει γὰρ τὰ τοῦ ἐλευθερίου· καὶ γὰρ δίδωσι καὶ οὐ λαμβά-
 νει, οὐδέτερον δ' ὡς δεῖ οὐδ' εὔ. εἰ δὲ τοῦτο ἐθισθείη ἢ πως
 ἄλλως μεταβάλοι, εἴη ἂν ἐλευθέριος· δώσει γὰρ οἷς δεῖ,
 καὶ οὐ λήψεται ὅθεν οὐ δεῖ. διὸ καὶ δοκεῖ οὐκ εἶναι φαῦλος 25
 τὸ ἦθος· οὐ γὰρ μοχθηροῦ οὐδ' ἀγεννοῦς τὸ ὑπερβάλλειν
 32 διδόντα καὶ μὴ λαμβάνοντα, ἡλιθίου δέ. ὁ δὲ τοῦτον τὸν
 τρόπον ἄσωτος πολὺν δοκεῖ βελτίων τοῦ ἀνελευθέρου εἶναι διὰ
 τε τὰ εἰρημένα, καὶ ὅτι ὁ μὲν ὠφελεῖ πολλούς, ὁ δὲ οὐθένα,
 33 ἀλλ' οὐδ' αὐτόν. ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀσώτων, καθάπερ 30
 εἴρηται, καὶ λαμβάνουσιν ὅθεν μὴ δεῖ, καὶ εἰςὶ κατὰ τοῦτο
 34 ἀνελεύθεροι. ληπτικοὶ δὲ γίνονται διὰ τὸ βούλεσθαι μὲν ἀνα-
 λίσκειν, εὐχερῶς δὲ τοῦτο ποιεῖν μὴ δύνασθαι· ταχὺ γὰρ
 ἐπιλείπει αὐτοὺς τὰ ὑπάρχοντα. ἀναγκάζονται οὖν ἐτέρωθεν
 πορίζειν. ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μηδὲν τοῦ καλοῦ φροντίζειν ὅλι- 1121^υ
 γῶρως καὶ πάντοθεν λαμβάνουσιν· διδόναι γὰρ ἐπιθυμοῦσι,
 35 τὸ δὲ πῶς ἢ πόθεν οὐδὲν αὐτοῖς διαφέρει. διόπερ οὐδ' ἐλευ-
 θέριοι αἱ δόσεις αὐτῶν εἰσὶν· οὐ γὰρ καλαί, οὐδὲ τούτου
 ἕνεκα, οὐδὲ ὡς δεῖ· ἀλλ' ἐνίοτε οὖς δεῖ πένεσθαι, τούτους πλου- 5
 σίους ποιοῦσι, καὶ τοῖς μὲν μετρίοις τὰ ἥθη οὐδὲν ἂν δοῖεν;
 τοῖς δὲ κόλαξιν ἢ τιν' ἄλλην ἡδονὴν πορίζουσι πολλά. διὸ καὶ
 ἀκόλαστοι αὐτῶν εἰσὶν οἱ πολλοί· εὐχερῶς γὰρ ἀναλίσκοντες
 καὶ εἰς τὰς ἀκολασίας δαπανηροὶ εἰσι, καὶ διὰ τὸ μὴ πρὸς
 36 τὸ καλὸν ζῆν πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀποκλίνουσιν. ὁ μὲν οὖν ἄσω- 10
 τος ἀπαιδαγώγητος γενόμενος εἰς ταῦτα μεταβαίνει, τυχὼν
 37 δ' ἐπιμελείας εἰς τὸ μέσον καὶ εἰς τὸ δέον ἀφίκοιτ' ἂν. ἡ δ'
 ἀνελευθερία ἀνιάτος τ' ἐστίν (δοκεῖ γὰρ τὸ γῆρας καὶ πᾶσα

24. οἷς] οὔ K^b25. οὐ om. K^b Γοὐ om. K^b Γ29. τε om. K^b33. τοῦτο ποιεῖν μὴ δύνασθαι L^b M^b: τοῦτο ποιεῖν Γ: μὴ τοῦτο ποιεῖν
 K^b 1121^b 4. τούτου K^b: τούτου αὐτοῦ L^b M^b Γ

12. εἰς post καὶ

add. K^b Γ13. τ' scripsi: γ' K^b: om. vulg.

ya da olanak eksikliğinden dolayı kolayca düzelebilir, ortaya gelebilir; çünkü cömert kişinin özelliklerine sahiptir. Nitekim o, verir ama almaz; ancak her iki durumda da ne gerektiği gibi ne de iyi bir şekilde. Eğer buna alışabilirse ya da bir başka şekilde değişirse, cömert biri olabilir; çünkü gereken kişilere verecek, gerekmeyen yerden almayacaktır. 25

Bunun için karakter açısından pek de kötü görünmüyor; nitekim almadan vermekte aşırıya kaçmak, kötü ya da soy-suz kişinin özelliği değil, aptal kişinin özelliğidir. Bu söylediklerimizden ötürü, ayrıca da savurganın pekçok kişiye yarar sağladığı, cimrinin ise hiçkimseye, kendisine bile yararı dokunmadığı için, böyle savurgan olan kişinin cimriden çok daha iyi olduğu düşünülüyor. Ama dediğimiz gibi, 30 çoğu savurganlar gerekmeyen yerden de alırlar, bu bakımdan da cimridirler²⁸. Harcamak istedikleri ama bunu kolayca yapamadıkları için alıcı olurlar; çünkü onlarda mevcut olanları çabuk bitirirler. O zaman da başka yerden sağlamak zorunda kalırlar. Üstelik güzel mi değil mi 1121b bakmadıkları için, gelişigüzel heryerden alırlar; vermeyi arzu ederler ama, nasıl, nereden olduğu onlar için farketmez. Bunun için onların vermeleri cömertçe değildir; çünkü ne güzeldir, ne güzel birşey içindir, ne de gerektiği gibidir. Kimi zaman yoksul olmaları gereken kişileri zenginleştirirler, buna karşı karakter bakımından ölçülü kişilere hiçbir şey vermeyebilirler; dalkavukluk yapanlara ya da kendi 5 lerinin hoşuna giden başka şey yapanlara pekçok şey sağlayabilirler. Bunun için onların çoğu aynı zamanda haz düşkünüdür; nitekim kolayca harcadıklarından, haz düşkünlüğüne ilişkin şeylerde bol bol harcarlar; güzele uygun yaşamadıkları için hazlara kapılırlar. Demek ki savurgan kişi, 10 eğer bir yol gösteren olmazsa, böyle yoldan çıkar, ama onunla ilgilenen olursa, ortaya ve gerekene ulaşabilir. Oysa cimrilik tedavi edilmez bir şeydir (nitekim yaşlılık ve her tür

ἄδυναμία ἀνελευθέρους ποιεῖν), καὶ συμφνέστερον τοῖς ἀνθρώ-
 15 ποῖς τῆς ἀσωτίας· οἱ γὰρ πολλοὶ φιλοχρήματοι μᾶλλον
 ἢ δοτικοί. καὶ διατείνει δ' ἐπὶ πολὺ, καὶ πολυειδές ἐστίν· 38
 πολλοὶ γὰρ τρόποι δοκοῦσι τῆς ἀνελευθερίας εἶναι. ἐν δυσὶ
 γὰρ οὔσα, τῇ τ' ἐλλείψει τῆς δόσεως καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῆς
 λήψεως, οὐ πᾶσιν ὁλόκληρος παραγίνεται, ἀλλ' ἐνίοτε χω-
 20 ρίζεται, καὶ οἱ μὲν τῇ λήψει ὑπερβάλλουσιν, οἱ δὲ τῇ δό-
 σει ἐλλείπουσιν. οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις 39
 οἶον φειδωλοὶ γλίσχροι κίμβικες, πάντες τῇ δόσει ἐλλεί-
 πουσιν, τῶν δ' ἄλλοτρίων οὐκ ἐφίενται οὐδὲ βούλονται λαμβά-
 νειν, οἱ μὲν διὰ τινα ἐπιείκειαν καὶ εὐλάβειαν τῶν αἰσχροῶν
 25 (δοκοῦσι γὰρ ἔνιοι ἢ φασί γε διὰ τοῦτο φυλάττειν, ἵνα μὴ
 ποτ' ἀναγκασθῶσιν αἰσχρόν τι πρᾶξαι· τούτων δὲ καὶ ὁ
 κυμνοπρίστης καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος· ὠνόμασται δ' ἀπὸ τῆς
 ὑπερβολῆς τοῦ μηδὲν ἂν δοῦναι)· οἱ δ' αὖ διὰ φόβον ἀπέ-
 χονται τῶν ἄλλοτρίων ὥς οὐ ῥάδιον αὐτὸν μὲν τὰ ἑτέρων
 30 λαμβάνειν, τὰ δ' αὐτοῦ ἑτέρους μὴ· ἀρέσκει οὖν αὐτοῖς τὸ
 μῆτε λαμβάνειν μῆτε διδόναι. οἱ δ' αὖ κατὰ τὴν λήψιν 40
 ὑπερβάλλουσι τῷ πάντοθεν λαμβάνειν καὶ πᾶν, οἶον οἱ
 τὰς ἀνελευθέρους ἐργασίας ἐργαζόμενοι, πορνοβοσκοὶ καὶ
 πάντες οἱ τοιοῦτοι, καὶ τοκισταὶ κατὰ μικρὰ καὶ ἐπὶ πολλῷ.
 1122^a πάντες γὰρ οὗτοι ὅθεν οὐ δεῖ λαμβάνουσι, καὶ ὅπόσον οὐ δεῖ.
 κοινὸν δ' ἐπ' αὐτοῖς ἡ αἰσχροκέρδεια φαίνεται· πάντες γὰρ 41
 ἐνεκα κέρδους, καὶ τούτου μικροῦ, ὀνειδῇ ὑπομένουσιν. τοὺς 42
 γὰρ τὰ μεγάλα μὴ ὅθεν δὲ δεῖ λαμβάνοντας, μηδὲ ἂν δεῖ, οὐ
 5 λέγομεν ἀνελευθέρους, οἶον τοὺς τυράννους πόλεις πορβοῦντας
 καὶ ἱερὰ συλῶντας, ἀλλὰ πονηροὺς μᾶλλον καὶ ἀσεβεῖς καὶ

28. μηδὲν ἂν K^b: μεθένα L^b: μεθέν M^b: μεθενι ἂν Γ

29. αὐτὸν

K^b: τὸν αὐτὸν L^b M^b: τὸ αὐτὸν O^b

30. ἀρέσκει Γ: ἀρέσκειν K^b L^b

M^b

34. κατὰ μικρὰ Asp.: κατὰ μικρὸν γρ. K^b M^b: καὶ τὰ μικρὰ corr.¹

K^b L^b Γ

καὶ add. γρ. K^b Asp.

1122^a 1. ὅπόσον] ὅποτε K^b

olanaksızlık bizi cimri yapıyor diye düşünülüyor), insanın doğal yapısında da savurganlıktan daha köklüdür; nitekim 15 vermeyi değil, malı-mülkü sevenler çoğunlukta. Ayrıca çok yaygındır ve değişik biçimleri vardır; nitekim cimriliğin birçok şeklinin olduğu düşünülüyor. Hernekadar iki şekilde, vermede eksiklik almada aşırılık olarak ortaya çıkıyorsa da, herkeste tümüyle görünmüyor, kimi zaman ayrı ayrı görü- 20 nüyor: Bazıları almada aşırıya kaçıyorlar, bazıları ise vermede eksik kalıyorlar. Nitekim hasis, nekes, pinti gibi sözcüklerle adlandırılanların tümü vermede eksik kalırlar, başkalarına ait olanı arzu etmezler, almayı da istemezler; bazıları ise bir çeşit doğruluktan dolayı, çirkin şeylerden 25 uzak durmak için (nitekim bazı kişilerin kötü bir şey yapmak zorunda kalmamak amacıyla ellerindeki korudukları düşünülür, ya da kendileri öyle der; varyemez ya da böyle olan herkes bunlardandır, bu adı da hiçbir şey vermeme aşırılıktan almıştır); bazı kişiler ise korku yüzünden başkalarından bir şey almazlar; çünkü kişinin başkaları kendinden almaksızın, başkalarınınkini alabilmesi pek kolay değil- 30 dir; demek ki bunlar ne almaktan hoşlanır ne de vermekten. Bazıları da her yerden herşeyi almakta aşırıya kaçır; sözge- lişi vurguncular, kadın tüccarları ve benzerleri, çok karşılığında az veren tefeciler böyledir. Nitekim bunların hepsi gerekmeyen yerden gerekmediği kadar alır. Bunlarda ortak 1122a olan şeyin kirli kazanç olduğu görünüyor; çünkü hepsi kazanç için, hem de küçük bir kazanç için, ayıplara katlanıyorlar. Gerekmeyen yerden ve gerekmeyen büyük şeyler alanlara cimri değil —sözge lişi kentleri yağma edip, 5 tapınakları soyan tiranlara— daha çok kötü, dinsiz ya da

43 ἀδίκους. ὁ μέντοι κυβευτῆς καὶ ὁ λωποδύτης καὶ ὁ ληστὴς
 τῶν ἀνελευθέρων εἰσὶν· αἰσχροκερδεῖς γάρ. κέρδους γὰρ ἔνε-
 κα ἀμφότεροι πραγματεύονται καὶ ὀνειδῆ ὑπομένουσιν, καὶ
 οἱ μὲν κινδύνους τοὺς μεγίστους ἔνεκα τοῦ λήμματος, οἱ δ' ἀπὸ 10
 τῶν φίλων κερδαίνουσιν, οἷς δεῖ διδόναι. ἀμφότεροι δὴ ὅθεν
 οὐ δεῖ κερδαίνειν βουλόμενοι αἰσχροκερδεῖς· καὶ πᾶσαι δὴ αἱ
 44 τοιαῦται λήψεις ἀνελεύθεροι. εἰκότως δὲ τῇ ἐλευθεριότητι
 ἀνελευθερία ἐναντίον λέγεται· μεῖζόν τε γάρ ἐστι κακὸν τῆς
 ἀσωτίας, καὶ μᾶλλον ἐπὶ ταύτην ἁμαρτάνουσιν ἢ κατὰ τὴν 15
 45 λεχθεῖσαν ἀσωτίαν. περὶ μὲν οὖν ἐλευθεριότητος καὶ τῶν
 ἀντικειμένων κακιῶν τοσαῦτ' εἰρήσθω.

II. Δόξαι δ' ἂν ἀκόλουθον εἶναι καὶ περὶ μεγαλοπρεπείας 4
 διελθεῖν. δοκεῖ γὰρ καὶ αὕτη περὶ χρήματά τις ἀρετὴ εἶναι·
 οὐχ ὥσπερ δ' ἡ ἐλευθεριότης διατείνει περὶ πάσας τὰς ἐν 20
 χρήμασι πράξεις, ἀλλὰ περὶ τὰς δαπανηρὰς μόνον· ἐν
 τούτοις δ' ὑπερέχει τῆς ἐλευθεριότητος μεγέθει. καθάπερ γὰρ
 τοῦνομα αὐτὸ ὑποσημαίνει, ἐν μεγέθει πρόπυσα δαπάνη ἐστίν.
 2 τὸ δὲ μέγεθος πρὸς τι· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ δαπάνημα τριηράμυχῳ
 καὶ ἀρχιθεωρῳ. τὸ πρόπον δὴ πρὸς αὐτόν, καὶ ἐν ᾧ καὶ 25
 3 περὶ ὅ. ὁ δ' ἐν μικροῖς ἢ ἐν μετρίοις κατ' ἀξίαν δαπανῶν
 οὐ λέγεται μεγαλοπρεπής, οἷον τὸ “πολλάκι δόσκον ἀλήτη,”
 ἀλλ' ὁ ἐν μεγάλοις οὕτως. ὁ μὲν γὰρ μεγαλοπρεπὴς ἐλευ-
 4 θέριος, ὁ δ' ἐλευθέριος οὐδὲν μᾶλλον μεγαλοπρεπής. τῆς
 τοιαύτης δ' ἕξεως ἡ μὲν ἑλλειψις μικροπρέπεια καλεῖται, 30
 ἡ δ' ὑπερβολὴ βαναυσία καὶ ἀπειροκαλία καὶ ὅσαι τοιαῦ-
 ται, οὐχ ὑπερβάλλουσιν τῷ μεγέθει περὶ ἃ δεῖ, ἀλλ' ἐν οἷς
 οὐ δεῖ καὶ ὥς οὐ δεῖ λαμπρυνόμεναι· ὕστερον δ' ὑπὲρ αὐτῶν
 5 ἔροϋμεν. ὁ δὲ μεγαλοπρεπὴς ἐπιστήμονι ἔοικεν· τὸ πρόπον γὰρ

7. ὁ ante λωποδύτης om. K^b καὶ ὁ ληστῆς om. (ut videtur) Asp.

8. εἰσὶν om. K^b 13. δὴ Γ 15. ταῦτα pr. K^b L^b ἥ] ἡ ol pr. K^b

22. ὑπερέχειν pr. K^b 26. δ] δ Γ Asp. 28. οὗτος K^b L^b Γ

adaletsiz diyoruz. Barbutçu, arakçı, haydutlar da cimri takımındandır, çünkü kazançları kirlidir. Hepsi de kazanç için yaşarlar ve ayıplara katlanırlar; kimileri bir şeyi ele geçirmek için en büyük tehlikeleri göze alıyorlar, kimileri de kendileri onlara vermeleri gerekirken, arkadaşlarından kazanç sağlarlar. Dolayısıyla ikisi de gerekmeyen yerden kazanç elde etmek istemekle kirli kazanç düşkünüdürler; bu tür almaların tümü de cimriliktir. Doğal olarak da cömertliğe karşıt olanın cimrilik olduğu söyleniyor; çünkü o, savurganlıktan daha büyük kötülüktür, söylediğimiz biçimde olan savurganlıktan çok daha fazla yanlışa düşülür. O halde cömertlik ve karşıt olan kötülükler konusunda da bu kadar yeter.

Bundan sonra ihtişamı ele almamız doğal görünüyor. Çünkü o da mal-mülk konusunda bir erdem sayılıyor; ne var ki, cömertlik gibi mal-mülk konusundaki tüm eylemleri değil, yalnızca büyük harcamalarla ilgili olanları kapsar. Bunlarda büyüklük bakımından cömertliği aşar.- Nitekim adının²⁹ da belirttiği gibi yakışan büyüklükte harcamadır. Büyüklük ise görelidir; nitekim bir savaş gemisini finanse eden³⁰ kişi ile bir törene gönderilen heyete başkanlık edenin³¹ harcamaları aynı değildir. Yakışan, harcayana, harcadığı duruma ve harcadığı şeye göredir. Küçük şeylerde ya da ölçülü şeylerde değere uygun olarak harcayana (sözgelişi “dilenciye sık sık para verdim”³² diyene) değil, büyük şeylerde böyle harcayana muhteşem denir. Nitekim muhteşem insan, cömerttir, ama cömert mutlaka muhteşem değildir. Bu huyun eksikliğine eli sıkılık, aşırılığına ise gösteriş budalalığı veya kabasabalık ve bu gibi adlar verilir; bütün bunlar gereken şeyler için büyüklük bakımından aşırıya kaçmazlar, gerekmeyen şeylerde gerekmediği gibi gösteriş yaparlar; bunlardan daha sonra sözedeceğiz. Muhteşem insan bir uzman gibidir;

35 δύνανται θεωρῆσαι καὶ δαπανῆσαι μεγάλα ἐμμελῶς. ὥσπερ 6
 1122^b γὰρ ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, ἡ ἕξις ταῖς ἐνεργείαις ὀρίζεται, καὶ
 ὦν ἐστίν. αἱ δὴ τοῦ μεγαλοπρεποῦς δαπάναι μεγάλαι καὶ
 πρέπουσαι. τοιαῦτα δὴ καὶ τὰ ἔργα· οὕτω γὰρ ἔσται μέγα
 δαπάνημα καὶ πρέπον τῷ ἔργῳ. ὥστε τὸ μὲν ἔργον τῆς δα-
 5 πάνης ἄξιον δεῖ εἶναι, τὴν δὲ δαπάνην τοῦ ἔργου, ἡ καὶ ὑπερ-
 βάλλειν. δαπανήσει δὲ τὰ τοιαῦτα ὁ μεγαλοπρεπὴς τοῦ καλοῦ 7
 ἔνεκα· κοινὸν γὰρ τοῦτο ταῖς ἀρεταῖς. καὶ ἔτι ἡδέως καὶ 8
 προετικῶς· ἡ γὰρ ἀκριβολογία μικροπρεπές. καὶ πῶς κάλ- 9
 λιστον καὶ πρεπωδέστατον, σκέψαιτ' ἂν μᾶλλον ἢ πόσου καὶ
 10 πῶς ἐλαχίστον. ἀναγκαῖον δὴ καὶ ἐλευθέριον τὸν μεγαλο-
 πρεπὴ εἶναι. καὶ γὰρ ὁ ἐλευθέριος δαπανήσει ἂν δεῖ καὶ ὡς
 δεῖ· ἐν τούτοις δὲ τὸ μέγα τοῦ μεγαλοπρεποῦς, οἶον μέγεθος,
 περὶ ταῦτα τῆς ἐλευθεριότητος οὔσης, καὶ ἀπὸ τῆς ἴσης δα-
 πάνης τὸ ἔργον ποιήσει μεγαλοπρεπέστερον. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ
 15 ἀρετὴ κτήματος καὶ ἔργου. κτῆμα μὲν γὰρ τὸ πλείστου ἄξιον
 τιμιώτατον, οἶον χρυσός, ἔργον δὲ τὸ μέγα καὶ καλόν (τοῦ
 γὰρ τοιούτου ἡ θεωρία θαυμαστή, τὸ δὲ μεγαλοπρεπὲς θαυ-
 μαστόν)· καὶ ἔστιν ἔργον ἀρετῇ, μεγαλοπρέπεια, ἐν μεγέθει.
 5 Ἔστι δὲ τῶν δαπανημάτων οἷα λέγομεν τὰ τίμια, οἶον τὰ 11
 20 περὶ θεούς, ἀναθήματα καὶ κατασκευαὶ καὶ θυσίαι, ὁμοίως
 δὲ καὶ περὶ πᾶν τὸ δαιμόνιον, καὶ ὅσα πρὸς τὸ κοινὸν
 εὐφιλοτιμήτᾳ ἐστίν, οἶον εἴ που χορηγεῖν οἴονται δεῖν λαμ-
 πρῶς ἢ τριηραρχεῖν ἢ καὶ ἐστιᾶν τὴν πόλιν. ἐν ἅπασιν δ' 12
 ὥσπερ εἴρηται, καὶ πρὸς τὸν πράττοντα ἀναφέρεται τὸ τίς
 25 ὦν καὶ τίνων ὑπαρχόντων· ἄξια γὰρ δεῖ τούτων εἶναι, καὶ
 μὴ μόνον τῷ ἔργῳ ἀλλὰ καὶ τῷ ποιοῦντι πρέπειν. διὸ 13

1122^b 5. δειν K^b L^b M^b
 Coraes: λαβούσης Rassow
 λοπρέπεια seclus. Muretus
 22. οἶόν τε λαμπρῶς K^b

10. δὲ Γ 13. ταῦτα H^a οὔσης] ἐχούσης
 18. μεγαλοπρέπεια ἀρετὴ L^b M^b μεγα-
 21. περὶ pr. K^b Asp.: ὅσα περὶ vulg.

çünkü yakışanı görebilir ve zevkle büyük harcamalar yapabilir. Başta dediğimiz gibi, huy etkinliklerle ve hakkında olduğu şeylerle belirlenir. Muhteşem kişinin harcamaları büyüktür ve yakıştığı gibidir. Yaptığı işler de böyledir; yapılan iş harcamaya, harcama da işe uygun olmalı ya da ondan fazla olmalı; böylece yapılan harcama büyük ve yapılane yakışır olacaktır. Muhteşem kişi bu harcamaları güzel bir şey için yapacaktır; çünkü bu, erdemlerin ortak bir özelliğidir. Üstelik hoşlanarak ve sakınmadan bunu yapacaktır. Çünkü kuruşu kuruşuna hesap etmek küçüklüktür. O ne kadar ve nasıl daha az harcayacağından çok, nasıl en güzel ve en yakışır şekilde harcayacağına kafa yoracaktır. O halde muhteşem insanın cömert de olması zorunludur; çünkü cömert kişi de gerekenleri ve gerektiği gibi harcayacaktır; ama böyle harcamalarda —ki cömertlik de bunlarla ilgilidir— muhteşem kişinin özelliği —büyüklük³³— görülür: Aynı harcamayla eseri daha muhteşem yapacaktır. Çünkü elde bulundurulanan şeyin erdemi ile eserin erdemi aynı değildir; en çok önemsenip elde bulundurulanan şey, sözgelişi altın, en değerli olur. Eser ise büyük ve güzel olur (böyle bir eseri seyretme hayranlık uyandırır; muhteşem olan da hayranlık uyandırıcıdır) ve eserin erdemi —ihtişam— büyüklüğünde bulunur. Bir de onurlu diye adlandırdığımız harcamalar vardır, sözgelişi tanrılar için dinsel sunular, tapınaklar, kurbanlar; genel olarak diğer konularda yapılan harcamalar ve kamu işlerinde teşvik edilen onurlar; örneğin gösterişli bir koro hazırlamak, bir savaş gemisi finanse etmek ya da kent için yemek vermek gerektiği düşünülebilir. Dediğimiz gibi, bütün bunlar harcamanın, harcayanın kim olduğuyla ve elinde nelerin bulunduğuyla ilgilidir; çünkü harcamalar bunlara lâıyk olmalı ve yalnız esere değil, yapana da yakışmalıdır. Bunun için

πένης μὲν οὐκ ἂν εἶη μεγαλοπρεπής· οὐ γὰρ ἔστιν ἀφ' ὧν
 πολλὰ δαπανήσῃ προπόντως· ὁ δ' ἐπιχειρῶν ἡλίθιος· παρὰ
 14 τὴν ἀξίαν γὰρ καὶ τὸ δέον, κατ' ἀρετὴν δὲ τὸ ὀρθῶς. πρέ-
 πει δὲ [καὶ] οἷς τοιαῦτα προϋπάρχει δι' αὐτῶν ἢ τῶν 30
 προγόνων ἢ ὧν αὐτοῖς μέτεστιν, καὶ τοῖς εὐγενέσι καὶ τοῖς
 ἐνδόξοις καὶ ὅσα τοιαῦτα· πάντα γὰρ ταῦτα μέγεθος ἔχει
 15 καὶ ἀξίωμα. μάλιστα μὲν οὖν τοιοῦτος ὁ μεγαλοπρεπής, καὶ
 ἐν τοῖς τοιούτοις δαπανήμασιν ἢ μεγαλοπρέπεια, ὥσπερ
 εἴρηται· μέγιστα γὰρ καὶ ἐντιμότερα· τῶν δὲ ἰδίων ὅσα 35
 εἰσάπαξ γίνεται, οἷον γάμος καὶ εἴ τι τοιοῦτον, καὶ εἰ περί 1123^a
 τι ἢ πᾶσα πόλις σπουδάζει ἢ οἱ ἐν ἀξιώματι, καὶ περὶ
 ξένων δὲ ὑποδοχὰς καὶ ἀποστολάς, καὶ δωρεὰς καὶ ἀντιδω-
 ρεάς· οὐ γὰρ εἰς ἑαυτὸν δαπανηρὸς ὁ μεγαλοπρεπής ἀλλ'
 εἰς τὰ κοινά, τὰ δὲ δῶρα τοῖς ἀναθήμασιν ἔχει τι ὅμοιον. 5
 16 μεγαλοπρεποῦς δὲ καὶ οἶκον κατασκευάσασθαι προπόντως
 τῷ πλούτῳ (κόσμος γάρ τις καὶ οὗτος), καὶ περὶ ταῦτα
 μᾶλλον δαπανᾶν ὅσα πολυχρόνια τῶν ἔργων (κάλλιστα
 17 γὰρ ταῦτα), καὶ ἐν ἐκάστοις τὸ πρέπον· οὐ γὰρ ταῦτα ἁρ-
 μόζει θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, οὐδ' ἐν ἱερῷ καὶ τάφῳ. καὶ ἐπεὶ 10
 τῶν δαπανημάτων ἕκαστον μέγα ἐν τῷ γένει, καὶ μεγαλο-
 πρεπέστατον <ἀπλῶς> μὲν τὸ ἐν μεγάλῳ μέγα, ἐνταῦθα δὲ τὸ
 18 ἐν τούτοις μέγα, καὶ διαφέρει. τὸ ἐν τῷ ἔργῳ μέγα τοῦ ἐν τῷ
 δαπανήματι· σφαῖρα μὲν γὰρ ἢ καλλίστη ἢ λήκυθος μεγαλο-
 πρέπειαν ἔχει παιδικοῦ δώρου, ἢ δὲ τούτου τιμὴ μικρὴν καὶ 15
 19 ἀνελεύθερον· διὰ τοῦτό ἐστι τοῦ μεγαλοπρεποῦς, ἐν ᾧ ἂν ποιῇ
 γένει, μεγαλοπρεπῶς ποιεῖν (τὸ γὰρ τοιοῦτον οὐκ εὐπέρβλη-
 20 τον) καὶ ἔχον κατ' ἀξίαν τοῦ δαπανήματος. τοιοῦτος μὲν οὖν

30. καὶ seclusi τοιαῦτα K^b: τὰ τοιαῦτα vulg. τῶν K^b: διὰ τῶν vulg.

1123^a 2. πᾶσα ἢ πόλις L^b M^b Asp. 10. ἐπεὶ Felicianus (et ut vide-
 tur Asp.): ἐπὶ codd. 12. ἀπλῶς addidi 14. ἢ καλλίστη add. K^b
 λήκυθος] λήκυθος ἢ καλλίστη codd.

yoksul biri muhteşem olamaz, çünkü yakışacak şekilde har-
 cayacak fazla bir şeyi yoktur; bunu denemeye kalkan da
 aptaldır, çünkü lâıyk olana ve gerekene aykırı bir şekilde
 harcar, doğru harcama ise erdeme göre yapılandır. Böyle 30
 harcamak, kendi sağladıkları ya da atalarından veya yakın-
 larından edindikleri olanaklara sahip olanlara, soylulara,
 ünlülere ya da bu gibilerine yakışır; çünkü bunların büyük-
 lüğü ve itibarı vardır. O halde tam böyle olan biri muhte-
 şemdir, ihtişam da böyle harcamalardadır, dediğimiz gibi; 35
 çünkü bunlar en büyük ve en onurlu olanlardır. Böyle har- 1123a
 camalar özel hayatta bir kez olanlarda, sözgelişi düğünde ve
 bu gibi konularda ya da bütün kentin veya itibarlı kişilerin
 ilgilendiği konularda, yabancı misafir kabul etme ve yolcu
 etmelerde, armağan verme ve değiş-tokuşlarda yapılır.
 Çünkü muhteşem kişi kendisine değil, kamu işlerinde bol
 harcayandır ve armağanlar ile sunular arasında bir çeşit 5
 benzerlik vardır. Evini zenginliğine yakışır bir şekilde döşe-
 mek (çünkü bu da bir çeşit bezemedir), daha çok uzun süre
 kalacak eserler için harcamak (çünkü en güzelleri bunlardır)
 ve her şeyde yakışanı harcamak muhteşem kişinin özelliği-
 dir; nitekim insanlara ve tanrılara ya da bir tapınakla bir 10
 mezara aynı şey yakışmaz. Ve her harcama, cinsine göre
 büyük olduğundan ve en muhteşemi büyük bir şey için
 büyük harcama olduğundan —burada da bu konularda
 büyük olandır; ayrıca eserde büyük olan ile harcamada
 büyük olan arasında fark vardır; çünkü çok güzel bir top
 ya da bir şişe³⁴ bir çocuk armağanı olarak muhteşemdir, 15
 oysa bunun değeri küçük ve cömertliğe yakışmıyor—, bunun
 için yaptığı işi cinsine göre muhteşem yapmak (çünkü böyle
 bir şey kolayca aşılamaz) ve harcamasına değer bir şekilde
 yapmak muhteşem kişinin özelliğidir. İşte muhteşem kişi

6 ὁ μεγαλοπρεπής· ὁ δ' ὑπερβάλλων καὶ βάναντος τῷ
 20 παρὰ τὸ δέον ἀναλίσκειν ὑπερβάλλει, ὥσπερ εἴρηται. ἐν
 γὰρ τοῖς μικροῖς τῶν δαπανημάτων πολλὰ ἀναλίσκει καὶ
 λαμπρύνεται παρὰ μέλος, οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶς ἐστιῶν,
 καὶ κωμωδοῖς χορηγῶν ἐν τῇ παρόδῳ πορφύραν εἰσφέρων,
 ὥσπερ οἱ Μεγαροῖ. καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ποιήσῃ οὐ τοῦ
 25 καλοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ τὸν πλοῦτον ἐπιδεικνύμενος, καὶ διὰ
 ταῦτα οἰόμενος θαυμάζεσθαι, καὶ οὐ μὲν δεῖ πολλὰ ἀνα-
 λῶσαι, ὀλίγα δαπανῶν, οὐ δ' ὀλίγα, πολλά. ὁ δὲ μικρο- 21
 πρεπὴς περὶ πάντα ἐλλείψει, καὶ τὰ μέγιστα ἀναλώσας ἐν
 μικρῷ τὸ καλὸν ἀπολεῖ, καὶ ὅ τι ἂν ποιῇ μέλλων καὶ
 30 σκοπῶν πῶς ἂν ἐλάχιστον ἀναλώσαι, καὶ ταῦτ' ὀδυρόμενος,
 καὶ πάντ' οἰόμενος μείζω ποιεῖν ἢ δεῖ. εἰσὶ μὲν οὖν αἱ ἕξεις 22
 αὗται κακίαι, οὐ μὴν ὀνειδῇ γ' ἐπιφέρουσι διὰ τὸ μήτε βλα-
 βερὰι τῷ πέλας εἶναι μήτε λῖαν ἀσχήμονες.
 7 Ἡ δὲ μεγαλοψυχία περὶ μέγала μὲν καὶ ἐκ τοῦ ὀνό- III.
 35 ματος ἔοικεν εἶναι, περὶ ποῖα δ' ἐστὶ πρῶτον λάβωμεν· δια- 2
 1123^b φέρει δ' οὐδὲν τὴν ἕξιν ἢ τὸν κατὰ τὴν ἕξιν σκοπεῖν. δοκεῖ 3
 δὴ μεγαλόψυχος εἶναι ὁ μέγλων αὐτὸν ἀξιῶν ἄξιος ὢν· ὁ
 γὰρ μὴ κατ' ἀξίαν αὐτὸ ποιῶν ἡλίθιος, τῶν δὲ κατ' ἀρετὴν
 οὐδεὶς ἡλίθιος οὐδ' ἀνόητος. μεγαλόψυχος μὲν οὖν ὁ εἰρημένος.
 5 ὁ γὰρ μικρῶν ἄξιος καὶ τούτων ἀξιῶν ἑαυτὸν σῶφρων, μεγα- 4
 λόψυχος δ' οὐ· ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψυχία, ὥσπερ καὶ 5
 τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι, οἱ μικροὶ δ' ἀστεῖοι καὶ σύμ-
 μετροι, καλοὶ δ' οὐ. ὁ δὲ μέγλων ἑαυτὸν ἀξιῶν ἀνάξιος ὢν 6
 χαῦνος· ὁ δὲ μειζόνων ἢ ἄξιος οὐ πᾶς χαῦνος. ὁ δ' ἐλαττόνων 7
 10 ἢ ἄξιος μικρόψυχος, ἐάν τε μέγλων ἐάν τε μετρίων, ἐάν
 τε καὶ μικρῶν ἄξιος ὢν ἔτι ἐλαττόνων αὐτὸν ἀξιοῖ. καὶ

24. Μεγαροῖ scripti: μεγαροῖ pr. K^b: Μεγαρεῖς vulg.

τοιαῦτα K^b

1123^b 2. δὴ scripti: δὲ codd.

26. ταῦτα] τὰ

11. ἔτι om. pr. K^b

böyle biridir; aşırıya kaçan ve gösteriş budalası ise, dediğimiz gibi, gerekenin ötesinde harcamakla aşırıya kaçır. O, küçük şeylerde çok harcar ve yersiz gösteriş yapar; sözgelişi masrafları ortaklaşa karşılanacak bir toplulukta arkadaşlarını, düğünmüşçesine yedirir, içirir, bir komedyâ korosunun masraflarını üstlendiği zaman, *parodosta*³⁵ koro üyelerini kral gibi giydirir, tıpkı Megaralılar gibi. Bütün bunları güzel bir şey için değil, zenginliğini göstermek için ve bundan ötürü hayranlık kazanacağını düşünerek yapar; çok harcama gereken yerde az, az harcama gereken yerde de çok harcar. Eli sıkı ise bütün bunlarda eksiklik gösterecektir; büyük harcamalar yaptıktan sonra küçük bir noktada güzeli yok edecek ve her yaptığında en az harcamayla nasıl yapacağına bakacak, bunları da düşünüp durarak yapacak, hep gerektiğinden fazla yaptığını düşünerek. Demek ki bu huylar kötüdür, ama kişinin yakınları için zararlı olmadıklarından ve pek ayıp sayılmadıklarından, kişinin adını kötüye çıkarmazlar.

Yüce gönüllülük de, adının gösterdiği gibi³⁶, büyük şeylerle ilgilidir; önce hangileriyle ilgili olduğunu ele alalım; huyu araştırmak ile bu huya sahip insanı araştırmak arasında ise hiç fark yoktur. Yüce gönüllü, kendisinin büyük şeylere lâyık olduğunu düşünen ve gerçekten lâyık olan kişinin olduğu düşünüyor; çünkü lâyık olmadığı halde bunu düşünen aptaldır; oysa erdemli kişilerden hiçbiri aptal ya da düşünce-siz değildir. Demek ki yüce gönüllü, dediğimiz gibi biridir. Küçük şeylere lâyık olan ve kendini böyle gören ise, yüce gönüllü değil, ölçülü kişidir; çünkü yüce gönüllülük büyüklükte bulunur, tıpkı güzelliğin boylu-boslu bir bedende bulunduğu gibi; ufak tefek olanlar ise zarif ve uyumlu olabilir, güzel değil. Buna karşı lâyık olmadığı halde kendini büyük şeylere lâyık gören, kendini beğenmiş kişidir; ama lâyık olduğundan büyük şeylere kendini lâyık gören herkes kendini beğenmiş değildir. Lâyık olduğundan daha az şeylere kendini lâyık gören ise —o ister büyük, ister orta, isterse de küçük şeylere lâyık olsun, kendini hep daha az şeylere lâyık gören— pısırtıktır;

μάλιστ' ἂν δόξειεν ὁ μεγάλων ἄξιος· τί γὰρ ἂν ἐποίει, εἰ
 8 μὴ τοσούτων ἦν ἄξιος; ἔστι δὴ ὁ μεγαλόψυχος τῷ μὲν με-
 γέθει ἄκρος, τῷ δὲ ὡς δεῖ μέσος· τοῦ γὰρ κατ' ἀξίαν αὐτὸν
 9 ἀξιοῖ· οἱ δ' ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν. εἰ δὴ μεγά- 15
 λων ἑαυτὸν ἀξιοῖ ἄξιος ὢν, καὶ μάλιστα τῶν μεγίστων, περὶ
 10 ἔν μάλιστ' ἂν εἴη. ἡ δ' ἀξία λέγεται πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ·
 μέγιστον δὲ τοῦτ' ἂν θείημεν ὁ τοῖς θεοῖς ἀπονέμομεν, καὶ οὐ
 μάλιστ' ἐφίενται οἱ ἐν ἀξιώματι, καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς καλλίστοις
 ἄθλον· τοιοῦτον δ' ἡ τιμὴ· μέγιστον γὰρ δὴ τοῦτο τῶν ἐκτὸς 20
 ἀγαθῶν· περὶ τιμὰς δὴ καὶ ἀτιμίας ὁ μεγαλόψυχός ἐστιν
 11 ὡς δεῖ. καὶ ἄνευ δὲ λόγου φαίνονται οἱ μεγαλόψυχοι περὶ
 τιμὴν εἶναι· τιμῆς γὰρ μάλιστα [οἱ μεγάλοι] ἀξιοῦσιν ἑαυτοὺς,
 12 κατ' ἀξίαν δέ. ὁ δὲ μικρόψυχος ἐλλείπει καὶ πρὸς ἑαυτὸν
 13 καὶ πρὸς τὸ τοῦ μεγαλοψύχου ἀξίωμα. ὁ δὲ χαῦνος πρὸς 25
 14 ἑαυτὸν μὲν ὑπερβάλλει, οὐ μὴν τόν γε μεγαλόψυχον. ὁ
 δὲ μεγαλόψυχος, εἴπερ τῶν μεγίστων ἄξιος, ἄριστος ἂν εἴη·
 μείζονος γὰρ ἀεὶ ὁ βελτίων ἄξιος, καὶ μεγίστων ὁ ἄριστος.
 τὸν ὡς ἀληθῶς ἄρα μεγαλόψυχον δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. καὶ
 δόξειεν (ἂν) εἶναι μεγαλοψύχου τὸ ἐν ἐκάστη ἀρετῇ μέγα. 30
 15 οὐδαμῶς τ' ἂν ἀρμόζοι μεγαλοψύχῳ φεύγειν παρασεῖσαιτι,
 οὐδ' ἀδικεῖν· τίνος γὰρ ἔνεκα πράξει αἰσχροῦ ὃ γ' οὐδὲν μέγα;
 καθ' ἕκαστα δ' ἐπισκοποῦντι πάνπαν γελοῖος φαίνοιτ' ἂν ὁ
 μεγαλόψυχος μὴ ἀγαθὸς ὢν. οὐκ εἴη δ' ἂν οὐδὲ τιμῆς ἄξιος
 φαῦλος ὢν· τῆς ἀρετῆς γὰρ ἄθλον ἡ τιμή, καὶ ἀπονέμεται 35
 16 τοῖς ἀγαθοῖς. ἔοικε μὲν οὖν ἡ μεγαλοψυχία οἷον κόσμος 1124^a
 τις εἶναι τῶν ἀρετῶν· μείζους γὰρ αὐτὰς ποιεῖ, καὶ οὐ γίνε-
 ται ἄνευ ἐκείνων. διὰ τοῦτο χαλεπὸν τῇ ἀληθείᾳ μεγαλό-

15. δὴ pr. K^b: δὲ δὴ vulg.

23. οἱ μεγάλοι seclusi

24. δὲ om.

K^b 25. μεγάλου L^b M^b26. γε om. K^b30. δόξειεν K^bAsp.: δόξειεν δ' L^b M^b

ἂν add. Turnebus

32. γ' add. K^b1124^a 1. μὲν om. L^b M^b

hele büyük şeylere lââyık ise, daha da pısıırık görülebilir. Böyle büyük şeylere lââyık olamasaydı, acaba ne yapardı? Demek ki yüce gönüllü büyüklük bakımından uçta olandır, gereken bakımından ise ortadır; çünkü lââyık olduğu şeye kendini lââyık görür. Ötekiler ise aşırıya kaçır ya da eksik kalırlar. O halde 15 eğer yüce gönüllü büyük şeylere ve özellikle en büyük şeylere lââyık olduğunu düşünüyorsa, o bunu en çok bir şey konusunda düşünüyor. Lââyık olmaktan ise dışa ait iyilerle ilgili olarak sözedilir; bunların en büyüğünün tanrılara sunulan, yüksek mevkilerdeki kişilerin en çok arzu ettikleri ve en güzel şeylerin ödülü olan şey olduğunu düşünebiliriz: Böyle bir şey ise 20 onurlandırılmadır; çünkü o dışa ait iyilerin en büyüğüdür. O halde yüce gönüllü, onurlar ve onursuzluklar konusunda gerektiği gibi olan kişidir. Temellendirmeye gitmeksizin yüce gönüllü kişilerin onurla ilgili oldukları görünüyor; çünkü [büyük kişiler] kendilerini özellikle onurlandırılmaya lââyık görürler, buna da lââyıktırlar. Pısıırık ise hem kendine oranla hem de yüce gönüllünün kendine lââyık gördüğüne oranla [kendini değerlendirmede] eksik kalır. Oysa kendini beğen- 25 miş kişi yüce gönüllüye değil, kendisine oranla [kendini değerlendirmede] aşırıya kaçır. Yüce gönüllü eğer büyük şeylere lââyık, o, en iyi insan olsa gerek; çünkü daha büyük şeylere hep daha iyi olan insan lââyıktır, en büyük şeylere de en iyi olan insan. O halde gerçekten yüce gönüllü kişinin iyi olması gerekir. Her erdemde büyük olma yüce gönüllü kişinin özelliği olarak görünüyor. Silâhını atıp kaçmak ya da 30 haksızlık yapmak hiçbir zaman yüce gönüllü kişiye uygun düşmez; çünkü onun için hiçbir şey büyük olmadığına göre, niçin çirkin şeyler yapacaktır? Her bakımdan araştırıldığında yüce gönüllü kişinin iyi olmaması tamamen gülünç görünüyor. Nitekim kötü olsaydı, onurlandırılmaya da lââyık olmazdı; çünkü onur erdemin ödölüdür ve iyilere verilir. O 35 halde yüce gönüllülük erdemlerin bir süsü gibi bir şeye benziyor; çünkü onları daha büyük kılıyor ve onlarsız olmuyor. Bundan ötürü gerçekten yüce gönüllü olmak güç iştir; çünkü 1124a

ψυχον εἶναι· οὐ γὰρ οἶόν τε ἄνευ καλοκαγαθίας. **μάλιστα** 17
 5 μὲν οὖν περὶ τιμᾶς καὶ ἀτιμίας ὁ μεγαλόψυχός ἐστι· καὶ
 ἐπὶ μὲν ταῖς μεγάλαις καὶ ὑπὸ τῶν σπουδαίων μετρίως
 ἡσθήσεται, ὥς τῶν οἰκείων τυγχάνων ἢ καὶ ἐλαττόνων· ἀρε-
 τῆς γὰρ παντελοῦς οὐκ ἂν γένοιτο ἀξία τιμή, οὐ μὴν ἀλλ'
 ἀποδέξεται γέ τῳ μὴ ἔχειν αὐτοὺς μείζω αὐτῷ ἀπονέμειν·
 10 τῆς δὲ παρὰ τῶν τυχόντων καὶ ἐπὶ μικροῖς πάμπαν ὀλι-
 γωρήσει· οὐ γὰρ τούτων ἄξιος· ὁμοίως δὲ καὶ ἀτιμίας· οὐ
 γὰρ ἔσται δικαίως περὶ αὐτόν. **μάλιστα** μὲν οὖν ἐστίν, ὥσπερ 18
 εἴρηται, ὁ μεγαλόψυχος περὶ τιμᾶς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ
 πλοῦτον καὶ δυναστείαν καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν καὶ ἀτυχίαν
 15 μετρίως ἔξει, ὅπως ἂν γίνηται, καὶ οὗτ' εὐτυχῶν περιχαρῆς
 ἔσται οὗτ' ἀτυχῶν περίλυπος. οὐδὲ γὰρ περὶ τιμὴν οὕτως ἔχει
 ὥς μέγιστον ὄν. αἱ γὰρ δυναστεῖαι καὶ ὁ πλοῦτος διὰ τὴν
 τιμὴν ἐστιν αἰρετά· οἱ γοῦν ἔχοντες αὐτὰ τιμᾶσθαι δι' αὐτῶν
 βούλονται· ᾧ δὲ καὶ ἡ τιμὴ μικρόν ἐστι, τούτῳ καὶ τᾶλλα.
 8 διὸ ὑπερόπται δοκοῦσιν εἶναι. **Δοκεῖ** δὲ καὶ τὰ εὐτυχήματα 19
 συμβάλλεσθαι πρὸς μεγαλοψυχίαν. οἱ γὰρ εὐγενεῖς ἀξιούν-
 ται τιμῆς καὶ οἱ δυναστεύοντες ἢ πλουτοῦντες· ἐν ὑπεροχῇ
 γάρ, τὸ δ' ἀγαθῷ ὑπερέχον πᾶν ἐντιμότερον. διὸ καὶ τὰ
 τοιαῦτα μεγαλοψυχοτέρους ποιεῖ· τιμῶνται γὰρ ὑπὸ τινῶν·
 25 κατ' ἀλήθειαν δ' ὁ ἀγαθὸς μόνος τιμητός· ᾧ δ' ἄμφω 20
 ὑπάρχει, μᾶλλον ἀξιούται τιμῆς. οἱ δ' ἄνευ ἀρετῆς τὰ
 τοιαῦτα ἀγαθὰ ἔχοντες οὔτε δικαίως ἑαυτοὺς μεγάλων ἀξιού-
 σιν οὔτε ὀρθῶς μεγαλόψυχοι λέγονται· ἄνευ γὰρ ἀρετῆς
 παντελοῦς οὐκ ἔστι ταῦτα. ὑπερόπται δὲ καὶ ὑβρίζουσι καὶ οἱ 21
 30 τὰ τοιαῦτα ἔχοντες ἀγαθὰ γίνονται. ἄνευ γὰρ ἀρετῆς οὐ
 ῥᾶδιον φέρειν ἐμμελῶς τὰ εὐτυχήματα· οὐ δυνάμενοι δὲ

10. μικροῦ pr. K^b   19. δὲ L^b Γ: δὴ vulg.
 25. τιμητός pr. K^b M^b Asp.: τιμητέος L^b Γ

22. ἡ K^b M^b: ἡ οἱ L^b
 29. οἱ add. K^b

güzel ve iyi olmadan yüce gönüllü olunamaz. Demek ki yüce gönüllü özellikle onurlarla ve onursuzluklarla ilgilidir; erdemli kişilerce verilen büyük onurlarda bile, ona ait bir şeyler ya da daha küçük şeyler alıyormuşçasına ölçülü olacaktır; 5 çünkü tam erdeme lâayık olan bir onurlandırma olmasa gerek; ama ona verecekleri daha büyük şeyler olmadığından, bunları yine kabul edecektir; sıradan kişilerin verdiği ya da küçük şeylerde onurlandırılmaya ise hiç önem vermeyecek; çünkü o 10 bunlara lâayık değildir; onurlandırılmamalarda da aynı şey olacak; çünkü bunları o, hak etmeyecek. Demek ki yüce gönüllü, dediğimiz gibi, özellikle onurlarla ilgilidir, ama zenginlik, egemenlik, her çeşit talih ve talihsizliğe karşı da ölçülü olacaktır, durum ne olursa olsun; ne talih gülünce çok 15 sevinecek ne de talihsizlik başına gelirse çok üzülecek; en büyük şey sayılan onura karşı tutumu da aynı olacak; çünkü egemenlik ve zenginlik onurdan dolayı tercih edilirler; bunlara sahip olanlar onlardan ötürü onurlandırılmak isterler; onurlandırmanın bile küçük bir şey olduğu kişi için bu ve benzeri şeyler de küçük olacaktır. Bunun için böyle kişilerin kibirli oldukları sanılıyor. Talihin sağladıklarının da yüce gönüllü olmaya katkısı olduğu düşünülüyor; çünkü soylu kişiler, egemen olanlar ya da zenginler onurlandırılmaya lâayık görünüyor; çünkü bunlar bir üstünlük gösteriyorlar, iyide üstünlük göstermek ise, herşeyden onurludur. Bundan ötürü böyle şeyler kişileri daha da yüce gönüllü kılıyor; çünkü bazıları tarafından onurlandırılıyorlar; doğrusu, yalnızca iyi olan kişinin onurlandırılması gerekiyor. Her ikisine de sahip olan kişi ise, onurlandırılmaya daha da 25 lâayık görülüyor. Erdemden yoksun olup da böyle iyilere sahip olanlar ise, kendilerini haksız olarak büyük şeylere lâayık görüyorlar gibi; yüce gönüllü diye adlandırılmaları da doğru değildir; çünkü tam erdem olmaksızın bunlar olmaz. Böyle iyilere sahip olunca kibirli ve küstah oluyorlar. Çünkü 30 erdem olmaksızın talihin sağladıklarını uygun şekilde hazmetmek kolay değildir; bunları hazmedemediklerinden

φέρειν καὶ οἰόμενοι τῶν ἄλλων ὑπερέχειν ἐκείνων μὲν κα- 1124^b
 ταφρονούσιν, αὐτοὶ δ' ὅ τι ἂν τύχῳσι πράττουσιν. μιμοῦνται
 γὰρ τὸν μεγαλόψυχον οὐχ ὅμοιοι ὄντες, τοῦτο δὲ δρῶσιν ἐν
 οἷς δύνανται· τὰ μὲν οὖν κατ' ἀρετὴν οὐ πράττουσι, καταφρο-
 22 νοῦσι δὲ τῶν ἄλλων. ὁ μὲν γὰρ μεγαλόψυχος δικαίως κατα- 5
 23 φρονεῖ (δοξάζει γὰρ ἀληθῶς), οἱ δὲ πολλοὶ τυχόντως. οὐκ
 ἔστι δὲ μικροκίνδυνος οὐδὲ φιλοκίνδυνος διὰ τὸ ὀλίγα τιμᾶν,
 μεγαλοκίνδυνος δέ, καὶ ὅταν κινδυνεύῃ, ἀφειδῆς τοῦ βίου ὥς
 24 οὐκ ἄξιον ὄν πάντως ζῆν. καὶ οἷος εὔ ποιεῖν, εὐεργετούμενος
 δ' αἰσχύνεται· τὸ μὲν γὰρ ὑπερέχοντος, τὸ δ' ὑπερεχομένου. 10
 καὶ ἀντευεργετικὸς πλειόνων· οὕτω γάρ οἱ προσοφλήσει
 25 ὁ ὑπάρξας καὶ ἔσται εὔ πεπονθώς. δοκοῦσι δὲ καὶ μνημο-
 νεύειν οὗ ἂν ποιήσωσιν εὔ, ὣν δ' ἂν πάθωσιν οὐ (ἐλάττων
 γὰρ ὁ παθὼν εὔ τοῦ ποιήσαντος, βούλεται δ' ὑπερέχειν), καὶ
 τὰ μὲν ἡδέως ἀκούειν, τὰ δ' ἀηδῶς· διὸ καὶ τὴν Θέτιν οὐ 15
 λέγειν τὰς εὐεργεσίας τῷ Δίῳ, οὐδ' οἱ Λάκωνες πρὸς τοὺς
 26 Ἀθηναίους, ἀλλ' ἃ πεπόνθεσαν εὔ. μεγαλοψύχου δὲ καὶ τὸ
 μηδεὶν δεῖσθαι ἢ μόλις, ὑπηρετεῖν δὲ προθύμως, καὶ πρὸς
 μὲν τοὺς ἐν ἀξιώματι καὶ εὐτυχίαις μέγαν εἶναι, πρὸς δὲ
 τοὺς μέσους μέτριον· τῶν μὲν γὰρ ὑπερέχειν χαλεπὸν καὶ 20
 σεμνόν, τῶν δὲ ῥάδιον, καὶ ἐπ' ἐκείνοις μὲν σεμνύνεσθαι οὐκ
 ἀγεννές, ἐν δὲ τοῖς ταπεινοῖς φορτικόν, ὥσπερ εἰς τοὺς ἀσθε-
 27 νεῖς ἰσχυρίζεσθαι· καὶ εἰς τὰ ἐντιμα μὴ λέναι, ἢ οὐ πρω-
 τεύουσιν ἄλλοι· καὶ ἀργὸν εἶναι καὶ μελλητὴν ἄλλ' ἢ ὅπου
 τιμὴ μεγάλη ἢ ἔργον, καὶ ὀλίγων μὲν πρακτικόν, μεγάλων 25
 28 δὲ καὶ ὀνομαστῶν. ἀναγκαῖον δὲ καὶ φανερομιστῇ εἶναι καὶ

1124^b 5. μὲν γὰρ K^b: δὲ vulg. 7. μικροκίνδυνος] πυκνοκίνδυνος L^b M^b
 Asp. 11. οἱ add. K^b 13. οὐ scripsi: οὐς codd. (ὣν Asp.) 15.
 ἀκούειν scripsi: ἀκούει codd. 17. πεπόνθεσαν K^b Γ 21. ἐπ' K^b:
 ἐν L^b M^b 26. φανερομιστῇ codex Morellii: φανερομίση pr. K^b: φανερό-
 μισον vulg.

ve kendilerini başkalarından üstün saydıklarından, başkalarını küçümserler; kendileri ise gelişigüzel davranırlar. Çünkü onun gibi olmadıkları halde yüce gönüllü kişiye öykünürler, bunu da yapabildikleri şeylerde yaparlar. Yüce gönüllü kişi haklı olarak küçümser (çünkü kanıları doğrudur), çoğunluk ise gelişigüzel. Yüce gönüllü, küçük şeylerin adamı değildir, az şeye değer verdiğinden tehlikeyi seven biri de değildir, ama büyük tehlikeleri göze alır ve yaşamını sakınmaz; çünkü her ne pahasına olursa olsun yaşamaya değmez. İyilik yapmaya alışkındır, iyilik görünce de utanır; çünkü biri üstün olanın, öteki altta kalanın özelliğidir. İyiliğe daha büyük iyiliklerle karşılık vermeye hazırdır; çünkü böylece, önce iyilik eden borçlu kalacak ve iyilik gören durumuna düşecektir. Gördükleri değil, yaptıkları iyilikleri anımsadıkları düşünülüyor (çünkü iyiliği gören yapandan daha aşağıdır, oysa o üstün olmak ister); yaptıkları iyiliklerden sözedeni hoşlanarak dinlerler, gördükleri iyiliklerden sözedeni ise hoşlanmadan; bunun içindir ki Thetis³⁷ Zeus'a yaptığı iyiliklerden sözetmez; Lakonlar da Atinalılara yaptıklarından değil, Atinalıların onlara yaptıklarından sözederekler. Hiç kimseden bir şey istememek ya da zar zor istemek, ama seve seve yardıma koşmak, yüksek mevkideki ve talihli kişiler karşısında büyüklük göstermek ve orta hallilere karşı alçak gönüllü olmak da yüce gönüllünün özelliğidir; çünkü onlardan üstün olmak zor ve ciddî bir şeydir, oysa berikilerden üstün olmak daha kolaydır ve onlar karşısında böbürlenmek soyluca olmayan bir şey değildir; oysa daha aşağı kişiler karşısında bu ayıp bir şeydir —bu tıpkı güçsüz kişiler karşısında kuvvet gösterisi yapmak gibidir. Onurları ve başkalarının üstün olmak istedikleri şeyleri kovalamamak, hatta bunlara boşvermek ve savsamak; ama onurlu ya da büyük bir iş olunca ona girişmek, az ama büyük ve ünlü işler yapmak da onun özelliğidir. Nefretini ya da sevgisini açıkça göstermesi

1124b

5

10

15

20

25

φανερόφιλον (τὸ γὰρ λαυθάνειν φοβούμενον, καὶ ἀμελεῖν
 τῆς ἀληθείας μᾶλλον ἢ τῆς δόξης), καὶ λέγειν καὶ πράτ-
 τειν φανερῶς (παρρησιαστῆς γὰρ διὰ τὸ καταφρονητικὸς εἶναι,
 30 καὶ ἀληθευτικός, πλὴν ὅσα μὴ δι' εἰρωνείαν [εἰρωνεία δὲ]
 πρὸς τοὺς πολλούς), καὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι (ζῆν 29
 1125* ἀλλ' ἢ φίλον· δουλικὸν γάρ· διὸ καὶ πάντες οἱ κό-
 λακες θητικοὶ καὶ οἱ ταπεινοὶ κόλακες. οὐδὲ θαυμαστικός· 30
 οὐδὲν γὰρ μέγα αὐτῷ ἐστίν. οὐδὲ μνησικάκος· οὐ γὰρ
 μεγαλοψύχου τὸ ἀπομνημονεύειν, ἄλλως τε καὶ κακά, ἀλλὰ
 5 μᾶλλον παρορᾶν. οὐδ' ἀνθρωπολόγος· οὔτε γὰρ περὶ αὐ- 31
 τοῦ ἐρεῖ οὔτε περὶ ἐτέρου· οὔτε γὰρ ἵνα ἐπαινῇται μέλει
 αὐτῷ οὐθ' ὅπως οἱ ἄλλοι ψέγωνται· οὐδ' αὖ ἐπαινετικός
 ἐστίν· διόπερ οὐδὲ κακολόγος, οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν, εἰ μὴ δι'
 ὕβριν. καὶ περὶ ἀναγκαίων ἢ μικρῶν ἥκιστα ὀλοφυρτι- 32
 10 κὸς καὶ δεητικός· σπουδάζοντος γὰρ οὕτως ἔχειν περὶ ταῦτα.
 καὶ οἶος κεκτῆσθαι μᾶλλον τὰ καλὰ καὶ ἄκαρπα τῶν 33
 καρπίων καὶ ὠφελίων· αὐτάρκους γὰρ μᾶλλον. καὶ κί- 34
 νησις δὲ βραδεῖα τοῦ μεγαλοψύχου δοκεῖ εἶναι, καὶ φωνὴ
 βαρεῖα, καὶ λέξις στάσιμος· οὐ γὰρ σπενυστικός ὁ περὶ ὀλίγα
 15 σπουδάζων, οὐδὲ σύντονος ὁ μηδὲν μέγα οἰόμενος· ἢ δ' ὀξύ-
 9 φωνία καὶ ἡ ταχυτὴς διὰ τούτων. Τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μεγα-
 λόψυχος· ὁ δ' ἐλλείπων μικρόψυχος, ὁ δ' ὑπερβάλλων 35

27. ἀμελεῖν pg. K^b: μέλειν vulg.

29. παρρησιαστῆς γὰρ διὰ τὸ κα-
 ταφρονητικὸς εἶναι, καὶ ἀληθευτικός scripti: καταφρονητικῷ γάρ· παρρη-
 σιαστοῦ γάρ· διὸ παρρησιαστικὸς δὲ διὰ τὸ καταφρονητικὸς εἶναι καὶ ἀληθευ-
 τικός pg. K^b: παρρησιαστῆς γὰρ διὰ τὸ καταφρονητικὸς εἶναι, καταφρονη-
 τικός δὲ διὰ τὸ παρρησιαστικός, παρρησιαστικός δὲ διὰ τὸ καταφρονητικός
 καὶ ἀληθευτικός Γ: παρρησιαστικός γάρ· διὸ καταφρονητικός· καταφρονη-
 τικός δέ, διὸ παρρησιαστικός καὶ ἀληθευτικός L^b M^b: παρρησιαστῆς γὰρ
 διὰ τὸ καταφρονεῖν· διὸ καὶ ἀληθευτικός corr. cod. Pag. 1856 30. εἰρω-
 νεῖα δὲ seclusi: εἰρωνα δὲ N^b 1125* 1. ἢ πρὸς φίλον L^b M^b 14. ὁ
 om. K^b

(çünkü gizlenmek korkanın özelliğidir, kanılardan çok doğ-
 ruyu gözetmemek de), açıkça konuşup iş görmesi zorunlu-
 dur (küçümseyen bir insan olduğu için rahatça açık konu-
 şur; istihza yapmadığı zaman, hep doğruyu söyler). Dostun- 30
 dan başkasına muhtaç yaşayamaz, çünkü bu kölece bir
 şeydir; bunun için bütün dalkavuklar köle gibidir, bütün 1125a
 aşağılık insanlar da dalkavuk. O, hayranlığa kendini kaptı-
 ran biri de değildir; çünkü onun için hiçbir şey büyük değil.
 Kinci de değildir; kötü şeyleri anımsamak değil, daha çok
 bunlara bir sünger çekmektir yüce gönüllünün özelliği. 5
 İnsanlar hakkında konuşan biri de değildir: Ne kendi ne de
 bir başkası hakkında bir şey söyler; ne övülmeyle ne de
 başkalarının kötülenmesiyle ilgilenir; övücü de değildir;
 kötü konuşmaz, düşmanları hakkında bile, hakaret etmek
 istediği durumlar dışında. Kaçınılmaz ya da önemsiz du-
 rumlarda pek az yakınan ve rica eden biridir; çünkü böyle 10
 yapmak bu durumları önemseyenin özelliğidir. Meyvesini
 alacağı, işe yarar şeylerden çok, güzel ve meyvesini almaya-
 cağı şeyler edinme eğilimindedir; nitekim bu, kendine yeter
 bir kişiye daha uygundur. Yüce gönüllü kişinin hareketleri-
 nin yavaş olduğu düşünülüyor; ses tonu tok, konuşması sa-
 kindir; az şeyi önemseyen biri telaşlı olamaz, hiçbir şeyi
 büyük görmeyen biri de gerginlik içinde olmaz; bağırarak ve 15
 telaş gösterme bunlar yüzünden olur. Demek ki yüce gönüllü
 böyle biridir; bunlarda eksik kalan pısırsık, aşırıya kaçan ise

χαῦνος. οὐ κακοὶ μὲν οὖν δοκοῦσιν εἶναι οὐδ' οὗτοι (οὐ γὰρ
κακοποιοὶ εἰσιν), ἡμαρτημένοι δέ. ὁ μὲν γὰρ μικρόψυχος
ἄξιος ὢν ἀγαθῶν ἑαυτὸν ἀποστερεῖ ὢν ἄξιός ἐστι, καὶ ἔοικε 20
κακὸν ἔχειν τι ἐκ τοῦ μὴ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τῶν ἀγαθῶν, καὶ
ἀγνοεῖν δ' ἑαυτόν. ὠρέγετο γὰρ ἂν ὢν ἄξιος ἦν, ἀγαθῶν
γε ὄντων. οὐ μὴν ἡλίθιοί γε οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσιν εἶναι, ἀλλὰ
μᾶλλον ὀκνηροί. ἡ τοιαύτη δὲ δόξα δοκεῖ καὶ χείρους ποιεῖν·
ἕκαστοι γὰρ ἐφίενται τῶν κατ' ἀξίαν, ἀφίστανται δὲ καὶ 25
τῶν πράξεων τῶν καλῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων ὡς ἀνά-
36 ξιοὶ ὄντες, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν. οἱ δὲ χαῦνοι
ἡλίθιοι καὶ ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντες, καὶ ταύτ' ἐπιφανῶς· οὐ γὰρ
ἄξιοι ὄντες τοῖς ἐντίμοις ἐπιχειροῦσιν, εἴτα ἐξελέγχονται·
καὶ ἐσθῆτι κοσμοῦνται καὶ σχήματι καὶ τοῖς τοιούτοις, καὶ 30
βούλονται τὰ εὐτυχήματα καὶ φανερὰ εἶναι αὐτῶν, καὶ λέγουσι
37 περὶ αὐτῶν ὡς διὰ τούτων τιμηθησόμενοι. ἀντιτίθεται δὲ τῇ
μεγαλοψυχίᾳ ἡ μικροψυχία μᾶλλον τῆς χαυνότητος· καὶ
38 γὰρ γίνεται μᾶλλον καὶ χεῖρόν ἐστιν. ἡ μὲν οὖν μεγαλο-
ψυχία περὶ τιμὴν ἐστι μεγάλην, ὥσπερ εἴρηται. 35

IV. Ἔοικε δὲ καὶ περὶ ταύτην εἶναι ἀρετὴ τις, καθάπερ ἐν 1125^b
τοῖς πρώτοις ἐλέχθη, ἡ δόξειεν ἂν παραπλησίως ἔχειν πρὸς 10
τὴν μεγαλοψυχίαν ὥσπερ καὶ ἡ ἐλευθεριότης πρὸς τὴν με-
γαλοπρέπειαν. ἄμφω γὰρ αὗται τοῦ μὲν μεγάλου ἀφεστᾶσι,
περὶ δὲ τὰ μέτρια καὶ μικρὰ διατιθέασιν ἡμᾶς ὡς δεῖ· 5
2 ὥσπερ δ' ἐν λήψει καὶ δόσει χρημάτων μεσότης ἔστι καὶ
ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις, οὕτω καὶ ἐν τιμῇς ὀρέξει τὸ
3 μᾶλλον ἢ δεῖ καὶ ἡττον, καὶ τὸ ὅθεν δεῖ καὶ ὡς δεῖ. τὸν τε
γὰρ φιλότιμον ψέγομεν ὡς μᾶλλον ἢ δεῖ καὶ ὅθεν οὐ δεῖ

24.. ἔε] γε K^b28. ἡλίθιοι om. K^bοὐ K^b (et ut videtur Asp.):

ὡς vulg.

31. καὶ ante φανερά add. K^b32. αὐτῶν L^b Γ Asp.1125^b 5. post καὶ add. τὰ L^b M^b9. ὡς K^b Γ: ὡς καὶ L^b M^b

kendini beğenmiş. Böylelerinin kötü oldukları düşünülüyor (kötü bir şey yapmıyorlar çünkü), yanlışya düştükleri düşünülüyor. Nitekim pısrık, iyi şeylere lâayık olduğu halde, kendini lâayık olduğu şeyden yoksun bırakır ve kendini iyi şeylere lâayık görmemekle ve kendini tanımamakla kötü bir özelliği varmış gibi geliyor. Yoksa lâayık olduğu şeyleri arzu ederdi, çünkü bunlar iyi şeylerdir. Böyle kişiler aptal değil, daha çok çekingen görünüyorlar. Kendileri hakkında böyle düşünmeleri onları daha da kötü kılar; nitekim her kişi lâayık olduğu şeyleri arzu eder, oysa onlar, lâayık değillermiş gibi güzel eylem ve işlerden uzak dururlar; aynı şekilde dışa ait iyi şeylerden de. Oysa kendini beğenmiş kişiler aptaldır ve kendilerini tanımazlar, bu da açıkça görünür; lâayık olmadıkları halde onurlu işlere girişirler, sonunda da ayıplanırlar. Giyim kuşama düşkün, süslenip püslenirler; kendi talihliliklerinin görülmesini isterler ve bunlardan ötürü onurlandırılmak için bunlardan sözederler. Kendini beğenmişlikten çok pısrıklık yüce gönüllülüğe ters düşer; çünkü hem daha sık görülür hem de daha kötüdür. O halde yüce gönüllülük onurun büyüğüyle ilgilidir, dediğimiz gibi.

Ama başlarda dediğimiz gibi, bu onur konusunda da bir erdem vardır ki, cömertliğin ihtişama yakın olduğu gibi, bu da yüce gönüllülüğe yakın olsa gerek. Nitekim bu her iki erdem de bizi büyüklükten uzak tutuyorlar, ama ölçülü ve küçük şeyler konusunda bizi gerektiği gibi yöneltiyorlar. Para alıp vermede orta olma, aşırılık ve eksiklik olduğu gibi, aynı şekilde onurlandırılma arzusunda da gerekenden çok, az, gerektiği yerden, gerektiği gibi olan vardır. Nitekim biz hırslı kişi, onurlandırılmayı gerekenden çok ve gerekmeyen yerden arzuladığı için,

- 10 τῆς τιμῆς ἐφιέμενον, τόν τε ἀφιλότιμον ὡς οὐδ' ἐπὶ τοῖς
καλοῖς προαιρούμενον τιμᾶσθαι. ἔστι δ' ὅτε τὸν φιλότιμον 4
ἐπαινοῦμεν ὡς ἀνδρώδη καὶ φιλόκαλον, τὸν δ' ἀφιλότιμον
ὡς μέτριον καὶ σώφρονα, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πρώτοις εἶπο-
μεν. δῆλον δ' ὅτι πλεοναχῶς τοῦ φιλοτοιοῦτου λεγομένου οὐκ
15 ἐπὶ τὸ αὐτὸ φέρομεν ἀεὶ τὸ φιλότιμον, ἀλλ' ἐπαινοῦντες
μὲν ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἢ οἱ πολλοί, ψέγοντες δ' ἐπὶ τὸ μᾶλ-
λον ἢ δεῖ. ἀνωγνύμου δ' οὔσης τῆς μεσότητος, ὡς ἐρήμης ἔοι-
κεν ἀμφισβητεῖν τὰ ἄκρα. ἐν οἷς δ' ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ
ἔλλειψις, καὶ τὸ μέσον· ὀρέγονται δὲ τῆς τιμῆς καὶ μᾶλλον ἢ 5
20 δεῖ καὶ ἡττον· ἔστι δὴ καὶ ὡς δεῖ· ἐπαινεῖται δ' οὖν ἡ ἕξις
αὕτη, μεσότης οὖσα περὶ τιμὴν ἀνώγνυμος. φαίνεται δὲ πρὸς
μὲν τὴν φιλοτιμίαν ἀφιλοτιμία, πρὸς δὲ τὴν ἀφιλοτιμίαν
φιλοτιμία, πρὸς ἀμφοτέρα δὲ ἀμφοτέρᾳ πως. ἔοικε δὲ τοῦτ' 6
εἶναι καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς. ἀντικεῖσθαι δ' ἐνταῦθ'
25 οἱ ἄκροι φαίνονται διὰ τὸ μὴ ὠνομάσθαι τὸν μέσον.
11 Πραότης δ' ἐστὶ μεσότης περὶ ὀργάς· ἀνωγνύμου δ' οὗτος V.
τοῦ μέσου, σχεδὸν δὲ καὶ τῶν ἄκρων, ἐπὶ τὸ μέσον τὴν
πραότητα φέρομεν, πρὸς τὴν ἔλλειψιν ἀποκλίνουσιν, ἀνώ-
γνυμον οὔσαν. ἡ δ' ὑπερβολὴ ὀργιλότης τις λέγοιτ' ἄν. 2
30 τὸ μὲν γὰρ πάθος ἐστὶν ὀργή, τὰ δ' ἐμποιοῦντα πολλὰ καὶ
διαφέρουντα. ὁ μὲν οὖν ἐφ' οἷς δεῖ καὶ οἷς δεῖ ὀργιζόμενος, 3
ἔτι δὲ καὶ ὡς δεῖ καὶ ὅτε καὶ ὅσον χρόνον, ἐπαινεῖται· πρῶτος
δὴ οὗτος ἂν εἴη, εἴπερ ἡ πραότης ἐπαινεῖται. βούλεται
γὰρ ὁ πρῶτος ἀτάραχος εἶναι καὶ μὴ ἄγεσθαι ὑπὸ τοῦ πά-
35 θους, ἀλλ' ὡς ἂν ὁ λόγος τάξῃ, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπὶ

11. ἔστι δ' ὅτε] ἔτι δὲ K^bcodd. 19. τῆς add. K^bγούν H^a N^b23. δὲ prius] δὲ ἡ K^b: fort. δὴM^b Asp.

26. post ἐστὶ add. μὲν Γ

32. καὶ ante ὡς om. K^b

15. τὸ φιλότιμον scripsi: τὸν φιλότιμον

20. δὴ] δ' ὅτε M^b δ' οὖν K^b: οὖν L^b Γ:25. τὸν] τὸ L^b

27. τὸν μέσον Victorius

kayıtsız kalan kişiyi de güzel şeyler için bile onurlandırılma- 10
 yı tercih etmediği için kınarız. Ne var ki hırslı insanı cesur ve
 güzelsever diye, kayıtsız kalanı da alçak gönüllü ve ölçülü
 diye övdüğümüz oluyor, başlarda da söylediğimiz gibi. Kişi-
 lere birçok anlamda şu ya da bu ‘-sever’ dendiğinden, ‘onur- 15
 sever’i her zaman aynı şeye yüklediğimiz açık: Kimi za-
 man çoğu insanlardan daha çok onurlandırılmayı sevdiğin-
 den birini över, kimi zaman da gerekenden çok onurlandırıl-
 mayı seviyor diye kınarız. Orta olmanın bir adı olmadığından,
 uçlar alanı boş bulup galiba birbirlerini altetmeye çalış-
 ıyorlar. Ama aşırılığı ve eksikliği olan şeylerde orta da var-
 dır; çünkü onurlandırılmayı gerekenden çok ya da az arzu- 20
 layanlar olduğu gibi, gerektiği şekilde arzulayanlar da var-
 dır; işte bu huy, onurla ilgili adsız olan bir orta olduğundan
 övülür. Bu huy hırslı olmayla karşılaştırıldığında kayıtsız
 kalma, kayıtsız kalmayla karşılaştırıldığında hırslı olma ola-
 rak görünür; ikisiyle karşılaştırıldığında ise, bir anlamda her
 ikisi olarak görünür. Öteki erdemlerde de bu böyle gibi
 görünüyor; burada ise ortanın adı olmamasından ötürü, uç- 25
 larda olanlar karşıt görünüyor.

Öfke konusunda orta olma sakinliktir; ortanın hatta az-
 çok uçların da adı olmadığından ötürü, ortaya sakinlik diyo-
 ru; aslında sakinlik adsız olan eksikliğe doğru kayıyor. Aşırı- 30
 lığa öfkelilik denebilir; çünkü duyulan, öfkedir; öfke uyandı-
 ranlar ise pekçok ve çeşitlidir. Demek ki gereken şeylere ve ge-
 reken kişilere karşı ayrıca gerektiği şekilde, gerektiği zaman ve
 gereken süre öfkelenen kişi övülür; sakin kişi bu olsa gerek,
 eğer sakinlik övülüyorsa. Nitekim sakin kişi dingin olmak, duy-
 gulanımlar tarafından sürüklenmemek, aklın gösterdiği şeylere 35

4 τοσοῦτον χρόνον χαλεπαίνειν· ἁμαρτάνειν δὲ δοκεῖ μᾶλλον 1128^a
 ἐπὶ τὴν ἔλλειψιν· οὐ γὰρ τιμωρητικὸς ὁ πρᾶος, ἀλλὰ μᾶλ-
 5 λον συγγνωμονικός. ἡ δ' ἔλλειψις, εἴτ' ἀοργησία τίς ἐστιν
 εἴθ' ὃ τι δὴ ποτε, ψέγεται. οἱ γὰρ μὴ ὀργιζόμενοι ἐφ' οἷς
 δεῖ ἡλίθιοι δοκοῦσιν εἶναι, καὶ οἱ μὴ ὥς δεῖ μὴδ' ὅτε μὴδ' 5
 6 οἷς δεῖ· δοκεῖ γὰρ οὐκ αἰσθάνεσθαι οὐδὲ λυπεῖσθαι, μὴ ὀργι-
 ζόμενός τε οὐκ εἶναι ἀμυντικός, τὸ δὲ προπηλακίζόμενον
 7 ἀνέχεσθαι καὶ τοὺς οἰκείους περιορᾶν ἀνδραποδῶδες. ἡ δ'
 ὑπερβολὴ κατὰ πάντα μὲν γίνεται (καὶ γὰρ οἷς οὐ δεῖ,
 καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ θύττον, καὶ πλείω 10
 χρόνον), οὐ μὴν ἅπαντά γε τῷ αὐτῷ ὑπάρχει. οὐ γὰρ ἂν
 δύναιτ' εἶναι· τὸ γὰρ κακὸν καὶ ἑαυτὸ ἀπόλλυσι, κἂν ὁλό-
 8 κληρον ἦ, ἀφόρητον γίνεται. οἱ μὲν οὖν ὀργίλοι ταχέως μὲν
 ὀργίζονται καὶ οἷς οὐ δεῖ καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ καὶ μᾶλλον ἢ
 δεῖ, παύονται δὲ ταχέως· ὁ καὶ βέλτιστον ἔχουσιν. συμ- 15
 βαίνει δ' αὐτοῖς τοῦτο, ὅτι οὐ κατέχουσι τὴν ὀργὴν ἀλλ'
 ἀνταποδιδόασιν ἢ φανεροί εἰσι διὰ τὴν ὀξύτητα, εἴτ' ἀπο-
 9 παύονται. ὑπερβολῇ δ' εἰσὶν οἱ ἀκρόχολοι ὀξεῖς καὶ πρὸς
 10 πᾶν ὀργίλοι καὶ ἐπὶ παντί· ὅθεν καὶ τοῦνομα. οἱ δὲ πικροὶ
 δυσδιάλυτοι, καὶ πολὺν χρόνον ὀργίζονται· κατέχουσι γὰρ 20
 τὸν θυμόν. παῦλα δὲ γίνεται ὅταν ἀνταποδιδῶ· ἡ γὰρ
 τιμωρία παύει τῆς ὀργῆς, ἡδονὴν ἀντὶ τῆς λύπης ἐμποιοῦσα.
 τούτου δὲ μὴ γινομένου τὸ βάρος ἔχουσιν· διὰ γὰρ τὸ μὴ ἐπι-
 φανὲς εἶναι οὐδὲ συμπεῖθει αὐτοὺς οὐδεῖς, ἐν αὐτῷ δὲ πέψαι
 τὴν ὀργὴν χρόνον δεῖ. εἰσὶ δ' οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς ὀχληρότατοι 25
 11 καὶ τοῖς μάλιστα φίλοις. χαλεποὺς δὲ λέγομεν τοὺς ἐφ' οἷς
 τε μὴ δεῖ χαλεπαίνοντας καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ καὶ πλείω

1128^a 4. τὸ γὰρ μὴ ὀργίζεσθαι ἐφ' οἷς δεῖ ἡλίθιου δοκεῖ εἶναι Γ

5. οἱ

om. K^b 6. γὰρ] δὲ Γ

10. θάττον ἢ καὶ K^b

17. ἀποδιδόα-

σιν K^b Γ

20. ὀργίλοι K^b

21. ἀνταποδῶσιν Γ Asp.

25. fort.

δεῖται

ve aklın gösterdiği süre için öfkelenmek ister; daha çok eksiklik yönünde yanılgıya düştüğü düşünülüyor; çünkü sakin kişi kin güdücü değil, daha çok bağışlayıcıdır. Eksiklik, bu ister öfkesizlik ister başka herhangi bir şey olsun, kınadır; çünkü gereken şeylere öfkelenmeyen kişiler ve gerekmediği şekilde, gerekmediği zaman ve gerekmeyen kişilere öfkelenenler aptal gibi görünüyorlar; nitekim öfkelenmediği ve kendini savunmadığı için, duygusuz olduğu ve acı da duymadığı sanılıyor; küçük düşürülmeye katlanmak ve yakınları küçük düşürülünce bunu görmezlikten gelmek köleye özgü bir şey diye düşünülüyor. Aşırılığı ise her bakımdan olur (gerekmeyen kişilere, gerekmeyen şeylerde, gerekenden çok, az ya da daha uzun zaman), ama bunların hepsi aynı kişide bulunmaz; bulunamaz da, çünkü kötü kendi kendini de yokeder ve tam olduğu zaman dayanılmaz olur. Demek ki öfkeli kişiler çabucak öfkelenirler: Gerekmeyen kişilere, gerekmeyen şeylere ve gerekenden çok; çabucak da sakinleşirler; bu da onların en iyi yanı. Öfkelerine egemen olmaktan hemen parlayıp açıkça karşılık vermeleri yüzünden bu onların başına geliyor, sonra sakinleşiyorlar. Öfkeli kişiler hemen parlarlar ve herşeye karşı her vesileyle öfkeli dirler; adları da buradan geliyor. Kinci kişilerin öfkesi ise zor geçer, uzun süre öfkeli kalırlar, çünkü öfkelerini³⁸ tutarlar, ancak hınçlarını alınca son bulur öfkeleri. Nitekim öğ alma öfkeyi dindirir ve acı yerini hazza bırakır. Bu olmayınca, öfke onların içinde bir ağırlık gibi kalır; belli de etmediklerinden, sindirmeleri için zaman gerekir. Böyle kişiler kendileri için de en yakınları için de son derece çekilmezdir. Gereksiz şeylerde, gereğinden çok ve uzun süre öfkelenenlere ve öğ almadan ya da cezalandırmadan öfkeleri geçmeyenlere

χρόνον, καὶ μὴ διαλλαττομένους ἄνευ τιμωρίας ἢ κολάσεως.
 τῇ πραότητι δὲ μᾶλλον τὴν ὑπερβολὴν ἀντιτίθεμεν· καὶ 12
 30 γὰρ μᾶλλον γίνεται· ἀνθρωπικώτερον γὰρ τὸ τιμωρεῖσθαι·
 καὶ πρὸς τὸ συμβιοῦν οἱ χαλεποὶ χεῖρους. ὁ δὲ καὶ ἐν τοῖς 13
 πρότερον εἴρηται, καὶ ἐκ τῶν λεγομένων δῆλον· οὐ γὰρ
 ῥάδιον διορίσαι τὸ πῶς καὶ τίσι καὶ ἐπὶ ποίοις καὶ πόσον
 χρόνον ὀργιστέον, καὶ τὸ μέχρι τίνος ὀρθῶς ποιεῖ τις ἢ ἁμαρ-
 35 τάνει. ὁ μὲν γὰρ μικρὸν παρεκβαίνων οὐ ψέγεται, οὐτ' ἐπὶ
 τὸ μᾶλλον οὐτ' ἐπὶ τὸ ἥττον· ἐνίοτε γὰρ τοὺς ἐλλείποντας
 1128^b ἐπαινοῦμεν καὶ πράους φαμέν, καὶ τοὺς χαλεπαίνοντας ἀν-
 δρώδεις ὡς δυναμένους ἄρχειν. ὁ δὲ πόσον καὶ πῶς παρεκ-
 βαίνων ψεκτός, οὐ ῥάδιον τῷ λόγῳ ἀποδοῦναι· ἐν γὰρ τοῖς
 καθ' ἕκαστα κὰν τῇ αἰσθήσει ἢ κρίσει. ἀλλὰ τό γε τοσοῦτον 14
 5 δῆλον, ὅτι ἡ μὲν μέση ἕξιν ἐπαινετή, καθ' ἣν οἷς δεῖ ὀργι-
 ζόμεθα καὶ ἐφ' οἷς δεῖ καὶ ὡς δεῖ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα,
 αἱ δ' ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις ψεκταί, καὶ ἐπὶ μικρὸν μὲν
 γινόμεναι ἡρέμα, ἐπὶ πλεόν δὲ μᾶλλον, ἐπὶ πολὺ δὲ σφό-
 δρα. δῆλον οὖν ὅτι τῆς μέσης ἕξεως ἀνθεκτέον. αἱ μὲν οὖν 15
 10 περὶ τὴν ὀργὴν ἕξεις εἰρήσθωσαν.
 12 Ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῷ συζῆν καὶ λόγων καὶ VI.
 πραγμάτων κοινωνεῖν οἱ μὲν ἄρεσκοι δοκοῦσιν εἶναι, οἱ πάντα
 πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες καὶ οὐθὲν ἀντιτείνοντες, ἀλλ' οἰόμενοι
 δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι· οἱ δ' ἐξ ἐναντίας τοῦ- 2
 15 τοις πρὸς πάντα ἀντιτείνοντες καὶ τοῦ λυπεῖν οὐδ' ὀτιοῦν φρον-
 τίζοντες δύσκολοι καὶ δυσέριδες καλοῦνται. ὅτι μὲν οὖν αἱ 3
 εἰρημέναι ἕξεις ψεκταὶ εἰσιν, οὐκ ἄδηλον, καὶ ὅτι ἡ μέση
 τούτων ἐπαινετή, καθ' ἣν ἀποδέξεται ἡ δεῖ καὶ ὡς δεῖ,
 ὁμοίως δὲ καὶ δυσχερανεῖ· ὄνομα δ' οὐκ ἀποδέδοται αὐτῇ 4

28. ἡ] ἢ καὶ K^b
 τοιοῦτον vulg.

1128^b 4. κὰν scripsi: καὶ codd.

τοσοῦτον K^b:

ters adam deriz. Sakinliğin karşıtı olarak daha çok, aşırılığı kabul ediyoruz; nitekim ona çok rastlanıyor (çünkü öç almak insanlarda daha çok görünen bir şey). Ters kişilerle birlikte yaşamak da daha beterdur. Bunu daha önce de söylemiştik, şimdi söylediklerimizden de açık: Nasıl, kime, nelerde, ne kadar zaman öfkelenmek gerektiğini ve kimin hangi noktaya kadar doğru davrandığını ya da yanılığa düştüğünü belirlemek kolay değil. Aza ya da çoğa doğru biraz sapan kınanmaz; kimi zaman eksiklik gösterenleri över, sakin deriz, ters adamlara da başkalarına egemen olabildikleri için erkek adam deriz. Ne kadar ve nasıl sapma gösterenin kınanması gerektiğini akılla belirlemek de kolay değildir; çünkü tek tek durumlardaki yargımız algılamamıza bağlıdır. Ama şu kadarı açık ki, bu huya göre gereken kişiye, gereken şeylerde, gerektiği şekilde ve benzeri biçimde öfkelenmemizi sağlayan orta huy övülür; aşırılıklar ve eksiklikler ise —eğer azsa yumuşak bir şekilde, çoksa daha çok, pek çoksa şiddetli bir şekilde— kınanır. O halde orta huya yakın olmak gerektiği açıktır. Öfke ile ilgili huyları da dile getirmiş olduk.

Başkalarıyla ilişkilerde, ortak yaşamada, konuşmada ve ortak işlerde kimi kişilerin —hiçbir şeye karşı çıkmayıp herşeyi haz vermek için yapanların, karşılaştıkları insanlar için hoşnutsuzluk yaratmayan insan olmak gerektiğini sananların— kendilerini beğendirmek istedikleri düşünülüyor. Kimi kişiler de bunların tersine, herşeye karşı çıktıkları ve sıkıntı vermektan hiç çekinmedikleri için çetin adam ve kavgacı diye adlandırılırlar. Sözü edilen bu iki huyun da kınanması gerektiği açık; gereken şeyleri, gereken şekilde kabul etmemizi aynı şekilde de reddetmemizi sağlayan bu huyların ortası ise övülür. Bu huya belli bir ad verilmemiştir,

τι, ἔοικε δὲ μάλιστα φιλία. τοιοῦτος γὰρ ἐστὶν ὁ κατὰ τὴν 20
 μέσσην ἕξιν οἶον βουλόμεθα λέγειν τὸν ἐπικεικὴ φίλον, τὸ
 5 στέργειν προσλαβόντα. διαφέρει δὲ τῆς φιλίας, ὅτι ἄνευ
 πάθους ἐστὶ καὶ τοῦ στέργειν οἷς ὁμιλεῖ· οὐ γὰρ τῷ φιλεῖν ἢ
 ἐχθαίρειν ἀποδέχεται ἕκαστα ὡς δεῖ, ἀλλὰ τῷ τοιοῦτος 25
 εἶναι. ὁμοίως γὰρ πρὸς ἀγνώτας καὶ γνωρίμους καὶ συνήθεις 25
 καὶ ἀσυνήθεις αὐτὸ ποιήσκει, πλὴν καὶ ἐν ἐκάστοις ὡς ἀρμό-
 ζει· οὐ γὰρ ὁμοίως προσήκει συνήθων καὶ ὀθνείων φροντίζειν,
 6 οὐδ' αὖ λυπεῖν. καθόλου μὲν οὖν εἴρηται ὅτι ὡς δεῖ ὁμιλήσει,
 ἀναφέρων δὲ πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον στοχάζεται
 7 τοῦ μὴ λυπεῖν ἢ συνηδύνειν. ἔοικε μὲν γὰρ περὶ ἡδονὰς καὶ 30
 λύπας εἶναι τὰς ἐν ταῖς ὁμιλίαις γινομένας· τούτων δ' ὅσας
 μὲν αὐτῷ ἐστὶ μὴ καλὸν ἢ βλαβερὸν συνηδύνειν, δυσχερα-
 νεῖ, καὶ προαιρήσεται λυπεῖν· κἂν τῷ ποιοῦντι δ' ἀσχημο-
 σύνην φέρῃ, καὶ ταύτην μὴ μικράν, ἢ βλάβην, ἢ δ' ἐναν-
 τίσιν μικράν λύπην, οὐκ ἀποδέξεται ἀλλὰ δυσχερανεῖ. 35
 8 διαφερόντως δ' ὁμιλήσει τοῖς ἐν ἀξιώμασι καὶ τοῖς τυχοῦσι,
 καὶ μᾶλλον ἢ ἥττον γνωρίμοις, ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς 1127*
 ἄλλας διαφοράς, ἐκάστοις ἀπονέμων τὸ πρέπον, καὶ καθ'
 αὐτὸ μὲν αἰρούμενος τὸ συνηδύνειν, λυπεῖν δ' εὐλαβούμενος,
 τοῖς δ' ἀποβαίνουσιν, ἐὰν ᾗ μείζω, συνεπόμενος, λέγω δὲ
 τῷ καλῷ καὶ τῷ συμφέροντι. καὶ ἡδονῆς δ' ἕνεκα τῆς 5
 9 εἰσαυθις μεγάλης μικρὰ λυπήσει. ὁ μὲν οὖν μέσος τοιοῦτός
 ἐστίν, οὐκ ὠνόμασται δέ· τοῦ δὲ συνηδύνοντος ὁ μὲν τοῦ ἡδὺς
 εἶναι στοχαζόμενος μὴ διὰ τι ἄλλο ἄρεσκος, ὁ δ' ὅπως ὠφέ-
 λειά τις αὐτῷ γίνηται εἰς χρήματα καὶ ὅσα διὰ χρημά-
 των, κόλαξ· ὁ δὲ πᾶσι δυσχεραίνων εἴρηται ὅτι δύσκολος 10
 καὶ δύσερις. ἀντικεῖσθαι δὲ φαίνεται τὰ ἄκρα ἑαυτοῖς διὰ
 τὸ ἀνώνυμον εἶναι τὸ μέσον.

26. καὶ ἀσυνήθεις om. K^b1127* 6. μεγάλης om. K^b36. διαφερόντως διαφόρως δ' K^b8. δι' ἄλλο τι L^b M^bτις ὠφέλεια K^b

ama dostluğa çok benziyor. Nitekim iyi dost dediğimiz 20
—sevmeyi eklemek koşuluyla— bu orta huya sahip olan böyle
biridir. Ama bu, dostluktan farklıdır; çünkü ilişkide oldu-
ğu kişiler için duygulanma, onları sevme söz konusu değildir.
Çünkü o, sevdiği ya da kin duyduğu için bunları gerektiği
gibi kabul etmez, böyle bir insan olduğu için eder. Tanıdıkla- 25
rına-tanımadıklarına, yakınlarına-yabancılar da hep aynı
şeyi yapar, her durumda uygun olduğu gibi davranması
dışında; çünkü yakınlarla ve yabancılarla aynı şekilde ilgilen-
mek ya da onlara aynı şekilde üzülmek uygun olmaz. O hal-
de, genel olarak, onun gerektiği gibi ilişkilere gireceğini,
güzeli ve yararlıyı gözönünde tutarak üzmemeye ya da duru-
mu daha hoş kılmaya dikkat edeceğini söylemiş olduk.
Demek bu konu ilişkilerdeki haz ve acılarla ilgilidir; ona göre 30
desteklenmesi güzel olmayanlara ya da zararlı olanlara karşı
çıkacak, üzmeyi tercih edecektir; eğer bir şeyi yapmak yap-
na bir utanç, hem de küçük olmayan bir utanç, ya da zarar
getiriyorsa, karşı çıkmak ise küçük bir acı getiriyorsa, onu
kabul etmeyecek, karşı çıkacaktır. Mevki sahibi kişilerle, 35
sıradan insanlarla, daha çok veya daha az tanıdığı kişilerle ve
aynı şekilde başka farklılıklara göre, farklı şekilde ilişki kura- 1127a
cak, herbirine yakıştığı şekilde davranacak; memnun etmeyi
kendi içinde tercih edecek, üzmemeye dikkat edecek; daha
önemli iseler çıkacak sonuçlara göre davranacak —yani
güzele ve yararlıya göre davranacak— demek istiyorum.
Gelecekteki daha büyük hazlar için küçük acılar çektirecek- 5
tir. İşte ortada olan kişi böyle bir kişidir, ama adı yoktur.
Memnun etmek bakımından insanlardan bir çeşidi —hoşa
gitmeyi başka amaçla yapmayan— koltukçu; bir çeşidi de
—malla ilgili ya da parayla edinilen şeylerle ilgili bir çıkar yü-
zünden yapan— dalkavuktur; herşeye karşı çıkanın ise çekil- 10
mez biri olduğunu söylemiştik. Ortanın bir adı olmamasın-
dan ötürü, uç noktaların birbirine karşıt oldukları görünüyor.

13 Περὶ τὰ αὐτὰ δὲ σχεδὸν ἐστὶ καὶ ἡ τῆς ἀλαζονείας (καὶ VII.
 εἰρωνείας) μεσότης· ἀνώνυμος δὲ καὶ αὐτή. οὐ χεῖρον δὲ καὶ
 15 τὰς τοιαύτας ἐπελθεῖν· μᾶλλον τε γὰρ ἂν εἰδείημεν τὰ περὶ τὸ
 ἦθος, καθ' ἕκαστον διελθόντες, καὶ μεσότητος εἶναι τὰς ἀρε-
 τὰς πιστεύομεν ἂν, ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχον συνιδόντες. ἐν
 δὴ τῷ συζῆν οἱ μὲν πρὸς ἡδονὴν καὶ λύπην ὁμιλοῦντες εἴρη-
 νται, περὶ δὲ τῶν ἀληθευόντων τε καὶ ψευδομένων εἴπωμεν
 20 ὁμοίως ἐν λόγοις καὶ πράξεσι καὶ τῷ προσποιήματι. δοκεῖ 2
 δὴ ὁ μὲν ἀλαζῶν προσποιητικὸς τῶν ἐνδόξων εἶναι καὶ μὴ
 ὑπαρχόντων καὶ μειζόνων ἢ ὑπάρχει, ὁ δὲ εἰρων ἀνάπαλιν 3
 ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα ἢ ἐλάττω ποιεῖν, ὁ δὲ μέσος αὐθι- 4
 καστός τις ὦν ἀληθευτικὸς καὶ τῷ βίῳ καὶ τῷ λόγῳ, τὰ
 25 ὑπάρχοντα ὁμολογῶν εἶναι περὶ αὐτόν, καὶ οὔτε μείζω οὔτε
 ἐλάττω. ἔστι δὲ τούτων ἕκαστα καὶ ἕνεκά τινος ποιεῖν καὶ 5
 μηδενός. ἕκαστος δ' οἷός ἐστι, τοιαῦτα λέγει καὶ πράττει
 καὶ οὕτω ζῇ, ἔαν μὴ τινος ἕνεκα πράττη. καθ' αὐτὸ δὲ τὸ 6
 μὲν ψεῦδος φαῦλον καὶ ψεκτόν, τὸ δ' ἀληθὲς καλὸν καὶ
 30 ἐπαινετόν. οὕτω δὲ καὶ ὁ μὲν ἀληθευτικὸς μέσος ὦν ἐπαινε-
 τός, οἱ δὲ ψευδόμενοι ἀμφοτέροι μὲν ψεκτοί, μᾶλλον δ' ὁ
 ἀλαζῶν. περὶ ἑκατέρου δ' εἴπωμεν, πρότερον δὲ περὶ τοῦ ἀλη-
 θευτικοῦ. οὐ γὰρ περὶ τοῦ ἐν ταῖς ὁμολογίαις ἀληθεύοντος 7
 λέγομεν, οὐδ' ὅσα εἰς ἀδικίαν ἢ δικαιοσύνην συντείνει (ἄλλης
 1127^b γὰρ ἂν εἴη ταῦτ' ἀρετῆς), ἀλλ' ἐν οἷς μηδενὸς τοιούτου δια-
 φέροντος καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν βίῳ ἀληθεύει τῷ τὴν ἕξιν
 τοιούτος εἶναι. δόξειε δ' ἂν ὁ τοιοῦτος ἐπιεικὴς εἶναι. ὁ γὰρ 8
 φιλαλήθης, καὶ ἐν οἷς μὴ διαφέρει ἀληθεύων, ἀληθεύσει
 5 καὶ ἐν οἷς διαφέρει ἔτι μᾶλλον· ὥς γὰρ αἰσχροὺς τὸ ψεῦ-
 dos εὐλαβήσεται, ὅ γε καὶ καθ' αὐτὸ ἡύλαβεῖτο· ὁ δὲ τοι-

13. καὶ τῆς εἰρωνείας add. Imelmann
 δὲ om. K^b 1127^b 6. αὐτὸν F.¹

24. fort. καὶ τῷ βίῳ
 εὐλαβεῖτο pr. K^b L^b

30.

İstihza ile şarlatanlığın ortası da aşağı yukarı bu konularla ilgilidir, ama bunun da adı yoktur. Bunları da ele almak kötü olmaz; çünkü bunları tek tek ele almakla, karakter konularında daha çok bilgi edinebiliriz ve erdemlerin orta olmaları olduklarına, bütün durumlarda bunun böyle olduğunu görmekle, inanabiliriz. Ortak yaşam ilişkilerinde amaçları haz ve acı vermekle ilgili olan insanlardan sözettik; şimdi de aynı şekilde, konuşmalarında, eylemlerinde ve olduğundan başka görünmek istediği şeyler konusunda doğru ve yalan söyleyenlerden sözedelim. Şarlatanın onur kazandıran şeylere —sahip olmadığı ya da sahip olduğundan daha büyük şeylere— sahip bir insan olarak görünmek istediği düşünülüyor; müstehzi ise bunun tersine, sahip olduğu şeyleri yadsır ya da daha küçük göstermeye çalışır; orta olan insansa, bizzat kendisi olan insan olduğundan, hem yaşamında hem konuşmalarında doğruyu söyler; kendi hakkında sözederken, onda olan özelliklerden sözeder: Ne daha azından ne de daha çoğundan. Bunlardan herbiri de bir amaçla ya da amaçsız yapılabilir. Bu insanlardan herbiri de eğer bir amaçla davranmıyorsa, nasılsa öyle konuşur, davranır ve yaşar. Yalanın kendisi çirkin ve kınanacak bir şeydir, doğru ise güzel ve övülecek bir şey. Böylece doğru konuşan, orta olan biri olduğundan övülmeli; yalan söyleyen tiplere gelince, her ikisi kınanmalıdır, ama şarlatan daha çok. Bunların herbirinden sözedeceğiz, ilk olarak da doğru söyleyenden başlayalım. Burada sözünü ettiğimiz, bir konuda söylediklerinde ya da bir adaletsizliğin veya adaletin ortaya çıkmasına neden olan konularda doğruyu söyleyen değil (çünkü bunlar bir başka erdemle ilgilidir), bunların hiçbir fark yaratmadığı durumlarda, sözlerinde de yaşamında da huyu böyle olduğundan, doğruyu söyleyendir. Böyle bir insanın doğru insan olduğu düşünülüyor; çünkü doğruyu seven biri olduğundan, fark etmeyen konularda bile doğru söylediğine göre, fark eden konularda daha çok doğruyu söyleyecek; yalan söylemek kötü olduğundan söylemeye çekinecektir, zaten yalanın kendisinden çekiniyordur. Böyle

9 οὗτος ἐπαινετός. ἐπὶ τὸ ἔλαττον δὲ μᾶλλον τοῦ ἀληθοῦς
 ἀποκλίνει· ἐμμελέστερον γὰρ φαίνεται διὰ τὸ ἐπαχθεῖς τὰς
 10 ὑπερβολὰς εἶναι. ὁ δὲ μείζω τῶν ὑπαρχόντων προσποιού-
 μενος μηδενὸς ἔνεκα φαύλῳ μὲν ἔοικεν (οὐ γὰρ ἂν ἔχαιρε 10
 11 τῷ ψεύδει), μάταιος δὲ φαίνεται μᾶλλον ἢ κακός· εἰ δ'
 ἔνεκά τινος, ὁ μὲν δόξης ἢ τιμῆς οὐ λίαν ψεκτός, †ὥς ὁ
 ἀλαζών, ‡ ὁ δὲ ἀργυρίον, ἢ ὅσα εἰς ἀργύριον, ἀσχημονέστερος
 12 (οὐκ ἐν τῇ δυνάμει δ' ἐστὶν ὁ ἀλαζών, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει·
 κατὰ τὴν ἔξιν γὰρ καὶ τῷ τοιόσδε εἶναι ἀλαζών ἐστιν)· ὥσπερ 15
 καὶ ψεύστης ὁ μὲν τῷ ψεύδει αὐτῷ χαίρων, ὁ δὲ δόξης
 13 ὀρεγόμενος ἢ κέρδους. οἱ μὲν οὖν δόξης χάριν ἀλαζονεύμενοι
 τὰ τοιαῦτα προσποιοῦνται ἐφ' οἷς ἔπαινος ἢ εὐδαιμονισμός,
 οἱ δὲ κέρδους, ὧν καὶ ἀπόλαυσις ἐστι τοῖς πέλας καὶ δια-
 λαθεῖν ἐστι μὴ ὄντα, οἷον μάντιν σοφὸν ἱατρόν. διὰ τοῦτο 20
 οἱ πλείστοι προσποιοῦνται τὰ τοιαῦτα καὶ ἀλαζονεύονται·
 14 ἐστὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὰ εἰρημένα. οἱ δ' εἴρωνες ἐπὶ τὸ ἔλατ-
 τον λέγοντες χαριέστεροι μὲν τὰ ἥθη φαίνονται· οὐ γὰρ
 κέρδους ἔνεκα δοκοῦσι λέγειν, ἀλλὰ φεύγοντες τὸ ὀγκηρόν·
 μάλιστα δὲ καὶ οὗτοι τὰ ἐνδοξα ἀπαρνούνται, οἷον καὶ Σωκρά- 25
 15 τῆς ἐποίει. οἱ δὲ τὰ μικρὰ καὶ φανερά [προσποιούμενοι]
 βαυκοπανοῦργοι λέγονται καὶ εὐκαταφρονητότεροί εἰσιν· καὶ
 ἐνίοτε ἀλαζονεία φαίνεται, οἷον ἢ τῶν Λακώνων ἐσθῆς· καὶ
 16 γὰρ ἢ ὑπερβολὴ καὶ ἢ λίαν ἑλλειψις ἀλαζονικόν. οἱ δὲ
 μετρίως χρώμενοι τῇ εἴρωνείᾳ καὶ περὶ τὰ μὴ λίαν ἐμποδῶν 30

8. ἀποκλινεῖ Coraes   14. οὐκ—15. ἀλαζών ἐστιν alio loco (post 1127^b
 22. εἰρημένα) habuisse videtur Aspasius   19. ὧν καὶ] ὧν ηδεῖ pr. K^b:
 ὧν ἤδη coni. Ramsauer   καὶ K^b: καὶ & vulg.   20. ἱατρόν K^b Asp.:
 ἢ ἱατρόν vulg.   διὰ τοῦτο om. K^b   21. τὰ τοιαῦτα] ταῦτα K^b   24.
 ὀγκηρόν K^b   26. δὲ K^b Γ: δὲ καὶ vulg.   φανερά K^b: τὰ φανερά
 L^b M^b   προσποιούμενοι seclus. Vahlen   27. εὐκαταφρονητότεροί K^b:
 εὐκαταφρόνητοί L^b M^b Γ

biri övülecek insandır. Olsa olsa, doğrunun daha azını söylemeye eğilim gösterecek; çünkü bu, abartmalar tik-sindirici olduğundan, daha uygun görünüyor. Bir amacı olmadan sahip olduklarından daha fazlasına sahipmiş gibi görünmek isteyen, kötü birine benziyor (yoksa yalandan hoşlanmazdı), ama kötüden çok boş biri gibi görünüyor. 10

Eğer bir amacı varsa, ün ya da onur için yapanı pek fazla kınamamalı, şarlatan gibi; ama para ya da para sağlayan şeyler için yapan daha edepsizdir (şarlatanı böyle kılan bir olanak değil, yaptığı tercihtir; çünkü huyundan dolayı böyle olduğundan şarlatandır); tıpkı yalancı gibi: Kimi yalancı 15

yalanın kendisinden hoşlanır, kimi de ün ya da kazanç istediği için yalan söyler. Demek ki ün uğruna şarlatanlık yapanlar, övülen ya da talihlilik sayılan özelliklere sahip gibi görünmek isterler; kazanç uğruna şarlatanlık yapanlarsa, başkalarına da bir şey sağlayan özelliklere sahip geçinmek isterler; böylece bunlara sahip olmadıkları gözden kaçabiliyor; sözgelişi bilici, bilge, doktor geçinmek isterler. Bunun 20

için çoğu kimse böyle şeylere öykünür ve bu konularda şarlatanlık yapar; çünkü onlarda bu söylediğimiz huylar vardır. Müstehziler ise, olandan daha azını söylediklerinden ötürü, karakter bakımından daha sevimli görünüyorlar; nitekim onların kazanç için değil, şişinmekten kaçındıkları için böyle yaptıkları düşünülüyor. Bunlar ün sağlayan 25

şeylere sahip olduklarını özellikle inkâr ederler, Sokrates'in de yaptığı gibi. Küçük ve görünen şeylere öykünenlere ise tilki denir ve daha çok aşağılanırlar; kimi zaman da bu, şarlatanlık olarak görünür, Ispartalıların giysileri gibi; çünkü hem aşırılık hem de abartılmış eksiklik şarlatanca şeylerdir. İstihzayı ölçülü bir şekilde kullananlar ve çok sıradan 30

καὶ φανερὰ εἰρωνευόμενοι χαρίεντες φαίνονται. ἀντικείμενοι 17
δ' ὁ ἀλαζών φαίνεται τῷ ἀληθινικῷ· χείρων γάρ.

14 Οὔσης δὲ καὶ ἀναπαύσεως ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἐν ταύτῃ VIII.

διαγωγῆς μετὰ παιδιᾶς, δοκεῖ καὶ ἐνταῦθα εἶναι ὁμιλία

1128^a τις ἐμμελῆς, καὶ οἷα δεῖ λέγειν καὶ ὥς, ὁμοίως δὲ καὶ ἀκούειν.

διοίσει δὲ καὶ τὸ ἐν τοιούτοις λέγειν ἢ τοιούτων ἀκούειν.

δῆλον δ' ὥς καὶ περὶ ταύτ' ἔστιν ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις 2

τοῦ μέσου. οἱ μὲν οὖν τῷ γελοίῳ ὑπερβάλλοντες βωμολόχοι 3

5 δοκοῦσιν εἶναι καὶ φορτικοί, γλιχόμενοι πάντως τοῦ γελοίου,

καὶ μᾶλλον στοχαζόμενοι τοῦ γέλωτα ποιῆσαι ἢ τοῦ λέγειν

εὐσχήμονα καὶ μὴ λυπεῖν τὸν σκωπτόμενον· οἱ δὲ μήτ'

αὐτοὶ ἂν εἰπόντες μηδὲν γελοῖον τοῖς τε λέγουσι δυσχεραί-

νοντες ἄγροικοι καὶ σκληροὶ δοκοῦσιν εἶναι. οἱ δ' ἐμμελῶς

10 παίζοντες εὐτράπελοι προσαγορεύονται, οἷον εὐτροποι· τοῦ

γὰρ ἥθους αἱ τοιαῦται δοκοῦσι κινήσεις εἶναι, ὥσπερ δὲ τὰ

σώματα ἐκ τῶν κινήσεων κρίνεται, οὕτω καὶ τὰ ἥθη. ἐπι- 4

πολάζοντος δὲ τοῦ γελοίου, καὶ τῶν πλείστων χαιρόντων τῇ

παιδιᾷ καὶ τῷ σκώπτειν μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ οἱ βωμολόχοι

15 εὐτράπελοι προσαγορεύονται ὥς χαρίεντες· ὅτι δὲ διαφέ-

ρουνσι, καὶ οὐ μικρόν, ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον. τῇ μέσῃ δ' 5

ἔξει οἰκτεῖον καὶ ἡ ἐπιδεξιότης ἐστίν· τοῦ δ' ἐπιδεξίου ἐστὶ

τοιαῦτα λέγειν καὶ ἀκούειν οἷα τῷ ἐπιεικεῖ καὶ ἐλευθερίῳ

ἁρμόττει· ἔστι γάρ τινα πρόποντα τῷ τοιούτῳ λέγειν ἐν

20 παιδιᾶς μέρει καὶ ἀκούειν, καὶ ἡ τοῦ ἐλευθερίου παιδιὰ δια-

φέρει τῆς τοῦ ἀνδραποδώδους, καὶ πεπαιδευμένου καὶ ἀπαι-

δεύτου. ἴδοι δ' ἂν τις καὶ ἐκ τῶν κωμωδιῶν τῶν παλαιῶν 6

καὶ τῶν καινῶν· τοῖς μὲν γὰρ ἦν γελοῖον ἢ αἰσχρολογία,

τοῖς δὲ μᾶλλον ἢ ὑπόνοια· διαφέρει δ' οὐ μικρόν ταῦτα

31. ante ἀντικείμενοι add. καὶ K^b 1128^a 3. δ' om. K^b M^b 9. ἄ-

γροικοι K^b: ἄγριοι vulg. 16. ἐκ] καὶ ἐκ K^b 21. πεπαιδευμένου

K^b Γ: αἱ τοῦ πεπαιδευμένου I.^b: αὐ τοῦ πεπαιδευμένου M^b

ve gözle görülür olmayan şeylerde istihza yapanlar ise sevimli görünürler. Demek ki şarlatan doğru söyleyenin karşıtı olarak görünüyor, çünkü o daha kötüdür.

Yaşamda dinlenme diye bir şeyin de olması ve bu sırada zamanın şaka ile geçmesi sözkonusu olduğuna göre, burada da zarif davranmadan sözedilebilir gibi geliyor —neyi, nasıl söylemek ve dinlemek gerektiği konusunda. Şu ya da bu insanlarla konuşmamız veya şu ya da bu insanları dinlememiz arasında fark olacaktır. Bunlar konusunda da ortaya göre aşırılık ve eksiklik olduğu açıktır. Güldürmede aşırıya kaçanların şaklaban ve ağzı bozuk oldukları düşünülüyor; bunlar her şekilde güldürmeye çabalarlar ve efendice konuşmaktan ve şaka yaptıkları kişiyi gücendirmemekten çok, güldürmeye bakarlar. Kendileri gülünecek hiçbir söz etmeyen ya da güldürücü şeyler söyleyenlerden hoşlanmayanların ise dağdan inme ve kuru insanlar oldukları düşünülüyor. Zarif bir şekilde şaka yapanlara ise kıvrak zekâlı denir, kıvrak insan dendiği gibi; çünkü bunların, karakterin devinimleri olduğu düşünülüyor ve nasıl bedenler konusunda devinimlerine bakarak yargıda bulunuluyorsa, karakterler konusunda da bunlara bakarak yargıda bulunulur. Güldüren şeyler bol olduğu için, çoğu kişi de eğlenceli şeylerden ve şaka yapmaktan gerekenden çok hoşlandığı için, şaklabanlara da, sevimli olduklarından ötürü, nüktedan denir; ama aralarında bir fark, hem de küçümsenemeyecek bir fark olduğu, söylediklerimizden açıktır. Bunların orta huyuna yakın olan bir de yoldan bilme vardır; doğru ve soylu kişiye yakışan şeyleri söylemek ve dinlemek yol-yordam bilen özelliğidir; çünkü böyle bir insanın eğlencede söyleyeceği ve dinleyeceği, ona yakışan bazı şeyler vardır ve soylu insanın şakası ile köle ruhlu olanınki farklıdır, eğitilmiş kişininki de eğitilmemiş olanınkinden farklı. Bu, eski ve yeni komedyadan da görülebilir; nitekim eskilerde güldüren şey açık-saçık sözler, yenilerde ise daha çok îmâdır; bunlar ise efendilik bakımından

7 πρὸς εὐσχημοσύνην. πότερον οὖν τὸν εὖ σκώπτουτα ὀριστέον 25
 τῷ λέγειν μὴ ἀπρεπῇ ἐλευθερίῳ, ἢ τῷ μὴ λυπεῖν τὸν ἀκούοντα
 ἢ καὶ τέρπειν; ἢ καὶ τό γε τοιοῦτον ἀόριστον; ἄλλο γὰρ
 8 ἄλλῳ μισητόν τε καὶ ἡδύ. τοιαῦτα δὲ καὶ ἀκούσεται· ἃ γὰρ
 9 ὑπομένει ἀκούων, ταῦτα καὶ ποιεῖν δοκεῖ. οὐ δὴ πᾶν ποιήσῃ·
 τὸ γὰρ σκῶμμα λαιδόρημά τι ἐστίν, οἱ δὲ νομοθέται ἔνια 30
 10 λαιδορεῖν κωλύουσιν· ἔδει δ' ἴσως καὶ σκώπτειν. ὁ δὴ χαρίεις
 καὶ ἐλευθέριος οὕτως ἔξει, οἷον νόμος ὧν ἑαυτῷ. τοιοῦτος μὲν
 οὖν ὁ μέσος ἐστίν, εἴτ' ἐπιδέξιος εἴτ' εὐτράπελος λέγεται. ὁ
 δὲ βωμολόχος ἥττων ἐστὶ τοῦ γελοίου, καὶ οὔτε ἑαυτοῦ οὔτε
 τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος εἰ γέλῳτα ποιήσῃ, καὶ τοιαῦτα λέγων 35
 ὧν οὐδὲν ἂν εἴποι ὁ χαρίεις, ἔνια δ' οὐδ' ἂν ἀκούσαι. ὁ δ' 1128^b
 ἄγροικος εἰς τὰς τοιαύτας ὁμιλίας ἀχρεῖος· οὐθὲν γὰρ συμ-
 11 βαλλόμενος πᾶσι δυσχεραίνει. δοκεῖ δὲ ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ
 12 παιδιὰ ἐν τῷ βίῳ εἶναι ἀναγκαῖον. τρεῖς οὖν αἱ εἰρημέναι
 ἐν τῷ βίῳ μεσότητες, εἰσὶ δὲ πᾶσαι περὶ λόγων τινῶν 5
 καὶ πράξεων κοινωνίαι. διαφέρουσι δ' ὅτι ἡ μὲν περὶ ἀλή-
 θειάν ἐστιν, αἱ δὲ περὶ τὸ ἡδύ. τῶν δὲ περὶ τὴν ἡδονὴν
 ἡ μὲν ἐν ταῖς παιδιαῖς, ἡ δ' ἐν ταῖς κατὰ τὸν ἄλλον βίον
 ὁμιλίαις.

IX. Περὶ δὲ αἰδοῦς ὥς τινος ἀρετῆς οὐ προσήκει λέγειν· 15
 πάθει γὰρ μᾶλλον ἔοικεν ἢ ἔξει. ὀρίζεται γοῦν φόβος τις
 2 ἀδοξίας, καὶ ἀποτελεῖται τῷ περὶ τὰ δεινὰ φόβῳ παραπλή-
 σιον· ἐρυνθραίνονται γὰρ οἱ αἰσχυνόμενοι, οἱ δὲ τὸν θάνατον
 φοβούμενοι ὠχρῶσιν. σωματικὰ δὲ φαίνεται πως εἶναι
 3 ἀμφότερα, ὅπερ δοκεῖ πάθους μᾶλλον ἢ ἔξεως εἶναι. οὐ 15
 πάσῃ δ' ἡλικίᾳ τὸ πάθος ἀρμόζει, ἀλλὰ τῇ νέᾳ. οἴομεθα

26. μὴ ἀπρεπῇ K^b: μὴ ἃ πρέπει Γ: ἃ πρέπει L^b M^b 35. ταῦτα K^b
 1128^b 1. εἴποι ἂν K^b Γ 2. ἄγροικος conl. Coraes: ἄγριος codd. 4.
 ἀναγκαῖα K^b 8. ἢ δ' ἐν ταῖς] αἱ δὲ K^b 11. οὖν K^b Γ 12. καὶ
 ἀποτελεῖται K^b: ἀποτελεῖται δὲ L^b M^b Γ

az fark göstermiyor. O halde iyi şaka yapanı hangi özelliğinden, soylu insana yakışmayan şeyler söylememekten mi, yoksa dinleyeni incitmemesi ya da neşelendirmesinden mi anlamak gerekir? Yoksa böyle bir şey belirlenemez mi? Çünkü başka başka insanlar başka başka şeylerden hoşlanmaz ya da hoşlanır; dinleyecekleri de böyledir; çünkü bir insanın dinlemeye tahammül ettiği şeyleri söylediği düşünülüyor. Herşeyi de yapmayacaktır, çünkü alaylı şaka bir çeşit hakarettir ve yasa koyucular bazı hakaretleri yasaklarlar; belki de alaylı şaka yapmayı da yasaklamaları gerekirdi. O halde sevimli ve efendi adam, sanki kendisi kendine yasaymış gibi olacak. Orta olan insan böyle biridir, ister ona yol-yordam bilen, ister nüktedan densin. Şaklabanın ise güldürücü olana zaafı vardır, güldürmek sözkonusu olduğu zaman ne kendini ne de başkalarını sakınır; sevimli birinin söyleyemeyeceği, hatta bazılarının dinleyemeyeceği şeyler bile söyler. Dağdan inme insansa böyle konuşmalar için işe yaramaz; çünkü buna hiç katkısı olmadığı gibi herşeye de gücendir. Oysa dinlenme ve şakanın yaşam için zorunlu olduğu düşünülüyor. O halde yaşamda sözünü ettiğimiz üç türlü orta olma vardır, hepsi de bazı konuşmaların ve eylemlerin iletişimiyle ilgilidir. Aralarındaki fark, bu ortallardan birinin doğrulukla, ötekilerin ise haz verenle ilgili olmalarıdır. Hazla ilgili olanlardan da biri şakalarda, öteki ise yaşamdaki başka ilişkilerde sözkonusudur.

Utanma konusundan bir erdem olarak sözetmek pek yerinde değildir, çünkü bir huydan çok duygulanıma benziyor. Çoğu kez kötü ün korkusu diye belirlenir; felâketlerden korkmaya benzer bir şekilde oluşur: Nitekim utanan kişiler kızarır, ölümden korkanlar ise sararır. Bunların her ikisi de bedensel şeyler olarak görünüyor, bu da huydan çok duygulanımın bir özelliği olarak düşünülüyor. Ayrıca bu duygulanım her yaşa değil, gençliğe yakışır. Nitekim

γὰρ δεῖν τοὺς τηλικούτους αἰδήμονας εἶναι διὰ τὸ πάθει ζῶν-
 τας πολλὰ ἁμαρτάνειν, ὑπὸ τῆς αἰδοῦς δὲ κωλύεσθαι· καὶ
 ἐπαινοῦμεν τῶν μὲν νέων τοὺς αἰδήμονας, πρεσβύτερον δ'
 20 οὐδεὶς ἂν ἐπαινέσειεν ὅτι αἰσχυνηλός· οὐδὲν γὰρ οἰόμεθα δεῖν
 αὐτὸν πράττειν ἐφ' οἷς ἐστὶν αἰσχύνη. οὐδὲ γὰρ ἐπικικοῦς 4
 ἐστὶν ἢ αἰσχύνη, εἴπερ γίνεται ἐπὶ τοῖς φαύλοις (οὐ γὰρ
 πρακτέον τὰ τοιαῦτα· εἰ δ' ἐστὶ τὰ μὲν κατ' ἀλήθειαν αἰσχυρὰ 5
 τὰ δὲ κατὰ δόξαν, οὐδὲν διαφέρει· οὐδέτερα γὰρ πρακτέα,
 25 ὥστ' οὐκ αἰσχυντέον)· φαύλου δὲ καὶ τὸ εἶναι τοιοῦτον οἶον 6
 πράττειν τι τῶν αἰσχυρῶν. τὸ δ' οὕτως ἔχειν ὥστ' εἰ πράξαι
 τι τῶν τοιούτων αἰσχύνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτ' οἴεσθαι ἐπικικῆ
 εἶναι, ἄτοπον· ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις γὰρ ἢ αἰδῶς, ἐκὼν δ' ὁ
 ἐπικικῆς οὐδέποτε πράξει τὰ φαῦλα. εἴη δ' ἂν ἢ αἰδῶς ἐξ 7
 30 ὑποθέσεως ἐπικικῆς· εἰ γὰρ πράξαι, αἰσχύνοιτ' ἂν· οὐκ ἔστι
 δὲ τοῦτο περὶ τὰς ἀρετάς. εἰ δ' ἢ ἀναισχυντία φαῦλον καὶ
 τὸ μὴ αἰδεῖσθαι τὰ αἰσχυρὰ πράττειν, οὐδὲν μᾶλλον τὸν
 τὰ τοιαῦτα πράττοντα αἰσχύνεσθαι ἐπικικῆς. οὐκ ἔστι δ' οὐδ' 8
 ἢ ἐγκράτεια ἀρετὴ, ἀλλὰ τις μικτή· δειχθήσεται δὲ περὶ
 35 αὐτῆς ἐν τοῖς ὕστερον. νῦν δὲ περὶ δικαιοσύνης εἴπωμεν.

1129 *

E.

Περὶ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκεπτέον, περὶ ποίας
 τε τυγχάνουσιν οὔσαι πράξεις, καὶ ποία μεσότης ἐστὶν ἢ
 5 δικαιοσύνη, καὶ τὸ δίκαιον τίνων μέσον. ἢ δὲ σκέψις ἡμῖν 2
 ἔστω κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον τοῖς προειρημένοις. ὁρῶμεν δὴ 3
 πάντας τὴν τοιαύτην ἕξιν βουλομένους λέγειν δικαιοσύνην,
 ἀφ' ἧς πρακτικοὶ τῶν δικαίων εἰσὶ καὶ ἀφ' ἧς δικαιοπρα-

25. οὐδ' Γ καὶ τδ] τδ Γ: διὰ τδ Rassow: fort. καὶ τῷ 28. ἀκου-
 σίοις K^b 30. γὰρ om. K^b 32. τὸν K^b L^b: τδ M^b 33. τὰ
 τοιαῦτα K^b Γ: ταῦτα L^b M^b

duygulanımlarla yaşayıp, pekçok yanılgıya düştükleri için gençlerin utangaç olmaları ve utanmanın onları [bazı şeyleri yapmaktan] alıkoyması gerektiğini düşünürüz; utangaç gençleri överiz, oysa utanan bir insandır diye yaşlı birini hiçkimse övemeyecektir; çünkü onun, utanç verici bir şey yapmaması gerektiğine inanıyoruz. Kötü şeyler yapmaktan meydana geliyorsa, utanç duyma doğru bir insanın da bir özelliği değildir (çünkü bu tür şeyleri yapmamak gerekir; bunların gerçekten çirkin şeyler olmaları ya da öyle sanılmaları arasında da hiç fark yoktur; her ikisini de yapmamalı ki utanmak gerekmesin); çirkin bir şey yapabilecek bir insan olması ise kötü insanın özelliğini oluşturur; ama böyle bir şey yaptığında utanacak bir insan olması, bundan ötürü de doğru insan sayılması yerinde değildir; çünkü utanma, istenerek yapılanlarda meydana gelir, doğru insan da hiçbir zaman isteyerek çirkin şeyler yapmayacaktır. Utanma ancak varsayılarak doğru bir şey olabilir; kişi bir şeyi şayet yaparsa, utanacaktır, demektir; oysa erdemler konusunda bu böyle değildir. Nitekim eğer utanmazlık ve çirkin şeyler yapmaktan utanç duymamak kötüyse, böyle şeyler yapanın utanmaması hiç yerinde olmaz. Aynı şekilde kendine ege-men olma da bir erdem değil, bir karışımdır; bunu daha sonra göstereceğiz. Şimdi de adaletten sözedelim.

BEŞİNCİ KİTAP

Adalet ve adaletsizlik üzerine düşünelim: Hangi eylemlerle ilgili olduklarını, adaletin nasıl bir orta olduğunu, hakkın da nelerin ortası olduğunu. Düşünmemiz de daha önce söylediklerimizdeki yolu izlesin. Şimdi görüyoruz ki, herkes insanların adil olanı yapan insanlar olmalarını, adil eylemlerde bulunmalarını ve haklı şeyler istemelerini

γούσι καὶ βούλονται τὰ δίκαια· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ
 περὶ ἀδικίας, ἀφ' ἧς ἀδικοῦσι καὶ βούλονται τὰ ἄδικα. διὸ 10
 4 καὶ ἡμῶν πρῶτον ὥς ἐν τύπῳ ὑποκείσθω ταῦτα. οὐδὲ γὰρ
 τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπὶ τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων
 καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων. δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δοκεῖ
 τῶν ἐναντίων ἢ αὐτῇ εἶναι, ἕξις δ' ἢ ἐναντία τῶν ἐναντίων
 οὔ, οἷον ἀπὸ τῆς ὑγιείας οὐ πράττεται τὰ ἐναντία, ἀλλὰ 15
 τὰ ὑγιεινὰ μόνον· λέγομεν γὰρ ὑγιεινῶς βαδίζειν, ὅταν
 5 βαδίζῃ ὥς ἂν ὁ ὑγιαίνων. πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται ἢ
 ἐναντία ἕξις ἀπὸ τῆς ἐναντίας, πολλάκις δὲ αἱ ἕξεις ἀπὸ
 τῶν ὑποκειμένων· ἐάν τε γὰρ ἢ εὐεξία ἢ φανερά, καὶ ἢ
 καχεξία φανερά γίνεται, καὶ ἐκ τῶν εὐεκτικῶν ἢ εὐεξία 20
 καὶ ἐκ ταύτης τὰ εὐεκτικά. εἰ γὰρ ἐστὶν ἢ εὐεξία πυκνότης
 σαρκός, ἀνάγκη καὶ τὴν καχεξίαν εἶναι μανότητα σαρκός
 6 καὶ τὸ εὐεκτικὸν τὸ ποιητικὸν πυκνότητος ἐν σαρκί. ἀκολου-
 θεῖ δ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐὰν θάτερον πλεοναχῶς λέγεται,
 καὶ θάτερον πλεοναχῶς λέγεσθαι, οἷον εἰ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ 25
 7 ἄδικον. ἔοικε δὲ πλεοναχῶς λέγεσθαι ἢ δικαιοσύνη καὶ ἢ 2
 ἀδικία, ἀλλὰ διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τὴν ὁμωνυμίαν αὐτῶν
 λανθάνει καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν πόρρω δῆλη μᾶλλον, (ἢ
 γὰρ διαφορὰ πολλὴ ἢ κατὰ τὴν ἰδέαν) οἷον ὅτι καλεῖται
 κλεῖς ὁμωνύμως ἢ τε ὑπὸ τὸν αὐχένα τῶν ζώων καὶ ἢ τὰς 30
 8 θύρας κλείουσιν. εἰλήφθω δὴ ὁ ἄδικος ποσαχῶς λέγεται.
 δοκεῖ δὴ ὅ τε παράνομος ἄδικος εἶναι καὶ ὁ πλεονέκτης καὶ
 ἄνιστος, ὥστε δῆλον ὅτι καὶ [ὁ] δίκαιος ἔσται ὅ τε νόμιμος
 καὶ ὁ ἴσος. τὸ μὲν δίκαιον ἄρα τὸ νόμιμον καὶ τὸ ἴσον, τὸ

1128* 24. θάτερον Γ: θάτερα codd.

25. θάτερον Γ: θάτερα codd.

τὸ δίκαιον καὶ om. K^b26. post ἄδικον add. καὶ ἢ ἀδικία K^b L^b 32.

δὴ scripsi: δὲ codd.

33. ἄνιστος] ἄδικος pr. K^b: ὁ ἄνιστος vulg. δseclusi 34. ὁ om. K^b

sağlayan huya ‘adalet’; aynı şekilde insanların haksızlık yapmalarına ve haksız şeyler istemelerine götüren huya da ‘adaletsizlik’ demek istiyor. Bunun için biz de ilkönce bun- 10 ları biçimsel olarak kabul edelim. Nitekim bilimler ve olanaklar ile huylar konusunda durum aynı değildir. Çünkü karşıtların olanağının ve biliminin aynı olduğu; oysa karşıt huyların olduğu, ama karşıtların huyunun olmadığı düşünülüyor; örneğin sağlık ancak sağlıklı şeyler yapmaya götürür, 15 karşıtlarını değil. Nitekim sağlıklı biri gibi yürüdüğü zaman kişinin sağlıklı yürüdüğünü söyleriz. Bir huy sık sık karşıtı-ndan bilinir, çoğu kez de huylar taşıyıcılarından tanınır; çünkü eğer bedenin sağlam olmasının ne olduğu açıksa, sağlam olmamasının ne olduğu da açık olacak; nitekim 20 eğer bedenin sağlam olması etin sıklığı ise, sağlam olma-ması etin gevşekliği olur; sağlam olmaya götüren şeyin eti sıkı kılan şey olması gerekir. Eğer iki karşıttan biri birkaç anlamda kullanılıyorsa, çoğu durumda arkasından öteki- 25 nin de birkaç anlamda kullanılması gelir; örneğin ‘hak’tan birkaç anlamda sözediliyorsa, ‘haksızlık’tan da birkaç anlamda sözedilir. Nitekim adalet ve adaletsizlikten birkaç anlamda sözedildiği görünüyor, ama aynı ad altında sözü edilenler çok yakın olduğundan, bu gözden kaçıyor ve uzak olanlardaki gibi açıkça görünmüyor (çünkü ide bakımından fark büyük fark oluyor); örneğin hem hayvan- 30 ların uyluk kemiğine hem de kapıları kilitleyene aynı adla [Yunancada] anahtar³⁹ denir. O halde adaletsiz insandan kaç anlamda söz edildiğine bakalım. Hem yasaya uymayan insanın, hem çıkarıcı insanın, hem de eşitliği gözetmeyen insanın adaletsiz olduğu düşünülüyor. O halde açık ki, yasaya uyan insan da eşitliği gözetmen insan da adaletli olacaktır. Öyleyse ‘adalet’ yasaya uygun olanda ve eşitliği gözetende,

1129^b δ' ἄδικον τὸ παράνομον καὶ τὸ ἄνισον. ἐπεὶ δὲ πλεο- 9
 νέκτης ὁ ἄδικος, περὶ τὰγαθὰ ἔσται, οὐ πάντα, ἀλλὰ περὶ
 ὅσα εὐτυχία καὶ ἀτυχία, ἃ ἔστι μὲν ἀπλῶς ἀεὶ ἀγαθὰ,
 τινὲ δ' οὐκ ἀεὶ. οἱ δ' ἄνθρωποι ταῦτα εὐχονται καὶ διώκουσιν·
 5 δεῖ δ' οὐ, ἀλλ' εὐχεσθαι μὲν τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ καὶ αὐτοῖς
 ἀγαθὰ εἶναι, αἰρεῖσθαι δὲ τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ. ὁ δ' ἄδικος 10
 οὐκ ἀεὶ τὸ πλεον αἰρεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον ἐπὶ τῶν
 ἀπλῶς κακῶν· ἀλλ' ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ μείον κακὸν ἀγαθόν
 πως εἶναι, τοῦ δ' ἀγαθοῦ ἔστιν ἡ πλεονεξία, διὰ τοῦτο δοκεῖ
 10 πλεονέκτης εἶναι. ἔστι δ' ἄνισος· τοῦτο γὰρ περιέχει καὶ 11
 3 κοινόν. Ἐπεὶ δ' ὁ παράνομος ἄδικος ἦν ὁ δὲ νόμιμος δίκαιος, 12
 δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμά ἐστί πως δίκαια· τὰ τε γὰρ
 ὠρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς νόμιμά ἐστι, καὶ ἕκαστον τού-
 των δίκαιον εἶναι φαμεν. οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἀπάν- 13
 15 των, στοχαζόμενοι ἢ τοῦ κοινῇ συμφέροντος πᾶσιν ἢ τοῖς
 ἀρίστοις ἢ τοῖς κυρίοις [κατ' ἀρετὴν] ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρό-
 πον τοιοῦτον· ὥστε ἕνα μὲν τρόπον δίκαια λέγομεν τὰ ποιη-
 τικὰ καὶ φυλακτικὰ εὐδαιμονίας καὶ τῶν μορίων αὐτῆς τῇ
 πολιτικῇ κοινωνίᾳ. προστάττει δ' ὁ νόμος καὶ τὰ τοῦ ἀν- 14
 20 δρείου ἔργα ποιεῖν, οἶον μὴ λείπειν τὴν τάξιν μηδὲ φεύγειν
 μηδὲ ρίπτειν τὰ ὄπλα, καὶ τὰ τοῦ σώφρονος, οἶον μὴ μοι-
 χεύειν μηδ' ὑβρίζειν, καὶ τὰ τοῦ πράου, οἶον μὴ τύπτειν
 μηδὲ κακηγορεῖν, ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς
 καὶ μοχθηρίας τὰ μὲν κελεύων τὰ δ' ἀπαγορεύων, ὀρθῶς
 25 μὲν ὁ κείμενος ὀρθῶς, χεῖρον δ' ὁ ἀπεσχεδιασμένος. αὕτη 15
 μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μὲν ἐστὶ τελεία, ἀλλ' οὐκ ἀπλῶς

1129^b 1. πλεονέκτης K^b M^b Γ: καὶ πλεονέκτης L^b

8. μείον] μὴ K^b L^b

καὶ παράνομος· τοῦτο γάρ, ἡ παρανομία ἥτοι ἡ ἀνισότης, περιέχει πᾶσαν

ἀδικίαν καὶ κοινόν ἐστὶ πάσης ἀδικίας L^b M^b Γ

K^b: ἢ κατ' ἀρετὴν Γ

23. καὶ τὰ κατὰ L^b

2. ἔσται om. K^b

11. post κοινόν add.

16. κατ' ἀρετὴν om.

25. ταύτη K^b

‘adaletsizlik’ ise yasaya aykırı olanda, eşitliği gözetmeyende olur. Adaletsiz insan çıkarıcı olduğundan iyilerle ilgilenecektir, ama hepsiyle değil; ancak talihlilikle ve talihsizlikle ilgili olan iyilerle, ki bunlar kendi başlarına hep iyidirler, ama kimisi için öyle değildir. Yine de insanlar bunları dilerler ve peşinden koşarlar; oysa böyle yapmamalı, kendi başlarına iyi olan şeylerin bizim için de iyi olmasını dilemeli ve bizim için iyi olanları tercih etmeli. Adaletsiz insan her zaman daha fazla olanı tercih etmez, kendi başlarına kötü olanlarda daha azı da tercih eder; ama daha az kötü olanın belli bir şekilde iyi olduğu düşünüldüğünden, çıkarıcılık da iyiyle ilgili olduğundan, bu insanın da çıkarıcı olduğu düşünülüyor; ona eşitliği gözetmeyen diyelim; çünkü bu söz daha kapsamlıdır ve ikisini de içerir. “Yasaya uymayan adaletsizdir, yasaya uyan adildir” dediğimize göre, açıktır ki, yasal olan şeyler bir anlamda haklı şeylerdir. Nitekim yasaya uygun olanlar yasama sanatı tarafından belirlenenlerdir ve bunların herbirinin hak olduğunu söylüyoruz. Yasalar ise herkes için konulur: Ya herkesin ortak yararını ya da en iyilerin yararını, [erdem bakımından] başta olanların yararını ya da bu tür bir başka bakımdan yararlı olanı hedef edinirler. O halde politik toplumda⁴⁰ mutluluğu ve onun öğelerini oluşturan ya da koruyan şeylere bir anlamda haklar diyoruz. Yasa, yiğit insanın yaptıklarını —örneğin siperi terketmemeyi, kaçmamayı, silâhları bırakmamayı—, ölçülü insanın yaptıklarını yapmayı —örneğin zina yapmamayı, hakaret etmemeyi—, sakın insanın yaptıklarını yapmayı —örneğin vurmamayı, kötülememeyi— buyurur, diğer erdem ve kötülüklerde de aynı şekilde bazı şeyleri emreder, bazılarını da yasaklar; yasa doğru ise bunu doğru bir şekilde, gelişigüzel yapılmışsa daha kötü bir şekilde yapar. O halde bu adalet kendi amacını kendinde taşıyan bir erdemdir —ama kendi başına değil,

ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη, καὶ οὐθ' ἔσπερος οὐθ' ἐφ' ὅσους οὕτω θανμαστός· καὶ παροιμιαζόμενοι φαμεν “ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶς ἀρετὴ ἐνι.” καὶ τελεία μάλιστα ἀρετὴ, 30 ὅτι τῆς τελείας ἀρετῆς χρῆσις ἐστίν. τελεία δ' ἐστίν, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὐτόν· πολλοὶ γὰρ ἐν μὲν τοῖς οἰκείοις τῇ ἀρετῇ δύνανται χρῆσθαι, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτερον ἀδυνα- 16 τοῦσιν. καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ Βίαντος, ὅτι ἀρχὴ 1130^a ἄνδρα δείξει· πρὸς ἕτερον γὰρ καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἤδη ὁ ἄρχων. 17 διὰ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι ἡ δικαιοσύνη μόνῃ τῶν ἀρετῶν, ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν· ἄλλω 18 γὰρ τὰ συμφέροντα πράττει, ἢ ἄρχοντι ἢ κοινωνῶ. κάκι- 5 στος μὲν οὖν ὁ καὶ πρὸς αὐτόν καὶ πρὸς τοὺς φίλους χρώμενος τῇ μοχθηρίᾳ, ἄριστος δ' οὐχ ὁ πρὸς αὐτόν τῇ ἀρετῇ ἀλλὰ 19 πρὸς ἕτερον· τοῦτο γὰρ ἔργον χαλεπόν. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη οὐ μέρος ἀρετῆς ἀλλ' ὅλη ἀρετὴ ἐστίν, οὐδ' ἡ ἐν- 20 αυτία ἀδικία μέρος κακίας ἀλλ' ὅλη κακία. τί δὲ διαφέρει 10 ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη αὕτη, δηλοῦν ἐκ τῶν εἰρημένων· ἐστὶ μὲν γὰρ ἡ αὐτή, τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό, ἀλλ' ἡ μὲν πρὸς ἕτερον, δικαιοσύνη, ἡ δὲ τοιάδε ἕξις ἀπλῶς, ἀρετή.

II. Ζητοῦμεν δέ γε τὴν ἐν μέρει ἀρετῆς δικαιοσύνην· ἐστὶ 4 γάρ τις, ὡς φαμέν. ὁμοίως ὁ καὶ περὶ ἀδικίας τῆς κατὰ 15 2 μέρος. σημεῖον δ' ὅτι ἐστίν· κατὰ μὲν γὰρ τὰς ἄλλας μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν ἀδικεῖ μὲν, πλεονεκτεῖ δ' οὐδέν, οἶον ὁ ρίψας τὴν ἀσπίδα διὰ δειλίαν ἢ κακῶς εἰπὼν διὰ χαλεπότητα ἢ οὐ βοηθήσας χρήμασι δι' ἀνελευθερίαν· ὅταν δὲ πλεονεκτῇ, πολλάκις κατ' οὐδεμίαν τῶν τοιούτων, ἀλλὰ μὴν 20

30. ἀρετὴ 'στιν Bergk 31. ὅτι ante δ om. K^b 1130^a 1. ἀρχὰ L^b M^b

12. § Γ: ἡ K^b L^b M^b 13. ἡ δικαιοσύνη K^b L^b 17. δ om. K^b

bir başkasıyla ilişkide bir erdem olarak—; bu nedenle sık sık adaletin erdemlerin en önemlisi olduğu düşünülüyor —ne akşam yıldızı ne de sabah yıldızı böylesine harika bir şeydir. Nitekim şu atasözümüz de vardır: “Adalette bütün erdem birarada bulunur”⁴¹. Kendi amacını kendinde en çok taşıyan erdemdir, çünkü kendi amacını kendinde taşıyan erdem tam kullanılmasıdır. Tamdır, çünkü bu erdeme sahip olan yalnızca kendi kendinde değil, başkasıyla ilgili olarak da kullanabilir; nitekim pekçok kişi kendi işlerinde erdemi kullanabilir, ama başkalarıyla ilgili olarak erdemle davranmazlar. Bunun için de Bias’ın⁴² “adamı makam gösterecektir” sözü çok yerinde görünüyor; çünkü yönetici zaten başkalarıyla ilgisinde yöneticidir ve başkalarıyla ilişki içindedir. Bu aynı nedenden ötürü erdemler içinde yalnızca adaletin, başkalarının iyiliği için olduğu düşünülüyor; çünkü bir başkasıyla ilişkide sözkonusudur. Çünkü o, başkasına —bu ister yönetici ister ilişkide olan insan olsun, başka birine— yararlı olan şeyler yapar. Böylece hem kendine hem dostlarına karşı kötülükle davranan kişi en kötü insan, ama kendisine değil başkasına erdemle davranan insan en iyi insandır; çünkü bu güç iştir. O halde adalet erdem bir parçası değil, erdem bütünüdür; karşıtı olan adaletsizlik ise kötülüğün bir parçası değil, kötülüğün bütünüdür. Erdem ile bu adaletin arasında ne fark olduğu söylediklerimizden bellidir; bu adalet erdemle aynı şeydir, ama adaletin olduğu şey ile erdem olduğu şey aynı değildir: Başkasıyla ilişkide sözkonusu olduğunda adalettir; kendi başına böyle bir huy sözkonusu olduğunda erdemdir.

Burada erdem bir parçası olan adaleti arıyoruz; çünkü dediğimiz gibi böyle bir adalet vardır. Aynı şekilde kötülüğün parçası olan adaletsizliği de ele alacağız. Öyle bir şey olduğunu şu gösteriyor: Başka kötülükler sözkonusu olduğunda, kötülük yapan bir haksızlık yapıyor, ama kendine çıkar sağlamıyor: Örneğin korkaklığından dolayı kalkanını atan, öfkeli olduğundan dolayı kötü söz söyleyen ya da cimriliği yüzünden para yardımını yapmayan gibi; oysa bir çıkar sağladığı zaman, çoğu kez böyle bir kötülükten ya da bütün bu kötülüklerden değil,

οὐδὲ κατὰ πάσας, κατὰ πονηρίαν δέ γε τινά (ψέγομεν γάρ)
καὶ κατ' ἀδικίαν. ἔστιν ἄρ' ἄλλη τις ἀδικία ὡς μέρος 3
τῆς ὅλης, καὶ ἀδικόν τι ἐν μέρει τοῦ ὅλου ἀδίκου τοῦ παρὰ
τὸν νόμον. ἔτι εἰ ὁ μὲν τοῦ κερδαίνειν ἔνεκα μοιχεύει καὶ 4
25 προσλαμβάνων, ὁ δὲ προστιθεὶς καὶ ζημιούμενος δι' ἐπιθυμίαν,
οὗτος μὲν ἀκόλαστος δόξειεν ἂν εἶναι μᾶλλον ἢ πλεονέκτης,
ἐκείνος δ' ἀδικος, ἀκόλαστος δ' οὐ· δῆλον ἄρα ὅτι διὰ τὸ
κερδαίνειν. ἔτι περὶ μὲν τᾶλλα πάντα ἀδικήματα γίνεται 5
ἢ ἐπαναφορὰ ἐπὶ τινα μοχθηρίαν αἰεί, οἷον εἰ ἐμοίχευσεν,
30 ἐπ' ἀκολασίαν, εἰ ἐγκατέλιπε τὸν παραστάτην, ἐπὶ δειλίαν,
εἰ ἐπάταξεν, ἐπ' ὀργήν· εἰ δ' ἐκέρδανεν, ἐπ' οὐδεμίαν μοχθη-
ρίαν ἀλλ' ἢ ἐπ' ἀδικίαν. ὥστε φανερόν ὅτι ἔστι τις ἀδικία 6
παρὰ τὴν ὅλην ἄλλη ἐν μέρει, συνώνυμος, ὅτι ὁ ὀρισμὸς ἐν
1130^b τῷ αὐτῷ γένει· ἄμφω γὰρ ἐν τῷ πρὸς ἕτερον ἔχουσι τὴν
δύναμιν, ἀλλ' ἢ μὲν περὶ τιμὴν ἢ χρήματα ἢ σωτηρίαν, ἢ
εἴ τινα ἔχοιμεν ἐνὶ ὀνόματι περιλαβεῖν ταῦτα πάντα, καὶ
δι' ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους, ἢ δὲ περὶ ἅπαντα περὶ ὅσα
5 ὁ σπουδαῖος.

5 Ὅτι μὲν οὖν εἰσὶν αἱ δικαιοσύναι πλείους, καὶ ὅτι ἔστι τις 7
καὶ ἑτέρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετήν, δῆλον· τίς δὲ καὶ ποία
τις, ληπτέον. διώρισται δὴ τὸ ἀδικον τό τε παράνομον καὶ 8
τὸ ἄνισον, τὸ δὲ δίκαιον τό τε νόμιμον καὶ τὸ ἴσον. κατὰ
10 μὲν οὖν τὸ παράνομον ἢ πρότερον εἰρημένῃ ἀδικία ἐστίν. ἐπεὶ 9
δὲ τὸ ἄνισον καὶ τὸ παράνομον οὐ ταῦτόν ἀλλ' ἕτερον ὡς μέρος
πρὸς ὅλον (τὸ μὲν γὰρ ἄνισον ἅπαν παράνομον, τὸ δὲ παρά-

22. ἄρ' scripsi: γὰρ K^b: ἔρα γε L^b M^b 24. ἔτι] ὅτι K^b 26. μᾶλ-

λον δόξει εἶναι K^b 27. ἔρα] γὰρ Γ 31. εἰ δ' ἐπάταξεν K^b L^b

1130^b 4. πάντα K^b 6. εἰσὶν αἱ K^b: εἰσὶ vulg. 8. δὲ K^b M^b

10. μὲν οὖν om. K^b 11. παράνομον] πλέον L^b M^b: παράνομον
πλέον K^b Γ ὡς μέρος] ὡς μέρος καὶ K^b: fort. καὶ ὡς μέρος 12. τὸ
μὲν—13. ἄνισον] τὸ μὲν γὰρ πλέον ἅπαν ἄνισον τὸ δ' ἄνισον οὐ πᾶν πλέον

belirli bir kötülük yüzünden (çünkü kınarız onu) ve adaletsizlik yüzünden yapar bunu. O halde tüm adaletsizliğin parçası olan başka bir adaletsizlik ve yasaya aykırı olma anlamındaki tüm haksızlığın parçası olan bir haksızlık vardır. Eğer biri kazanç için ve para alarak zina yapıyorsa, bir başkası ise arzusundan dolayı para vererek ve zarar görerek yapıyorsa; ikincisi çıkarıcıdan çok haz düşkününü, birincisi ise haz düşkününü değil adaletsiz olsa gerek; çünkü bunu kazanç için yaptığı açıktır. Ayrıca bütün öteki haksız eylemlerde hep bir kötülükle ilgi kurulabilir; örneğin eğer biri zina yapıyorsa haz düşkünlüğüyle, eğer silâh arkadaşını terkettiyse korkaklıkla, birine vurduysa öfkelilikle; ama eğer kazanç sağladıysa başka herhangi bir kötülükle değil, adaletsizlikle ilgi kurulur. Dolayısıyla tüm adaletsizlikten ayrı, tanımı aynı cins altına girdiği için aynı adı taşıyan özel [anlamda] bir adaletsizliğin olduğu açıktır; çünkü herikisinin de bir başkasına etkileri oluyor. Ama özeli onur, para, kurtulma ya da adı bütün bunları kapsayabilecek bir şeyle ve kazançtan kaynaklanan bir haz amacıyla ilgilidir; diğeri ise erdemli bir insan için sözkonusu olan herşeyle ilgilidir.

O halde adaletin birkaç çeşidi olduğu ve tüm erdemden başka bir adaletin de bulunduğu açık; şimdi bunun hangisi olduğunu ve ne olduğunu görelim. Haksızlığın yasaya ve eşitliğe aykırı, hakkın ise yasaya ve eşitliğe uygun olduğunu belirlemiştik. O halde daha önce sözünü ettiğimiz adaletsizlik yasaya aykırı olanla ilgilidir. Yasaya ve eşitliğe aykırı olan şey aynı şey olmayıp farklı olduğundan —bütün ile parça gibi (nitekim eşitliğe aykırı olan herşey yasaya aykırıdır, ama yasaya aykırı

νομον οὐχ ἅπαν ἄνισον), καὶ τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία οὐ ταῦτα ἀλλ' ἕτερα ἐκείνων, τὰ μὲν ὡς μέρη τὰ δ' ὡς ὅλα· μέρος γὰρ αὕτη ἡ ἀδικία τῆς ὅλης ἀδικίας, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δικαιο- 15 σύνη τῆς δικαιοσύνης. ὥστε καὶ περὶ τῆς ἐν μέρει δικαιοσύνης καὶ περὶ τῆς ἐν μέρει ἀδικίας λεκτέον, καὶ τοῦ δικαίου 10 καὶ ἀδίκου ὡσαύτως. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν τεταγμένη δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, ἡ μὲν τῆς ὅλης ἀρετῆς οὕσα χρήσις πρὸς ἄλλον ἢ δὲ τῆς κακίας, ἀφείσθω. καὶ 20 τὸ δίκαιον δὲ καὶ τὸ ἄδικον τὸ κατὰ ταύτας φανερόν ὡς διοριστέον· σχεδὸν γὰρ τὰ πολλὰ τῶν νομίμων τὰ ἀπὸ τῆς ὅλης ἀρετῆς προσταττόμενά ἐστιν· καθ' ἐκάστην γὰρ ἀρετὴν προστάττει ζῆν καὶ καθ' ἐκάστην μοχθηρίαν κωλύει ὁ νόμος. 11 τὰ δὲ ποιητικὰ τῆς ὅλης ἀρετῆς ἐστὶ τῶν νομίμων ὅσα νενο- 25 μοθέτῃται περὶ παιδείαν τὴν πρὸς τὸ κοινόν. περὶ δὲ τῆς καθ' ἐκαστον παιδείας, καθ' ἣν ἀπλῶς ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, πότερον τῆς πολιτικῆς ἐστὶν ἢ ἐτέρας, ὕστερον διοριστέον· οὐ γὰρ ἴσως ταυτόν ἀνδρὶ τ' ἀγαθῷ εἶναι καὶ πολίτῃ παντί. 12 τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν δικαίου 30 ἐν μὲν ἐστὶν εἶδος τὸ ἐν ταῖς διανομαῖς τιμῆς ἢ χρημάτων ἢ τῶν ἄλλων ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας (ἐν τούτοις γὰρ ἐστὶ καὶ ἄνισον ἔχειν καὶ ἴσον ἕτερον ἐτέρου), ἐν 13 δὲ τὸ ἐν τοῖς συναλλάγμασι διορθωτικόν. τούτου δὲ μέρη 1131· 2. δύο· τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἐκούσια ἐστὶ τὰ δ' ἀκούσια, ἐκούσια μὲν τὰ τοιάδε οἶον πρᾶσις ὠνὴ δανεισμός ἐγγυὴ χρήσις παρακαταθήκη μίσθωσις (ἐκούσια δὲ λέγεται,

K^b L^b: τὸ μὲν γὰρ ἄνισον ἅπαν παράνομον τὸ δὲ παράνομον οὐχ ἅπαν ἄνισον· καὶ τὸ μὲν γὰρ πλέον ἅπαν ἄνισον τὸ δ' ἄνισον οὐ πᾶν πλέον Γ (et eadem fere M) 16. ὥστε καὶ] ὡς K^b: ὥστε L^b 18. ἀδίκου K^b: τοῦ

ἀδίκου vulg. 23. προσταττόμενα K^b Γ: πραττόμενα vulg. 30. κατὰ ταύτην K^b 33. ἐτέρου] ἐτέρῳ conl. Ramsauer • 1131^a 2. ἀδικη- μάτων K^b pr. L^b M^b

olan herşey eşitliğe aykırı değildir)—; haksızlık ve adaletsizlik de onlarla aynı şey değil, farklıdır, parçalar ve bütünleri gibi; çünkü bu adaletsizlik tüm adaletsizliğin bir kısmıdır, bu adalet de tüm adaletin bir kısmı. Dolayısıyla özelinde 15
 adalet ile adaletsizlikten ve özelinde hak ile haksızlıktan söz etmek gerek. O halde tüm erdemin tarafına koyduğumuz adaleti ve adaletsizliği bir yana bırakalım; biri, başkasıyla ilişkilerde tüm erdemle öteki ise tüm kötülükle davranmaktır. Hak ile haksızlığın da bunlara göre nasıl belirleneceği 20
 açık; nitekim yasaya uygun şeylerin çoğu tüm erdemin buyurduklarıdır; çünkü yasa tek tek erdemlere göre yaşamayı buyurur, tek tek kötülükleri de yasaklar. Kamu işle- 25
 rine ilişkin eğitim konusundaki yasal düzenlemeler tüm erdemi meydana getirir. Sadece iyi insan olmayı sağlayan kişi eğitiminin ise siyasetin mi yoksa başka bir bilimin mi işi olduğunu daha sonra belirleyelim. Çünkü iyi bir insan olmakla iyi yurttaş olmak belki de hep aynı şey değildir. Öze- 30
 linde adaletin —ve ona karşılık olan hakkın— bir türü, onun, paranın ya da topluma katılanlar [yurttaşlar] arasında bölüştürülebilir olan diğer şeylerin dağıtılmasında sözkonusu olanıdır (çünkü bunlarda kişilerin eşitliğe aykırı ve eşit olarak bir şeye sahip olması sözkonusudur); bir başka türü ise alışverişlerde düzeltici olanıdır. Bunun da iki kısmı 1131a
 vardır; çünkü alışverişlerin kimi isteyerek kimi istemeyerek olur; isteyerek olanlar, satmak, satın almak, borç vermek, kefil olmak, ödünç vermek, güvence parası yatırmak, kiralamak gibi şeylerdir (bu alışverişlere isteyerek olanlar

5 ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων τούτων ἐκούσιος), τῶν δ' ἀκουσίων τὰ μὲν λαθραῖα, οἷον κλοπὴ μοιχεία φαρμακεία προαγωγεία δουλαπατία δολοφονία ψευδομαρτυρία, τὰ δὲ βίαια, οἷον αἰκία δεσμός θάνατος ἀρπαγὴ πῆρως κακηγορία προπηλακισμός.

6 Ἐπεὶ δ' ὁ τ' ἄδικος ἄνισος καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, δηλὸν III. ὅτι καὶ μέσον τι ἔστι τοῦ ἀνίσου. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον· ἐν ὁ- 2 ποίᾳ γὰρ πράξει ἔστι τὸ πλεόν καὶ τὸ ἔλαττον, ἔστι καὶ τὸ ἴσον. εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον· ὅπερ καὶ ἄνευ λό- 3 γου δοκεῖ πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, τὸ δίκαιον μέσον τι ἂν 15 εἴη. ἔστι δὲ τὸ ἴσον ἐν ἐλαχίστοις δυσίν. ἀνάγκη τοίνυν τὸ 4 δίκαιον μέσον τε καὶ ἴσον εἶναι καὶ πρὸς τι καὶ τισίν, καὶ ἥ μὲν μέσον, τινῶν (ταῦτα δ' ἐστὶ πλεῖον καὶ ἔλαττον), ἥ δ' ἴσον, δυοῖν, ἥ δὲ δίκαιον, τισίν. ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον 5 ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν· οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγχάνει 20 ὄν, δύο ἐστί, καὶ ἐν οἷς, τὰ πράγματα, δύο. καὶ ἡ αὐτὴ 6 ἔσται ἰσότης, οἷς καὶ ἐν οἷς· ὥς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει, τὰ ἐν οἷς, οὕτω καὶ ἐκεῖνα ἔχει· εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἔξουσιν, ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ μάχαι καὶ τὰ ἐγκλήματα, ὅταν ἡ μὴ ἴσα ἴσοι ἡ μὴ ἴσοι ἴσα ἔχωσι καὶ νέμονται. ἔτι ἐκ τοῦ κατ' ἀξίαν 7 25 τοῦτο δηλόν· τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς νομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι, τὴν μέντοι ἀξίαν οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες [ὑπάρχειν], ἀλλ' οἱ μὲν δημοκρατικοὶ ἐλευθερίαν, οἱ δ' ὀλιγαρχικοὶ πλοῦτον, οἱ δ' εὐγένειαν, οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ ἀρετήν. ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον ἀνάλογόν τι. 8 30 τὸ γὰρ ἀνάλογον οὐ μόνον ἐστὶ μοναδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ'

14. τι ἂν] ἐν τι K^b

16. καὶ πρὸς τι om. K^b

καὶ τισίν om. L^b

18. ἴσον K^b: ἴσον ἐστί vulg.

τισίν] τισὶ καὶ πρὸς τινάς·

πρὸς ἄλλους

γὰρ ἐστίν Γ

21. ἔσται om. K^b

τὰ ἐν οἷς om. K^b

23. μὴ ἴσα

ἴσοι K^b: ἴσοι μὴ ἴσα vulg.

25. διανομαῖς M^b

27. ὑπάρχειν] κατ'

ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι K^b: om. O^b

deniyor, çünkü başlangıçları isteyerek yapılır); istemeyerek 5 olanlardan ise bir kısmı gizli yapılanlardır —hırsızlık, zina, zehirleme, baştan çıkarma, kölelerin aklını çelme, tuzağa düşürerek öldürme, yalan yere tanıklık etme gibi-; bir kısmı da zora dayananlardır— kötü muamele görme, hapse atılma, ölme, soyulma, sakatlanma, çamur atılma, aşağılanma gibi.

Adaletsiz kişi eşitliği gözetmeyen, haksızlık da eşitsizlik olduğuna göre, eşitsizliğin de bir ortası olduğu açık. Bu da eşitliktir; nitekim daha çok ve daha azın sözkonusu olduğu eylemde eşit de sözkonusu olacaktır. O halde eğer haksızlık eşitsizlik ise, hak eşitlik olacaktır. Herkes böyle düşünüyor bu konuda, temellendirilmesi yapılmadan bile. Eşitlik bir 15 orta olduğuna göre hak da bir orta olsa gerek. Eşit olmada en az iki şey sözkonusudur. Buna göre hak bir orta olmalı, eşit olmalı ve bir şeyle ilgili, birileri için olmalı; orta olarak bir şeylerin ortası (ki bunlar da daha çok ve daha azdır), eşit olarak, iki şeyin eşitliği, hak olarak da birilerinin hakkı olmalı. O halde hakta en az dört şeyin sözkonusu olması zorunludur; nitekim haklarını oluşturduğu kişiler ikidir, hak ettikleri de 20 ikidir. Kişilerde de şeylerde de aynı eşitlik olacaktır; kişilerin birbirine göre durumu nasılsa, şeylerin durumu da öyle olacaktır; eğer kişiler eşit değilse, eşit şeylere de sahip olmaya-caklardır. Hem eşit kişiler eşit olmayan şeylere ya da eşit olmayanlar eşit şeylere sahip olduğunda ve eşit şeylerden yararlandığında, bundan çatışmalar ve suçlamalar ortaya çıkar. Ayrıca ‘değere uygun yararlanma’ sözünde de bu açık görü- 25 nüyor; nitekim paylaştırmalardaki hakkın bir değere uygun olması gerektiğini herkes kabul ediyor, ama herkes aynı şeye ‘değer’ demiyor; demokrasi yanlıları özgürlüğe, oligarşi yanlıları zenginliğe, kimileri de soyluluğa, aristokrasi yanlıları ise erdeme ‘değer’ diyor. O halde hak bir tür orantıdır. Çünkü orantı yalnızca birimlerden oluşan sayıların bir özelliği değil, 30

ὅλως ἀριθμοῦ· ἡ γὰρ ἀναλογία ἰσότης ἐστὶ λόγων, καὶ ἐν
 9 τέτταρσιν ἐλαχίστοις. ἡ μὲν οὖν διηρημένη ὅτι ἐν τέτταρσι,
 δηλον. ἀλλὰ καὶ ἡ συνεχῆς· τῷ γὰρ ἐνὶ ὧς δυσὶ χρήται
 καὶ δις λέγει, οἷον ὡς ἡ τοῦ α πρὸς τὴν τοῦ β, οὕτως ἡ 1131^υ
 τοῦ β πρὸς τὴν τοῦ γ. δις οὖν ἡ τοῦ β εἴρηται· ὥστ' ἐὰν
 10 ἡ τοῦ β τεθῇ δις, τέτταρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. ἔστι δὲ καὶ
 τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός·
 11 διήρηται γὰρ ὁμοίως οἷς τε καὶ ᾄ. ἔσται ἄρα ὡς ὁ α ὅρος 5
 πρὸς τὸν β, οὕτως ὁ γ πρὸς τὸν δ, καὶ ἐναλλάξ ἄρα, ὡς ὁ
 α πρὸς τὸν γ, ὁ β πρὸς τὸν δ. ὥστε καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ
 ὅλον· ὅπερ ἡ νομὴ συνδυάζει, κἂν οὕτω συντεθῇ, δικάως συν-
 12 δυνάξει. Ἡ ἄρα τοῦ α ὅρου τῷ γ καὶ ἡ τοῦ β τῷ δ σύζευξις 7
 τὸ ἐν διανομῇ δίκαιόν ἐστι, καὶ μέσον τὸ δίκαιον τοῦτ' ἐστί, 10
 <τὸ δ' ἄδικον> τὸ παρὰ τὸ ἀνύλογον· τὸ γὰρ ἀνύλογον μέσον,
 13 τὸ δὲ δίκαιον ἀνύλογον. καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν
 γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί· ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμ-
 βαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον ὅπερ ἐκάτερον πρὸς ἐκά-
 14 τερον. ἔστι δ' οὐ συνεχῆς αὕτη ἡ ἀναλογία· οὐ γὰρ γίνεται 15
 εἰς ἀριθμῷ ὅρος, ᾧ καὶ ὅ. τὸ μὲν οὖν δίκαιον τοῦτο, τὸ ἀνά-
 λογον· τὸ δ' ἄδικον τὸ παρὰ τὸ ἀνύλογον. γίνεται ἄρα τὸ
 μὲν πλεόν τὸ δ' ἔλαττον, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμ-
 βαίνει· ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν πλεόν ἔχει, ὁ δ' ἀδικούμενος
 15 ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ ἀνάπαλιν· ἐν ἀγαθοῦ 20
 γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸς τὸ μείζον κακόν·
 16 ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακὸν μᾶλλον αἰρετὸν τοῦ μείζονος, τὸ

31. λόγον K^b Γ 1131^b 1. α—β et 2. β—γ] πρώτου—δευτέρου et δευ-
 τέρου—τρίτου K^b, et perinde 5, 6, 7, 9 οὕτως K^b Γ: καὶ L^b: οὕτως
 καὶ M^b 2. ἐὰν τὸ δεύτερον δις τεθῇ K^b 3. ἀνύλογον Spengel
 5. διήρηται L^b 8. fort. ἄπερ 11. τὸ δ' ἄδικον add. Γ τὸ
 παρὰ K^b L^b Γ: τοῦ παρὰ M^b

genel olarak sayının özelliğidir; nitekim oranlamada oranların eşitliği ve en az dört şey sözkonusudur. Çünkü bölünmüş oranlamada⁴³ dört şeyin sözkonusu olduğu açık, ama sürekli olanında da dört şey vardır. Çünkü bir terimi ikiymiş gibi kullanır, yani onu iki kez ifade eder. Örneğin 'a' nın 'b' ile ilişkisi nasılsa, 'b' nin de 'c' ile ilişkisi öyledir. Demek ki 'b' den iki kez söz edilmiştir. Öyleyse 'b' iki kez alınmışsa, orantılı olanlar dört tane olacaktır. Hakta da en az dört şey sözkonusudur ve oran aynıdır; çünkü aynı şekilde iki kişiye ve iki şeye bölünüyor. Dolayısıyla 'a' terimi ile 'b' terimi arasındaki ilişki nasılsa, 'c' terimi ile 'd' terimi arasındaki ilişki de öyle olacaktır ve dolayısıyla karşılıklı olarak 'a' terimi ile 'c' terimi arasında, aynı şekilde 'b' terimi ile 'd' terimi arasında da aynı ilişki olacaktır; öyle ki bütünler arasındaki ilişki aynı olacaktır —ki bu oranlamayı paylaştırma yapıyor ve böyle yaptığında adaletli oranlıyor. O halde paylaştırmada 'a' teriminin 'c' ile, 'b' nin de 'd' ile ilişki içine sokulması hakkı oluşturur ve orta olan bu haktır; haksızlık da bu orana aykırı olandır. Nitekim orantılı olan ortadır, hak da orantılı olandır. Matematikçiler de bu oranlamaya geometrik orantı adını verirler. Nitekim geometrik orantıda teklerden herbirinin diğeriyle ilişkisi ne ise, bütün ile bütünün ilişkisi de odur. Ve bu orantı sürekli orantı değildir; çünkü bir kişi için ve bir şey için tek terim olmaz. O halde bu hak orantılı olandır; haksızlık da orantılı olana aykırı olandır. Demek ki burada da daha azın ve daha çoğun olması sözkonusu oluyor; işbaşında da böyle oluyor: Nitekim haksızlık eden, iyi bir şeyden daha çoğuna, haksızlığa uğrayan ise daha azına sahip oluyor. Kötüde ise tersidir: Daha küçük kötü daha büyük kötüye oranla iyi olur; nitekim daha küçük kötü daha büyükten daha tercih edilir,

δ' αἰρετὸν ἀγαθόν, καὶ τὸ μᾶλλον μείζον. τὸ μὲν οὖν ἐν 17
εἶδος τοῦ δικαίου τοῦτ' ἐστίν.

- 25 Τὸ δὲ λοιπὸν ἐν τῷ διορθωτικόν, ὃ γίνεται ἐν τοῖς συν- IV.
αλλαγμασι καὶ τοῖς ἐκουσίοις καὶ τοῖς ἀκουσίοις. τοῦτο δὲ 2
τὸ δίκαιον ἄλλο εἶδος ἔχει τοῦ πρότερον. τὸ μὲν γὰρ διανε-
μητικὸν δίκαιον τῶν κοινῶν αἰεὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐστὶ
τὴν εἰρημένην· καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν ἐὰν γίνηται
30 ἡ διανομή, ἔσται κατὰ τὸν λόγον τὸν αὐτὸν ὅνπερ ἔχουσι
πρὸς ἄλληλα τὰ εἰσενεχθέντα· καὶ τὸ ἄδικον τὸ ἀντικεί-
μενον τῷ δικαίῳ τούτῳ τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογόν ἐστιν. τὸ δ' ἐν 3
τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον ἐστὶ μὲν ἴσον τι, καὶ τὸ ἄδι-
1132^a κον ἄνισον, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην ἀλλὰ κατὰ
τὴν ἀριθμητικὴν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικὲς φαῦλον
ἀπεστέρησεν ἢ φαῦλος ἐπιεικῇ, οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν ἐπιεικὲς ἢ
· φαῦλος· ἀλλὰ πρὸς τοῦ βλάβους τὴν διαφορὰν μόνον βλέ-
5 πει ὁ νόμος, καὶ χρῆται ὡς ἴσοις, εἰ δὲ μὲν ἄδικεῖ δὲ δ' ἀδι-
κεῖται, καὶ εἰ ἐβλαψεν δὲ δὲ βέβλαπται. ὥστε τὸ ἄδικον 4
τοῦτο ἄνισον ὃν ἰσάζειν πειρᾶται ὁ δικαστής· καὶ γὰρ ὅταν
δὲ μὲν πληγῇ δὲ δὲ πατάξῃ, ἢ καὶ κτείνῃ δὲ δ' ἀποθάνῃ, διή-
ρρηται τὸ πάθος καὶ ἡ πρᾶξις εἰς ἄνισα· ἀλλὰ πειρᾶται τῇ
10 ζημίᾳ ἰσάζειν, ἀφαιρῶν τοῦ κέρδους. λέγεται γὰρ ὡς ἀπλῶς 5
εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, κἂν εἰ μὴ τισιν οἰκτεῖον ὄνομα εἴη,
τὸ κέρδος, οἷον τῷ πατάξαντι, καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι·
ἀλλ' ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πάθος, καλεῖται τὸ μὲν ζημία 6
τὸ δὲ κέρδος. ὥστε τοῦ μὲν πλείονος καὶ ἐλάττονος τὸ ἴσον
15 μέσον, τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία τὸ μὲν πλεόν τὸ δ' ἐλατ-
τον ἐναυτίως, τὸ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ πλεόν τοῦ κακοῦ δ' ἐλαττον

27. πρότερον K^b: προτέρου vulg.

28. δίκαιον om. K^b

31. εἰς

ἔλληλα προσενεχθέντα K^b

32. τὸ ante παρὰ om. L^b M^b

1132^a 6.

ἐβλαψεν K^b: ὁ μὲν ἐβλαψεν L^b M^b

tercih edilecek olan da iyidir ve daha çok tercih edilecek olan daha büyük iyidir. İşte adaletin bir türü budur.

Adaletin geri kalan türü, gerek isteyerek gerek istemeyerek olan alışverişlerde görülen düzeltici adalettir. Bu adalet türü öncekinden başkadır. Çünkü ortak şeyleri paylaştırmadaki adalet hep sözünü ettiğimiz oranlamaya göredir; nitekim paylaşırma ortak mallarda olursa, katkıda bulunanların birbirlerine oranları ne ise aynı oranda olacaktır; bu adaletin karşısında olan adaletsizlik de bu orana aykırı olacaktır. Alışverişlerdeki adalet ise belli bir eşitliktir, haksızlık ise bir eşitsizliktir, ama o [geometrik] oranlamaya göre değil, aritmetik oranlamaya göredir. Nitekim doğru bir kişinin kötü birini ya da kötü birinin doğru birini dolandırması ve doğru birinin ya da kötü birinin zina yapması arasında hiç fark yoktur; yasa yalnızca zararın farkına bakar ve onlara eşit muamele yapar: Yani birinin haksızlık yapıp yapmadığına, ötekinin haksızlığa uğrayıp uğramadığına ve birinin zarar verip ötekinin zarar görüp görmediğine bakar. Dolayısıyla yargıç eşitsizlik olan bu adaletsizliği denkleştirmeye çalışır; çünkü biri dövülüp öteki dövünce ya da biri öldürüp öteki öldürülünce, yapılan ile maruz kalınan eşit olmayan bir bölümlenme olarak görünür; buna karşılık yargıç, ceza ile kazancı azaltarak bunları düzeltmeye çalışır. Böyle durumlara ilişkin ‘kazanç’ sözcüğü genel anlamda kullanılıyor, bunlara çok uygun bir ad olmasa bile: Örneğin ‘kazanç’ sözcüğünün dövenle ilgili olarak, ‘zarar’ sözcüğünün de dövülenle ilgili olarak kullanılması gibi; yine de maruz kalınan şey ölçüldüğü zaman, zarardan ve dolayısıyla da kazançdan söz edilir: Demek ki, daha çok ile daha azın eşitleştirilmesi orta olandır, kazanç ve zarar ise karşıt anlamda daha çok ve daha azdırlar: İyinin daha çoğu kötünün daha azı kazanç,

κέρδος, τὸ δ' ἐναντίον ζημία· ὧν ἦν μέσον τὸ ἴσον, ὃ λέ-
 γομεν εἶναι δίκαιον· ὥστε τὸ ἐπανορθωτικὸν δίκαιον ἂν εἴη
 7 τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. διὸ καὶ ὅταν ἀμφισβητῶσιν,
 ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσιν· τὸ δ' ἐπὶ τὸν δικαστὴν ἰέναι 20
 ἰέναι ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον· ὃ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι οἶον
 δίκαιον ἔμψυχον· καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον, καὶ καλοῦσιν
 ἔνιοι μεσιδίους, ὡς ἐὰν τοῦ μέσου τύχῃσι, τοῦ δικαίου τευξό-
 8 μενοι. μέσον ἄρα τι τὸ δίκαιον, εἶπερ καὶ ὁ δικαστής. ὁ δὲ
 δικαστὴς ἐπανισοῖ, καὶ ὥσπερ γραμμῆς εἰς ἄνισα τετμη- 25
 μένης, ᾧ τὸ μείζον τμήμα τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ'
 ἀφείλε καὶ τῷ ἐλάττωι τμήματι προσέθηκεν. ὅταν δὲ
 δίχα διαιρεθῇ τὸ ὅλον, τότε φασὶν ἔχειν τὸ αὐτοῦ· ὅταν
 9 λάβωσι τὸ ἴσον. τὸ δ' ἴσον μέσον ἐστὶ τῆς μείζονος καὶ
 ἐλάττωνος κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. διὰ τοῦτο καὶ 30
 ὀνομάζεται δίκαιον, ὅτι δίχα ἐστίν, ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι
 10 δίχαιον, καὶ ὁ δικαστὴς διχαστής. ἐπ' αὖν γὰρ δύο ἴσων
 ἀφαιρεθῇ ἀπὸ θατέρου, πρὸς θάτερον δὲ προστεθῇ, δυσὶ τού-
 τοις ὑπερέχει θάτερον· εἰ γὰρ ἀφηρέθη μὲν, μὴ προστεθῇ
 δέ, ἐνὶ ἂν μόνον ὑπερεῖχεν. τοῦ μέσου ἄρα ἐνί, καὶ τὸ μέσον, 1132^b
 11 ἀφ' οὗ ἀφηρέθη, ἐνί. τούτῳ ἄρα γνωριοῦμεν τί τε ἀφελεῖν
 δεῖ ἀπὸ τοῦ πλέον ἔχοντος, καὶ τί προσθεῖναι τῷ ἔλαττον
 ἔχοντι· ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προσθεῖναι
 δεῖ τῷ ἔλαττον ἔχοντι, ᾧ δ' ὑπερέχεται, ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ 5
 12 μεγίστου. ἴσαι αἱ ἐφ' ὧν αα ββ γγ ἀλλήλαις· ἀπὸ τῆς αα
 ἀφηρήσθω τὸ αε, καὶ προσκείσθω τῇ γγ τὸ ἐφ' ᾧ γδ,
 ὥστε ὅλη ἡ δγγ τῆς εα ὑπερέχει τῷ γδ καὶ τῷ γζ· τῆς
 ἄρα ββ τῷ γδ. [ἐστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν·

27. καὶ et προσέθηκεν om. K^b

28. τὰ αὐτῶν Coraes

31. εἰ

om. K^b1132^b 2. <τοῦ> ἀφ' οὗ coni. Zell

τε om. K

7. ἀφελ-

ρηται—πρόσκειται K^bᾧ O^b: ὧν vulg.

9. ἐστι—11. τοιοῦτον

om. Muretus

bunun tersi ise zarardır. Dediğimiz gibi bunların ortası eşit olandır, hakkın da bu olduğunu söylüyoruz. Dolayısıyla düzeltici adalet kâr ile zararın ortasıdır. Bunun için anlaşmazlık olduğu zaman yargıca başvurulur; yargıca gitmek de adalete gitmektir; nitekim yargıç canlı adalet gibi olmak ister; gerçekten de orta olan yargıç aranır; kimileri de 20 ona ‘ortacı’ derler: Ortaya isabet ederse hakka da isabet eder diye. O halde adalet, yargıcın da olduğu gibi, orta olan bir şeydir. Yargıç eşitleştirir ve eşit kesilmemiş bir çizgide olduğu gibi, ortadan daha büyük olan parçayı kesip daha 25 küçük parçaya ekler. Bütün ikiye ayrılınca, o zaman eşit olanı aldıklarında “[hakkımı] aldım” derler. Eşit ise daha büyük ve daha küçüğün aritmetik oranlamaya göre ortasıdır. Bunun için ona *dikaion* denir: ‘*dikha*’ dır [ortadan ikiye 30 bölünmüştür] diye nerdeyse ona ‘*dikhaion*’, ‘*dikastes*’ e [yargıca] de ‘*dikhastes*’ [ikiye bölen] denecekmiş⁴⁴. Nitekim iki eşit parçanın birinden bir kısım alınıp ikincisine eklenince, ikincisi, kendisine eklenen kısmın iki misli büyük olur birinciye göre; oysa alınan kısım ona eklenmeseydi, yalnızca alınan kısım kadar daha büyük olacaktı: Böylece ikinci parça 1132b [eklenen] bu kısım kadar ortadan daha büyük, orta ise bu kısmın alındığı parçadan bu kısım kadar daha büyük olacaktı. İşte bu şekilde daha fazla sahip olandan neyi almamız, daha az sahip olana da neyi eklememiz gerektiğini öğreneceğiz; yani ortanın aşılmasına neden olan kısmı daha az sahip olana eklemek, ortayı aşan kısmı da daha büyük 5 olandan almak gerek: aá, bb, ve cc çizgileri birbirine eşit olsun: aá çizgisinden ae parçası alınsın ve cc ye cd kısmı olarak eklensin; o takdirde dcé çizgisinin tümü eá çizgisini cd ve cf çizgileri olarak aşacaktır, dolayısıyla bb ve cd çizgilerini de aşacaktır 45° [Bu, öteki sanatlarda da sözkonusudur.

10 ἀνηρεύονται γὰρ ἄν, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιῶν καὶ ὅσον καὶ οἶον,
καὶ τὸ πᾶσιν ἐπασχε τοῦτο καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον.] ἐλή- 13
λυθε δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἧ τε ζημία καὶ τὸ κέρδος, ἐκ
τῆς ἐκουσίου ἀλλαγῆς· τὸ μὲν γὰρ πλεον ἔχειν ἢ τὰ αὐτοῦ
κερδαίνειν λέγεται, τὸ δ' ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς ζημιῶσθαι,
15 οἶον ἐν τῷ ὠνεῖσθαι καὶ πωλεῖν καὶ ἐν ὅσοις ἄλλοις ἄδειαν
δέδωκεν ὁ νόμος· ὅταν δὲ μήτε πλεον μήτ' ἔλαττον ἀλλ' 14
αὐτὰ <τὰ> δι' αὐτῶν γένηται, τὰ αὐτῶν φασὶν ἔχειν καὶ οὔτε
ζημιῶσθαι οὔτε κερδαίνειν. ὥστε κέρδους τινὸς καὶ ζημίας
μέσον τὸ δίκαιόν ἐστι τῶν παρὰ τὸ ἐκούσιον, τὸ ἴσον ἔχειν
20 καὶ πρότερον καὶ ὕστερον.

8 Δοκεῖ δὲ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς εἶναι ἀπλῶς δίκαιον, V.
ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασαν· ὠρίζοντο γὰρ ἀπλῶς τὸ δί-
καιον τὸ ἀντιπεπονθὸς ἄλλῳ. τὸ δ' ἀντιπεπονθὸς οὐκ ἐφαρ- 2
μόττει οὔτ' ἐπὶ τὸ νεμητικὸν δίκαιον οὔτ' ἐπὶ τὸ διορθωτι-
25 κόν—καίτοι βούλονται γε τοῦτο λέγειν καὶ τὸ 'Ραδαμάνθυος 3
δίκαιον·

εἴ κε πάθοι τά τ' ἔμεξε, δίκη κ' ἰθεία γένοιτο

—πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ· οἶον εἰ ἀρχὴν ἔχων ἐπάταξεν, οὐ 4
δεῖ ἀντιπληγῆναι, καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπάταξεν, οὐ πληγῆναι
30 μόνον δεῖ ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι. ἔτι τὸ ἐκούσιον καὶ τὸ 5
ἀκούσιον διαφέρει πολὺ. ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς κοινωνίαις ταῖς 6
ἀλλακτικαῖς συνέχει τὸ τοιοῦτον δίκαιον, τὸ ἀντιπεπονθὸς
κατ' ἀναλογίαν καὶ μὴ κατ' ἰσότητα. τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ
ἀνάλογον συμμένει ἢ πόλις. ἡ γὰρ τὸ κακῶς ζητοῦσιν· εἰ
1133* δὲ μή, δουλεία δοκεῖ εἶναι [εἰ μὴ ἀντιποιήσῃ]· ἡ τὸ εὖ· εἰ

15. ὅσοις] τοῖς K^b

16. ἔδωκεν L^b M^b

17. τὰ add. Rassow

αὐτῶν] αὐτῶν Γ (ut videtur)

19. τῶν] τῶι pr. K^b

20. καὶ ante

πρότερον om. K^b

23. ἔλλῃ om. L^b M^b

24. διανεμητικὸν M^b

27. τ' Coraes: κ' codd.

30. καὶ post ἀλλὰ om. K^b

1133* 1. εἰ μὴ

ἀντιποιήσῃ seclus. Muretus

Nitekim eğer yapan yaptığı kadarını ve yaptığı gibi yapma- 10
saydı, maruz kalan da o kadar ve o şekilde maruz kalmasay-
dı, sanatlar ortadan kalkardı.]⁴⁶ Zarar ve kazanç ifadeleri
isteyerek yapılan alışverişlerden geliyor; nitekim alım ve sa-
tımlarda ya da yasanın izin verdiği diğer alışverişlerde hak
ettiğinden daha fazlasına sahip olmaya kazanmak, hak etti- 15
ğinden daha azına sahip olmaya da zarar etmek denir; daha
fazlasını ya da daha azını değil, verdikleri kadar alıyorlarsa,
hak ettiklerine sahip oldukları söylenir ve ne zarar ederler ne
de kazanırlar. Öyleyse adalet, isteğe aykırı yapılan [alışve-
rişlerde] bir çeşit kazançtır ve zararın ortasıdır: [alışverişler-
den] önce de sonra da eşit olana sahip olmaktır. 20

Kimileri karşılığını almanın kendi başına adalet oldu-
ğunu düşünür, Pythagorasçıların dediği gibi⁴⁷; nitekim onlar
adaleti başkasına yaptığıının aynısıyla karşılığını alma diye
tanımlarlar. Oysa aynı karşılığı alma ne paylaştırıcı ne de
düzeltici adalete uygun düşer —hernekadar ‘Rhadaman-
thys’in adaleti’ derken bunu demek istiyorlarsa da: 25

*Eğer kişinin yaptığı başına gelirse,
hak doğrudan doğruya yerine gelmiş olur.*

Çünkü bu, birçok yerde aykırı düşüyor: Örneğin başta olan
biri birini döverse, onun dövülmesi gerekmez; buna karşın
biri ileri gelenlerden birini döverse, yalnız dövülmesi değil,
cezalandırılması da gerekir. Ayrıca istenerek ve istenmeye- 30
rek yapılanlar arasında da çok fark vardır. Değiş tokuş
amaçlı biraraya gelmelerde, biraraya gelenler arasındaki
bağ bu tür adaleti oluşturuyor; karşılık, eşitliğe göre değil,
oranlamaya göre alınıp verilir. Nitekim orantılı karşılık
vermelerle kent ayakta durur. Nitekim insanlar karşılık
vermek isterler: Ya kötüye kötüyle (eğer karşılık vermezler-
se, bunun kölelik olduğunu düşünürler) ya da iyiye iyiyle; 1133a

δὲ μή, μετάδοσις οὐ γίνεται, τῇ μεταδόσει δὲ συμμεένουσιν.
 7 διὸ καὶ Χαρίτων ἱερὸν ἐμποδῶν ποιοῦνται, ἵν' ἀνταπόδοσις
 ᾗ· τοῦτο γὰρ ἴδιον χάριτος· ἀνθυπηρετῆσαι γὰρ δεῖ τῷ
 8 χαρισαμένῳ, καὶ πάλιν αὐτὸν ἄρξαι χαριζόμενον. ποιεῖ 5
 δὲ τὴν ἀντίδοσιν τὴν κατ' ἀναλογίαν ἢ κατὰ διάμετρον σύ-
 ζευξις. οἰκοδόμος ἐφ' ᾧ α, σκυτοτόμος ἐφ' ᾧ β, οἰκία
 ἐφ' ᾧ γ, ὑπόδημα ἐφ' ᾧ δ. δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκο-
 δόμον παρὰ τοῦ σκυτοτόμου τὸ ἐκείνου ἔργον, καὶ αὐτὸν
 ἐκείνῳ μεταδιδόναι τὸ αὐτοῦ. ἐὰν οὖν πρῶτον ἢ τὸ κατὰ τὴν 10
 ἀναλογίαν ἴσον, εἴτα τὸ ἀντιπεπονθὸς γένηται, ἔσται τὸ λεγό-
 μενον. εἰ δὲ μή, οὐκ ἴσον, οὐδὲ συμμεένει· οὐθὲν γὰρ κωλύει
 κρείττον εἶναι τὸ θατέρου ἔργον ἢ τὸ θατέρου· δεῖ οὖν ταῦτα
 9 ἴσασθῆναι. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἀνηροῦντο
 γὰρ ἄν, εἰ μὴ <ὁ> ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἶον, καὶ τὸ 15
 πᾶσχον ἔπασχε τοῦτο καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον. οὐ γὰρ ἐκ
 δύο ἱατρῶν γίνεται κοινωνία, ἀλλ' ἐξ ἱατροῦ καὶ γεωργοῦ,
 καὶ ὅλως ἐτέρων καὶ οὐκ ἴσων· ἀλλὰ τούτους δεῖ ἴσασθῆναι.
 10 διὸ πάντα συμβλητὰ δεῖ πως εἶναι, ὧν ἐστὶν ἀλλαγή. ἐφ'
 δὲ τὸ νόμισμ' ἐλήλυθε, καὶ γίνεται πως μέσον· πάντα γὰρ 20
 μετρεῖ, ὥστε καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν, πόσα
 ἅττα δὴ ὑποδήματ' ἴσον οἰκία ἢ τροφή. δεῖ τοίνυν ὅπερ
 οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον, τοσαδὶ ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν ἢ
 τροφήν. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγή οὐδὲ κοινωνία.
 11 τοῦτο δ', εἰ μὴ ἴσα εἴη πως, οὐκ ἔσται.· δεῖ ἄρα ἐνί τινι πάντα 25
 μετρεῖσθαι, ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον. τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν
 ἀληθείᾳ ἢ χρεῖα, ἢ πάντα συνέχει· εἰ γὰρ μηθὲν δέοιτο

4. post ἀνθυπηρετῆσαι add. τε L^b

vulg.

9. τὸ ἐκείνου ἔργον M^b Γ: τοῦ ἐκείνου ἔργου vulg.

αὐτοῦ Turnebus (et ut videtur Γ): τοῦ αὐτοῦ (vel αὐτοῦ) codd.

add. Berg

19. ταῦτα pr. K^b

20. φ L^b M^b

22. ἅττα om.

K^b 26. δ' ἐστὶ] δὲ ὅτι K^b

27. ἢ om. pr. K^b

yoksa birbirine bir şeyler alıp verme diye bir şey olmaz, oysa insanlar birbirlerine bir şeyler alıp verme sayesinde birarada bulunuyorlar. Bunun için orta yerde Kharis'lerin tapınağını⁴⁸ kuruyorlar, karşılık verme olsun diye. Çünkü bu, hatırın özelliğidir: İyiliğini gördüğü kişiye hatır-gönül borcunu ödemesi, kendi parasıyla böyle bir iyilik yapmada ilk olması gerekir. Oranlamaya göre karşılık vermeyi köşegenlemesine bağlantı kurma sağlar: Örneğin a bir mimar, b bir ayakkabıcı, c bir ev, d ise bir ayakkabı olsun. O zaman mimarın ayakkabıcıdan onun yaptığını alması, ona da kendininkini vermesi gerekir. Şimdi eğer ilkin oranlamaya göre eşit olan bu alışveriş yapılırsa, sonra da buna karşılık verilirse, o zaman söylediğimiz olur. Yoksa eşitlik sağlanmaz, ilişkileri de devam etmez; birinin yaptığının ötekinkinden daha iyi olmasına hiçbir engel yok; dolayısıyla bunları eşitlemek gerekir. Bu başka birçok sanatta da sözkonusudur; çünkü eğer yapan yaptığı kadarını ve yaptığı gibi yapmasaydı, maruz kalan da o kadar ve o şekilde maruz kalmasaydı, sanatlar ortadan kalkardı. Nitekim iki doktor biraraya gelmez, bir doktor ile bir çiftçi, ya da tamamen farklı ve eşit olmayanlar biraraya gelir; ama bunların eşitlenmesi gerekir. Bunun için değiş-tokuşu yapılan herşeyin belli bir şekilde karşılaştırılabilir olması gerekir. Para da bu yüzden ortaya çıkmıştır ve o bir anlamda ortayı buluyor [aracı oluyor]; çünkü herşeyi ölçer, dolayısıyla aşırılığı ve eksikliği de ölçer, yani bir eve ya da besin maddesine kaç ayakkabının eşit olduğunu ölçer. Demek ki mimar ile ayakkabıcı arasında nasıl bir ilgi varsa, şu kadar ayakkabı ile bir ev ya da besin maddesi arasında öyle bir ilgi vardır. Eğer bu böyle olmasaydı, değiş-tokuş ve biraraya gelme de olmazdı. Ve eğer bunlar bir şekilde eşitleştirilmeselerdi, bu böyle olmazdı. O halde, daha önce dediğimiz gibi, herşey tek bir şeyle ölçülmeli. Bu ölçü ise gerçekten de ihtiyaçtır; o herşeyi birarada tutar. Nitekim insan hiçbir şeye ihtiyaç duymasaydı

ἡ μὴ ὁμοίως, ἡ οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ ἡ οὐχ ἡ αὐτή· οἶον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην·
 30 καὶ διὰ τοῦτο τοῦτομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ φύσει ἀλλὰ νόμῳ
 ἐστί, καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβαλεῖν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον. ἔσται 12
 δὴ ἀντιπεπονθός, ὅταν ἰσασθῇ, ὥστε ὅπερ γεωργὸς πρὸς
 σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τὸ τοῦ σκυτοτόμου πρὸς τὸ τοῦ γεωργοῦ.
 1133^b εἰς σχῆμα δ' ἀναλογίας οὐ δεῖ ἄγειν, ὅταν ἀλλάζωνται (εἰ
 δὲ μὴ, ἀμφοτέρας ἔξει τὰς ὑπεροχὰς τὸ ἕτερον ἄκρον), ἀλλ'
 ὅταν ἔχῃ τὰ αὐτῶν. οὕτως ἴσοι καὶ κοινωνοί, ὅτι αὕτη ἡ
 ἰσότης δύναται ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι. γεωργὸς α, τροφή γ,
 5 σκυτοτόμος β, τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἰσασμένον δ. εἰ δ' οὕτω
 μὴ ἦν ἀντιπεπονθέναι, οὐκ ἂν ἦν κοινωνία. ὅτι δ' ἡ χρεία 13
 συνέχει ὥσπερ ἔν τι ὄν, δηλοῖ ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρείᾳ ὦσιν
 ἀλλήλων, ἡ ἀμφοτέροι ἡ ἄτερος, οὐκ ἀλλάττονται, ὥσπερ
 ὅταν οὐ ἔχει αὐτὸς δέηταί τις, οἶον οἶνου, διδόντες σίτου ἐξα-
 10 γωγὴν.† δεῖ ἄρα τοῦτο ἰσασθῆναι. ὑπὲρ δὲ τῆς μελλούσης 14
 ἀλλαγῆς, εἰ νῦν μηδὲν δεῖται, ὅτι ἔσται ἂν δεηθῇ, τὸ νόμι-
 σμα οἶον ἐγγυητής ἐσθ' ἡμῖν· δεῖ γὰρ τοῦτο φέρουσι εἶναι
 λαβεῖν. πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό· οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσον
 δύναται· ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον. διὸ δεῖ πάντα
 15 τετιμῆσθαι· οὕτω γὰρ ἀεὶ ἔσται ἀλλαγή, εἰ δὲ τοῦτο, κοινω-
 νία. τὸ δὴ νόμισμα ὥσπερ μέτρον σύμμετρα ποιῆσαν ἰσά-
 ζει· οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης ἀλλαγῆς κοινωνία ἦν, οὔτ' ἀλλαγή
 ἰσότητος μὴ οὔσης, οὔτ' ἰσότης μὴ οὔσης συμμετρίας. τῇ μὲν
 οὖν ἀληθείᾳ ἀδύνατον τὰ τοσοῦτον διαφέροντα σύμμετρα
 20 γενέσθαι, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἐνδέχεται ἱκανῶς. ἐν δὴ τι δεῖ 15
 εἶναι, τοῦτο δ' ἐξ ὑποθέσεως· διὸ νόμισμα καλεῖται τοῦτο

1133^b 1. ἀναλογίας post ἄγειν K^bτὸ αὐτῶν K^b 4. α] τὸ α K^bδόντες K^b ἐξαγωγῆς K^b

vel τὸ αὐτὸ fort. secludendum

οὐ om. Γ

2. ὑπερβολὰς K^b

3.

9. οὐ ἔχει] οὐχι K^bτις om. K^b12. φανερόντι K^b

13. vel τὸ

ya da ihtiyaçları farklı olmasaydı, ya değiştokuş olmazdı ya da böyle değiştokuş olmazdı. Uylaşımla, ihtiyaçın değiştokuşunda kullanmak üzere para getirilmiştir; ona [Yunancada] ‘*nomisma*’ adı verilmiştir; çünkü doğal olarak değil, uylaşımla [nomo]⁴⁹ vardır ve onu değiştirmek ya da işe yaramaz hale getirmek elimizdedir. Öyleyse şeyler eşitileştirilince, karşılık alma söz-konusu olur, öyle ki ayakkabıcı ile çiftçi arasındaki ilişki nasılsa, ayakkabıcının yaptığı ile çiftçininki arasındaki ilişki de öyle olur. Ama bunlar, değiştokuş yapıldıktan sonra orantı biçimine sokulmamalı (yoksa heriki aşırılık uçlardan birinde olacaktır), herbiri kendine ait olanı bulundurduğu zaman orantı kurulmalıdır. Bu şekilde eşit ve birarada olacaklar, çünkü bu tür bir eşitlik bunların durumunda kurulabilir —örneğin a çiftçi, c be-sin, b ayakkabıcı, d ise onun eşitliğe uygun olarak yaptığı [ayakkabılar] durumunda. Eğer böyle bir karşılık alma olmasaydı, biraraya gelme de olamazdı. İhtiyaçın —sanki birtek şey imişcesine— insanları birarada tuttuğunu şu da gösteriyor: Eğer iki kişi karşılıklı olarak birbirlerine —ya da biri diğerine— ihtiyaç duymazsa, değiştokuş yapmazlar. Örneğin sahip olmadığı bir şeye, sözgeilişi şaraba, ihtiyaç duyan, ihtiyaç duyduğu bu şeye karşılık buğday vererek ihtiyaçını gidermek isterse, o zaman bunun eşitlenmesi gerekir. Para gelecekteki değiştokuşlar için bir güvence gibidir: Eğer şimdi bir şeye ihtiyaçı yoksa, ihtiyaçı olduğu zaman onu edinebileceği konusunda bir güvence; çünkü bu parayı taşıyanın bunu almasının olanaklı olması gerekir. Aynı şey paranın da başına gelebilir; çünkü her zaman aynı güce sahip değildir; ama gene de o, genellikle sabit kalıyor. Bunun için herşeye fiat biçilmesi gerekir. Çünkü böylece her zaman değiştokuş olacaktır, değiştokuş olunca da birarada olma da olacaktır. Böylece para bir ölçü gibi, şeyleri denk kılıp eşitileştirir. Nitekim eğer değiştokuş olmasaydı birarada olma da olmazdı, denkleştirme de olmasaydı değiştokuş olmazdı. Gerçekten de bunca farklı şeylerin denk olması olanaksızdır, ama ihtiyaçla ilgili olarak bu yeterince yapılabilir. [Bu denkleştirme için] birtek şeyin olması gerekir, bu da bir kabul olur; bunun için bu şeye [Yunancada] ‘*nomisma*’ denir; çünkü o,

- γὰρ πάντα ποιεῖ σύμμετρα· μετρεῖται γὰρ πάντα νομί-
 σματι. οἰκία α, μναῖ δέκα β, κλίνη γ. τὸ α τοῦ β ἥμισυ,
 εἰ πέντε μνῶν ἀξία ἡ οἰκία, ἡ ἴσον· ἡ δὲ κλίνη δέκατον
 μέρος, τὸ γ τοῦ β· δῆλον τοίνυν πόσαι κλῖναι ἴσον 25
 16 οἰκία, ὅτι πέντε. ὅτι δ' οὕτως ἡ ἀλλαγὴ ἦν πρὶν τὸ νόμισμα
 εἶναι, δῆλον· διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἡ κλῖναι πέντε ἀντὶ οἰκίας,
 ἡ ὅσου αἱ πέντε κλῖναι.
- 17 Τί μὲν οὖν τὸ ἀδίκον καὶ τί τὸ δίκαιόν ἐστιν, εἴρηται. 9
 διωρισμένων δὲ τούτων δῆλον ὅτι ἡ δικαιοπραγία μέσον ἐστὶ 30
 τοῦ ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι· τὸ μὲν γὰρ πλεόν ἔχειν τὸ δ'
 ἔλαττόν ἐστιν. ἡ δὲ δικαιοσύνη μεσότης τίς ἐστιν, οὐ τὸν
 αὐτὸν δὲ τρόπον ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ἀλλ' ὅτι μέσον ἐστίν·
 ἡ δ' ἀδικία τῶν ἄκρων. καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐστὶ καθ' ἣν ὁ 1134^a
 δίκαιος λέγεται πρακτικὸς κατὰ προαίρεσιν τοῦ δικαίου, καὶ
 διανεμητικὸς καὶ αὐτῷ πρὸς ἄλλον καὶ ἐτέρῳ πρὸς ἕτερον
 οὐχ οὕτως ὥστε τοῦ μὲν αἵρετοῦ πλεόν αὐτῷ ἔλαττον δὲ τῷ
 πλησίον, τοῦ βλαβεροῦ δ' ἀνάπαλιν, ἀλλὰ τοῦ ἴσου τοῦ κατ' 5
 18 ἀναλογίαν, ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλον. ἡ δ' ἀδικία τοῦ-
 ναυτίου τοῦ ἀδίκου. τοῦτο δ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις τοῦ
 ὠφελίμου ἢ βλαβεροῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον. διὸ ὑπερβολὴ καὶ
 ἔλλειψις ἡ ἀδικία, ὅτι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως ἐστίν, ἐφ'
 αὐτοῦ μὲν ὑπερβολῆς μὲν τοῦ ἀπλῶς ὠφελίμου, ἐλλείψεως 10
 δὲ τοῦ βλαβεροῦ· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων τὸ μὲν ὅλον ὁμοίως, τὸ
 δὲ παρὰ τὸ ἀνάλογον, ὁποτέρως ἔτυχεν. τοῦ δὲ ἀδικήματος
 τὸ μὲν ἔλαττον ἀδικεῖσθαι ἐστι, τὸ δὲ μείζον τὸ ἀδικεῖν.
- 19 περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, τίς ἐκατέρας ἐστὶν

23. τὸ δὴ α L^b26. ὅτι πέντε om. pr. K^bδὴ K^b

27. εἶναι

M^b: ἡ K^b: om. L^b32. τίς om. M^b Γ33. δὲ om. M^b Γ ἔλ-λαις K^b L^b: πρότερον M^b (et fort. Γ)1134^a 13. ἀδικεῖσθαι K^b: τὸ

ἀδικεῖσθαι vulg.

herşeyi denkleştirir; nitekim herşey para ile ölçülür: a bir ev, b on *mna*⁵⁰, c ise bir yatak olsun. Yani ev beş *mna* ya da beş *mnaya* eşdeğer ise, a, b nin yarısıdır; yatak ise, yani c, b nin de onda biri olsun. O zaman bir evin kaç yatağın eşdeğeri olduğu açıktır: Yani beş yatağa. Para bulunmadan önce 25 değiş-tokuşun bu şekilde yapıldığı açık; çünkü bir ev için beş yatak vermek ile beş yatağın eşdeğerini vermek arasında hiç fark yoktur.

Böylece adaletsizliğin ve adaletin ne olduğunu söylemiş olduk. Bunlar belirlenince adaletli eylemin, haksızlık etmek ve haksızlığa uğramanın ortası olduğu açıktır; çünkü biri 30 daha fazlaya öteki daha aza sahip olmaktır. Adalet de bir ortadır, ama öteki erdemlerin olduğu şekilde değil; o, orta olanın özelliğidir; adaletsizlik ise uçların özelliğidir. Ayrıca 1134a adalet, adil insanın “adaletli şeyleri tercih ederek yapan ve gerek başkasıyla ilişkisinde kendine, gerekse biriyle ilişkisinde başkasına, tercih edilen şeyi kendisine daha çok diğerine de daha az, zararlı olan şeyi de bunun tam tersi olacak şekilde 5 de paylaştırmayan, hem kendisinin hem de bir başkasının başka biriyle ilişkisinde oranlayarak eşitçe paylaştıran insan” şeklinde tanımlanmasını sağlayan şeydir. Adaletsizlik ise tam tersine adaletli olmayı tercih eder. Bu da yararlı ve zararlı olanın orana aykırı olan fazlalığı ve eksikliğidir. Bunun için adaletsizlik bir aşırılık ve eksikliktir, çünkü fazla ve az olanı tercih eder —kişinin kendisi sözkonusu olduğunda 10 kendi başına yararlı olanın fazlasını, zararlı olanın azını tercih eder; başkaları sözkonusu olduğunda da bütününde bir fark yoktur, oranlamaya aykırılığın ise iki taraftan hangisinin yararına-zararına olduğu rastlantısaldır. Demek ki haksız eylemde ‘daha az’ haksızlığa uğramak, ‘daha çok’ ise haksızlık etmek olur. Böylece adalet ile adaletsizlikten —ve aynı şekilde genel anlamda hak ile haksızlıktan— yani

- 15 ἡ φύσις, εἰρήσθω τοῦτον τὸν τρόπον, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ
δικαίου καὶ ἀδίκου καθόλου.
- 10 Ἐπεὶ δ' ἔστιν ἀδικοῦντα μήπω ἄδικον εἶναι, ὁ ποῖα ἀδι- VI.
κήματα ἀδικῶν ἤδη ἄδικός ἐστιν ἐκάστην ἀδικίαν, οἷον κλέ-
πτῃς ἢ μοιχὸς ἢ ληστής ; ἢ οὕτω μὲν οὐδὲν διοίσει ; καὶ γὰρ
20 ἂν συγγένοιτο γυναικὶ εἰδὼς τὸ ἦ, ἀλλ' οὐ διὰ προαιρέσεως
ἀρχὴν ἀλλὰ διὰ πάθος. ἀδικεῖ μὲν οὖν, ἄδικος δ' οὐκ ἔστιν, 2
οἷον οὐ κλέπτῃς, ἔκλεψε δέ, οὐδὲ μοιχός, ἐμοίχευσε δέ·
ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπε- 3
πονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον, εἴρηται πρότερον· δεῖ δὲ μὴ λαν- 4
- 25 θάνειν ὅτι τὸ ζητούμενόν ἐστι καὶ τὸ ἀπλῶς δίκαιον καὶ τὸ
πολιτικὸν δίκαιον. τοῦτο δ' ἔστιν ἐπὶ κοινωνῶν βίου πρὸς τὸ
εἶναι αὐτάρκειαν, ἐλευθέρων καὶ ἴσων ἢ κατ' ἀναλογίαν ἢ
κατ' ἀριθμόν· ὥστε ὅσοις μή ἐστι τοῦτο, οὐκ ἔστι τούτοις
πρὸς ἀλλήλους τὸ πολιτικὸν δίκαιον, ἀλλὰ τι δίκαιον καὶ καθ' 5
30 ὁμοιότητα. ἔστι γὰρ δίκαιον, οἷς καὶ νόμος πρὸς αὐτούς·
νόμος δ', ἐν οἷς ἀδικία· ἢ γὰρ δίκη κρίσις τοῦ δικαίου καὶ
τοῦ ἀδίκου. ἐν οἷς δ' ἀδικία, καὶ τὸ ἀδικεῖν ἐν τούτοις (ἐν οἷς
δὲ τὸ ἀδικεῖν, οὐ πᾶσιν ἀδικία), τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ πλεόν αὐτῷ
νέμειν τῶν ἀπλῶς ἀγαθῶν, ἔλαττον δὲ τῶν ἀπλῶς κακῶν.
- 35 διὸ οὐκ ἐῷμεν ἄρχειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον, ὅτι ἐαυτῷ 5
1134^b τοῦτο ποιεῖ καὶ γίνεται τύραννος. ἔστι δ' ὁ ἄρχων φύλαξ
τοῦ δικαίου, εἰ δὲ τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ἴσου. ἐπεὶ δ' οὐθὲν 6
αὐτῷ πλεόν εἶναι δοκεῖ, εἴπερ δίκαιος (οὐ γὰρ νέμει πλεόν τοῦ
ἀπλῶς ἀγαθοῦ αὐτῷ, εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν ἀνάλογόν ἐστιν· διὸ
5 ἐτέρῳ πονεῖ· καὶ διὰ τοῦτο ἀλλότριον εἶναί φασιν ἀγαθὸν
τὴν δικαιοσύνην, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον)· μισθὸς ἄρα 7
τις δοτέος, τοῦτο δὲ τιμὴ καὶ γέρας· ὅτῳ δὲ μὴ ἱκανὰ τὰ

16. δικαίου K^b: τοῦ δικαίου vulg. 22. οὐ K^b: οὐδὲ vulg. 25. καὶ post
δίκαιον om. K^b 26. ἔστιν om. K^b ἐπὶ om. L^b 30. αὐτούς M^b: αὐτοὺς
vulg. 32. δὴ Muenscher 35. νόμον M^b 1134^b 5. ποιεῖ Sylburg

herbirinin doğal yapısının ne olduğundan bu şekilde sözetmiş olduk. 15

Haksızlık yapan birinin adaletsiz insan olmaması da olanaklı olduğuna göre, kişi ne tür haksızlık yaparsa, artık her haksızlık çeşidi açısından adaletsiz insan —örneğin hırsız, zani ya da haydut— olur? Yoksa nasıl yaparsa yapsın bir fark olmayacak mıdır? Sözgelisi biri bir kadınla, kim olduğunu bilerek ama tercih ederek değil, tutkudan dolayı yatarsa, bir fark olmayacak mı? Demek ki haksızlık yapıyor ama adaletsiz değildir; örneğin hırsız değildir ama hırsızlık yapıyor, zani değildir ama zina yapıyor; öteki konularda da bu böyle. Adalet ile karşılık verme arasındaki ilişkinin nasıl olduğu daha önce söylenmişti. Ama araştırma konusunun hem genelinde adalet hem de toplumdaki adalet olduğunu da gözden kaçırmamak gerek. Bu ise özgür ve oranlamaya göre ya da sayısal olarak eşit kişilerin, kendilerine yeter olmaları için yaşamı paylaşmalarında sözkonusudur; öyle ki bu özelliklerin bulunduğu kişiler arasındaki ilişkilerde toplumdaki adalet sözkonusu değil, buna benzetilerek adalet denen bir şey sözkonusudur. Nitekim aralarındaki ilişkiler yasayla düzenlenenler için hukuk sözkonusudur; yasa da birbirine haksızlık yapanlarda sözkonusu olur. Çünkü yargı, hak ile haksızlığı ayırmadır. Ve nerede adaletsizlik sözkonusuysa, orada haksızlık yapmak da sözkonusudur, ama haksızlık yapmaların hepsinde adaletsizlik sözkonusu değildir; bu da kendisine genel olarak iyilerden daha çoğunu, genel olarak kötülerden de daha azını ayırmaktır. Bunun için bir insanın değil, aklın yönetmesine izin veriyoruz; çünkü bir insan bunu kendisi için yapar ve tiran olur. Oysa yönetici adaletin koruyucusudur ve eğer hakkın koruyucusu ise eşitliğin de koruyucusudur. Ve eğer adil ise, kendisinde daha fazla bir şeyin olmadığı düşünüldüğünden (nitekim kendisiyle orantılı olmadığı takdirde genel olarak iyiden kendine daha çok bir şey ayırmaz; bunun için başkasına çalışır; bu nedenle de, daha önce söylediğimiz gibi, adaletin başkası için iyi bir şey olduğunu söylerler), ona bir karşılık verilmelidir, bu da onur ve ayrıcalıktır. Bunlarla yetinemeyenler ise 30 35 1134b 5

8 τοιαῦτα, οὗτοι γίνονται τύραννοι. τὸ δὲ δεσποτικὸν δίκαιον
καὶ τὸ πατρικὸν οὐ ταῦτὸν τούτοις ἀλλ' ὅμοιον· οὐ γὰρ ἔστιν
ἀδικία πρὸς τὰ αὐτοῦ ἀπλῶς, τὸ δὲ κτήμα καὶ τὸ τέκνον, 10
9 ἕως ἂν ἢ πηλίκον καὶ χωρισθῇ, ὥσπερ μέρος αὐτοῦ, αὐτὸν
δ' οὐδεὶς προαιρεῖται βλάπτειν· διὸ οὐκ ἔστιν ἀδικία πρὸς
αὐτόν· οὐδ' ἄρα ἄδικον οὐδὲ δίκαιον τὸ πολιτικόν· κατὰ
νόμον γὰρ ἦν, καὶ ἐν οἷς ἐπεφύκει εἶναι νόμος, οὗτοι δ' ἦσαν
οἷς ὑπάρχει ἰσότης τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι. διὸ μᾶλλον 15
πρὸς γυναικὰ ἔστι δίκαιον ἢ πρὸς τέκνα καὶ κτήματα· τοῦτο
γάρ ἔστι τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον· ἕτερον δὲ καὶ τοῦτο τοῦ πο-
VII. λιτικοῦ. Τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου τὸ μὲν φυσικόν ἔστι τὸ δὲ
νομικόν, φυσικὸν μὲν τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν,
καὶ οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή, νομικὸν δὲ ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐδὲν 20
διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως, ὅταν δὲ θῶνται, διαφέρει, οἶον τὸ
μνᾶς λυτροῦσθαι, ἢ τὸ αἶγα θύειν ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα,
ἔτι ὅσα ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα νομοθετοῦσιν, οἶον τὸ θύειν Βρα-
2 σίδα, καὶ τὰ ψηφισματώδη. δοκεῖ δ' ἐνίοις εἶναι πάντα
τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν φύσει ἀκίνητον καὶ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν 25
ἔχει δύναμιν, ὥσπερ τὸ πῦρ καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν Πέρσiais καίει,
3 τὰ δὲ δίκαια κινούμενα ὁρῶσιν. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν οὕτως
ἔχον, ἀλλ' ἔστιν ὥς· καίτοι παρά γε τοῖς θεοῖς ἴσως οὐδα-
μῶς, παρ' ἡμῖν δ' ἔστι μὲν τι καὶ φύσει, κινητὸν μέντοι
4 πᾶν, ἀλλ' ὅμως ἐστὶ τὸ μὲν φύσει τὸ δ' οὐ φύσει. ποῖον 30
δὲ φύσει τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ ποῖον οὐ
ἀλλὰ νομικὸν καὶ συνθήκη, εἴπερ ἄμφω κινητὰ ὁμοίως,
δηλόν. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς ἀρμόσει διορισμός· φύ-
σει γὰρ ἢ δεξιὰ κρείττων, καίτοι ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδε-

10. τὸ post καὶ om. K^b L^b11. χωρισθῇ K^b Γ: μὴ χωρισθῇ L^b M^b

13. αὐτά Ramsauer

21. οἶον] οὕτως ἢ ἄλλως οἶον K^b

29. post

οὐδαμῶς add. ἔχον M^b Γ, ἔχον ἐστὶ L^bante μέντοι add. οὐ M^b Γ

33. post δηλόν add. δὲ Γ

δ] καὶ δ K^b

34. τινας ed. Wilkinson

tiranlar olurlar. Efendi ve baba hukuku ise bunlarla aynı değil, bunlara benzer bir şeydir; nitekim genellikle bize ait olan şeylerde haksızlık sözkonusu değildir, bir insanın kölesi ve çocuğu —belli bir yaşa geldiği andan ayrılınca ya kadar— kendisinin bir parçası gibidir; hiçkimse de kendine zarar vermek istemez; bundan dolayı bir insanın kendine karşı adaletsiz olması sözkonusu değildir, ne de toplumsal adalet ve adaletsizlik sözkonusu; çünkü bu, yasaya göre oluyordu ve yasayla ilgili olan insanlarda sözkonusuydu, bunlar da yönetmede ve yönetilmede aralarında eşitliğin bulunduğu kişilerdir. Bunun için bir insanın çocuğu ya da malıyla ilişkisinden çok, karısıyla ilişkisinde hak sözkonusudur; bu da aile hukukudur ve medenî hukuktan farklıdır. Medenî hukukun bir türü doğal, bir türü de yasaldır. Doğal olanı her yerde aynı güce sahiptir ve kanılara göre değişmez; yasal olanda ise başlangıçta şöyle ya da böyle olması fark etmeyen, ama konuktan sonra fark eden hukuktur; örneğin bir kişinin bir *mna* ile serbest bırakılması ya da iki koyun değil, bir keçinin kurban edilmesi gibi; ayrıca tek tek durumlarla ilgili olarak konan yasalarda da fark eder, örneğin Brasidas'a⁵¹ kurban kesmede ve kararnamelerle konan şeylerde olduğu gibi. Kimileri de herşeyin böyle olduğunu düşünür, çünkü doğal olan değişmez, her yerde aynı güce sahiptir —ateşin hem burada hem de Perslerde yakması gibi—, ama hak sayılanların da değiştiğini görüyorlar. Oysa bu böyle değildir, ama böyle gibi görünür. Hernekadar tanrılarda belki hiçbir şekilde değişmiyorsa bile, bizde tümü değişken olan —ama bir kısmı doğal bir şekilde, bir kısmı da doğal olmayan bir şekilde değişen— doğal bir hukuk vardır. Herikisi de değişken olduğuna göre, başka türlü olabilecek şeylerden hangilerinin doğal bir şekilde, hangilerinin de doğal olmayan bir şekilde, yani yasayla ve uylaşmayla değiştiği açıktır. Başka şeylerde de aynı ayırım uygun düşüyor. Nitekim sağ el doğal olarak daha iyidir, hernekadar herkes

35 ξίους γενέσθαι. τὰ δὲ κατὰ συνθήκην καὶ τὸ συμφέρον τῶν 5
 1135* δικαίων ὁμοιά ἐστι τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ
 οἰνηρὰ καὶ σιτηρὰ μέτρα, ἀλλ' οὗ μὲν ὠνούνται, μείζω, οὗ
 δὲ πωλοῦσιν, ἐλάττω. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μὴ φυσικὰ ἀλλ'
 ἀνθρώπινα δίκαια οὐ ταῦτα πανταχοῦ, ἐπεὶ οὐδ' αἱ πολι-
 5 τείαι, ἀλλὰ μία μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν ἢ ἀρίστη. τῶν 6
 δὲ δικαίων καὶ νομίμων ἕκαστον ὡς τὰ καθόλου πρὸς τὰ καθ'
 ἕκαστα ἔχει· τὰ μὲν γὰρ πραττόμενα πολλά, ἐκείνων δ'
 ἕκαστον ἓν· καθόλου γάρ. διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ 7
 10 ἄδικον καὶ τὸ δικαίωμα καὶ τὸ δίκαιον· ἄδικον μὲν γάρ
 ἐστι τῇ φύσει ἢ τάξει· αὐτὸ δὲ τοῦτο, ὅταν πραχθῇ, ἀδί-
 κημὰ ἐστι, πρὶν δὲ πραχθῆναι, οὐπω, ἀλλ' ἄδικον. ὁμοίως
 δὲ καὶ δικαίωμα· καλεῖται δὲ μᾶλλον δικαιοπράγημα τὸ
 κοινόν, δικαίωμα δὲ τὸ ἐπανόρθωμα τοῦ ἀδικήματος. καθ'
 ἕκαστον δὲ αὐτῶν, ποῖά τε εἶδη καὶ πόσα καὶ περὶ ποῖα
 15 τυγχάνει ὄντα, ὕστερον ἐπισκεπτέον. "Οὐτων δὲ τῶν δικαίων VIII.
 καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων, ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ
 ὅταν ἐκὼν τις αὐτὰ πράττη· ὅταν δ' ἄκων, οὐτ' ἀδικεῖ οὔτε
 δικαιοπραγεῖ ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· οἷς γὰρ συμβέ-
 20 βηκε δικαίοις εἶναι ἢ ἀδικοῖς, πράττουσιν. ἀδίκημα δὲ καὶ 2
 δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἐκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ· ὅταν γὰρ
 ἐκούσιον ᾗ, ψέγεται, ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν· ὥστ'
 ἔσται τι ἄδικον μὲν ἀδίκημα δ' οὐπω, ἂν μὴ τὸ ἐκούσιον
 προσῇ. λέγω δ' ἐκούσιον μὲν, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, 3
 ὃ ἂν τις τῶν ἐφ' αὐτῷ ὄντων εἰδὼς καὶ μὴ ἀγνοῶν πράττη
 25 μῆτε ὅν μῆτε ὧ μῆτε οὐ (ἔνεκα), οἷον τίνα τύπτει καὶ τίνι καὶ

1135* 4. οὐδ' αἱ οὐδὲ K^b L^b πολιτεία Γ 6. τὸ καθόλου H^a

10. τῇ] ἢ Rassow αὐτὸ K^b L^b : τὸ αὐτὸ M^b Γ 11. ἐστι om.
 K^b L^b post ἄδικον add. ὅτι (τι K^b) ὅταν πραχθῇ ἀδίκημα ἐστίν K^b L^b

19. δὴ Muenscher 25. ὅν] δ K^b Γ ἔνεκα add. Γ καὶ τίνι
 om. K^b

heriki elini iyi kullanacak duruma gelse bile. Uylaşmayla ve 35
yarara uygun olarak konmuş haklar da ölçülere benzerler; 1135a
örneğin şarap ve buğday ölçekleri her yerde eşit değildir, sa-
tın alınan şeyin ölçekleri daha büyük, satılanlarınkiler ise
daha küçüktür. Aynı şekilde doğal değil, insansal haklar da
her yerde aynı değildir, çünkü siyasal düzenler de aynı değil-
dir; ama her yerde doğal olarak en iyi olan yalnızca bir tane- 5
dir. Adaletli olan ve yasaya uygun olan tek tek şeylerin bun-
larla ilişkisi ise, teklerin genelle ilişkisi gibidir; nitekim yapı-
lıp edilenler pek çoktur, adaletli olan ve yasaya uygun olan
ise —herbiri— bir tanedir; çünkü geneldir. Haksız olan ile
adaletsiz olan ve haklı olan ile adaletli olan arasında da fark
vardır; nitekim adaletsiz olan doğal olarak ya da düzenden 10
dolayı böyledir; oysa bu aynı şey gerçekleştirilince bir hak-
sızlık olur, ama yapılmadan önce haksızlık değildir; yalnız-
ca adaletsiz olandır. Haklı olanla da durum aynıdır: Genel
olarak ona haklı eylem denir, diğer sözcük [*dikaio syne*] ise
daha çok yapılan haksızlığın telâfi edilmesi için kullanılır.
Bunların herbiri nedir, ne gibi türleri vardır, kaç tanedir ve 15
nelerle ilgilidir konusu daha sonra ele alınacak. Adalet ve
adaletsizlik söylediğimiz şeyler olduğuna göre, bir insan
isteyerek bunları yaptığı zaman bir haksızlık yapıyor ya da
haklı eylemde bulunuyor; oysa istemeyerek yaptığı zaman
ne bir haksızlık yapıyor ne de haklı bir eylemde bulunuyor,
yaptığı rastlantısal oluyor; çünkü adaletli olmaları ya da
adaletli olmamaları rastlantısal olan eylemler yapıyor. O 20
halde haklı eylem ve haksız eylem isteyerek ve istemeyerek
yapılmış olmakla belirlenmiş oluyor; çünkü isteyerek yapıl-
dığı zaman kınanır ve o takdirde aynı zamanda haksız bir
eylemdir; öyle ki eğer eylemin isteyerek yapılma özelliği
yoksa, yapılan bir haksızlık olacak ama eylem haksız olma-
yacak. Daha önce de söylediğim gibi ‘isteyerek yapılan’,
birinin, kendine bağlı şeyleri bilmeyerek değil, bilerek 25
—kişiyi, aracı ve amacı bilerek— yaptığına diyorum.

τίνος ἔνεκα, κακείνων ἕκαστον μὴ κατὰ συμβεβηκὸς μηδὲ
 βία (ὥσπερ εἰ τις λαβὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τύπτει ἕτερον,
 οὐχ ἑκὼν· οὐ γὰρ ἐπ' αὐτῷ)· ἐνδέχεται δὲ τὸν τυπτόμενον
 πατέρα εἶναι, τὸν δ' ὅτι μὲν ἄνθρωπος ἢ τῶν παρόντων τις
 γινώσκειν, ὅτι δὲ πατὴρ ἀγνοεῖν· ὁμοίως δὲ τὸ τοιοῦτον διω- 30
 ρίσθω καὶ ἐπὶ τοῦ οὗ ἔνεκα, καὶ περὶ τὴν πρᾶξιν ὄλην. τὸ δὲ
 ἀγνοούμενον, ἢ μὴ ἀγνοούμενον μὲν μὴ ἐπ' αὐτῷ δ' ὄν, ἢ
 βία, ἀκούσιν ν. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει ὑπαρχόντων εἰδό-
 τες καὶ πράττομεν καὶ πάσχομεν, ὧν οὐθὲν οὐθ' ἐκούσιον οὐτ' 1135^b
 4 ἀκούσιόν ἐστιν, οἷον τὸ γηρᾶν ἢ ἀποθνήσκειν. ἔστι δ' ὁμοίως
 ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ τῶν δικαίων καὶ τὸ κατὰ συμβεβηκός·
 καὶ γὰρ ἂν τὴν παρακαταθήκην ἀποδοίῃ τις ἄκων καὶ διὰ
 φόβον, ὃν οὐτε δίκαια πράττειν οὐτε δικαιοπραγεῖν φατέον 5
 ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἀναγκαζό-
 μενον καὶ ἄκοντα τὴν παρακαταθήκην μὴ ἀποδιδόντα κατὰ
 5 συμβεβηκὸς φατέον ἀδικεῖν καὶ τὰ ἄδικα πράττειν. τῶν
 δὲ ἐκουσίων τὰ μὲν προελόμενοι πράττομεν τὰ δ' οὐ προελο-
 μένοι, προελόμενοι μὲν ὅσα προβουλευσάμενοι, ἀπροαίρετα 10
 6 δὲ ὅσ' ἀπροβούλευτα. τριῶν δὲ οὐσῶν βλαβῶν τῶν ἐν ταῖς
 κοινωνίαις, τὰ μὲν μετ' ἀγνοίας ἀμαρτήματά ἐστιν, ὅταν
 μήτε ὄν μήτε ὁ μήτε ᾧ μήτε οὐ ἔνεκα ὑπέλαβε πράξῃ· ἢ γὰρ
 οὐ βάλλειν ἢ οὐ τούτῳ ἢ οὐ τοῦτον ἢ οὐ τούτου ἔνεκα ᾤήθη,
 ἀλλὰ συνέβη οὐχ οὐ ἔνεκα ᾤήθη, οἷον οὐχ ἵνα τρώσῃ ἀλλ' 15
 7 ἵνα κεντήσῃ, ἢ οὐχ ὄν, ἢ οὐχ ᾧ. ὅταν μὲν οὖν παραλόγως
 ἢ βλάβῃ γένηται, ἀτύχημα· ὅταν δὲ μὴ παραλόγως, ἄνευ
 δὲ κακίας, ἀμάρτημα (ἀμαρτάνει μὲν γὰρ ὅταν ἢ ἀρχὴ
 8 ἐν αὐτῷ ἢ τῆς αἰτίας, ἀτυχεῖ δ' ὅταν ἔξωθεν)· ὅταν δὲ

26. ἐκότερον K^b31. τοῦ K^b: τῶν L^b M^b Γ1135^b 3. καὶ anteτὸ om. M^b5. ὄν add. K^b11. δὴ] δ' L^b

13. ante πράξῃ

add. ταῦτα L^b M^b Γ14. βάλλειν K^b: βαλεῖν vulg.16. ᾧ K^b:

ὡς vulg.

19. ἀγνοίας Jackson

Hem de bunlardan herbiri rastlantısal ya da zorla yapılmadığı zaman (örneğin biri birinin elini tutarak bununla bir başkasına vurursa, ikincisi isteyerek vurmuş olmuyor; çünkü bu ona bağlı değildir); vurulan kişi babası olabilir, o ise onun bir insan ya da orada bulunanlardan biri olduğunu bilebilir ama babası olduğunu bilmeyebilir; aynı şekilde amaç için ve tüm eylem için de böyle bir şey belirlenebilir. Bilmeden yapılan ise, bilinmeden yapıldığı zaman kişinin elinde değildir ya da zorla yapılan istemeyerek yapılandır. Nitekim biz doğal olan birçok şeyi bilerek yapıyoruz ya da onlara maruz kalıyoruz, ki bunlardan hiçbirisi ne isteyerek ne de istemeyerek oluyor; örneğin yaşlanmak ve ölmek gibi. Hak ve haksızlıkların aynı şekilde rastlantısal olması da sözkonusudur; nitekim eğer biri bir emaneti istemeyerek ya da korkudan geri verirse, onun ne haklı bir şey yaptığını ne de haklı eylemde bulunduğunu, ancak rastlantısal davrandığını söylemek gerekir. Aynı şekilde bir emaneti mecbur edilerek ve istemeyerek geri vermeyenin yalnızca rastlantısal olarak haksızlık yaptığını ve haksız eylemde bulunduğunu söylemek gerekir. İsteyerek yapılanlardan kimini tercih ederek, kimini de tercih etmeden yapıyoruz: Önceden düşünüp taşındıklarımızı tercih ederek, düşünüp taşınmadıklarımızı ise tercih etmeyerek. Bir araya gelmelerde meydana gelen zararlar üç çeşittir: Bilgisizlikten dolayı yapılanlar hatadırlar; örneğin eylemi yapan kime, neyi, ne ile, niçin yaptığı konusunda yanlırsa; çünkü ya vurmayı düşünmemiş ya o şeyle vurmayı düşünmemiş ya da o insana vurmayı veya o sonucu yaratmak için vurmayı düşünmemiş, olan da amacına aykırı olarak olup bitmiştir (örneğin yaralamak değil, bir fiske vurmak amacıyla vurduysa veya vurduğunu sandığı kişiye ya da vurduğunu sandığı araçla vurmadıysa). O halde zarar tahmin edilemeyecek şekilde meydana gelince, ona talihsizlik denir; tahmin edilemeyecek şekilde değil, ama bir kötülük de düşünülmeden meydana gelince ise, ona hata denir (nitekim neden olmanın başlangıcında olduğu zaman insan hata yapıyor, neden onun dışında olduğu zaman ise başına bir talihsizlik gelmiş oluyor). Önceden

- 20 εἰδὼς μὲν μὴ προβουλεύσας δέ, ἀδίκημα, οἶον ὅσα τε διὰ
 θυμὸν καὶ ἄλλα πάθη, ὅσα ἀναγκαῖα ἢ φυσικὰ συμβαίνει
 τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα γὰρ βλάπτουντες καὶ ἁμαρτάνον-
 τες ἀδικοῦσι μὲν, καὶ ἁδικήματά ἐστιν, οὐ μέντοι πω ἄδικοι
 διὰ ταῦτα οὐδὲ πονηροί· οὐ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἢ βλάβη·
 25 ὅταν δ' ἐκ προαιρέσεως, ἄδικος καὶ μοχθηρός. διὸ καλῶς 9
 τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας κρίνεται· οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ
 ποιῶν, ἀλλ' ὁ ὀργίσας. ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ 10
 ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου· ἐπὶ φαινομένη γὰρ
 ἀδικίᾳ ἢ ὀργῇ ἐστιν. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμασι
 30 περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν, ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι
 μοχθηρόν, ἂν μὴ διὰ λήθην αὐτὸ δρῶσιν· ἀλλ' ὁμολογοῦντες
 περὶ τοῦ πράγματος, περὶ δὲ τοῦ ποτέρως δίκαιον ἀμφισβη-
 τοῦσιν (ὁ δ' ἐπιβουλεύσας οὐκ ἀγνοεῖ), ὥστε ὃ μὲν οἴεται ἀδι-
 1136* κείσθαι, ὃ δ' οὐ. ἔαν δ' ἐκ προαιρέσεως βλάβῃ, ἀδικεῖ· καὶ 11
 κατὰ ταῦτ' ἤδη τὰ ἀδικήματα ὁ ἀδικῶν ἄδικος, ὅταν παρὰ
 τὸ ἀνάλογον ἢ ἢ παρὰ τὸ ἴσον. ὁμοίως δὲ καὶ δίκαιος, ὅταν
 προελόμενος δικαιοπραγῇ· δικαιοπραγεῖ δέ, ἂν μόνον ἐκῶν
 5 πράττῃ. τῶν δ' ἀκουσίων τὰ μὲν ἐστὶ συγγνωμονικά τὰ δ' 12
 οὐ συγγνωμονικά. ὅσα μὲν γὰρ μὴ μόνον ἀγνοοῦντες ἀλλὰ
 καὶ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνουσι, συγγνωμονικά, ὅσα δὲ μὴ δι'
 ἄγνοιαν, ἀλλ' ἀγνοοῦντες μὲν διὰ πάθος δὲ μήτε φυσικὸν
 μήτ' ἀνθρώπινον, οὐ συγγνωμονικά.
- 11 Ἀπορήσειε δ' ἂν τις, εἰ ἱκανῶς διώρισται περὶ τοῦ ἀδι- IX.
 κείσθαι καὶ ἀδικεῖν, πρῶτον μὲν εἰ ἔστιν ὥσπερ Εὐριπίδης
 εἴρηκε, λέγων ἀτόπως

μητέρα κατέκταν τὴν ἐμήν, βραχὺς λόγος.

ἐκῶν ἐκοῦσαν, ἢ (οὐχ) ἐκοῦσαν οὐχ ἐκῶν;

29. ἐν om. K^b

ἀνθρωπικὸν L^b M^b

κατέκτα codd.

32. δὲ add. pr. K^b

12. ἀτόπως] τὸ πῶς pr. K^b

14. (οὐχ) ἐκοῦσαν Jackson: θέλουσαν codd.

1136* 9. ἀνθρώπινον pr. K^b:

13. κατέκταν Γ:

tasarlamadan ama bilerek yapılan, haksız eylem olur; örneğin 20
 öfke⁵² yüzünden ve insanlarda zorunlu ya da doğal olan duy-
 gulanımlar yüzünden yapılanlar gibi. Çünkü zarar vermekle
 ve hataya düşmekle haksızlık yapıyorlar, yaptıkları eylemler
 de haksızlıktırlar, ama kendileri bunlardan dolayı bir şekilde
 adaletsiz ya da kötü olmuyorlar; çünkü verdikleri zarar kötü-
 lükten gelmiyor; oysa zarar tercih edilerek veriliyorsa, adalet-
 siz ve kötüdürler. Bunun için kaynağı öfke olan zararlar doğru 25
 bir şekilde önceden tasarlanmayanlardan sayılır. Nitekim buna
 neden olan, öfke ile davranan değil, öfkeliendir. Ayrıca
 tartışma konusu olan, yapılanların olup olmadığı değil, haklı
 olup olmadığıdır; çünkü öfke, görünüşte haksızlık olan bir
 şeye duyulur. Nitekim burada —alışverişlerde olduğu gibi—
 tartışma konusu olan, bir şeyin olup olmadığı değildir —ki o
 takdirde bunu, unutmaktan yapmıyorlarsa, ikisinden birinin 30
 kötü olması gerekir—; olan konusunda anlaştıkları halde,
 hangisinin haklı olduğu konusunda tartışıyorlar (önceden
 tasarlayan ise bilmeyerek yapıyor değildir), öyle ki biri haksız-
 lığa uğradığını öteki ise uğramadığını sanır. Ama bir insan ter-
 cih ederek zarar verdiği zaman, haksızlık yapıyor demektir;
 böyle eylemlerle haksızlık yapan, orantılı olana ya da eşitliğe
 aykırı davranan, adaletsiz bir insandır. Aynı şekilde biri tercih
 ederek adaletli eylemde bulunduğu zaman da adil bir insandır;
 ancak isteyerek davrandığı takdirde adaletli eylemde bulunur.
 İstemeyerek yapılanların kimi bağışlanabilir, kimi ise bağışla- 5
 namaz niteliktedir. Yalnız bilmeyerek yapılmayıp aynı zaman-
 da bilgisizlikten ötürü yapılanlar bağışlanabilir; buna karşı bil-
 gisizlikten dolayı değil de doğal ya da insanca olmayan bir tut-
 kudan ötürü bilmeyerek yapılanlar, bağışlanamaz olanlardır.

Haksızlık etme ve haksızlığa uğramanın yeterince belirle-
 nip belirlenmediği tartışma konusu olabilir. İlk Eüripides'in
 garip bir biçimde söylediğinin olup olamayacağına [bakılabilir]:

*"İki kelimeyle, kendi annemi öldürdüm;
 ben isteyerek o istediği için mi, yoksa
 ben isteyerek değil o da istemediği halde mi?"*⁵³

πότερον γὰρ ὡς ἀληθῶς ἔστιν ἐκόντα ἀδικεῖσθαι, ἢ οὐ ἀλλ' 15
 ἀκούσιον ἅπαν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἐκούσιον; καὶ ἄρα
 πᾶν οὕτως ἢ ἐκείνως, [ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἐκούσιον,] ἢ
 2 τὸ μὲν ἐκούσιον τὸ δ' ἀκούσιον; ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιο-
 οὔσθαι· τὸ γὰρ δικαιοπραγεῖν πᾶν ἐκούσιον· ὥστ' εὐλογον
 ἀντικεῖσθαι ὁμοίως καθ' ἐκύτερον, τό τ' ἀδικεῖσθαι καὶ δι- 20
 καιοῦσθαι ἢ ἐκούσιον ἢ ἀκούσιον εἶναι. ἄτοπον δ' ἂν δόξειε
 καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι, εἰ πᾶν ἐκούσιον· ἔνιοι γὰρ δικαιοῦνται
 3 οὐχ ἐκόντες. ἔπειτα καὶ τότε διαπορήσειεν ἂν τις, πότερον ὁ
 τὸ ἀδικον πεπονθὼς ἀδικεῖται πᾶς, ἢ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πράτ-
 τειν, καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν ἐστίν· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ ἐν- 25
 δέχεται ἐπ' ἀμφοτέρων μεταλαμβάνειν τῶν δικαίων· ὁμοίως
 δὲ δῆλον ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀδίκων· οὐ γὰρ ταῦτόν τὸ τᾶδिका
 πράττειν τῷ ἀδικεῖν οὐδὲ τὸ ἄδिका πάσχειν τῷ ἀδικεῖσθαι·
 ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν καὶ δικαιοῦσθαι· ἀδύνα-
 τον γὰρ ἀδικεῖσθαι μὴ ἀδικοῦντος ἢ δικαιοῦσθαι μὴ δικαιο- 30
 4 πραγοῦντος. εἰ δ' ἐστὶν ἀπλῶς τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἐκόντα
 τινά, τὸ δ' ἐκόντα εἰδότα καὶ ὄν καὶ ᾧ καὶ ὥς, ὁ δ' ἀκρα-
 τῆς ἐκὼν βλάπτει αὐτὸς αὐτόν, ἐκὼν τ' ἂν ἀδικοῖτο κἂν ἐν-
 δέχοιτο αὐτὸς αὐτόν ἀδικεῖν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῶν ἀπο-
 5 ρουμένων, εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν αὐτόν ἀδικεῖν. ἔτι ἐκὼν ἂν τις 1136^b
 δι' ἀκρασίαν ὑπ' ἄλλου βλάπτοιτο ἐκόντος, ὥστ' εἴη ἂν ἐκόντ'
 ἀδικεῖσθαι. ἢ οὐκ ὀρθὸς ὁ διορισμός, ἀλλὰ προσθετέον τῷ
 βλάπτειν εἰδότα καὶ ὄν καὶ ᾧ καὶ ὥς τὸ παρὰ τὴν ἐκείνου
 6 βούλησιν; βλάπτεται μὲν οὖν τις ἐκὼν καὶ τᾶδिका πάσχει, 5
 ἀδικεῖται δ' οὐδεὶς ἐκὼν· οὐδεὶς γὰρ βούλεται, οὐδ' ὁ ἀκρατής,
 ἀλλὰ παρὰ τὴν βούλησιν πράττει· οὔτε γὰρ βούλεται οὐδεὶς

17. ὥσπερ—ἐκούσιον seclusi

πᾶν] ἢ πᾶν K^b Γ20. καὶ K^b: καὶ

τὸ vulg.

23. ἔπειτα scripsi: ἐπεὶ codd.

32. ᾧ L^b: ὃ vulg.33. κἂν K^b: καὶ vulg.34. αὐτὸς K^b L^b: αὐτόν M^b Γἐν K^b:ἐν τι M^b Γ: om. L^b1136^b 4. καὶ ὄν om. K^b L^bτὸ om. K^b M^b

Öyleyse acaba isteyerek haksızlığa uğramak gerçekten olanaklı mıdır olanaksız mıdır, yani her haksızlığın isteyerek yapıldığı gibi, her haksızlığa uğrama, istemeyerek mi oluyor? Ve acaba her haksızlığa uğrama hep —şöyle ya da böyle— aynı şekilde mi oluyor [her haksızlık yapmanın isteyerek yapıldığı gibi]; yoksa kimi isteyerek, kimi ise istemeyerek mi oluyor? Hakkını almada da durum aynıdır; nitekim haklı eylemlerin tümü isteyerek yapılır; öyle ki herbirinin karşıtıyla durumunun aynı olması akla yakındır, yani haksızlığa uğramak ile hakkını almak ya isteyerek ya da istemeyerek olan bir şey olmalı. Gene de hakkını almak sözkonusu olduğunda, her hakkını almanın isteyerek olması garip gibi gelebilir: Nitekim kimileri istemedikleri halde hakettiklerini alıyorlar. Biri şunu da sorabilir: Haksızlık gören herkes gerçekten mi haksızlık görüyor, yoksa haksızlık görmekte de durum aynı haksızlık yapmaktaki gibi midir? Çünkü herikisinde de haklı olanlardan pay almanın rastlantısal olması olanaklıdır; o halde haksızlıklarda da aynı şekilde olacağı açıktır; çünkü haksız şeyler yapmak ile haksızlık etmek ve haksızlığa uğramak ile haksızlık görmek aynı şey değildir. Haklı eylemde bulunmak ve hakkını almak konusunda da durum aynıdır; çünkü haksızlık yapan bir kişi olmaksızın haksızlık görmek ya da haklı eylemde bulunan biri olmaksızın hakkını almak olanaksızdır. O halde eğer genel olarak haksızlık yapmak, birinin isteyerek zarar vermesi [demek] ise ve isteyerek zarar vermek zarar verdiği kişiyi, aracı ve şekli bilmek demekse, kendine egemen olmayan kişi de bilerek kendine zarar veriyorsa, bu, isteyerek haksızlık görmek, hattâ kendi kendine isteyerek haksızlık yapmak olanaklıdır, demektir. “Kendi kendine haksızlık etmek olanaklı mıdır?” sorusu da tartışma konularından biridir. Ayrıca biri kendine egemen olamamaktan dolayı, isteyerek zarar vermek isteyen birinden zarar görürse, bu isteyerek zarar görmek olur. Yoksa bu belirlememiz doğru değil midir? Ve “kime, ne ile ve nasıl zarar verildiğini bilme” ye “öteki kişinin istememesine rağmen” i de eklemek mi gerekiyor? Demek ki bir insan isteyerek zarar görebilir ve haksızlığa uğrayabilir, ama hiçkimse isteyerek haksızlık görmez; çünkü hiçkimse bunu istemez —kendine egemen olmayan kişi bile—, ama isteği dışındadır davranır; nitekim hiçkimse erdemli olmadığını düşündüğü

15

20

25

30

1136b

5

- ὁ μὴ οἶται εἶναι σπουδαῖον, ὃ τε ἀκρατὴς οὐχ ἂ οἶται δεῖν
 πράττειν πράττει. ὁ δὲ τὰ αὐτοῦ διδούς, ὥσπερ Ὁμηρὸς φησι 7
 10 δοῦναι τὸν Γλαῦκον τῷ Διομήδεϊ “ χρύσεια χαλκείων, ἐκα-
 τόμβοι ἐννεαβοίων,” οὐκ ἀδικεῖται· ἐπ’ αὐτῷ γάρ ἐστι τὸ δι-
 δόναι, τὸ δ’ ἀδικεῖσθαι οὐκ ἐπ’ αὐτῷ, ἀλλὰ τὸν ἀδικοῦντα
 δεῖ ὑπάρχειν. περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, ὅτι οὐχ ἐκούσιον, 8
 δῆλον.
- 12 Ἔτι δ’ ὦν προειλόμεθα δὴ ἔστιν εἰπεῖν, πότερόν ποτ’
 ἀδικεῖ ὁ νείμας παρὰ τὴν ἀξίαν τὸ πλεόν ἢ ὁ ἔχων, καὶ
 εἰ ἔστιν αὐτὸν αὐτὸν ἀδικεῖν. εἰ γὰρ ἐνδέχεται τὸ πρότερον 9
 λεχθὲν καὶ ὁ διανέμων ἀδικεῖ ἀλλ’ οὐχ ὁ ἔχων τὸ πλεόν,
 εἴ τις πλεόν αὐτοῦ ἐτέρῳ νέμει εἰδὼς καὶ ἐκὼν, οὗτος αὐτὸς
 20 αὐτὸν ἀδικεῖ· ὅπερ δοκοῦσιν οἱ μέτριοι ποιεῖν· ὁ γὰρ ἐπιει-
 κῆς ἐλαττωτικός ἐστιν. ἢ οὐδὲ τοῦτο ἀπλοῦν ; ἐτέρου γὰρ
 ἀγαθοῦ, εἰ ἔτυχεν, πλεονεκτεῖ, οἷον δόξης ἢ τοῦ ἀπλῶς καλοῦ.
 ἔτι λύεται κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ἀδικεῖν· οὐδὲν γὰρ παρὰ
 τὴν αὐτοῦ πᾶσχει βούλησιν, ὥστε οὐκ ἀδικεῖται διὰ γε τοῦτο,
 25 ἀλλ’ εἴπερ, βλάπτεται μόνον. φανερόν δὲ ὅτι καὶ ὁ διανέ- 10
 μων ἀδικεῖ, ἀλλ’ οὐχ ὁ τὸ πλεόν ἔχων ἀεί· οὐ γὰρ ὅ τὸ
 ἀδικον ὑπάρχει ἀδικεῖ, ἀλλ’ ὅ τὸ ἐκόντα τοῦτο ποιεῖν·
 τοῦτο δ’ ὅθεν ἢ ἀρχὴ τῆς πράξεως, ἢ ἐστιν ἐν τῷ διανέμοντι
 ἀλλ’ οὐκ ἐν τῷ λαμβάνοντι. ἔτι ἐπεὶ πολλαχῶς τὸ ποιεῖν 11
 30 λέγεται, καὶ ἔστιν ὡς τὰ ἄψυχα κτείνει καὶ ἡ χεὶρ καὶ ὁ
 οἰκέτης ἐπιτάξαντος, οὐκ ἀδικεῖ μὲν, ποιεῖ δὲ τὰ ἄδικα.
 ἔτι εἰ μὲν ἀγνοῶν ἐκρινεν, οὐκ ἀδικεῖ κατὰ τὸ νομικὸν δί- 12
 καιον οὐδ’ ἄδικος ἢ κρίσις ἐστίν, ἔστι δ’ ὡς ἄδικος· ἕτερον
 γὰρ τὸ νομικὸν δίκαιον καὶ τὸ πρῶτον· εἰ δὲ γινώσκων ἐκρι-

8. τε K^b: δὲ vulg. οὐχ ἂ K^b: δ οὐκ vulg. 16. ἀξίαν πλεόν ἔχων
 K^b 19. αὐτοῦ ἐτέρῳ K^b: ἐτέρῳ ἢ αὐτῷ vulg. οὗτος om. K^b Γ
 21. ἀπλῶς Γ 22. ἐπλεονέκτει M^b 25. καὶ ὅτι M^b Γ 27.
 ἀδικον ἔχων ὑπάρχει pg. K^b 31. μὲν οὐκ ἀδικεῖ K^b

şeyi istemez, kendine egemen olmayan insan da yapmaması gerektiğini düşündüğü şeyleri yapar. Kendine ait olanlardan veren, —Homeros'un, Glaukos'un Diomedes'e verdiğini 10 söylediği şekilde, yani "bronz silâhlara karşılık altın silâh, yüz inek karşılığında da dokuz inek"⁵⁴ veren— haksızlık görmüş olmaz; çünkü vermek onun elinde olan bir şeydir. Oysa haksızlık görmek onun elinde değildir; haksızlık yapan birinin de olması gerekir. O halde haksızlık görmenin isteyerek olan bir şey olmadığı açık.

Seçtiklerimizden sözünü edeceğimiz iki konu daha kalıyor: Lâıyk olduğundan daha fazlasını veren mi, yoksa sahip olan mı haksızlık eder? Ve kendi kendine haksızlık edilebilir mi? Nitekim eğer daha önce söylediğimiz şey kabul edilecek olursa ve daha fazlasına sahip olan değil, onu veren haksızlık ediyorsa, eğer biri bilerek ve isteyerek kendinden daha çok başkasına veriyorsa, o kendi kendine haksızlık 20 ediyor demektir; ki bunu alçakgönüllülerin yaptığı düşünülüyor. Çünkü doğru insan daha az almak eğilimindedir. Yoksa bu da böylesine basit ve sıradan değil mi? Çünkü böyle bir insan da bir başka iyi şeyden daha fazla alır, sözgeşi ünden ya da genel olarak güzel olandan. Ama yine de, haksızlık yapmanın tanımlanmasına bakılırsa, bu sorun çözülür; çünkü o, istemesine aykırı olarak hiçbir şeye uğramıyor; dolayısıyla bunun yüzünden haksızlığa uğramaz, olsa olsa yalnızca zarar görür. Öyleyse açıktır ki, daha fazlayı veren her 25 zaman haksızlık ediyor, daha fazlaya sahip olan ise her zaman etmiyor; çünkü haksız olana sahip olan değil, isteyerek buna sahip olan haksızlık ediyor; bu da eylemin başlangıcı olanda bulunur, bu başlangıç da alanda değil paylaştırandadır. Ayrıca 'yapmak' tan birkaç bağlamda sözedildiğine göre ve bağlamına bakılırsa, cansız şeylerin de, elin de, efendisinin 30 emri yüzünden kölenin de öldürmesi olanaklı olduğuna göre, bunlar haksızlık etmiyor, haksız şeyler yapıyor. Ayrıca bilmeden karar vermişse, yasal adalete göre haksızlık yapmış sayılmaz, karar da adaletsiz değildir; ama adaletsiz gibi görünür; çünkü yasal adalet asıl adaletten farklıdır; oysa eğer bilerek

- νεν ἀδίκως, πλεονεκτεῖ καὶ αὐτὸς ἢ χάριτος ἢ τιμωρίας. 1137^a
 13 ὥσπερ οὖν κὰν εἴ τις μερίσαιο τοῦ ἀδικήματος, καὶ ὁ διὰ
 ταῦτα κρίνας ἀδίκως πλεόν ἔχει· καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνῳ τὸν
 14 ἀγρὸν κρίνας οὐκ ἀγρὸν ἀλλ' ἀργύριον ἔλαβεν. Οἱ δ' 13
 ἄνθρωποι ἐφ' ἑαυτοῖς οἴονται εἶναι τὸ ἀδικεῖν· διὸ καὶ τὸ 5
 δίκαιον εἶναι ῥᾷδιον. τὸ δ' οὐκ ἔστιν· συγγενέσθαι μὲν γὰρ τῇ
 τοῦ γέλτονος καὶ πατάξαι τὸν πλησίον καὶ δοῦναι τῇ χειρὶ
 τὸ ἀργύριον ῥᾷδιον καὶ ἐπ' αὐτοῖς, ἀλλὰ τὸ ὥδὶ ἔχοντας
 15 ταῦτα ποιεῖν οὔτε ῥᾷδιον οὔτ' ἐπ' αὐτοῖς. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ
 γνῶναι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδिका οὐδὲν οἴονται σοφὸν εἶναι, 10
 ὅτι περὶ ὧν οἱ νόμοι λέγουσιν οὐ χαλεπὸν συνιέναι (ἀλλ' οὐ
 ταῦτ' ἔστι τὰ δίκαια ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός). ἀλλὰ πῶς
 πραττόμενα καὶ πῶς νεμόμενα δίκαια, τοῦτο δὴ πλεόν ἔρ-
 γον ἢ τὰ ὑγιεινὰ εἰδέναι· ἐπεὶ κακεῖ μέλι καὶ οἶνον καὶ
 ἐλλέβορον καὶ καῦσιν καὶ τομῇν εἰδέναι ῥᾷδιον, ἀλλὰ πῶς 15
 δεῖ νεῖμαι πρὸς ὑγίειαν καὶ τίνι καὶ πότε, τοσοῦτον ἔργον
 16 ὅσον λατρὸν εἶναι. δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ δικαίου οἴονται
 εἶναι οὐδὲν ἥττον τὸ ἀδικεῖν, ὅτι οὐχ ἥττον ὁ δίκαιος ἀλλὰ
 καὶ μᾶλλον δύναιτ' ἂν ἕκαστον πρᾶξαι τούτων· καὶ γὰρ
 συγγενέσθαι γυναικὶ καὶ πατάξαι· καὶ ὁ ἀνδρεῖος τὴν 20
 ἀσπίδα ἀφείναι καὶ στραφεῖς ἐφ' ὅποτεραοῦν τρέχειν. ἀλλὰ
 τὸ δειλαίνειν καὶ ἀδικεῖν οὐ τὸ ταῦτα ποιεῖν ἐστί, πλην
 κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ τὸ ὥδὶ ἔχοντα ταῦτα ποιεῖν, ὥσ-
 περ καὶ τὸ λατρεύειν καὶ τὸ ὑγιάζειν οὐ τὸ τέμνειν ἢ μὴ
 τέμνειν ἢ φαρμακεύειν ἢ μὴ φαρμακεύειν ἐστίν, ἀλλὰ τὸ 25
 17 ὥδὶ. ἔστι δὲ τὰ δίκαια ἐν τούτοις οἷς μέτεστι τῶν ἀπλῶς
 ἀγαθῶν, ἔχουσι δ' ὑπερβολὴν ἐν τούτοις καὶ ἔλλειψιν· τοῖς

1137^a 2. κὰν] καὶ K^b 3. ἐκείνῳ K^b: ἐκείνων δ vulg. 9. ταυτὸ K^b
 13. γενόμενα K^b M^b δὴ scripsi: δὲ codd. 16. εἶναι K^b 17.
 λατροῦ εἶναι. διὰ ταυτὸ K^b 18. οὐχ K^b: οὐθὲν vulg. 22. καὶ]
 καὶ τὸ M^b 27. δ'] δὲ καὶ M^b Γ ἐν τούτοις om. K^b L^b

haksız karar vermişse, o da, kendine düşen olumlu ya da olumsuz⁵⁵ karşılıktan daha fazla almış olur, sanki yapılan haksızlığa katılmışçasına; böyle nedenlerle haksızca karar veren insan da daha fazlasına sahip olmuş olur; çünkü karar verme durumunda olup tarla konusunda karar veren, bir tarla değil, para almıştır. İnsanlar haksızlık yapmanın onların elinde olduğunu sanırlar, bunun için de hakkı yerine getirmenin de kolay olduğunu düşünürler. Oysa böyle değildir; nitekim komşunun karısıyla düşüp kalkmak, yanındaki birine vurmak, birinin eline para sıkıştırmak kolaydır ve kişilerin elindedir, ama belirli bir huya sahip olan kişiler olarak bunları yapmak ne kolaydır ne de onların elindedir. Aynı şekilde adaletli şeyleri ve adaletsiz olan şeyleri bilmek için hiç de bilge olmak gerekmediğini, çünkü yasaların söylediği şeyleri anlamanın pek güç olmadığını düşünürler (ne var ki adaletli şeyler bunlar değildir, ancak rastlantısal olarak adaletli şeyler oluyorlar); ama eylemler nasıl yapılırsa ve verilen şeyler nasıl verilirse adaletli olacaklar, bunu bilmek sağlığa yararlı şeyleri bilmekten daha büyük bir iştir. Çünkü sağlık konusunda da balı, şarabı, hıyar-ı şembeyi, yakmayı, kesmeyi bilmek kolaydır; ama sağlık için bunları nasıl, kime, ne zaman vermek ya da yapmak gerektiğini bilmek doktor olmak kadar zor bir iştir. Bu aynı nedenden dolayı, adil insanın adaletli davrandığı gibi adaletsiz de davranabileceğini, çünkü onun herikisini de aynı şekilde yapabileceğini sanıyorlar: Bir kadınla düşüp kalkabileceğini ya da birisini dövebileceğini; yiğit insanın da kalkanını bırakabileceğini ve dönüp herhangi bir yere koşabileceğini sanıyorlar. Oysa korkak olmak ve haksızlık yapmak, bunları sırf yapmak —rastlantısal olarak yapmak— değil, belirli bir huya sahip olarak bunları yapmaktır: Nasıl ki doktorluk yapmak ve iyileştirmek, kesmek ya da kesmemek ve ilâç vermek ya da vermemek değil de, bunu belli bir şekilde yapmaktır. Adaletli eylemler, genellikle iyileri paylaşanlarla ve bunlardan daha fazla ve daha az almaları sözkonusu olanlarla ilgilidir.

μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ αὐτῶν, οἷον ἴσως τοῖς θεοῖς, τοῖς
 δ' οὐδὲν μόριον ὠφέλιμον, τοῖς ἀνιάτως κακοῖς, ἀλλὰ πάντα
 30 βλάπτει, τοῖς δὲ μέχρι τοῦ διὰ τοῦτ' ἀνθρώπινόν ἐστιν.

- 14 Περὶ δὲ ἐπιεικείας καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς, πῶς ἔχει ἡ μὲν X.
 ἐπιεικεία πρὸς δικαιοσύνην τὸ δ' ἐπιεικὲς πρὸς τὸ δίκαιον,
 ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν. οὔτε γὰρ ὡς ταῦτόν ἀπλῶς οὐθ' ὡς
 ἕτερον τῷ γένει φαίνεται σκοπούμενοις· καὶ ὅτε μὲν τὸ ἐπιει-
 35 κὲς ἐπαινοῦμεν καὶ ἄνδρα τὸν τοιοῦτον, ὥστε καὶ ἐπὶ τὰ
 1137^b ἄλλα ἐπαινοῦντες μεταφέρομεν ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ ἐπιει-
 κέστερον ὅτι βέλτιον δηλοῦντες· ὅτε δὲ τῷ λόγῳ ἀκολουθοῦσι
 φαίνεται ἄτοπον εἰ τὸ ἐπιεικὲς παρὰ τὸ δίκαιόν τι ὃν ἐπαι-
 νετόν ἐστιν· ἡ γὰρ τὸ δίκαιον οὐ σπουδαῖον, ἡ τὸ ἐπιεικὲς οὐ
 5 δίκαιον, εἰ ἄλλο· ἡ εἰ ἄμφω σπουδαῖα, ταῦτόν ἐστιν. ἡ μὲν 2
 οὖν ἀπορία σχεδὸν συμβαίνει διὰ ταῦτα περὶ τὸ ἐπιεικὲς,
 ἔχει δ' ἅπαντα τρόπον τινὰ ὀρθῶς καὶ οὐδὲν ὑπεναντίον
 ἑαυτοῖς· τό τε γὰρ ἐπιεικὲς δίκαιον τινὸς ὃν βέλτιόν ἐστι δί-
 καιον, καὶ οὐχ ὡς ἄλλο τι γένος ὃν βέλτιόν ἐστι τοῦ δικαίου.
 10 ταῦτόν ἄρα δίκαιον καὶ ἐπιεικὲς, καὶ ἀμφοῖν σπουδαῖον ὄν-
 τοιν κρεῖττον τὸ ἐπιεικὲς. ποιεῖ δὲ τὴν ἀπορίαν ὅτι τὸ ἐπι- 3
 εικὲς δίκαιον μὲν ἐστιν, οὐ τὸ κατὰ νόμον δέ, ἀλλ' ἐπανόρ-
 θωμα νομίμου δικαίου. αἴτιον δ' ὅτι ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς, 4
 περὶ ἐνίων δ' οὐχ οἷόν τε ὀρθῶς εἰπεῖν καθόλου. ἐν οἷς οὖν
 15 ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου, μὴ οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπὶ
 τὸ πλεον λαμβάνει ὁ νόμος, οὐκ ἄγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον.
 καὶ ἔστιν οὐδὲν ἥττον ὀρθός· τὸ γὰρ ἁμάρτημα οὐκ ἐν τῷ
 νόμῳ οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός
 ἐστιν· εὐθὺς γὰρ τοιαύτη ἡ τῶν πρακτῶν ὕλη ἐστίν. ὅταν 5

29. ἀνιάτοις καὶ κακοῖς L^b M^b Γ 30. διὰ τοῦτ' τοῦτο δὲ Γ 1137^b 4.
 οὐ δίκαιον om. Γ 5. εἰ ἄλλο] εἶναι ἄλλο K^b: ἄλλο Γ ταῦτόν om.
 pr. K^b 9. ὃν om. K^b 13. νομικοῦ Coraes δίκαιον νομίμου
 K^b L^b Γ 17. ὀρθός Γ: ὀρθῶς codd. 19. πρακτέων K^b

Kimileri için fazla diye bir şey olmaz, sözgelişi tanrılar için; kimileri için de —sözgelişi tedavi edilmez kötü insanlar için— bir nebze bir şey bile yararlı değildir, tersine herşey onlar için zararlıdır; kimileri içinse iyiler belli bir noktaya kadar yararlıdır; bu nedenle de adalet insanlara özgü bir konudur. 30

Doğruluk ve doğru insan konusuna gelince: Doğruluk ile adaletin ve doğru olan ile adaletli olan arasındaki ilişkinin nasıl olduğunu belirtmek kalıyor geriye. Çünkü düşündüğümüz zaman, ne genel anlamda aynı şeydirler, ne de cinsleri pek farklı görünüyor; ve kimi zaman doğruyu ve doğru insanı öyle övüyoruz ki, başka şeyleri överken de bu sözcüğü iyi yerine kullanmakla, daha doğru olanın daha iyi olduğunu da belirtmiş oluyoruz; kimi zaman da, akıl yürütme sonucu, ‘doğru’ ‘adaletli olan’dan farklı bir şey olduğuna göre, onun övülecek bir şey olması garip görünür; çünkü adaletli olandan farklı bir şeyse, ya adaletli olan erdemli değildir ya da doğru olan adaletli değildir; yok herikisi de erdemli ise aynı şeydirler. İşte ‘doğru’ konusunda çıkmaza götüren aşağı yukarı bunlardır; öte yandan bütün bunlar bir anlamda yerindedir ve aralarında bir çelişki yoktur: Çünkü doğru olan, belirli bir adaletli olandan daha iyi olsa bile, adaletli olandan başka bir cins altında bulunan bir şey olarak adaletli olandan daha iyi bir şey değildir. O halde doğru ile adaletli olan aynı şeydir; ve herikisi de erdemli şeyler olmakla birlikte, doğru olan daha iyidir. Bu çıkmaza götüren, doğru olanın adaletli olması, ama yasaya uygun olan adaletli olmaması; yasaya uygun olanı düzelten adaletli olmasıdır. Bunun nedeni, her yasanın genel olması, oysa kimi konulardan genellik düzeyinde sözetmenin olanaksız olmasıdır. Demek ki, genel olarak konuşmanın zorunlu olduğu ama bunu doğru yapmanın olanaksız olduğu durumlarda yasa, çoğu zaman olanı hesaba katar, yaptığı yanlışları bile bile. Ancak bu yüzden yasa daha az doğru olmuyor; çünkü hata yasada ya da yasa koyucuda değil, konu edilenin doğal yapısındadır; çünkü eylemle ilgili konuların malzemesi doğrudan doğruya öyledir ki, 35 1137b 5 10 15

οὖν λέγει μὲν ὁ νόμος καθόλου, συμβῆναι δ' ἐπὶ τούτου παρὰ 20
 τὸ καθόλου, τότε ὀρθῶς ἔχει, ἢ παραλείπει ὁ νομοθέτης
 καὶ ἡμαρτεν ἀπλῶς εἰπών, ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθέν, ὃ καὶ
 ὁ νομοθέτης αὐτὸς ἂν εἶπεν ἐκεῖ παρών, καὶ εἰ ἤδῃ, ἐνο-
 6 μοθέτησεν. διὸ δίκαιον μὲν ἐστὶ, καὶ βέλτιόν τινος δικαίου,
 οὐ τοῦ ἀπλῶς δὲ ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἀπλῶς ἁμαρτήματος. 25
 καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἢ τοῦ ἐπιεικοῦς, ἐπανόρθωμα νόμου,
 ἢ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου. τοῦτο γὰρ αἷτιον καὶ τοῦ μὴ
 πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περὶ ἐνίων ἀδύνατον θέσθαι
 7 νόμον, ὥστε ψηφίσματος δεῖ. τοῦ γὰρ ἀορίστου ἀόριστος καὶ
 ὁ κανὼν ἐστίν, ὥσπερ καὶ τῆς Λεσβίας οἰκοδομίας ὁ μολί- 30
 βδινος κανὼν· πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται
 καὶ οὐ μένει ὁ κανὼν, καὶ τὸ ψήφισμα πρὸς τὰ πράγματα.
 8 τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἐπιεικές, καὶ ὅτι δίκαιον καὶ τινὸς βέλ-
 τιον δικαίου, δηλόν. φανερόν δ' ἐκ τούτου καὶ ὁ ἐπιεικὴς τίς
 ἐστίν· ὁ γὰρ τῶν τοιούτων προαιρετικὸς καὶ πρακτικὸς, καὶ 35
 ὁ μὴ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀλλ' ἐλαττωτικὸς, καίπερ 1138^a
 ἔχων τὸν νόμον βοηθόν, ἐπιεικὴς ἐστὶ, καὶ ἡ ἑξὶς αὕτη ἐπι-
 είκεια, δικαιοσύνη τις οὕσα καὶ οὐχ ἑτέρα τις ἑξὶς.

XI. Πότερον δ' ἐνδέχεται ἑαυτὸν ἀδικεῖν ἢ οὐ, φανερόν ἐκ 15
 τῶν εἰρημένων. τὰ μὲν γὰρ ἐστὶ τῶν δικαίων τὰ κατὰ πᾶ- 5
 σαν ἀρετὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένα, οἷον οὐ κελεύει ἀπο-
 2 κτινύναι ἑαυτὸν ὁ νόμος, ἀ δὲ μὴ κελεύει, ἀπαγορεύει. ἔτι
 ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάβη μὴ ἀντιβλάβη ἐκῶν, ἀδι-
 κεῖ, ἐκῶν δὲ ὁ εἰδὼς καὶ ὄν καὶ φ'. ὁ δὲ δι' ὀργὴν ἑαυτὸν
 σφάττων ἐκῶν τοῦτο δρᾷ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὃ οὐκ ἐᾷ 10

23. αὐτὸς K^b M^b: οὕτως Γ: αὐτὸς οὕτως L^b ἂν om. K^b εἶπεν K^b:
 εἶποι vulg. ἐκεῖ om. K^b post ἐνομοθέτησεν add. ἔν L^b M^b 28.
 τινος K^b 30. οἰκοδομίας K^b: οἰκοδομῆς vulg. 33. τινὸς Γ:
 τίνος codd. 1138^a 9. φ] ὡς M^b Γ 10. ὀρθόν] αὐτὸν K^b νόμον
 M^b Γ

yasanın dile getirdiği genel olana aykırı bir şey olduğu za- 20
 man, doğru olan, yasa koyucunun genel olarak konuşmakla
 atladığı ve yanıldığı yerde eksik olanı düzeltmek, yasa koyu-
 cunun eğer kendisi orada bulunsaydı, söyleyeceği şeyi söyle-
 mek ve eğer bilseydi, yasasına koyacağı şeyi yapmaktır.
 Bunun için doğru, adaletli bir şeydir ve bir tür adaletten
 daha iyidir, ama genel olarak adaletten değil; genel olarak
 adaletin yanılığıya götürdüğü yerde daha iyidir. Ve doğru- 25
 nun özü şudur: Genel olması nedeniyle yetersiz kaldığı yerde
 yasayı düzeltmek. Bunun nedeni ise herşeyin yasaya göre
 olmaması, bazı konularda yasa konamaması, dolayısıyla bir
 kararnamenin gerekmesidir; çünkü belirlenmemiş olanın
 ölçüsü de belirlenmemiştir, tıpkı Lesbos yapı tekniğinde 30
 kullanılan kurşun ölçüsü gibi; nitekim o aynı kalmadığı,
 taşın şekline girdiği gibi, kararname de konu edilene uygun-
 çıkarılır. O halde doğrunun ne olduğu, adaletli olduğu ve
 hangi adaletten daha iyi olduğu açık. Bundan da doğru kişi-
 nin kim olduğu belli; nitekim böyle şeyleri tercih ederek 35
 yapan ve yasa ona yardımcı olduğu halde olumsuz yönde
 adaleti harfi harfine yerine getirmeyen, daha azıyla yetinen
 doğru insandır. Bu huy ise doğrudur, yani bir tür adalet-
 tir ve ondan farklı olmayan bir huydur. 1138a

Söylediklerimizden, birinin kendine haksızlık edip ede-
 meyeceği de açığa çıkıyor. Nitekim adaletli şeylerden bir kıs- 5
 mı tüm erdeme uygun yasa tarafından belirlenmiş olanlardır;
 örneğin yasa kendini öldürmeyi buyurmaz, teşvik etmedikle-
 rini ise yasaklar. Ayrıca karşılık vermek sözkonusu olmadan
 yasaya aykırı olarak isteyerek zarar veren kişi —kime ne ile
 zarar verdiğini bilerek zarar veren— haksızlık ediyor. Oysa
 öfkeyle kendi boğazını kesen, yasanın izin vermediğini isteye-
 rek ama sağ akla aykırı bir şekilde bunu yapıyor. Demek ki, 10

ὁ νόμος· ἀδικεῖ ἄρα. ἀλλὰ τίνα ; ἢ τὴν πόλιν, αὐτὸν δ' οὐ ; 3
 ἐκὼν γὰρ πάσχει, ἀδικεῖται δ' οὐδεὶς ἐκὼν. διὸ καὶ ἡ πό-
 λιν ζημιοῖ, καὶ τις ἀτιμία πρόσεστι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι
 ὡς τὴν πόλιν ἀδικοῦντι. ἔτι καθ' ὃ ἄδικος μόνον ὁ ἀδικῶν 4
 15 καὶ μὴ ὅλως φαῦλος, οὐκ ἔστιν ἀδικῆσαι ἑαυτὸν (τοῦτο
 γὰρ ἄλλο ἐκείνου· ἔστι γὰρ πως ὁ ἄδικος οὕτω πονηρὸς ὥσ-
 περ ὁ δειλός, οὐχ ὡς ὅλην ἔχων τὴν πονηρίαν, ὥστ' οὐδὲ κατὰ
 ταύτην ἀδικεῖ)· ἅμα γὰρ ἂν τῷ αὐτῷ εἶη ἀφηρηθῆναι καὶ
 προσκεῖσθαι τὸ αὐτό· τοῦτο δὲ ἀδύνατον, ἀλλ' αἰὲν ἐν πλείο-
 20 σιν ἀνάγκη εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. ἔτι δὲ ἐκούσιόν 5
 τε καὶ ἐκ προαιρέσεως καὶ πρότερον· ὁ γὰρ διότι ἔπαθε καὶ
 τὸ αὐτὸ ἀντιποιοῶν οὐ δοκεῖ ἀδικεῖν· αὐτὸς δ' αὐτόν, ταῦτα
 ἅμα καὶ πάσχει καὶ ποιεῖ. ἔτι εἶη ἂν ἐκόντα ἀδικεῖ-
 σθαι. πρὸς δὲ τούτοις, ἄνευ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων 6
 25 οὐδεὶς ἀδικεῖ, μοιχεύει δ' οὐδεὶς τὴν ἑαυτοῦ οὐδὲ τοιχωρυχεῖ
 τὸν ἑαυτοῦ τοίχον οὐδὲ κλέπτει τὰ αὐτοῦ. ὅλως δὲ
 λύεται τὸ αὐτὸν ἀδικεῖν καὶ κατὰ τὸν διορισμὸν τὸν περὶ τοῦ
 ἐκουσίως ἀδικεῖσθαι. φανερόν δὲ καὶ ὅτι ἅμφω μὲν φαῦλα, 7
 καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ ἀδικεῖν (τὸ μὲν γὰρ ἔλαττον τὸ
 30 δὲ πλεόν ἔχειν ἐστὶ τοῦ μέσου καὶ ὥσπερ ὑγιεινὸν μὲν ἐν
 ἰατρικῇ, εὐεκτικὸν δὲ ἐν γυμναστικῇ)· ἀλλ' ὅμως χεῖρον τὸ
 ἀδικεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἀδικεῖν μετὰ κακίας καὶ ψεκτόν, καὶ
 κακίας ἢ τῆς τελείας καὶ ἀπλῶς ἢ ἐγγύς (οὐ γὰρ ἅπαν
 τὸ ἐκούσιον μετὰ ἀδικίας), τὸ δ' ἀδικεῖσθαι ἄνευ κακίας καὶ
 35 ἀδικίας. καθ' αὐτὸ μὲν οὖν τὸ ἀδικεῖσθαι ἡττον φαῦλον, 8
 1138^b κατὰ συμβεβηκὸς δ' οὐδὲν κωλύει μείζον εἶναι κακόν.

14. μόνον ὁ Lambinus: ὁ μόνον codd. 15. ὅλως] ἀπλῶς K^b 18. τὸ
 αὐτὸ L^b 19. τῷ αὐτῷ L^b 22. ταῦτα] ταῦτα K^b: τὰ αὐτὰ vulg. 27.
 καὶ add. K^b 28. ἀκουσίως Lambinus 30. μέσου (τὸ δὲ δικαιοπραγεῖν
 μέσον) Rassow 33. καὶ om. K^b πᾶν K^b 34. ἀδικίας] κακίας
 Rassow 1138^b 1. εἶναι om. K^b L^b Γ

haksızlık yapıyor. Kime? Yoksa kendine değil de kente mi? Çünkü isteyerek acı çekiyor; oysa hiçkimse isteyerek haksızlığa uğramaz. Bunun için kent de onu cezalandırır; kente haksızlık etti diye, kendini öldüren kişinin başına bir onursuzluk gelir. Öte yandan haksızlık yapanın yalnızca haksız olduğuna, tümüyle kötü olmadığına bakılırsa, kendine haksızlık etmek olanaksızdır (çünkü bu çeşit haksızlık ötekinden farklıdır; nitekim korkak gibi, haksız kişi de bir bakıma kötü insandır, tümüyle kötü insan değil; dolayısıyla tüm kötülüğe göre haksızlık yapmıyor); yoksa bu, aynı şeyin aynı zamanda aynı insandan alınması ve aynı insana eklenmesi olurdu. Bu ise olanaksızdır, tersine hak ve haksızlığın her zaman birden çok kişiler arasında olması zorunludur. Ayrıca bunlar isteyerek oluyor, tercihe dayanıyor ve önce oluyor; nitekim daha önce onun başına geleni karşılık olarak yapanın haksızlık yaptığı düşünülmüyor; kendi kendine haksızlık yapan durumunda ise, o, aynı şeylere hem uğramış hem de onları yapmış oluyor. Ayrıca isteyerek haksızlığa uğramak olanaklı olmuş oluyor. Bunlara ek olarak, haksız eylemler yapmaksızın hiçkimse 'haksızlık' yapmaz; hiçkimse kendi karısıyla 'zina' yapmaz, kendi evini 'soymaz' ya da kendine ait şeyleri 'çalmaz'. Kendine haksızlık yapma sorunu ise isteyerek haksızlık görme konusunun belirlenmesine bakarak tamamen çözülür. Gerek haksızlık görmenin gerekse haksızlık yapmanın, herikisinin de, kötü olduğu açık (çünkü biri ortadan daha az, öteki daha fazladır; orta ise tıpta sağlığa götüren, beden eğitiminde de sağlıklı olmaya götüren ne ise, burada da odur); gene de haksızlık yapmak daha kötüdür; çünkü haksızlık yapmak kötülükle birlikte olur ve kınanacak bir şeydir, hem de tam kötülükle ya da genellikle kötülükle ya da buna yakın olanla birlikte olur (çünkü her isteyerek olan şey haksızlıkla birlikte olmaz); haksızlık görmek ise kötülük ve adaletsizlikten uzaktır. O halde kendi başına haksızlık görmenin kendisi daha az kötü bir şeydir, ama rastlantısal olarak daha büyük bir kötülük olmasına hiçbir engel yoktur.

15

20

25

30

35

1138b

ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῇ τέχνῃ, ἀλλὰ πλευρίτιν λέγει μείζω
 νόσον προσπταίσματος· καίτοι γένοιτ' ἂν ποτε θάτερον κατὰ
 συμβεβηκός, εἰ προσπταίσαντα διὰ τὸ πεσεῖν συμβαίη
 9 ὑπὸ τῶν πολεμίων ληφθῆναι ἢ ἀποθανεῖν. κατὰ μετα- 5
 φοράν δὲ καὶ ὁμοιότητα ἔστιν οὐκ αὐτῷ πρὸς αὐτὸν δίκαιον
 ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ τισίν, οὐ πᾶν δὲ δίκαιον ἀλλὰ τὸ δε-
 σποτικὸν ἢ τὸ οἰκονομικόν. ἐν τούτοις γὰρ τοῖς λόγοις διέ-
 στηκε τὸ λόγον ἔχον μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄλογον· εἰς
 ἃ δὴ βλέπουσι καὶ δοκεῖ εἶναι ἀδικία πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐν 10
 τούτοις ἔστι πάσχειν τι παρὰ τὰς ἑαυτῶν ὀρέξεις· ὥσπερ οὖν
 ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ εἶναι πρὸς ἀλληλα δίκαιόν τι καὶ
 10 τούτοις. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων, τῶν
 ἠθικῶν ἀρετῶν, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

Ne var ki, bu, sözkonusu sanatı ilgilendirmez —sözgelişi doktorluk sanatı, akciğer hastalığının düşüp yaralanmadan daha önemli olduğunu söyler, hernekadar ikincisi rastlantısal olarak daha kötü olabilirse de; örneğin birinin ayağının takılıp düşmesi sonucu düşmanlar tarafından yakalanması ya da öldürülmesi durumunda olduğu gibi. Kendine karşı değil de, kendine ait bazı şeylerde eğretilme yoluyla ve benzerliğe göre adaletli olmak da olanaklı görünüyor; bu ise genel olarak adalette değil de efendi ve aile hukukunda olur. Nitekim bu tartışmalarda ruhun akla sahip yanı, akla sahip olmayan yanının karşısına konuyor; bunlara bakanlar, kendine karşı haksızlığın olabileceğini düşünüyor; çünkü bunlarda kendi arzuladıkları dışında bir şeye uğramaları olanaklı; yöneten ile yönetilenler arasındaki gibi, bunlar arasında da bir hukukun olduğunu düşünüyorlar. Böylece adalet ve öteki karakter erdemleri konusunu da bu şekilde belirlemiş olduk.

PRAEFATIO.

ETHICA Nicomachea relegenti illud tantum mihi initio propositum fuerat ut Bekkeri textum retractarem et, sicubi videretur, ad scripturam codicis Laurentiani (K^b) propius reducerem. Quae nostra aetate natae sunt quaestiones de primordiis libri, de fide et auctoritate partium, de dispositione eorum quae in codicibus leguntur, harum rationem habere supersedi, non quod inutiles eas aut parvi momenti esse existimarem, sed quia velut lex huius editionis erat ut liber ipse qualis fere iam antiquitus in codicibus extat vel extitisse videtur, quoad fieri posset, integer intactusque servaretur.

Optimum esse codicem K^b locupletissimumque veri testem ut mihi cum aliis persuasum est, ita non neglegere potui testimonia cum libri aetate proximi (L^b) tum versionis antiquae (Γ), quae hodie nobis instar Graeci codicis habenda est. Etenim a prima usque memoria is fuit textus Aristotelici habitus, ut passim diversae scripturae agnoscerentur, atque in L^b et Γ non pauca, si quid video, satis certam vetustatis notam gerunt nec vere hominis Byzantini ingenio adscribuntur. Adde quod et ipsum K^b vitia manifesta deformant, sive de exemplo vitioso tralata sive inter

ÖNSÖZ

Ethika Nikomakheia'yı yeniden okurken, başlangıçta yalnızca Bekker'in metnini ele almayı ve yeri geldiğinde, Laurentianus kodeksinin yazımına (K^b) yaklaştırmayı tasarlamıştım. Bir kitabın ilk nüshalarına, bölümlerin güvenilirliğine ve dayanağına, kodekslerde toplanan şeylerin düzene konulmasına ilişkin sorunlar çağımızda ortaya çıkmış bulunuyor. Bunları hesap etmeyi bir yana bıraktım. Yararsız ya da önemsiz olduklarını düşündüğümünden değil, ama neredeyse ta başından beri kodekslerde bulunan ya da bulunmuş görünen türden bir kitap olan sözkonusu kitabın olabildiğince temiz ve el değmemiş olarak korunması bana sanki bu edisyonun bir yasası gibi geldiğinden.

K^b kodeksinin çok iyi bir kodeks ve gerçeğin çok güvenilir bir tanığı olduğuna başkaları gibi ben de inandım. Böylece, gerek ona en yakın kitabın çağı bakımından (L^b), gerekse bugün Grek kodeksi saymamız gereken eski versiyonun (Γ) çağı bakımından kanıtlara ilgisiz kalamadım. Gerçekten, ilk gördüğümünden bu yana metin Aristoteles'in metni imiş gibi geldi bana; L^b ve Γ'da da, gördüğüm kadarıyla, eskiliğinin yeterince kesin göstergeleri az değil; ayrıca bu durum, doğrusu, Bizanslı'nın dehasına da bağlanamaz. K^b kodeksini de açıkça görülebilen hataların bozduğunu eklemek gerekir; bunlar ya hatalı örneklemeden ileri gelen, ya da,

scribendum orta, omissa homoeoteleuta et cetera quae oscitantium scriptorum sunt; nam quae corrigentium malae sedulitati imputes, habet profecto pauca. Sed de universa condicione Laurentiani codicis in libello mox edendo curatius institui disserere; interim his velim adquiescas, si cui videbor parum constanter optimum codicem secutus esse. His subsidiis accedere nuper vera ac sincera Aspasii commentaria anno demum 1889 Gustavi Heylbut studio edita, unde ad historiam textus illustrandam priscamque scripturam dispiciendam haud paucis libri locis nova lux atque insperata adfulsit.

In adferendo codicum testimonio praescriptam legem huius editionis sic observavi ut potissima tantum scripturae varietas in adnotatione commemoraretur, omissis scilicet eis quae temere et casu seriores librarii intulerunt. Itaque ne ipsius quidem K^b integram varietatem adposui, ac rarius L^b et Γ citavi, reliquorum paene incuriosus nisi quod Marcianum 213 (M^b), utpote patronos nactum non ignobiles, eodem silentio praetermittere nolui. Ceterum quamquam multa brevitatis gratia omisi, memoravi tamen scripturas etiam deteriorum codicum, quas cumque in textum vidi a Bekkero receptas.

Ad Bekkeri collationes codicum adhibui quae recentiores addiderunt, Iacksonis ad Librum quintum supellectilem criticam, et ea quae de Laurentiani scriptura ex collatione Schoellii Rassovius et Susemihlius dederunt, nec neglexi quae apud Stewartum nostrum (*The English MSS. of the Nicomachean Ethics*) ab Hieronymo Vitelli relata inveni; in qui-

takıların atlanması ve dikkatsiz yazıcıların yaptığı benzer türden şeyler olarak yazma sırasında ortaya çıkan hatalardır. Çünkü, gerçekten, bu kodekste düzelticilerin işgüzarlığına verilebilecek az şey bulunmaktadır. Fakat, yakında çıkacak olan kitapçıkta Laurentianus kodeksinin genel durumu üzerinde daha ayrıntılı durmayı düşündüm; bu arada beni, en iyi kodeksi izlediğim konusunda pek tutarlı görmeyenlerin şimdilik bunlarla yetinmelerini isterim. Gustav Heylbut'un çabasıyla Aspasius'un nihayet 1889'da yayınlanmış olan özgün ve sağlam kommentarları yakın zaman önce bu açıklamalara destek sağladı; bunun üzerine, metnin tarihini aydınlatma ve eski yazımı kavrama yönünde kitabın birçok yerinde yeni ve beklenmedik bir ışık parladı.

Kodekslere kanıt getirirken, bu edisyonda yalnızca önemli yazım farklılığının not düşülerek belirtildiği bir düzen bulunduğunu gözledim, elbette ciddî kopistlerin bilmeden ve kazara getirdikleri şeyler ayrı tutulmak koşuluyla. Bu nedenle K^b'nin kendisinin bile taşıdığı farklılığı bütünüyle koymadım; L^b ve Γ'dan arada bir sözettim; ünlü destekleyiciler bulunduğunu görerek 213 (M^b) Marcianus'u aynı sessizlikle geçiştirmeyi istememem dışında, geri kalanlara ilgi göstermedim, diyebilirim. Ayrıca, birçok şeyi kısalık hatırına gözardı ettimse de, yine de, metin içinde Bekker tarafından alınmış olduğunu gördüğümde, kötü durumdaki kodekslerin bile yazımlarından sözettim.

Yeni araştırmacıların ekledikleri şeyleri de Bekker'in kodeks kolleksiyonlarına kattım, örneğin, beşinci Kitap'a Jackson'un eleştirilerini, ayrıca Laurentianus yazımı üzerine Schoellius'un kolleksiyonundan Rassovius ve Susemihl'in sağladıklarını. Bizim Stewart'ta (*Ethika Nikomacheia'nın İngilizce MSS. 'i*) bulduğum ve Hieronimus tarafından söylenmiş şeyleri de gözardı etmedim. Nihayet bazı

busdam denique locis, quo de scriptura certior fierem, et ipse codicem inspexi.

Cum coniecturarum libertas ab instituto huius editionis abhorreret, parce et non nisi necessitate quadam coactus emendationes in ipsum textum admisi. Interpunctionem liberius immutavi, partim meo Marte partim auctore Susemihlio, qui veram verborum distinctionem reperire saepius occupavit. Cuius quoniam mentio facta est, grato animo fateor non solum in hac parte sed etiam in universo labore tanto mihi usui fuisse Susemihlii editionem, ut vix dici possit quantum copiis ab eo collectis debuerim.

Iuvat eos quoque honoris causa nominare qui ad plagulas perlegendas tam sedulam operam contulerunt, I. M. Schulhof et I. Burnet; et hunc quidem in duobus locis (1099^b 23, 1144^a 26) in eandem mecum incidisse emendationem laetus intellexi. Sed est cui prae omnibus grates agam atque habeam, virum dico si quis alius Ἀριστοτελικώτατον, I. C. Wilson: quem ut socium mihi in hac editione paranda futurum speraveram, ita postquam instantiora eum negotia alio averterant, alienum opus adiuvare et, quantum potuit, amico suppetiari non recusavit; haud exigua enim libri partem una relegimus, crebrisque colloquiis collato studio difficillima quaeque excussimus.

I. BYWATER.

Scribebam Londini mense Iulio a. 1890.

yerlerde, yazım konusunda emin olmak için, kodekse kendim de baktım.

Tasarım özgürlüğü bu edisyonun düzenine uygun düşmediği için, bir zorunluk olmadıkça, düzeltmeleri metin içine almadım. Noktalamayı özgürce değiştirdim, kimi yerde dostum Mars'a, kimi yerde, sözlerin doğru ayrımlarını bulmak için sık sık uğraşmış olan Susemihl ustaya dayanarak. Söz ondan açılmışken, yalnız bu bakımdan değil, çalışmanın bütününde Susemihl'in edisyonunun bana çok yararlı olduğunu şükranla açıklarım; öyle ki onun topladığı kaynaklara ne denli borçlu olduğumu sözle anlatmak güçtür.

Bu sayfaları baştan sona okumak için onca emek vermiş olan I.M. Schulhof ve I. Burnet'in adlarını saygıyla anmaktan kıvanç duyarım. Burnet'in de iki yerde benimle aynı düzeltmeyi yapmış olduğunu sevinerek gördüm. Ama, herkesin önünde teşekkür edeceğim ve şükran duyacağım birisi var, büyük Aristoteles'çi I.C. Wilson'dan başkası değil sözünü ettiğim: Bu edisyonun hazırlanmasında bana arkadaş olacağını ummuştum; umduğum gibi oldu; kendi acil işlerini başkasına devrettikten sonra, başkasının yapıtına yardım etmeye, olanak bulduğunca, dostunun yardımına koşmaya hayır demedi. Kitabın hayli büyük bir bölümünü birlikte yeniden okuduk; karşılıklı uzun konuşmalarımızda en çetin problemleri ortak çabamızla hallettik.

I. Bywater

Londra, Temmuz 1890.

NOTLAR

1. (1095^b 10-13)
Hesiodos, *İşler ve Günler*, 291-295.
2. (1095^b 24)
Sardanapallos: Eski Asur hanedanının zevk ve eğlenceye düşkünlüğüyle tanınmış son kralı. Ayaklanan generallerinden Belesios ve Arbakos tarafından Ninus kentinde kuşatılmış, iki yıllık bir kuşatmadan sonra, kendini, hazinesini, karılarını ve kölelerini yakmış (İ.Ö. 823).
3. (1096^a 2)
Thesis: Aristoteles için 'thesis' (tez) kanıtlanması olanaksız olan birşeyin öne sürülmesidir (Topika, 104^b 19).
4. (1098^a 9 ...)
'Spoudaios'un karşılığı olarak erdemli sözcüğünü Aristoteles'in kendi açıklamasına dayanarak kullanıyoruz. Nitekim Aristoteles, sözcük türetmelerinde kimi kez aynı kökün kullanılmadığını belirtirken "erdemle sahip olmak açısından 'spoudaios' denir, ama 'spoudaios' (erdemli), 'arete' (erdem) sözcüğünden türetilmez" (Arist., *Kategorai*, 10^b 7) demektedir.
5. (1099^a 27-28)
"Eudem. Eth. A 1 1214^a 1" de de bulunan bu dizeler Leto tapınağının girişinde yazılmış. Krş.: Diels-Kranz, *Die Fragmente der Vorsokratiker*, I, 64, 7, dip not.
6. (1100^a 8)
Priamos: Troia kralı. Oğullarının ölümünü; kızlarının, gelinlerinin esir olarak götürülüşünü görmüş.
7. (1101^b 27)
Knidos'lu Eudoksos: İ.Ö. 367 yılında Platon'un Akademia'sına katılmış ve Platon'un öğrencisi olmuştur. Özellikle astronomi ve matematik üzerine yaptığı çalışmalarla tanınır.
8. (1102^b 9; 1137^b 31 ...)
Doğru (epieikes): 'Epieikes' bütün erdemlerle ilgili olarak o andaki duruma en uygun davranışı seçebilen kişidir; en önemli özelliği ise adaletle ilgili olan özelliğidir: Aristoteles'in belirttiğine göre 'epieikes', aynı zamanda adildir ama onun adaleti yasaya tıpa tıpa uyan bir adalet değildir. Yasa, genel olduğu için, kimi ayrıntılarda yetersiz kalır; işte 'epieikes', bu durumda yasa koyucunun o özel durumda ne yapabileceğini kestiren ve onu uygulayıp, hakkı sağlayanıdır.
9. (1105^a 7)
Krş.: Diels-Kranz, I, 170.
10. (1105^a 8)
Öfke: *Thymos*
11. (1106^b 3)
Milon: İ.Ö. VI. yüzyılda yaşamış olan ünlü bir atlet.
12. (1106^b 35)
Kaynağı bilinmemektedir.
13. (1109^a 33)
Homeros, *Odysseia*, XII, 219.

14. (1109^b 9)
Homer, *İliada*, III. 156 vd.
"Yüzüne bakan ölümsüz tanrıçalara benzetir onu.
Ama gene de binse gemiye keşke gitse,
Gitse de, bizi, çocuklarımızı belâya sokmasa"
(Çev. A. Erhat - A. Kadir)
15. (1110^a 28)
Euripides, Alkmaion?
16. (1111^a 10)
İskenderiye'li Clemens, *Stromata*, II, 387: Aiskhylos, tragedyalarında kimi sırları açıklandığı için suçlanınca, Areopag Meclisinde kendini böyle savunmuş.
17. (1113^a 13)
Euripides'in Kresphontes adlı yapıtında geçen bir kişi.
18. (1112^a 16)
Proairesis: 'Pro'(önce, önde) öntakısı ile 'haireo'(seçiyorum, alıyorum) fiilinden oluşmuş bir sözcüktür.
19. (1116^a 24)
Homer, *İliada*, XXII, 100.
20. (1116^a 25-26)
Homer, *İliada*, VII, 148.
21. (1116^a 35)
Homer, *İliada*, II, 391.
22. (1116^b 17)
Hermaion: Khaironeia yakınlarında bir kent.
23. (1116^b 28)
Bu bölümde 'öfke' diye karşılanan sözcük, 'orge' değil, 'thymos'tur.
24. (1116^b 28-30)
Buralarda geçen cümleler sırasıyla Homer'un şu yapıtlarında geçer: *İliada*, XIV, 151; XVI, 259; V, 470; *Odysseia*, XXIV, 318.
25. (1119^a 34)
Akolasia: Kolazo (cezalandırıyorum) sözcüğü ile 'alpha' privativum'dan oluşturulmuştur. Tek başına anlamı 'cezalandırmama'.
26. (1119^b 32)
Hovarda: asotos
27. (1121^a 7)
"Bilge mi yoksa zengin mi olmalı?" sorusuna Simonides şöyle yanıt vermiş: "Zengin olmak daha iyi, çünkü zenginlerin kapısı önünde dolanıp duran bilgeleri görebilirsin." (Arist., *Rhetorika* B 1391^a 10.).
28. (1121^a 31)
Bu bölümde 'aneleutheros' sözcüğü Türkçe'de 'cimri'nin kapsamadığı pek çok anlamda kullanılmaktadır.
29. (1122^a 23)
Megaloprepeia (ihtişam), 'megas-megale-mega'(büyük) ile 'prepei'(yakışır) sözcüklerinden oluşmuştur.
30. (1122^a 25)
Savaş gemisi finanse eden

31. Arkhitheoros: Eski Yunanistan'da bir şölen için, oyunlar için ya da Delphoi tapınağındaki biliciye danışmak için seçilen delegelerin başkanı.
32. (1122^a 28)
Homeros, *Odysseia*, XVII, 420.
33. (1122^b 13)
Büyüklik: *Mega*
34. (1123^a 15)
Şişe: Lekythos = İçine genellikle yağ konan kap.
35. (1123^a 23)
Parodos: Burada koronun sahneye girdiği yer değil, koronun kendisinin sahneye girmesi anlamında kullanılmıştır. Geleneksel Yunan komedyelerinde koro oldukça mütevasi giyinirmiş; Megaralıların Atina'daki takma adı "köylü" imiş.
36. (1123^a 34)
Megalopsykhia (yüce gönüllülük), 'megas-megale-mega'(büyük) ile 'Psykhē'(ruh, gönül) sözcüklerinden oluşmuştur.
37. (1124^b 15)
Homeros, *İliada*, I, 503.
38. (1126^a 20)
Öfke: *Thymos*.
39. (1129^a 31)
Türkçede de hem kapıları kilitleyen araca hem de test sorularının yanıtlarını içeren metne 'anahtar' denir.
40. (1129^b 17)
Politik toplum: *Politike koinonia*.
41. (1129^b 30)
Theogn., 147.
42. (1130^a 1)
Bias, ünlü yedi bilgeden biridir. İ.Ö. VI. yüzyılda yaşamıştır. Metinde geçen sözlerin Solon'a ait olduğu da söylenir.
43. (1131^a 33)
Bölünmüş oranlama: *Analogia dieremene*.
44. (1132^a 33)
Aristoteles burada, yazılışları birbirine çok yakın olan bu sözcükler arasında anlam ilgisi de kurmaya çalışmaktadır.
45. (1132^b 9)
Burada anlatılmak istenen şu şemayla gösterebiliriz:
a	_____	e	_____	a'
b	_____		_____	b'
d	_____	c	_____	f
			_____	c'
46. (1132^b 9-11)
Burada neden yer aldığı pek anlaşılmayan köşeli ayıraç içindeki bu cümle "1133^a 14-16" da yinelenmektedir.
47. (1132^b 22)
Karş.: Diels-Kranz, 58 B 4 (I, 452, 26).
48. (1133^a 3)
Kharislerin tapınağı.

49. (1133^a 30)
Nomo: Uylaşınla, yasa gereği.
50. (1133^b 23)
Mna: Eski Yunanistan'da para birimi. 60 gümüş mna bir talent değerindeymiş.
51. (1134^b 24)
İspartalı komutan Brasidas'a sunu sunma geleneğine Thoukydides de Amphipolis halkının gelenekleri üzerine bilgi verirken değinmektedir (*Peleponnesos Savaşı*, V, 9).
52. (1135^b 21)
Öfke: *Thymos*.
53. (1136^a 13-14)
Euripides, Alkmaion?
54. (1136^b 12)
Homeros, *Iliada*, VI, 236.
55. (1137^a 1)
Olumlu: *Kharis*; Olumsuz: *Timoria*.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

- Aiskhylos: 1111 ^a 10
 Alkmaion (h)o Euripidou: 1110 ^a 28
 Argeioi: 1117 ^a 26
 Bias: 1130 ^a 1
 Brasidas: 1134 ^b 23
 Glaukos: 1136 ^b 10
 Deliakon epigramma: 1099 ^a 25
 Diomedes: 1116 ^a 22
 (H)ektor: 1116 ^a 22, 33
 (H)elene: 1109 ^b 9
 Eudoksos: 1101 ^b 27
 Euripides: 1110 ^a 28, 1136 ^a 11
 (H)erakleitos: 1105 ^a 8
 (H)esiodos: 1095 ^b 9
 Thetis: 1124 ^b 15
 Kalypso: 1109 ^a 31
 Keltai: 1115 ^b 28
 Lakedaimonioi: 1102 ^a 11, 1112 ^a 29
 Lakones: 1117 ^a 27, 1124 ^b 16, 1127 ^b 28
 Megaroi: 1123 ^a 24
 Merope: 1111 ^a 12
 Milon: 1106 ^b 3
 (H)omeros: 1113 ^a 8, 1116 ^a 21, ^b 27, 1118 ^b 11, 1136 ^b 9
 Platon: 1095 ^a 32, 1104 ^b 12
 Priamos: 1100 ^a 8
 Phythagoreioi: 1096 ^b 5, 1106 ^b 30, 1132 ^b 22
 Rhadamanthys: 1132 ^b 25
 Sardanapallos: 1095 ^b 22
 Sikyonioi: 1117 ^a 27
 Simonides: 1121 ^a 7
 Skythai: 1112 ^a 28
 Solon: 1100 ^a 11, 15
 Speusippos: 1096 ^b 7
 Sokrates: 1116 ^b 4, 1127 ^b 25

YUNANCA DİZİN

agathos (iyi): 1130^b 27; 1099^a 6; 1099^a 22; 1094^a 3; 1097^a 18; 1094^b 7; 1097^a 23

agnoia (bilgisizlik): 1114^b 4; 1110^b 31; 1110^a 1; 1113^b 24

agroikos (dağdan inme): 1104^a 24; 1108^a 26; 1128^a 9

adikema (haksız eylem): 1135^a 8; 1138^a 24

adikia (adaletsizlik): 1129^a 3; 1134^b 12

adolaskhes (geveze): 1117^b 35

adoksia (':ötü ün): 1115^a 10; 1115^a 13; 1128^b 2

adynamia (güçsüzlük): 1121^b 14

athanasia (ölümsüzlük): 1111^b 23

athlios (sefil): 1100^a 29; 1101^a 6; 1102^b 7

aidos (utanma): 1108^a 32; 1116^a 28; 1116^a 31; 1128^b 10

aidemon (utanmayı bilen): 1108^a 32; 1115^a 14; 1128^b 27

aidoumenos (utangaç): 1108^a 34; 1128^b 18

aikia (kötü muamele etme): 1131^a 8

aisthesis (duyu; algılama): 1118^a 19; 1108^a 29; 1118^b 1; 1113^a 1; 1109^b 23; 1126^b 4; 1098^b 3

aistheton (duyulara verilen): 1109^b 22

aishrokerdeia (kirli kazanç): 1122^a 2

aishkrologia (açık saçık söz): 1128^a 23

aishkropragein (kötü davranmak): 1120^a 15

aiskhyne (utanç): 1128^b 21

aiskhyntelos (utanç verici): 1128^b 20

aitetikos (isteyen): 1120^a 33

aitia (neden): 1098^b 1; 1099^b 23; 1100^a 2; 1109^a 12; 1110^b 2; 1110^b 32; 1112^a 31; 1135^b 19

aition (neden): 1113^b 25; 1114^b 2; 1113^b 30;

akolasia (haz düşkünlüğü): 1107^a 6; 1109^a 16; 1114^a 28; 1117^b 27; 1118^a 44; 1119^a 20; 1119^b 31; 1121^a 30; 1119^a 33

akolastos (haz düşkünlüğü): 1103^b 19; 1104^a 23; 1104^b 6; 1108^b 21; 1114^a 5; 1114^a 20; 1117^b 32; 1117^b 35; 1118^a 4; 1118^b 24; 1119^b 1; 1121^b 8; 1130^a 26

akolastainein (haz peşinde koşmak): 1107^a 19; 1114^a 12

akousion (istemeyerek yapılan -olan-) 1110^b 18; 1111^a 24; 1132^b 31; 1135^a 33; 1135^b 2; 1136^a 16; 1109^b 35; 1131^a 3; 1131^b 26; 1136^a 5; 1111^a 2; 1111^a 28

akrasia (kendine egemen olmama): 1136^b 2

akrates (kendine egemen olmayan): 1095^a 9; 1102^b 14; 1102^b 21; 1111^b 13; 1119^b 31; 1136^a 32; 1136^b 6; 1114^a 15

akribeia (kesinlik): 1098^a 27

akribes (kesin): 1106^b 14; 1094^b 13; 1104^a 6; 1112^b 1; 1107^b 15

akribologia (kuruşu kuruşuna hesap etme): 1122^b 8

akon (istemeyerek): 1110^b 21; 1113^b 15; 1117^b 8; 1135^a 17

alazoneia (şarlatanlık): 1108^a 21; 1127^a 13; 1127^b 28

alazon (şarlatan): 1108^a 22; 1115^b 29; 1127^a 21

aletheia (doğruluk): 1124^b 28; 1128^b 23; 1128^b 6; 1108^a 20 (1096^a 15 hakikat)

alethes (doğru): 1108^a 12; 1108^a 19

aletheutikos (doğru konuşan): 1124^b 30; 1127^a 24; 1127^b 32

allage (alışveriş): 1133^a 19; 1133^b 11
alogos (akıldan pay almayan): 1102^b 13;
 1111^b 13; 1117^b 24; 1102^a 28
(h)amartia (yanılgı): 1110^b 29; 1115^b 15;
 1119^a 34
anagke (zorunluluk): 1112^a 32; 1116^a 24
anagkaios (zorunlu): 1164^b 9; 1165^b 10
anaesthesia (duyarsızlık): 1109^a 4; 1119^a 7
anaiskhyntia (arsızlık): 1107^a 11; 1128^b 31
anaiskhyntos (utanmaz, yüzüstü): 1108^a 35; 1115^a 14
analgesia (vurdumduymazlık): 1100^b 32
analogia (oran, orantı, oranlama): 1131^a 31; 1106^a 36; 1132^a 2; 1131^b 12;
 1131^a 32; 1096^b 28; 1132^b 33; 1133^a 6; 1133^a 11; 1134^a 6; 1134^a 27;
 1133^b 1
analysis (çözümleme): 1112^b 23
anamnesis (anımsama): 1118^a 13
anaphora (ilgi kurma): 1101^b 21
andrapodotes (köle ruhlu): 1095^b 19;
 1118^a 25; 1118^b 21; 1126^a 8
andreia (yiğitlik): 1104^a 18; 1105^b 1;
 1107^a 33; 1108^b 32; 1109^a 2; 1115^a 6
andreios (yiğit): 1102^b 28; 1103^b 17;
 1108^b 19; 1115^a 11; 1137^a 20; 1129^b 19
aneleutheria (cimrilik): 1107^b 10; 1119^b 27; 1121^a 11; 1121^b 13; 1122^a 14;
 1130^a 19
anthropinos (insanla ilgili): 1137^a 30;
 1135^a 4; 1136^a 9; 1100^b 9; 1102^a 14;
 1100^b 12
anthropos (insan): 1118^b 2; 1097^b 11;
 1097^b 25; 1112^b 31; 1113^b 16; 1115^b 8
anisos (eşit olmayan): 1129^b 1; 1132^a 7;
 1129^a 33
anoetos (düşüncesiz): 1119^b 9; 1123^b 4

anteuergetikos (iyilikle karşılık vermeye hazır): 1124^b 11
antidosis (karşılık alma): 1133^a 6
aksia (değer): 1123^b 17; 1131^a 26; 1119^b 26; 1119^a 20; 1122^a 26; 1123^a 18;
 1123^b 3; 1131^a 24; 1122^b 29
aksioma (itibar, iddia): 1123^b 25; 1117^a 24; 1122^b 33; 1123^a 2; 1123^b 19;
 1124^b 19; 1126^b 36
(h)oi en aksiomasi (yüksek mevkide olanlar): 1126^b 36
aorgesia (öfkesizlik): 1108^a 8; 1126^a 3
aoristos (belirsiz): 1128^a 27; 1137^b 29
apatheia (etkilenmeme): 1104^b 24
apeirokalia (gösteriş budalalığı): 1107^b 19; 1122^a 31
(h)aplos (genel anlamda): 1106^b 35; 1129^b 26; 1130^a 13; 1095^b 3; 1113^a 23
apodeiksis (kanıt): 1094^b 27
[bios]apolaustikos (haz yaşamı):
aporia (sorun): 1121^a 21
areskos (koltukçu): 1108^a 28; 1126^b 12;
 1127^a 8
arete (erdem): 1103^a 9; 1098^a 15; 1106^a 17; 1122^b 15; 1106^a 22; 1102^a 14;
 1102^b 3; 1102^b 12; 1103^a 14; 1103^a 5; 1108^b 9; 1106^b 36; 1098^a 17;
 1100^a 4; 1102^a ; 1129^b 26; 1124^a 7;
 1124^a 28; 1129^b 31; 1130^a 9; 1130^a 13; 1120^a 7; 1122^a 19; 1113^b 5;
 1115^b 13
ta aristia (birincilik ödülü): 1101^b 28
arkhe (başlangıç, ilk): 1095^b 6; 1098^b 2;
 1095^a 31; 1102^a 4; 1134^a 21; 1113^a 6; 1110^a 15; 1110^b 4; 1110^a 1; 1136^b 28; 1139^a 19; 1112^b 32; 1113^b 18;
 1134^a 21; 1135^b 19
arkhe (yönetim): 1130^a 1; 1132^b 28
arkhitektonike (baş sanat): 1094^a 4
askhemon (edepsiz): 1123^a 33; 1127^b 13
asotia (savurganlık): 1107^b 10; 1108^b 32;
 1119^b 27; 1121^a 11; 1122^a 15

atarakhos (dingin): 1117 ^a 19; 1117 ^a 31; 1125 ^b 34
atimia (onursuzluk): 1100 ^a 20; 1107 ^b 22; 1123 ^b 21; 1124 ^a 5; 1138 ^a 13
atimos (onursuz): 1116 ^a 21
atykhema (talihsizlik): 1101 ^a 10; 1101 ^a 28
autarkeia (kendine yeterlik): 1097 ^b 7; 1134 ^a 27
autarkes (kendine yeter): 1125 ^a 12
autoanthropos (insanın kendisi): 1096 ^a 35
(h)aphe (dokunma duyusu): 1118 ^a 26; 1118 ^a 31; 1118 ^b 1
aphilia (dostsuzluk): 1115 ^a 11
aphilotimia (onuru umursamazlık, kayıtsızlık): 1125 ^b 22
aphobia (korkusuzluk): 1107 ^b 1; 1115 ^b 24
akheios (işe yaramaz): 1128 ^b 2
banausia (kabasabalık): 1107 ^b 19; 1122 ^a 31
bia (zor): 1135 ^a 33; 1109 ^b 35
biaios (zorla yapılan): 1096 ^a 6; 1110 ^b 1; 1119 ^a 31; 1110 ^a 6; 1110 ^b 15
blabe (zarar): 1094 ^b 18; 1126 ^b 34; 1135 ^b 11
boethema (yardım): 1097 ^a 6
bouleusis (enine boyuna düşünme): 1112 ^b 22
boule (isteme): 1112 ^a 19
bouleusis (isteme): 1111 ^b 11; 1113 ^a 15; 1136 ^b 5,7,24
bomolokhia (şaklabanlık): 1108 ^a 24
gastrimargos (obur): 1118 ^b 19
genesis (oluş): 1103 ^a 16; 1104 ^a 27; 1112 ^b 24
genos (cins, tür, alan): 1094 ^b 25; 1098 ^a 8; 1106 ^a 12; 1137 ^a 34; 1123 ^a 11; 1130 ^b 1
geras (ayrıcalık): 1134 ^b 7

geusis (tadalma duyusu): 1118 ^a 26
gnosis (bilgi): 1097 ^a 6; 1095 ^a 6; 1102 ^a 22
graphie (resim): 1118 ^a 4
gymnasia (beden eğitim): 1104 ^a 15; 1106 ^b 4
daneismos (borç verme): 1131 ^a 3
dapane (dağıtma, harcama): 1120 ^a 8; 1120 ^b 27; 1121 ^a 12; 1122 ^a 23; 1122 ^b 2
deilia (korkaklık): 1109 ^a 3; 1119 ^a 21; 1119 ^a 28; 1130 ^a 18; 1130 ^a 31
demos (halk): 1112 ^a 9
diagraphé (ana çizgi): 1107 ^a 33
diathesis (tutum): 1107 ^b 16; 1107 ^b 30; 1108 ^a 24; 1108 ^b 11
diaita (yaşanan çevre): 1096 ^a 27
dianome (paylaştırma): 1131 ^b 30; 1130 ^b 31; 1131 ^b 10
diaphora (fark, ayırım): 1094 ^b 15; 1101 ^a 24; 1101 ^a 34; 1103 ^a 23; 1110 ^b 8; 1127 ^a 2; 1132 ^a 4; 1129 ^a 29
didaskalia (eğitim): 1103 ^a 15
dikaipragia (adil eylem): 1133 ^b 30
dikaos (adaletli, haklı): 1103 ^b 1; 1103 ^b 15; 1105 ^a 18; 1129 ^a 5; 1131 ^b 8
dikaioisyne (adalet): 1108 ^b 16; 1120 ^a 20; 1127 ^a 34; 1130 ^b 6; 1129 ^a 3
dikaioima (haklı eylem): 1135 ^a 9
dike (hak): 1132 ^b 27; 1134 ^a 31
diorismos (belirleme): 1134 ^b 33; 1136 ^b 23; 1138 ^a 27
(to)dioti (neden): 1095 ^b 7
dikhaion (ikiye bölen şey): 1132 ^a 32
dolophonia (tuzağa düşürerek öldürme): 1131 ^a 7
doksa (sanı, kanı, ün): 1111 ^b 11; 1111 ^b 31; 1101 ^a 24; 1127 ^b 12; 1128 ^b 24
dosis (verme): 1120 ^a 23; 1120 ^a 26; 1120 ^b 5; 1121 ^a 12; 1121 ^b 4; 1107 ^b 9; 1119

^b 25; 1129 ^a 9; 1120 ^a 14; 1120 ^b 28;
1121 ^b 18; 1121 ^b 20; 1125 ^b 6

doulapatia (kölelerin aklını çelme): 1131 ^a 7

doubleia (kölelik): 1133 ^a 1

dynamis (olanak, güç): 1134 ^b 26; 1130 ^b 1; 1102 ^a 34; 1102 ^b 5; 1105 ^b 20; 1127 ^b 14; 1129 ^a 12; 1103 ^a 26; 1094 ^a 26; 1129 ^a 13; 1094 ^a 10; 1094 ^b 4; 1101 ^b 12; 1127 ^b 14

dynaton (olanaklı):

dynasteia (egemenlik): 1124 ^a 14; 1124 ^a 17

dyselpis (karamsar): 1116 ^a 2

dyseris (kavgacı): 1108 ^a 30; 1126 ^b 16; 1127 ^a 11

dyskolos (çetin, ters): 1108 ^a 30; 1126 ^b 16; 1127 ^a 10

dyspraksia (kötü durum): 1101 ^b 7

dystykhia (talihsizlik): 1100 ^a 21

egkrateia (kendine egemen olma): 1128 ^b 34

egkrates (kendine egemen olan): 1102 ^b 14; 1102 ^b 27

ethos (alışkanlık, ahlâk): 1103 ^a 17; 1103 ^a 26; 1095 ^b 4

eidos (tür): 1096 ^b 10; 1096 ^a 13

einai (*to ti en einai*) (olmak): 1107 ^a 7

eironeia (istihza): 1108 ^a 22; 1124 ^b 30; 1127 ^a 14; 1127 ^b 30

(*to*)(*h*)*ekousion kai akousion* (isteyerek ve istemeyerek yapılan) *oukh ekousion* (isteyerek yapılmayan) *oukh ekon* (isteyerek yapmayan): 1109 ^b 32; 1135 ^a 23; 1135 ^b 1; 1135 ^b 9; 1136 ^a 16; 1111 ^b 7; 1132 ^b 13; 1131 ^a ; 1128 ^b 28; 1132 ^b 19; 1111 ^a 26; 1114 ^b 18

eleutheria (özgürlük): 1131 ^a 28

eleutheros (cömert, soylu): 1099 ^a 19; 1107 ^b 18; 1108 ^b 22; 1115 ^a 20; 1119 ^b 23; 1120 ^a 8; 1122 ^a 28; 1122 ^b 10; 1128 ^a 28; 1128 ^a 32; 1128 ^a 20; 1118 ^b 4

eleutheriotes (cömertlik): 1103 ^a 6; 1107 ^b 9; 1107 ^b 21; 1108 ^b 32; 1125 ^b 3; 1119 ^b 22; 1122 ^a 20

elpis (umut): 1100 ^a 3

elleipsis (eksiklik): 1127 ^b 29

empeiria (deneyim): 1115 ^b 4; 1116 ^b 3; 1116 ^b 9; 1103 ^a 16

empodon (sıradan): 1127 ^b 30; 1133 ^a 3

enantios (karşı): 1109 ^a 11; 1108 ^b 34; 1129 ^a 13

enantiotēs (karşıtlık): 1108 ^b 27

enantiosis (karşı olma): 1126 ^b 34

endeia (eksiklik): 1118 ^b 18; 1120 ^b 13; 1104 ^a 12; 1109 ^a 4; 1109 ^a 4; 1109 ^a 10

endoksos (ünlü): 1098 ^b 28; 1122 ^b 32; 1127 ^a 21; 1127 ^b 25

energeia (etkinlik): 1104 ^a 29; 1122 ^b 1; 1103 ^a 27; 1098 ^b 33; 1103 ^b 21; 1103 ^b 22; 1115 ^b 20; 1098 ^a 7; 1119 ^b 9; 1099 ^a 29; 1100 ^b 10; 1100 ^b 13; 1113 ^b 5; 1100 ^b 33

entimos (onurlu): 1094 ^b 2; 1116 ^a 21; 1122 ^a 35; 1124 ^a 23; 1124 ^b 23; 1125 ^a 29

eksakriboun (incelemek, araştırmak): 1096 ^b 30; 1101 ^b 34; 1102 ^a 25

(*h*)*eksis* (huy): 1104 ^b 19; 1104 ^a 10; 1114 ^b 2; 1114 ^b 31; 1115 ^b 21; 1129 ^a 14; 1105 ^b 20; 1128 ^b 11; 1098 ^b 33; 1103 ^b 23; 1117 ^a 20; 1122 ^b 1; 1123 ^b 1; 1126 ^b 21; 1129 ^a 14; 1106 ^b 36; 1126 ^b 5; 1128 ^a 17; 1103 ^a 9

eksoterikoi logoi (herkese açık konuşmalar): 1102 ^a 27; 1140 ^a 3

eksousia (iktidar): 1095 ^b 21

epagoge (indüksiyon): 1098 ^b 3

epainetos (övülen, övgüye değer): 1101 ^b 11; 1101 ^b 30; 1108 ^a 15; 1109 ^a 29; 1126 ^b 5; 1127 ^a 30; 1127 ^b 7; 1137 ^b 3; 1101 ^b 12; 1103 ^a 9

epanaphora (ilgi kurma): 1130 ^a 29

epanorthoma (telâfi edilmeye): 1135^a 13;
1137^b 12; 1137^b 26

epanorthotikon dikaion (düzeltici ada-
let): 1132^a 18; 1132^b 24

epideksiotēs (yol yordam bilme): 1128^a 17

epieikeia (doğruluk): 1121^b 24

epieikes (doğru): 1128^b 21; 1132^a 2;
1136^b 20; 1137^b 34; 1126^b 21; 1128^a 18; 1102^b 11; 1120^b 32; 1137^a 31

epithymia (arzu): 1103^b 18; 1111^b 11;
1117^a 1; 1119^a 4; 1118^b 8; 1118^b 19;
1111^a 25

epimeleia (çaba): 1099^b 20; 1121^b 12;
1099^b 30

episteme (bilim): 1094^a 26; 1129^a 13;
1094^a 7; 1097^a 4; 1112^b 1; 1112^b 7;
1096^a 30; 1129^a 13; 1116^b 5

epistemon (bilen kişi): 1106^b 5; 1122^a 34

epitimesis (yerme): 1102^b 34

epikhairekakia (hasetlik): 1107^a 10; 1108^b 1

ergon (iş, eser): 1122^b 15; 1129^b 20;
1104^b 5; 1097^b 29; 1101^b 15; 1106^a 18; 1097^b 24; 1098^a 7; 1098^a 13;
1106^a 23; 1094^a 5; 1101^b 33; 1120^b 13; 1123^a 8; 1106^b 10; 1133^a 9;
1109^a 24; 1113^b 28

ergon anthropou (insanın işi): 1097^b 24

(to)eu (olumlu, iyi): 1105^a 10; 1107^a 15;
1109^a 29; 1109^b 25

eugeneia (soyluluk): 1099^b 3; 1131^a 28

eudaimonia (mutluluk): 1095^a 18; 1129^b 18

eueksia (sağlamlık): 1119^a 16; 1129^a 19

euergesia (yapılan iyilik): 1124^b 16

eueteria (iyi koşullar): 1098^b 26

euzoia (iyi yaşam): 1098^b 21

euemeria (iyi koşullarda olmak): 1099^b 7

eupeithēs (uysal): 1119^b 7

eupraksia (iyi durumda olma): 1098^b 22

euresis (bulma): 1112^a 27; 1112^b 19

euskhemosyne (efendilik): 1128^a 25

eutrapelia (nüktedanlık): 1108^a 24

eutrapelos (kıvrak zekâli, şakacı): 1108^a 24; 1128^a 10

eutykhia (talihlilik): 1099^b 8; 1124^a 14;
1124^b 19; 1129^b 3

euphyia (yetenek): 1114^b 12

zelos (hırs): 1105^b 23

zemia (zarar): 1132^a 10; 1132^b 18

zetesis (araştırma, soruşturma): 1096^a 12; 1102^a 13; 1112^b 22

zoe (yaşam): 1098^a 1; 1098^a 13; 1100^b 33; 1098^a 6

zoon (canlı, hayvan): 1099^b 34; 1104^b 35; 1118^b 3; 1111^a 26; 1111^b 9;
1118^a 25; 1119^a 8

(h)edone (haz): 1096^b 18; 1096^b 24;
1099^a 15; 1101^b 28; 1104^a 23; 1104^a 34; 1104^b 4; 1107^b 4; 1108^b 2;
1109^b 8; 1113^a 34; 1117^b 25; 1118^b 27; 1119^a 5; 1118^b 21; 1104^b 6;
1117^b 28; 1126^b 13; 1126^b 30

(h)edys (hos): 1108^a 27; 1104^b 32; 1105^a 1; 1108^a 13

ethos (karakter): 1095^a 7; 1111^b 6; 1121^a 26; 1121^b 6; 1121^a 26; 1121^b 6;
1127^b 23; 1128^a 11; 1127^a 16

(h)elikia (yaş): 1095^a 6; 1100^a 3; 1121^a 20; 1128^b 16

eremia (dinginlik): 1104^b 25

thanatos (ölüm): 1115^a 11; 1116^b 20;
1116^b 22; 1117^b 7; 1117^b 11; 1128^b 13; 1131^a 8

theos (tanrı): 1096^a 24; 1101^b 30; 1101^b 19; 1101^b 23; 1122^b 20; 1123^a 10;
1123^b 18; 1134^b 28; 1137^a 28; 1099^b 11

theoria (teori, seyretme): 1122^b 17; 1103^b 26

(bios)theoretikos (theoria yaşamı): 1095^b 19

thesis (tez): 96^a 2
thrasys (cüretli): 1104^a 22; 1107^b 3;
 1108^b 19; 1108^b 25; 1115^b 29
thrasytes (cüretlilik): 1108^b 31; 1109^a 1;
 1109^a 9
thymoeides (öfkeli mizaçlı): 1116^b 26
thymos (tutku, öfke): 1105^a 8; 1111^b 11; 1116^b 23; 1126^a 21; 1111^a 25;
 1111^b 18; 1135^b 21; 1135^b 26
iatrike (tıp): 1094^a 8; 1096^a 33; 1097^a 17; 1102^a 21; 1112^b 4
idea (idea): 1099^b 4; 1129^a 29; 1096^a 17
isos, ison (eşitlik, eşit): 1134^a 27; 1106^a 27; 1131^a 12; 1108^b 15; 1129^a 34;
 1130^b 9; 1131^a 11; 1136^a 3
isotes (eşitlik): 1131^a 22; 1133^b 4; 1133^b 18; 1131^a 31; 1132^b 33; 1134^b 15
katholou (genel): 1107^a 8; 1137^b 13;
 1104^a 5; 1135^a 8; 1107^a 30; 1110^b 32; 1096^a 11
kairos (uygun zaman): 1096^a 32; 1110^a 14
kakegoria (çamur atma): 1131^a 9
kakos (kötü): 1106^b 29; 1126^a 12; 1129^b 12; 1130^a 18
kakourgein (kötü işler yapmak): 1114^a 6
kallos (güzellik): 1099^b 3; 1123^b 7
kalokagathia (güzel ve iyi olma) : 1124^a 4
kala kagatha (güzel ve iyi): 1099^a 6; 1099^a 22; 1099^a 4; 1101^a 13; 1104^b 32;
 1136^b 22; 1115^b 12; 1121^a 1
kanon (ölçü): 1137^b 30
katapeltes (sapan): 1111^a 11
katapleks (utangaç): 1108^a 34
kategoria (kategori): 1096^a 29; 1096^a 32
kathorthoun (isabetli olmak): 1098^b 29;
 1106^b 31; 1107^a 14; 1106^b 26
kathorthotikos (başarılı): 1104^b 33
kakheksia (bedenin sağlam olmaması):
 1129^a 20; 1129^a 22

kerdos (kazanç): 1117^b 20; 1122^a 3;
 1122^a 8; 1127^b 17; 1130^b 4; 1132^a 10; 1132^b 12; 1132^b 18
kimbikes (varyemez): 1121^b 22
kinesis (hareket): 1112^a 23; 1102^b 9;
 1128^a 11; 1125^a 13; 1128^a 12
klope (hırsızlık): 1107^a 11; 1131^a 6
koinos (ortak): 1107^a 30; 1123^a 5; 1122^b 21; 1130^b 26; 1096^b 32; 1096^a 28;
 1096^b 25
koinonia (birarada olma, ilişki): 1130^a 2;
 1133^a 17; 1133^a 24; 1133^b 6; 1135^b 12; 1129^b 19; 1132^b 31; 1108^a 11;
 1128^b 6
pros to koinon (kamu işlerine ilişkin)
kolaks (dalkavuk): 1108^a 29; 1121^b 7;
 1125^a 2; 1127^a 10
kolasis (cezalandırma): 1104^b 16; 1109^b 35; 1126^a 28
kosmiotes (düzenli yaşam): 1109^a 16
kosmos (bezeme, süs): 1112^a 22; 1124^a 1; 1123^a 7
krinein (yargıda bulunmak): 1094^b 27;
 1099^a 23; 1109^b 8; 1111^b 6; 1113^a 4;
 1113^a 12; 1113^a 30; 1114^b 7; 1128^a 12; 1135^b 26; 1136^b 32
krisis (yargı): 1119^b 24; 1134^a 31; 1136^b 33; 1118^a 28; 1109^b 23; 1126^b 4
krites (yargıç): 1094^b 28
ktema (mal): 1120^b 1; 1122^b 15; 1134^b 10; 1134^b 16
ktesis (sahip olma): 1098^b 32; 1120^a 9;
 1120^b 26
kybeutes (barbutçu): 1122^a 7
kyrios (en başta, önemli): 1110^a 3; 1110^a 6; 1113^b 32; 1114^a 3; 1114^a 32;
 1114^b 32; 1116^a 33; 1129^b 16; 1111^a 8; 1094^a 26; 1098^b 14
lestes (haydut): 1122^a 7; 1134^a 19
lethe (unutma): 1100^b 17; 1135^b 31
lemma (ele geçirme): 1122^a 10

lepis (alma): 1107^b 9; 1119^b 25; 1121^b 18; 1125^b 6

logikai (aretai) (akıl erdemleri): 1108^b 9

logismos (akıl): 1111^a 34; 1119^b 10; 1117^a 21

ek logismou (hesapla)

kata logismon (hesaplı)

logos (akıl, temellendirme, sav, söz, konuşma, tartışma, oran): 1102^b 15; 1104^a 1; 1104^b 23; 1105^b 13; 1107^a 1; 1109^b 21; 1112^a 16; 1117^a 21; 1119^b 11; 1131^b 21; 1134^a 35; 1127^a 24; 1127^b 2; 1108^a 11; 1127^a 20; 1128^b 5; 1126^b 11; 1095^a 31; 1103^b 33; 1095^a 10; 1098^a 7; 1101^a 7; 1119^b 15; 1103^b 32; 1102^b 17; 1102^b 24; 1138^a 10; 1098^a 14; 1115^b 12; 1117^a 8; 1115^b 19; 1125^b 35; 1119^b 18; 1119^a 20; 1114^b 29; 1098^a 5; 1102^b 31; 1098^a 3; 1102^a 28; 1102^b 32; 1103^a 2; 1102^b 14; 1102^b 25; 1102^b 30; 1102^b 15; 1138^b 9; 1095^a 30; 1095^b 21; 1102^a 30; 1096^b 1; 1131^a 31

loidorema (hakaret): 1128^a 30

type (acı): 1119^a 23

lopodytes (arakçı): 1122^a 7

mathesis (öğretim): 1099^b 15; 1099^b 19

makarios (kutlu, mutlu): 1098^a 19; 1099^b 18; 1100^a 33; 1100^b 16; 1101^a 7; 1101^a 19; 1113^b 15; 1113^b 16; 1100^b 29; 1101^b 5; 1100^a 22

malakia (zayıflık): 1116^a 14

mataios (boş): 1094^a 21; 1096^b 22; 1127^b 11; 1095^a 5

makhimos (mücadeleci): 1116^b 14; 1117^a 7

megalokindynos (büyük tehlikeleri göze alan): 1124^b 8

megaloprepeia (ihtişam): 1107^b 17; 1122^a 18; 1125^b 3

megaloprepes (muhteşem): 1107^b 17; 1122^a 27; 1123^a 17

megalopsykhia (yüce gönüllülük): 1107^b 22; 1107^b 26; 1123^a 34; 1125^a 33; 1125^a 34; 1125^b 3

megalopsykhos (yüce gönüllü): 1100^b 32; 1123^b 2

megethos (büyük): 1122^a 24; 1122^b 12; 1122^b 32; 1117^b 17; 1100^b 23; 1115^b 9; 1122^a 22; 1122^a 32; 1123^b 13; 1122^a 23; 1122^b 18; 1123^b 6

methodos (araştırma): 1094^a 1; 1094^b 11; 1098^a 29; 1129^a 6

melos (müzik): 1118^a 8; 1123^a 22

meros (parça): 1134^b 11; 1110^a 16; 1118^b 8; 1138^b 9; 1130^a 9; 1130^a 10; 1107^a 31; 1130^a 14; 1130^b 16; 1130^a 15; 1138^a 24; 1128^a 20

mesidios (ortacı): 1132^a 23

mesos (orta): 1107^b 32; 1108^a 5; 1108^b 24; 1107^b 32; 1108^b 16; 1109^b 24; 1126^b 5; 1128^a 16; 1108^b 14; 1106^a 28; 1106^a 34; 1108^b 28; 1109^a 23; 1121^a 21; 1121^b 12; 1132^a 19; 1133^b 33; 1109^a 25; 1124^b 20; 1105^b 28; 1116^a 6; 1119^a 11

mesotes (orta olma): 1104^a 26; 1106^b 12; 1107^a 33; 1108^a 15; 1133^b 32; 1106^b 36

metabole (değişiklik): 1100^a 4; 1100^a 24; 1100^b 1;

metameleia (pişmanlık): 1110^b 19; 1110^b 22; 1111^a 20

kata metaphoran (eğretileme yoluyla): 1115^a 15; 1138^b 5

metrios, metrion (alçak gönüllü, uygun, doğru ölçü, ölçülü): 1110^a 23; 1124^b 20; 1125^b 13; 1136^b 20; 1096^a 25; 1096^a 33; 1125^b 5; 1119^a 14; 1119^a 17; 1121^a 2; 1124^a 6; 1127^b 30

metron (ölçü): 1133^b 16; 1113^a 33; 1135^a 1; 1135^a 2

mikrokindynos (küçük tehlikelerin adanı): 1124^b 7

mikroprepes (eli sıkı): 1122^b 8; 1123^a 27

mikropepeia (eli sıklık): 1107^a 20; 1122^a 30

mikropsykhia (pısrıklık): 1107^b 23; 1125^a 33

mikropsykhos (pısrık): 1123^b 10; 1123^b 24; 1125^a 17; 1125^a 19

misos (kin): 1105^b 22

mnesikakos (kinci): 1125^a 3

moira (*theia moira*) (tann vergisi): 1099^b 10

moikheia (zina): 1107^a 11; 1131^a 6

monimos (kalıcı): 1100^b 2; 1100^b 14; 1100^b 15

monotes (tek başına olan): 1097^b 9; 1099^b 4

mokhtheria (kötülük): 1110^b 32; 1113^b 16; 1129^b 24; 1130^a 7; 1130^b 24; 1135^b 24

nearos (toy): 95^a 7

nemesis (infial duyma): 1108^a 35

nemetikos (paylaştırıcı): 1132^b 24

neos (genç): 1095^a 3; 1095^a 6; 1118^b 11; 1128^b 19; 1128^b 16

nike (utku, zafer): 1094^a 9; 1097^a 20

nomimos (yasaya uyan): 1129^a 33; 1129^b 11; 1130^b 9; 1135^a 6

nomisma (para): 1119^b 26; 1133^b 20; 1133^b 11

nomothetes (yasa koyucu): 1102^a 11; 1103^b 3; 1113^b 23; 1128^a 30; 1137^b 18

nomothetike (yasama sanatı): 1129^b 13

nomos (yasa): 1129^b 19; 1130^b 24; 1132^a 5; 1132^b 16; 1134^a 30; 1134^a 31; 1134^b 14; 1137^b 13; 1138^a 2; 1102^a 10; 1113^b 34; 1116^a 19; 1129^b 14; 1137^a 11; 1137^b 12; 1130^a 24; 1128^a 32; 1094^b 16; 1133^a 30

nouthetesis (öğüt verme): 1102^b 34

nous (us): 1096^a 25; 1096^b 29; 1097^b 2; 1112^a 33; 1110^a 11; 1112^a 21; 1115^b 9

oikeios (uygun, yakın): 1098^a 15; 1120^a 17; 1124^a 7; 1129^b 33; 1119^b 33

oikonomike (ekonomi): 1094^a 9; 1094^b 3; 1134^b 17; 1138^b 8

oikonomikon dikaion - (aile hukuku): 1134^b 17; 1138^b 8

okneros (çekingen): 1125^a 24

oinophlygia (ayyaşlık): 1124^a 27

oligorein (az önem vermek) 1124^a 10

(h)olokleros (bütün): 1121^b 19; 1126^a 12

olophyrtikos (yakınan): 1125^a 9

(h)omilia (başkalarıyla ilişki): 1127^b 34; 1126^b 11; 1126^b 31; 1128^b 2; 1128^b 9

(h)omoiotes (benzerlik): 1108^b 31; 1115^a 19; 1119^b 1; 1134^a 30; 1138^b 6

(h)omonymia (eşadlılık): 1129^a 27

(h)omonymos (eşadlı): 1096^b 27; 1129^a 30; 1096^a 24

oneidos (ayıp): 1116^a 19; 1116^a 29; 1122^a 9; 1123^a 32

onomatopoiein (ad bulmak): 1108^a 18

oksys (etkili): 1116^a 9; 1126^a 18

oksypheia (bağırma): 1125^a 15

organon (araç): 1094^a 12; 1097^a 27; 1099^b 1; 1111^a 5; 1112^b 29;

orge (öfkeli): 1105^b 22; 1108^a 4; 1125^b 30; 1126^a 22; 1130^a 31; 1135^b 29; 1138^a 9; 1103^b 18; 1125^b 26; 1126^a 16; 1126^a 24

orgilos (öfkeli, sınırlı): 1103^b 19; 1108^a 7; 1126^a 13; 1103^a 19

orgilotes (öfkeli): 1108^a 7; 1125^b 29

orektikon (iştah duyan): 1102^b 30

orekton (arzu edilen şey): 1113^a 10

oreksis (arzu, istek): 1094^a 21; 1095^a 10; 1107^b 29; 1116^a 28; 1119^b 7; 1119^b 8; 1125^b 7; 1138^b 11; 1113^a 11

orthos (doğru, sağ): 1098^a 30; 1120^a 26; 1112^a 6; 1122^b 29

(h)orizein (belirlemek): 1107^a 2; 1115^b 22; 1122^b 1; 1128^b 11; 1135^a 20;

1107 ^a 1; 1129 ^b 13; 1108 ^b 34; 1115 ^a 9; 1132 ^b 22; 1128 ^a 25

(*h*)*orismos* (tanım): 1130 ^a 33

orme (şiddet): 1102 ^b 21; 1116 ^b 30

(*h*)*oros* (sınır): 1097 ^b 12; 1131 ^b 5

osme (koku alma duyusu): 1118 ^a 9

ousia (varlık, servet): 1120 ^b 12; 1121 ^a 18; 1120 ^b 7; 1120 ^b 9; 1119 ^a 18; 1120 ^a 1; 1096 ^a 20; 1107 ^a 6

opsis (görme): 1096 ^b 29; 1114 ^b 7; 1118 ^a 3

pathetikos (etkilenimlerle ilgili): 1105 ^b 24

pathos (etkilenim, tutku): 1132 ^a 9; 1132 ^a 13; 1105 ^b 20; 1128 ^b 11; 1128 ^b 15; 1111 ^b 1; 1135 ^b 21; 1136 ^a 8; 1126 ^b 23; 1128 ^b 17; 1095 ^a 8; 1095 ^a 4

paideia (eğitim): 1104 ^b 13; 1130 ^b 26

orthe paideia (doğru eğitim):

paidia (şaka): 1108 ^a 13; 1108 ^a 23; 1127 ^b 34; 1128 ^a 14; 1128 ^a 20; 1128 ^b 4; 1128 ^b 6

paraggelia (talimat): 1104 ^a 7

paradeigma (örnek): 1097 ^a 2; 1102 ^a 10

parakatatheke (güvence parası): 1131 ^a 4; 1135 ^b 4; 1135 ^b 7

paranomos (yasaya aykırı): 1129 ^a 32; 1129 ^b 11; 1101 ^a 32; 1129 ^b 1; 1130 ^b 8

parergon (yan iş): 1098 ^a 34

pleoneksia (çıkarıcılık): 1129 ^b 9

polis (kent): 1103 ^b 3; 1123 ^a 2; 1134 ^b 34; 1115 ^a 32; 1094 ^b 8; 1138 ^a 11

politeia (yönetim, toplum, siyasal düzen): 1103 ^b 6; 1135 ^a 5; 1113 ^a 8; 1130 ^b 32

polites (yurttaş): 1097 ^b 10; 1099 ^b 31; 1102 ^a 9; 1103 ^b 3; 1116 ^a 18; 1130 ^b 29

politikos (siyaset adamı): 1102 ^a 18; 1102 ^a 23; 1112 ^b 14; 1094 ^a 27; 1094 ^b 11; 1094 ^b 15; 1095 ^a 2; 1095 ^a 16; 1099 ^b 29; 1102 ^a 12; 1102 ^a 21; 1105 ^a 12; 1130 ^b 28; 1095 ^b 5; 1095 ^b 18; 1099

^b 1; 1129 ^b 19; 1116 ^a 17; 1134 ^a 26; 1134 ^a 29; 1134 ^b 13; 1097 ^b 11; 1116 ^b 18

poneria (kötülük): 1130 ^a 21; 1138 ^a 17

poneros (kötü): 1113 ^b 15; 11335 ^b 24; 1138 ^a 16; 1122 ^a 6

pragma (nesne, konu): 1106 ^a 28; 1109 ^a 6; 1109 ^a 12

pragmateia (araştırma, konu): 1103 ^b 26; 1105 ^a 6; 1105 ^a 11

praksis (eylem): 1114 ^a 8; 1113 ^b 18; 1110 ^b 6; 1094 ^a 1

praos (sakin): 1103 ^a 8; 1103 ^b 19; 1108 ^a 6; 1109 ^b 17; 1125 ^b 32; 1125 ^b 34; 1126 ^a 2; 1126 ^b 1; 1129 ^b 22

praotes (sakinlik): 1108 ^a 6; 1125 ^b 26; 1126 ^a 29

proagogeia (baştan çıkarma): 1131 ^a 7

proairesis (tercih): 1094 ^a 1; 1097 ^a 21; 1095 ^a 14; 1111 ^b 5; 1117 ^a 5; 1127 ^b 14; 1110 ^b 31; 1134 ^a 20; 1113 ^b 5; 1134 ^a 2; 1135 ^b 25; 1136 ^a 1; 1138 ^a 21; 1106 ^a 3

skepsis (araştırma): 1122 ^a 11
(araştırma alanı): 1099 ^b 14

skleros (kuru): 1128 ^a 9

skomma (alaylı şaka): 1128 ^a 30

sophia (bilgelik): 1098 ^b 24; 1103 ^a 5

sophos (bilge): 1103 ^a 7; 1127 ^b 20; 1137 ^a 10; 1103 ^a 9; 1095 ^a 21

spoudaios (erdemli): 1109 ^a 24; 1136 ^b 8; 1137 ^b 4; 1099 ^a 23; 1113 ^a 25; 1114 ^b 19; 1130 ^b 5; 1098 ^a 14; 1098 ^a 9; 1106 ^a 20

syggnome (bağışlama): 1109 ^b 32; 1110 ^a 24; 1111 ^a 2

syngnomikos (bağışlanabilir nitelikte): 1126 ^a 3; 1136 ^a 5

syzen (ortak yaşama): 1126 ^b 11; 1127 ^a 18

kata to symbebekos (rastlantısal): 1096 ^a 21; 1135 ^a 18; 1135 ^b 3

synallagma (alışveriş): 1103^b 14; 1131^a 1; 1131^b 25; 1131^b 33; 1135^b 29

synesis (doğru yargılama): 1103^a 5

sophrosyne (ölçülülük): 1103^a 6; 1104^a 19; 1104^a 25; 1107^b 5; 1109^a 3; 1109^a 19; 1117^b 23

sophron (ölçülü): 1102^b 27; 1103^a 8; 1103^b 1; 1103^b 19; 1104^a 34; 1104^b 6; 1105^a 18; 1108^b 20; 1117^b 33; 1118^b 32; 1119^a 11; 1119^a 20; 1119^b 15; 1119^b 24; 1123^b 5; 1125^b 13; 1129^b 21; 1105^a 30

tapeinos (aşağılık): 1124^b 22; 1125^a 2

teleios (tam, kendisi amaç): 1094^b 8; 1097^a 28; 1101^a 19; 1102^a 1; 1114^b 11; 1101^a 13; 1098^a 18; 1100^a 5; 1101^a 16; 1100^a 4; 1102^a 6; 1129^b 26; 1138^a 33; 1102^b 2

telos (hedef, amaç): 1100^a 11; 1100^a 32; 1114^b 31; 1097^a 28; 1094^a 22; 1094^a 4; 1111^b 26; 1112^b 12; 1112^b 33; 1113^b 3; 1114^b 21; 1110^a 13; 1117^b 1; 1115^b 20; 1115^b 22; 1114^b 4; 1114^b 6; 1117^b 16; 1112^b 15; 1114^b 24

tekhnē (sanat): 1097^a 17; 1103^a 32; 1132^a 14; 1094^a 1; 1104^a 7; 1094^a 7; 1112^b 7; 1105^a 26; 1106^b 14; 1099^b 23; 1105^a 22; 1098^a 24

time (ödül): 1123^a 15

time (onur): 1095^a 23; 1095^b 23; 1095^b 27; 1096^b 23; 1097^b 2; 1107^b 22; 1116^a 28; 1123^b 20; 1124^a 8; 1125^a 25; 1125^b 7; 1127^b 12; 1130^b 2; 1130^b 31; 1134^b 7; 1096^b 18; 1100^a 20; 1115^a 31; 1116^a 19; 1117^b 4; 1123^b 21; 1124^a 5; 1124^a 13; 1109^b 35

timoria (hınç alma): 1126^a 22; 1126^a 28; 1137^a 1

tokistes (tefecî): 1121^b 34

topos (yer): 1096^a 27

trophe (besin maddesi): 1096^a 33; 1104^a 31; 1118^b 9; 1118^b 10; 1133^a 22; 1133^a 24; 1133^b 4

typo (biçimsel olarak): 1094^b 20; 1101^a 27; 1104^a 1; 1107^b 14; 1129^a 11

tyrannos (tiran): 1110^a 5; 1120^b 25; 1122^a 5; 1134^b 1; 1134^b 8;

tykhe (rastlantı, tali): 1099^b 10; 1100^b 22; 1120^b 17; 1105^a 23; 1112^a 32; 1096^b 27; 1112^a 27; 1100^a 6; 1100^a 9; 1100^b 3; 1101^a 1

hybris (küstahlık): 1115^a 22; 1125^a 9

hygieia (sağlık): 1094^a 8; 1095^a 24; 1097^a 11; 1097^a 19; 1104^a 14; 1104^a 17; 1111^a 31; 1119^a 16; 1129^a 15; 1137^a 16

hyle (konu): 1094^b 12; 1098^a 28; 1037^b 19; 1104^a 3

hyperokhe (üstünlük): 1098^a 11; 1124^a 22; 1133^a 21

hypothesis (varsayım): 1125^b 30; 1133^b 21

hyponoia (ima): 1128^a 24

pheidolos (hasis): 1121^b 22

phthonos (kıskançlık): 1105^b 22; 1107^a 11; 1108^b 1; 1115^a 23

philia (sevgi): 1105^a 22; 1108^a 28; 1126^b 20; 1126^b 22;

philosophia (felsefe): 1096^a 31

philotimia (onur düşkünlüğü): 1107^b 31; 1117^b 29; 1125^b 22; 1125^b 23

philotimos (onur düşkünlüğü): 1107^b 29; 1125^b 9

philokhrematos (malî mülkü seven): 1121^b 15

phoberos (korkutucu): 1115^b 7; 1104^b 1; 1104^b 3; 1115^a 8; 1115^a 24; 1115^b 29; 1116^a 11; 1115^a 26

phobos (korku): 1105^b 22; 1110^a 4; 1116^a 31; 1117^a 10; 1121^b 28; 1128^b 12; 1135^b 5; 1115^a 9; 1107^a 33; 1115^a 7; 1117^a 29

phortikos (kaba saba, ağız bozuk): 1095^b 16; 1124^b 22; 1128^a 5

phronesis (aklı başındalık): 1096^b 24; 1098^b 24; 1103^a 6

phronimos (aklı başında): 1107^a 1; 1095^b 28

physis (doğa, doğal yapı, öz): 1112^a 25; 1099^b 21; 1106^b 15; 1114^a 24; 1103^a 20; 1099^b 21; 1118^b 18; 1134^b 25; 1096^a 21; 1103^a 19; 1114^b 14; 1114^b 16; 1094^b 16; 1133^a 30; 1135^a 10; 1113^a 21; 1137^b 26; 1119^a 24; 1094^b 25; 1137^b 18; 1102^b 13; 1104^b 20

khalepos (ters adam): 1128^a 26; 1126^a 31

khara (sevinç): 1105^b 22

kharies (sevimli): 1127^b 23; 1127^b 31; 1128^a 15; 1128^a 31; 1128^b 1; 1095^a 18; 1095^b 22; 1102^a 21

kharis (şükran): 1120^a 15; 1133^a 4; 1137^a 1; 1133^a 3

khaunos (kendini beğenmiş): 1123^b 9; 1123^b 25; 1125^a 18; 1125^a 27

khaunotes (kendini beğenmişlik): 1107^b 23; 1125^a 33

khreia (kullanış): 1133^a 27; 1133^a 29; 1133^b 6; 1133^b 7; 1112^b 29; 1120^a 4

khrema (mal-mülk, para): 1107^b 9; 1107^b 16; 1119^b 26; 1119^b 23; 1107^b 9; 1120^b 28; 1122^a 21; 1127^a 9; 1120^a 32; 1120^b 16; 1121^a 5

khronos (zaman): 1098^a 23; 1096^a 26; 1101^a 12

pseudomartyria (yalan yere tanıklık etme): 1131^a 7

pseustes (yalancı): 1127^b 16

psephisma (halk oyu): 1137^b 29; 1137^b 32

psykhe (ruh): 1105^b 17; 1105^b 20; 1102^a 23; 1138^b 9; 1104^b 19; 1198^a 7; 1099^b 26; 1102^a 5; 1102^a 17; 1114^a 22; 1102^b 8; 1096^b 29; 1098^b 14; 1098^b 19

Not: 1. Dizinde ‘o’ nun ‘o mikron’ ve ‘o mega’ karşılığı; ‘e’ nin ‘e psilon’ ve ‘eta’ karşılığı olduğu unutulmamalıdır.

2. Birden çok Türkçe sözcükle karşılanan Yunanca sözcüklerin nerede, hangi anlamda kullanıldığı Türkçe dizinde verilmiştir.

TÜRKÇE DİZİN

acı: *lype*
 açık saçık söz: *aiskhrologia*
 adalet: *dikaioosyne*
 adaletli: *dikaioos*
 adaletsizlik: *adikia*
 ad bulmak: *onomatopoiein*
 adil eylem: *dikaoprugia*
 ağzı bozuk: *phortikos*
 ahlâk: *ethos*
 aile hukuku: *dikaion oikonomikon*
 akıl: *logismos*; *logos*: 1137^b 2; 1134^a 35;
 1138^a 10; 1095^a 10; 1098^a 36; 1102^b
 14; 1104^b 23; 1107^a 1; 1109^b 21
 1112^a 16
 akıldan pay almayan: *alogos*
 akıl erdemleri: *aretai logikai*
 akli başında: *phronimos*
 akli başındalık: *phronesis*
 alan: *genos*
 alaylı şaka: *skomma*
 alçak gönüllü: *metrios*
 algılama: *aisthesis*: 1112^a 1
 alışkanlık: *ethos*
 alışveriş: *synallagma*; *allage*
 alma: *lepsi*
 amaç: *telos*
 ana çizgiler: *diagraphe*
 anımsama: *anamnesis*
 araç: *organon*
 arakçı: *lopodytes*
 araştırma: *methodos*; *pragmateia*;
skepsis; *zetesis*
 araştırma alanı: *skepsis*
 arsızlık: *anaiskhyntia*
 arzu: *epithymia*; *oreksis*
 arzu edilen şey: *orekton*
 aşağılık: *tapeinos*
 ayıp: *oneidos*
 ayrıcalık: *geras*
 ayırım: *diaphora*
 ayyaşlık: *oinophylgia*
 az önem vermek: *oligorein*
 bağırma: *oksyphonia*
 bağışlama: *syggnome*
 bağışlanabilir nitelikte: *syggnomikos*
 barbutçu: *kybeutes*
 başarılı: *katorthotikos*

başkalarıyla ilişki: *(h)omilia*
 başlangıç: *arkhe*
 baş sanat: *arkhitektonike*
 baştan çıkarma: *proagogeia*
 beden eğitim: *gymnasia*
 bedenin sağlam olmaması: *kakheksia*
 belirleme: *diorismos*
 belirlemek: *(h)orizein*
 belirsiz: *aoristos*
 benzerlik: *(h)omoiotes*
 besin maddesi: *trophe*
 bezeme: *kosmos*
 biçimsel olarak: *typo*
 bilen kişi: *epistemon*
 bilge: *sophos*
 bilgelik: *sophia*
 bilgi: *gnosis*
 bilgisizlik: *agnosia*
 bilim: *episteme*
 birarada olma: *koinonia*
 birincilik ödülü: *aristeia*
 borç verme: *daneismos*
 boş: *mataios*
 bulma: *euresis*
 bütün: *(h)olokleros*
 büyüklük: *megethos*
 büyük tehlikeleri göze alan:
megalokindynos
 canlı: *zoon*
 çekingen: *okneros*
 cezalandırma: *kolasis*
 çıkarıcılık: *pleoneksia*
 cimrilik: *aneleutheria*
 cins: *genos*
 cömert: *eleutherios*
 cömertlik: *eleutheriotes*
 cüretli: *thrasys*
 cüretlilik: *thrasytes*
 çaba: *epimeleia*
 çamur atma: *kakegoria*
 çetin: *dyskolos*
 çözümleme: *analysis*
 dağdan inme: *agroikos*
 dağıtma: *dapane*
 dalkavuk: *kolaks*
 değer: *aksia*
 değişiklik: *metabole*

deneyim: *empeiria*
dingin: *atarakhos*
dinginlik: *eremia*
doğa: *physis*
doğal yapı: *physis*
doğru: *alethes*; *epieikes*; *orthos*
doğru eğitim: *paideia* *orthē*
doğru konuşan: *aletheutikos*
doğruluk: *aletheia*; *epieikeia*
doğru ölçü: *metrion*
doğru yargılama: *synesis*
dokunma duyusu: *(h)aphe*
dostsuzluk: *aphilia*
duyarsızlık: *anaesthesia*
duyu: *aisthesis*
duyulara verilen: *aisthetos*
düşüncesiz: *anoetos*
düzeltici adalet: *dikaion epanorthotikon*
düzenli yaşam: *kosmotes*
edepsiz: *askhemon*
efendilik: *euskhemosyne*
egemenlik: *dynasteia*
eğitim: *paideia*; *didaskalia*
eğretileme yoluyla: *kata metaphoran*
ekonomi: *oikonomike*
eksiklik: *endeia*; *elleipsis*
ele geçirme: *lemma*
eli sıkı: *mikropepes*
eli sıkılık: *mikropepeia*
en başta: *kyrios*
enine boyuna düşünme: *bouleusis*
erdem: *arete*
erdemli: *spoudaios*
eser: *ergon*
eşanlamlı: *(h)omonymos*
eşadlılık: *(h)omonymia*
eşit: *isos*
eşitlik: *ison*; *isotes*
eşit olmayan (eşitliğe aykırı): *anisos*
etkilenim: *pathos*
etkilenimlerle ilgili: *pathetikos*
etkilenimeme: *apatheia*
etkili: *oxsys*
etkinlik: *energeia*
eylem: *praxis*
felsefe: *philosophia*
genç: *neos*
genel: *katholou*
genel anlamda: *(h)aplos*
geveze: *adoleskhes*

görme: *opsis*
gösteriş budalalığı: *apeirokalia*
güç: *dynamis*
güçsüzlük: *adynamia*
güvence parası: *parakatatheke*
güzellik: *kallos*
güzel ve iyi: *kala kagatha*
güzel ve iyi olma: *kalokagathia*
hak: *dike*; *dikaion*
hakaret: *loidorema*
hakikat: *aletheia* (1096^a 15)
haklı: *dikaion*
haklı eylem: *dikaion*
haksız eylem: *adikema*
halk: *demos*
halk oyu: *psephisma*
hareket: *kinesis*
hasetlik: *epikhairekakia*
hasis: *pheidolos*
haydut: *lestes*
hayvan: *zoon*
haz: *(h)edone*
haz düşkünü: *akolastos*
haz düşkünlüğü: *akolasia*
haz peşinde koşmak: *akolastainein*
haz yaşamı: *bios apolaustikos*
hedef: *telos*
herkese açık konuşmalar: *logoi*
eksoterikoi
hesapla: *ek logismou*
hesaplı: *kata logismou*
hunç alma: *timoria*
hürs: *zelos*
hürsüzlük: *klope*
hoş: *(h)edys*
huy: *(h)eksis*
iddia: *aksioma*
ide: *idea*
idea: *idea*
ihtişam: *megaloprepeia*
ikiye bölen şey: *dikhaion*
iktidar: *eksousia*
ilgi kurma: *anaphora*; *epanaphora*
ilk: *arkhe*
ima: *hyponoia*
incelemek: *eksakriboun*
indüksiyon: *epagoge*
infial duyma: *nemesis*
insan: *anthropos*
insanın işi: *ergon anthropou*

insanın kendisi: *autoanthropos*
 insanla ilgili: *anthropinos*
 isabetli olmak: *kathorthoun*
 isteme: *boulesis*
 istemeyerek: *akon*
 istemeyerek yapılan (olan): *akousion*
 isteyerek yapılmayan: *oukh (h)ekousion*
 isteyerek yapmayan: *oukh (h)ekon*
 isteyen: *aitetikos*
 istihza: *eironeia*
 iş: *ergon*
 işe yaramaz: *akhreios*
 iştah duyan: *orektikon*
 itibar: *aksioma*
 iyi: *agathos; to eu*
 iyi durumda olma: *eupraksia*
 iyi koşul: *eueteria; euemeria*
 iyilikle karşılık vermeye hazır:
   anteuergetikos
 iyi yaşam: *euzoia*
 kabasaba: *phortikos*
 kabasabalık: *banausia*
 kalıcı: *monimos*
 kamu işlerine ilişkin: *pros to koinon*
 kanı: *doksa* (1111^b 31; 1101^a 24)
 kanıt: *apodeiksiz*
 karakter: *ethos*
 karamsar: *dyselpis*
 karşılık alma: *antidosis*
 karşı olma: *enantiosis*
 karşıt: *enantios*
 karşıtlık: *enantioties*
 kategori: *kategoria*
 kavgacı: *dyseris*
 kayıtsızlık: *aphilotimia*
 kazanç: *keros*
 kendine egemen olma: *egkrateia*
 kendine egemen olmama: *akrasia*
 kendine egemen olmayan: *akrates*
 kendine yeter: *autarkes*
 kendine yeterli: *autarkeia*
 kendini beğenmiş: *khaunos*
 kendini beğenmişlik: *khaunotes*
 kendisi amaç: *teleios*
 kent: *polis*
 kesin: *akribes*
 kesinlik: *akrabeia*
 kıskançlık: *phthonos*
 kıvrak zekâlı: *eutrapelos*
 kin: *misos*

kinisi: *mnesikakos*
 kirli kazanç: *aiskhrokerdeia*
 koku alma duyusu: *osme*
 koltukçu: *areskos*
 konu: *pragma; pragmateia; hyle*
 konuşma: *logos* (1126^b 11; 1127^a 20;
   1128^b 5; 1102^a 28; 1108^a 11; 1127^a 29)
 korkaklık: *deilia*
 korku: *phobos*
 korkusuzluk: *aphobia*
 korkutucu: *phoberos*
 kölelerin aklını çelme: *doulapatia*
 kölelik: *douleia*
 köle ruhlu: *andrapododes*
 kötü: *kakos; poneros*
 kötü davranmak: *aiskhropragein*
 kötü durum: *dyspraksia*
 kötü işler yapmak: *kakourgein*
 kötülük: *mokhtheria; poneria*
 kötü muamele yapmak: *aikia*
 kötü ün: *adoksia*
 kullanış: *khreia*
 kuru: *skleros*
 kurusu kurusuna hesap etme: *akribologia*
 kutlu: *makarios*
 küçük tehlikelerin adamı: *mikrokindynos*
 küstahlık: *hybris*
 mal: *ktema*
 mal-mülk: *khrema*
 malı-mülkü seven: *philokhrematos*
 muhteşem: *megaloprepes*
 mutluluk: *eudaimonia*
 mücadeleci: *makhimos*
 müzik: *melos*
 neden: *aition; logos* (1096^b 1) *to dioti*
 nesne: *pragma*
 nüktedanlık: *eutrapelia*
 obur: *gastrimargos*
 olanak: *dynamis*
 olanaklı: *dynaton*
 olanaksızlık: *adynamia*
 olumlu: *to eu*
 oluş: *genesis*
 onur: *time*
 onur düşkünlüğü: *philotimos*
 onur düşkünlüğü: *philotimia*
 onurlu: *entimos*
 onursuz: *atimos*
 onursuzluk: *atimia*

onuru umursamazlık: *aphilotimia*

oran: *analogia*; *logos* (1131 ^b 4)

oranlama: *analogia*

orantı: *analogia*

orta: *mesos*

ortacı: *mesidios*

orta olma: *mesotes*

ortak: *koinos*

ortak yaşama: *syzen*

ödül: *time*

öfke: *thymos* (1105 ^a 8; 1116 ^b 23; 1126 ^a 21; 1135 ^b 21; 1135 ^b 26); *orge*

öfkeli: *orgilos*

öfkellik: *orgilotes*

öfkeli mizaçlı: *thymoeides*

öfkesizlik: *aorgesia*

öğretim: *mathesis*

öğüt verme: *nouthetesis*

ölçü: *kanon*; *metron*

ölçülü: *metrios*; *sophron*

ölçülülük: *sophrosyne*

ölüm: *thanatos*

ölümsüzlük: *athanasia*

önemli: *kyrios*

örnek: *paradeigma*

övgüye değer: *epainetos*

övülen: *epainetos*

öz: *physis* (1137 ^b 26)

özgürlük: *eleutheria*

para: *nomisma*; *khrema*

parça: *meros*

paylaştırıcı: *nemetikos*

paylaştırma: *dianome*

pısınkı: *mikropsykhos*

pısınkılık: *mikropsykhia*

pişmanlık: *metameleia*

rastlantı: *tykhe*

rastlantısal: *kata to symbebekos*

resim: *graphe*

ruh: *psykhe*

sağ: *orthos*

sağ akıl: *orthos logos* (1103 ^b 32; 1119 ^a 20)

sağlamlık: *eueksia*

sağlık: *hygieia*

sahip olma: *ktesis*

sakin: *praos*

sakinlik: *praotes*

sanat: *tekhne*

sanı: *doksa* (1111 ^b 11; 1128 ^b 24)

sapan: *katapeltes*

sav: *logos* (1104 ^a 11)

savurganlık: *asotia*

sefil: *athlios*

servet: *ousia* (1120 ^a 1; 1120 ^b 7, 9, 12; 1121 ^a 18)

sevgi: *philia*

sevimli: *kharies*

sevinç: *khara*

seyretme: *theoria*

sınır: *(h)oros*

sıradan: *empodon*

sinirli: *orgilos*

siyasal düzen: *politeia* (1135 ^a 5)

siyaset adamı: *politikos*

sorun: *aporia*

soruşturma: *zetesis*

soylu: *eleutherios*

soyluluk: *eugeneia*

söz: *logos* (1110 ^b 11; 1136 ^a 13; 1095 ^b 21; 1096 ^b 8, 9; 1098 ^b 20; 1098 ^b 30; 1099 ^b 25; 1110 ^a 23; 1104 ^a 1; 1127 ^b 2)

süs: *kosmos*

şaka: *paidia*

şakacı: *eutrapelos*

şaklabanlık: *bomolokhia*

şarlatan: *alazon*

şarlatanlık: *alazoneia*

şiddet: *horme*

şükran: *khars*

tadalma duyusu: *geusis*

talih: *tykhe*

talihlilik: *eutykhia*

talihsizlik: *atykhema*; *dystykhia*

talimat: *paraggelia*

tam: *teleios*

tanım: *(h)orismos*

tanrı: *theos*

tanrı vergisi: *theia moira*

tartışma: *logos* (1138 ^b 8)

tefeci: *tokistes*

tek başına olan: *monotes*

telâfi edilme: *epanorthoma*

temellendirme: *logos* (1095 ^a 30; 1131 ^a 14; 1094 ^b 14; 1123 ^b 22; 1095 ^a 3; 1097 ^a 4; 1097 ^a 24; 1098 ^b 10; 1101 ^a 17; 1104 ^a 3, 5, 6)

teori: *theoria*
 tercih: *proairesis*
 ters adam: *khalepos*
 tez: *thesis*
 teoria yaşamı: *bios theoretikos*
 tıp: *iatrike*
 tiran: *tyrannos*
 toplum: *politeia* (1130 ^b 32)
 toy: *nearos*
 tutku: *pathos; thymos* (1111 ^a 25; 1111 ^b 11, 18)
 tutum: *diathesis*
 tuzağa düşürerek öldürme: *dolophonia*
 tür: *eidos; genos*
 umut: *elpis*
 unutmama: *lethe*
 us: *nous*
 utanç: *aiskhyne*
 utanç verici: *aiskhyntelos*
 utangaç: *aidoumenos; katapleks*
 utanma: *aidos*
 utanmayı bilen: *aidemon*
 utanmaz: *anaiskhyntos*
 utku: *nike*
 uygun: *metrios; oikeios*
 uygun zaman: *kairos*
 uysal: *eupithes*
 ün: *doksa* (1127 ^b 12)
 ünlü: *endoksos*
 üstünlük: *hyperokhe*
 varlık: *ousia* (1096 ^a 20)
 varsayım: *hypothesis*
 varyemez: *kimbikes*
 verme: *dosis*
 vurdumduymazlık: *analgesia*
 yakın: *oikeios*
 yakınlık: *olophyrtikos*
 yalancı: *pseustes*

yalan yere tanıklık etme: *pseudomartyria*
 yanlış: *(h)amartia*
 yan işi: *paregon*
 yapılan iyilik: *euergesia*
 yardım: *boethema*
 yargı: *krisis*
 yargıç: *krites*
 yargıda bulunmak: *krinein*
 yasa: *nomos*
 yasa koyucu: *nomothetes*
 yasama sanatı: *nomothetike*
 yasaya aykırı: *paranomos*
 yasaya uygun: *nomimos*
 yaş: *(h)elikia*
 yaşam: *bios; zoe*
 yaşanan çevre: *diaita*
 yer: *topos*
 yerme: *epitimesis*
 yetenek: *euphyia*
 yiğit: *andreios*
 yiğitlik: *andreia*
 yol yordam bilme: *epideksiotes*
 yönetim: *arkhe; politeia* (1103 ^b 6; 1113 ^a 8)
 yurttaş: *polites*
 yüce gönüllü: *megaloopsykhos*
 yüce gönüllülük: *megaloopsykhia*
 yüksek mevkide olanlar: *(h)oi en aksiomasi*
 yüzüstü: *anaiskhyntos*
 zafer: *nike*
 zaman: *khronos*
 zarar: *blabe; zemia*
 zayıflık: *malakia*
 zina: *moikheia*
 zor: *bia*
 zorla yapılan: *biaios*
 zorunlu: *anagkaios*
 zorunluluk: *anagke*

1. David Hume, *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma / An Enquiry Concerning Human Understanding*.
Çev. Oruç Aruoba, 1976.
2. Immanuel Kant, *Pratik Aklın Eleştirisi / Kritik der praktischen Vernunft*.
Çev. İoanna Kuçuradi, Ülker Gökberk, Füsün Akatlı, 1982.
3. Immanuel Kant, *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi / Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*.
Çev. İoanna Kuçuradi, 1982.
4. Immanuel Kant, *Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafiziğe Prolegomena / Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik die als Wissenschaft wird auftreten können*.
Çev. İoanna Kuçuradi, Yusuf Örnek, 1983.

